II. D. 1.

DE POTESTATE PAPÆ:

An & quatenus in Reges & Principes seculares ius & imperium habeat:

GVIL. BARCLAII I. C.
Liber posthumus.

Reddite Cæsari quæ sunt Cæsaris, & quæ Dei Deo.

MVSSIPONTI,
Apud FRANCISCVM DV BOIS,
& IACOBVM GARNICH.
1609.

MVSEVM
BRITAN
NICVM

BENEVOLO Lectori S.

HVnc librum à Guilielmo Barclaio, & genere & moribus illuſtri viro, diu elaboratum, necdum tamen exactum ad vltimam limam, primùm curis, mox ſenectâ, fato deniq; interueniente, Accipe, mi Lector, vt & opus tuo ſeculo vtile, & cum Mundo duraturum. Tot vigilias extingui cum authore noluimus, ſed potius authorem in ijs perennare. Maieſtas argumenti & quotidianus vſus; tum aperta & ſubtilis diſputandi ratio, non conuitiis atrox, non tranſuerſa affectibus; & præterea authoris integritas & in religione conſtantia, hunc librum ita commendabunt, vt tantùm in Virtutis & Veritatis exilio repudiari poſsit. Argumentum

antea vel infame vel ſuſpectum, hæreticis eo abutentibus ad Pontificis et Religionum deſpectum, et mixturâ *ſpiritualium* rerum hanc *Temporalem* corrumpentibus cauſam. Eccleſiam Palmæ facillimè componas: Vt hæc in onera nititur, ſic illa in hæreſium pondera animoſior exurgit. Quicquid ſectarij hoc ſeculo ſuſceperunt oppugnandũ, ſanctius & religioſius coluimus. Plura templa peregrinantibus aperta, plures *Indulgentiæ* conceſſæ merentibus, titulíque ſanctæ Virgini non ſupra pietatem, ſed ſupra morem additi. Præcipuè Pontificem Romanum, cui poteſtatem omnem abrogabant, à Nouatorum furore aſſeruimus. Sublata ex Scholis quæſtio ſupra Concilium necne eſſet. Nihil Conciones, nihil ſubſellia, quàm eius prærogatiuas detonare; quæ profectò, in Spiritualibus ſummæ ſunt. Denique videbatur ad externam gloriam fuiſſe Apoſtolicæ ſedi exoptandus hic hæreſeos turbo. Sed veteri mortalitatis ma-

lo

lo aut in ſuperſtitionem religiones degenerant, aut à cælis ad humana commoda abducuntur. Igitur multi dum Spiritualia Pontificis iura propugnant, illam quoque poteſtatem aſtruxere, quam à quingentis demum annis ſedes Romana in temporalem authoritatem Principum vſurpauit; ſi monimentis credimus, non ſæpius aut atrocius Principibus quàm Pontificibus funeſtam. Illam, inquam, non pauci aſtruebant, vel cæca pietate & hæreticorum odio, vel Hierarchæ ſuo (qui enim præter Eccleſiaſticos?) ſtudentes, & quaſi ex domini maieſtate addituri ſeruituti dignitatem. Mox vulgus (in quo ſciolos omnes pono, id eſt magnam Latinè ſcientium partem) ſtatim adduci ad religioſam ineptiam, vt quicquid magni iſti & cauti magiſtri præcepiſſent, tuerentur, & præterea in Pontifice ipſum Numen aut Regibus præfici aut repudiari crederẽt. At alij quibus mens altior, nec empta Eccleſiaſticis opibus,

hunc errorẽ credulorũ, aut prudentum verſutiam deuouere vel ridere. Raro tamen vox publica aut libera tam iuſtè querentium exſonuit. Quidam hanc vanitatem contempſere. (Nam reuera quid abſurdius quàm Principum faſces omni iure, omni lege liberos, Romanæ Purpuræ mancipare, nec armorum vi nec rationis, ſed miſeris argumentis, conſequentijs detortis & ſimilitudinibus; quæ ſaltem non ijs validiora ſunt quibus Hæretici volunt Spiritualem poteſtatem à Pontifice extorquere?) Alij non publicam omnium Regum, ſed priuatas, vt incidebant, certorum Principum cauſas egerunt. Multi denique timuerunt ne turbidis rebus, & ſtulta vulgi pietate viderentur, non tam amore veritatis quàm Pontificis odio iſtam quæſtionem excuſsiſſe. Nam & præclarum Politici nomen quàm nuper turpiter violatum, quàm malè audiuerit, non poſſumus niſi cum ſempiterno ſenſu noſtrarum miſeriarum obliuiſci. Nunquam

quam tamen defuerunt, qui his noſtris temporibus, ex illo malorum freto, eaſdem procellas expectarent quæ in noſtros Maiores ſæuierunt. Nam quæ in immenſâ libertate Pontificum vel cauſa vel religio hos turbines à Prncipibus prohibeat? cùm priuatæ inimicitiæ Nauarram Ioanni Regi abſtulerint; et nuper Philippus ille Catholicus, hæreſis in ſuo populo in ſuâ prole vltor, Sixti V. animoſa conſilia vix euaſerit. Res certa; ſed quia in cunabulis extincta, obſcurior, Sixtum conceptâ iam in Hiſpanum ſæuâ illâ Excommunicationis formulâ, ſubitâ febre eſſe ſublatum. Quòd ni interueniſſet illa mors, quæ fax, quæ tempeſtas Eccleſiæ imminebat; Italiâ & Hiſpaniâ bellis, & per hoc hæreſibus, aperta? Adeò cæleſte Pontificatus munus plus mortaliũ affectuum ab illud obeuntibus accipit, quàm in eos diuinitatis infundit. Nec, vt modò dicebam, defuerunt qui particulares cauſas ſuſciperent, vt qui antea pro Rege Chriſti-

Christianissimo, & nuper pro Venetis scripserunt. Sed omnes in partibus erant; nec adhuc extitit qui procul à factionibus hanc quæstionem aggrederetur. Ecce tandem in hoc libro vox hominis Catholici non præoccupata, non corrupta; & in eâ sensus Catholicorum omnium qui nec ineptiunt, nec sua iudicia ad priuatas vtilitates cogunt. Quid autem hunc Authorem impulerit, illustris memoriæ virum, vt de hac Pontificis potestate scriberet, vt ab eius intimis accepi sic referam. Nam de eius religione tot testes sunt quot illum aut in Lotharingia, aut Andibus, nouerunt. Acerrimus Catholicæ ac Romanæ fidei assertor, ne quidem minimâ impietatis aut hæreseos suspicione inundatus. Ipsâ quoque Iesuitarum sententiâ vir eximiæ supra doctos religionis, & supra Laicos pietatis. Istum librum ante annos plus minus viginti exorsus est, furentibus bellis, & penè in supremo Galliæ fato. Henricus. iij. parricidio Monachi

chi ceciderat, & Lotharingia, vbi tunc degebat, ad miſeri fœderis ſocietatem acceſſerat. Barclaius in ſententiâ conſtans, cum res parum verbis iuuaretur, ſcriptis incubuit; Reges tum à Pontificis tum à populi poteſtate aſſerens. Et quidem *De regno* libros, quibus popularem ambitum exagitabat nulla diſſimulatione conſcripſit. Sed hoc opus ſecretò aggreſſus eſt, cùm tunc aliquid Pontifici negare hæreſis cenſeretur. Sedatis tandem rebus ipſe per ocium recenſere primas curas, & opus iam maturum Clementi Viij. Pon. Max. vouere. Verùm domeſticis negotijs auocatus à communi curâ, retraxit à typographiâ iam fugientem fœtum. Nec infelix mora fuit, quamquam lõga & annorum penè decem. Multa in eo addita, emendata plura, ſed & detractis leuioribus ingens volumen commodè ad pauca reuocatum. Accendebant hominem & pietate & iam ſenectâ liberiorem illæ turbæ quas multi ominabantur;

tur; cùm Pontifex in Anglum Venetoſq; diſtrictus, illum quidem iam à ſacris noſtris alienum acerbare, hos autem alienare videbatur. Sed tam pium conatum intercepit felix & in Chriſto obitus. Amici autem hunc poſthumum fœtum à paterno ſepulchro exemerunt. Accipe igitur, Lector, hoc ſcriptum, quod vt imperfectum fine caret, ita & morte. Non videbis ineptias Boſij, aut Doctorem Marthã, homines omni riſu dignos, (nam grauiora ſupplicia non omnino deſipientibus relinquo) ſed robuſta argumenta, graui iuſtóque pondere ferientia. Quòd ſi aliquis hoc opus refellere inſtituet, velim ne oratoria fraude tantum leuia quædam carpat, in quibus nec ipſe author multum ſubſidij poſuerit: Sed ipſam vim rationũ excutiat; diluendi aut aſſerendi vitia accuſet. Si quis aliter faxit, ſciat Guilielmi Barclaij cineres loqui poſſe. Vale, & fruere.

SANCTISSIMO PATRI AC DOMINO,

Clementi Viij. Pontifici
Maximo

GVIL. BARCLAIVS S.P.

SI à Petro in hunc diem tuæ Sanctitati ſimiles Epiſcopos Roma vidiſſet, (Summe Chriſtianorũ pater & Præſul) non fuiſſet hoc tempore iſti quæſtioni locus. Moderatio, & nomine tuo digna æquabilitas, aut non aperuiſſet aditum huic rei, aut grauiori præiudicio firmaſſet. Quæſtionem de temporali tuæ ſedis in Reges & Principes poteſtate hìc excuſsi, quæ tantis motibus tantoque ſanguine agitata, non ſæpius Principes quàm Eccleſiam afflixit. Tuoque nomini dicaui, ne aut defugiſſe authoritatem tuam viderer, aut Regum potius

tius quàm Ecclesiæ rem gessisse. Quod si id non ad gustum omnium, cogitent velim, nulla medicamina sine amaritudine salubritatem infundere. Argumentum fortasse inuidiosum, scrupulosis hominibus, aut inimicis meam mentem sensumq; torquentibus: quod tamen Sanctissime Pater, tum veritatis studio suscepi, tum quòd hanc potestatem semper censui omnium fluctuum fontem esse, quibus hodie hæresis tuum nauigium lacessit. Iulius ij. Pontifex, repentinis inimicitiis mutatus, non modò in Ludouicum xij. Galliæ Regem detonuit, sed & Iohanni Nauarræ Regi, quòd in auxilijs Galli fuisset, imperium abrogauit. Et quidem Ludouici fortuna hoc Pontificium fulmen a Galliâ submouit. Sed Nauarrenus, cùm à latere Hispanum haberet, Pyrenæis autem excluderetur à Gallia, Romanæ iræ & Ibericæ ambitioni impar fuit. Spoliatus maiori parte regni recessit in Galliam, vbi amplas clientelas, & gentiles habebat. Superuenit incendium quod Lutherus conflauit, & Ioannis Nauarreni hæredes proprio odio incitati facile

cile ad partes abſceſſerunt quæ in ſedem Romanam coibant. Horum igitur Optimatum ſtudijs hæreſis primum per Galliam diſperſa eſt, quæ per ipſas flammas, mox per bella in hunc diem durauit. Henricum autẽ Viij. Angliæ Regem quis dubitat eiuſdẽ poteſtatis odio non tam à religione quàm à Pontifice ſeceſsiſſe? Clemens Vij. ſe Henricum Regni iure priuare edixerat; & ille non iniuſta fortaſſe, ſed cæca & intemperanti iracundia exarſit. Angliam occaſione Schiſmatis hæreticis patefecit, qui mox ſub Edwardo Vi. validi auita ſacra ſuſtulerunt. Scotia autem vicinià & communione Angliæ tentata, cùm ſub Iacobo V. reſtitiſſet, tandem ſub Mariæ initijs imbuta, & mox inſinuante ſe veneno corrupta eſt. Ita quicquid hæreticorum in Gallia Britanniáq; hodie eſt, id eſt illorum vnicum robur, hoc temporalis poteſtatis miſerabili calore, tanquam peſtilenti ouo conceptum eſt & educatum. Vide, Pater Sanctiſsime, quàm non expediat Eccleſiæ iſtud imperium vindicare, quod veluti Seiani equus proprios

dominos

dominos peruertit. Hoc igitur opus, non Principum, sed religionis & veritatis studio aggressus sum, tibiq; summo pastori, syncero & supplici animo obtuli, cuius est de lepra & lepra iudicare. Si quid erit in his scriptis quod probum aut vtile putabis, ego sanè tanti testis suauissimâ memoriâ meam senectutem oblectabo. Sin probato fortasse studio meo, tamen improbabis sententiam, erit apud posteros moderationis tuæ signum quòd innoxia libertas disputandi sub te nemini fraudi fuerit. Sit hoc moderationis tuæ, at nunquam pertinaciæ meæ signum: quicquid enim huius negotij est, tuo examini relinquo, vt hoc libello non tam quid sentiam exprompsisse, quàm à tuâ Sanctitate quid sentire debeam, videar quæsisse. Vale.

GVIL. BARCLAII. *I.C.*

DE POTESTATE PAPÆ; AN, ET QVATENVS, IN REGES ET PRINCIPES seculares ius & imperium *habeat*,

LIBER POSTHVMVS.

MVlti de hac quæstione, nostro præsertim seculo, multa variè & varias ob causas scripserunt: sed nemo doctiùs & luculentiùs, quàm illustrissimus Cardinalis, & eruditissimus Theologus, *Rob. Bellarminus*, in libris quos de Summo siue Romano Pontifice inscripsit: qui si vt spiritualem & Ecclesiasticam Pontificis Romani potestatem egregiè conprobauit, ita temporalem illam potesta-

tem, quam ex quorundam Theologorum ſententia dicit eum habere indirectè, ſolidioribus authoritatum & rationum momentis ſtabilire potuiſſet; non eſſet quod in illo tractatu aut iure carperet aliquis, aut deſideraret. Si itaq; complures tum Theologi, tum Iuriſconſulti, alij poſt alios, in eandem hanc quæſtionem excutiendam incubuerunt, nec priorum de ea iudicium ſequentium ſcriptorum ſententijs præiudicauit; cur non & ego aliquem indagandæ veritatis locum, (quandoquidem in eo ſtudio ætatem conſumpſi) meo mihi quodammodo iure vendicem?

Sed antequam ordior quid de hac re ſentiam explicare, diligens à me cautio & præmunitio adhibenda eſt, *ne vel aliquod inde ſequatur ſcandalum puſillorum, qui æſtimant Papam eſſe vnum deum qui habet poteſtatem omnem in cælo & in terra* (vt Gerſonis [a] verbis vtar) vel adiumentum aliquod accedere videatur nouatorum calumnijs, quibus ſedem Apoſtolicam conſectantur, vt ſupremo animarum Paſtori poteſtatem omnem abrogent. Monendus igitur imprimis lector eſt, omni me reuerentiâ & beneuolentiâ Sedem illam proſequi, nec id authîc aut alibi

[a] *In reſolut. circa materiam excom. conſider. xi.*

alibi agere, vt debitæ poteſtatis & dignitatis aliquid decedat Vicario CHRISTI, & ſucceſſori S S. Apoſtolorum Petri & Pauli; quorum patrocinio adiutum me quotidie, piè planéque mihi perſuadeo: ſed eo tantùm animo eſſe, vt quæ illa poteſtas ſit & quanta, quam in Pontifice Romano, id eſt, ſummo Pontifice & Papa, (vt vocant) Chriſtiani omnes agnoſcere debeant, ſine fuco & fallacijs, ſine ſtudio & odio perquiram: & vt earum affectionum vacuus, quæ in alterutram partem mentes hominum inclinant, Deum ſolum præter oculos habeam; ne fortè redeunte Domino, vel inutiliter expenſi, vel abſconditi talenti reus poſtuler.

Eos itaque obſecro qui ante me, bono vt opinor animo, ſcripſerunt, ne indignentur aut ſuccenſeant, ſi ab illorum opinione receſſero. *Neque enim*, vt cum S. Auguſtino dicam, [b] *quorum libet diſputationes, quamuis Catholicorum & laudatorum hominum, velut Scripturas Canonicas habere debemus, vt nobis non liceat, ſalua reuerentia quæ illis debetur hominibus, aliquid in eorum ſcriptis improbare atque reſpuere, ſi fortè inuenerimus quòd aliter ſenſerint quàm veritas habet diuino adiutorio ab alijs intellecta, vel à nobis.*

[b] *Epiſt. 111. ad Fortunationem Epiſc. de videndo Deo. refertur diſt. 9. can. 10.*

Qualis ego sum in scriptis aliorum, tales vola esse intellectores meorum, vt aut gratis scilicet admittant, aut cum ratione reprehendant. Sed ad rem.

Duplex Catholicorum quidem hominum (nam alij quid sentiant nihil moror) sed nimis Pontifici addictorum de hac quæstione opinio est. Vna Canonistarum, qui *Papæ iura omnia cœlestis & terrestris imperij à Deo concessa*, & quicquid in hoc terrarum Orbe potestatis est, siue temporalis & ciuilis, siue Spiritualis & Ecclesiasticæ, id omne in *Petrum* & eius successores à Christo collatum esse affirmant; cui principio nulla non facile annectunt, quoties de absoluta potestate, siue de plenitudine potestatis (vt loquuntur) summi Pontificis, aliqua suboritur disputatio. Altera opinio est quorundam Theologorum, quibus fundamentum hoc Canonistarum meritò displicet, quòd neque Scripturæ authoritate, neque Apostolorum traditione, neque veteris Ecclesiæ praxi, neque antiquorum Patrum doctrina & testimonijs liquidò comprobetur. Hi ergo istam illorum opinionem solidissimis rationibus conuellunt: sed ita tamen vt ex eius abdicatione, nihil iuris & potestatis temporalis

poralis Pontifici depereat, quin id ei alio modo in tuto collocent, integrúmque conſeruent. Sic igitur ſtatuunt, *Pontificem vt Pontificem non habere directè vllam temporalem poteſtatem, ſed ſolum ſpiritualem: tamen ratione ſpiritualis habere ſaltem indirectè poteſtatem quandam, eámque ſummam, diſponendi de temporalibus rebus omnium Chriſtianorum.* Atque ita quicquid illi recto ordine, id iſti obliquè & per conſequentias Papæ tribuunt; vt ratio tantum diuerſa, res eadem ſit.

Mihi verò hanc animo quæſtionem verſanti, neutra iſtarum opinionum, quantum ad temporalem poteſtatem, ſatis firma viſa eſt; Canoniſtarum tamen quàm Theologorum, ſi inter ſe conferantur, facilius poſſe defendi: cùm ſaltem, non repugnet ordini naturæ, quo quis imperium ſibi in alios conceſſum iure ſuo exercet: ac proinde nihil contineat ἀδυνάτον. At verò Theologorum ſententia, vt eſt à ſuis aſſertoribus propoſita, naturalem rerum ordinem euertit, qui vult ne quis poteſtate & imperio in alios vtatur, quod neque ſibi nominatim conceſſum eſt, neque ad explicandas res ſuæ fidei mandatas prorſus eſt neceſſarium. Theologi itaq;

isti Canonistarum opinionem probissimè refellunt, sed pace ipsorum dicam, nec ipsi melius sentiunt; vt inde dignosci possit, quanto cuique facilius sit in aliorum scriptis falsum deprehendere, quàm in suis verum astruere.

Est & inter ipsos Theologos de hac re contentio: nam multi Canonistis se socios addiderunt, seu quòd veri specie decepti sint: seu quòd sedem *Petri* nulla non laude dignam, nimio & cæco affectu prosequentes, hoc etiam potestatis & dignitatis apice ornare voluerunt: seu denique quòd singularibus Pontificum beneficijs deuincti, isto eos referendæ gratię studio sibi arctius conciliare, ne dicam immodica assentatione demereri, cupierunt. Atque horum vt opinor in numero est, qui nuper de congregatione Oratorij exortus,[c] acriorem se cæteris astipulatorem Canonistarum obtulit; quem propterea vir doctissimus, & nobilis Concionator, si quis in Iesuitis est, cùm ab eo quid de hac *Bezij* opinione sentiret percontarer, Papalem parasitum vocabat. Nam libris editis enixè contendit, *Omnem vim regiam, omniúmque rerum quæ in terris sunt, potestatem & dominium datum esse Romano Pontifici*

[c] *Tho. Bezius.*

Pontifici iure diuino : & quicquid potestatis vspiam terrarum habent Reges & Principes seculares, tam fideles quàm infideles, id totum à Papa pendere, & quantum ad executionem temporalem tantummodo ab eo in illos deriuatum : ita vt ipse, velut totius Mundi dominus, regna & principatus, cui & quando voluerit, dare vel auferre possit, quamuis nemo sciat causam cur ita faciat. *Ac proinde*, inquit, *potuit Indias Occidentales Castellæ, Orientales verò Lusitaniæ Regibus adiudicare & addicere, quamuis cuncti homines ignorarent connexionem rationis qua addicebantur, vt supra dicebamus.*

Huius itaque opinionis tuendæ fiduciâ erectus, multos excellentes Theologos (in quibus est vir ille maximus & nunquam satis laudatus Bellarminus) grauiter incusat, [d] & nouos Theologos vocat : [e] aítque eos *apertissimè falsa, & aduersus omnem veritatem pugnantia docere*, eò quòd dicant Christum, vt hominem, non fuisse Regem temporalem, nec vllum dominium temporale in terris habuisse, nec exercuisse vllam regiam potestatem (istis enim assertionibus euertuntur præcipua deliriorum Bozij fundamenta) cùm tamen magni illi Theologi verissima

[d] *Lib. 2. cap. 11.*
[e] *Lib. 5. cap. vlt.*

riſſima, ac proprio Saluatoris teſtimonio confirmata aſſerant. *Vulpes*, inquit, [f] *foueas habent, & volucres cæli nidos, filius autem hominis non habet vbi caput reclinet.* Vbi ergo eius regnum? vbi dominium temporale? quis animo concipiat, Regem aliquem aut dominum eſſe poſſe, cuius neque regnum vllum, neque rei alicuius dominium in rerum natura ſit? Scimus Chriſtum, quà Dei filius eſt, Regem gloriæ, Regem Regum, cœli & terræ rerumque omnium dominum eſſe, vnà cum Patre & Spiritu Sancto æternùm regnantem: at hoc quid ad regnum temporale? quid ad ſceptrum faſcéſque ſæcularis maieſtatis? Legi equidem diligenter quæ in hanc rem Bozius edidit; ſed nihil ſolidæ rationis ad ſententiæ ſuæ confirmationem, non alicuius fallaciæ & captionis admiſtione corruptum, nihil vetuſtæ & probatæ authoritatis, non adulterinæ interpretationis fuco deprauatum inueni. Fuit olim in eodem errore Henricus Seguſianus Cardinalis Hoſtienſis, cuius noua tunc & inaudita opinio Bonifacium VIII. hominem per ſe quidem glorię auidum, velut nouis ambitionum facibus non multò pòſt ſupra modum videtur accendiſſe. Sed bene nunc res vertunt,

[f] *Matth.8. Luke 9.*

vertunt, quòd Hostiensis illa opinio (quam Canonistæ postmodum sequuti sunt, quámque Bozius iam amplectitur) à Theologis quibusdam firmissima ratione damnata sit; Et quòd Ecclesia Dei eum nunc habeat Pontificem Max. nempe Clementem VIII. qui non solùm pietate & doctrinâ, sed humilitate, iustitia, charitate, cæterisque virtutibus tanto Pastore dignis, insignem se & conspicuum orbi præbet; vt non sit quòd metuamus tantum Pontificem, tam putida opinione, quæ solis ineptijs, & captiunculis verborum suffulta est, commotum & infectum iri, vt aliquid sibi indebitum arroget. Neq; Bozius tam temerarias assertiones tanto Pontifici dedicasset, nisi omnia auderet audacia. Superuacui ocij esset, errores & ineptias eius omnes, minutatim perstringere. Tantùm, ne hominem gratis reprehendisse videar, vnum deliriorum & argutiarum eius testimonium subijciam, vt Lector ex vnguibus de animali iudicet.

Cap. II.

PRincipiò sciendum est duas illas potestates, quibus Mundus in officio continetur,

netur, Ecclesiasticam scilicet, & Politicam, ita iure diuino distinctas & separatas esse, vt (quamuis ambæ à Deo sint [a]) vtraque suis terminis concluſa, in alterius fines inuadere suo iure nequeat, neutríque in alteram imperium sit [b], vt pulchrè, & suauiter S. Bernardus docet libro 1. de Consider. ad Eugenium [c]; & inter recentiores Theologos Ioan. Driedo. [d] Eámque ipsam harum potestatum discretionem Magnus ille Hosius Episcopus Cordubensis, ad Constantium Imp. Arianum scribens, apertissimè ostendit: cuius sententia, in S. Athanasij epistola ad solitariam vitam agentes, in hunc modum relata est: *Tibi Deus imperium commisit, nobis quæ sunt Ecclesiæ concredidit: & quemadmodum qui tuum imperium malignis oculis carpit, contradicit ordinationi diuinæ, ita & tu caue, ne quæ sunt Ecclesiæ ad te trahens, magno crimini obnoxius fias. Date, scriptum est, quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ Dei Deo.* [e] *Neque igitur fas est nobis in terris imperium tenere, neque tu thymiamatum & sacrorum potestatem habes, Imperator.* Hinc est, ex hac inquam potestatum distinctione, quòd Innocentius & Panormitanus cõcludunt, [f] laicos non teneri obedire Papæ in ijs quæ non sunt spiritualia,

[a] *Rom.13.*

[b] *Can. duo sunt. can. cum ad verum 96. dist cap. nouit. de iudic. cap. per venerabilẽ. qui filij sunt legit.*

[c] *Cap. 6.*

[d] *Lib. 2. de liber. Christ. cap. 2.*

[e] *Matth. 22. Mar. 12.*

[f] *In cap. inquisitioni de sent. excom.*

ſpiritualia, ſiue quæ non concernunt animam, vt loquuntur: niſi fortè in illis terris degant quæ ſubſunt temporali iuriſdictioni Papæ. Atque ita reſtringi debet iuſiurandum illud profeſſionis fidei in Bulla Pij IIII. vbi dicitur: *Romano Pontifici, &c. veram obedientiam ſpondeo, ac iuro.* quando laicus eſt qui iurat.

Negat tamen Bozius hanc iſtarum poteſtatum diſtinctionem & temporalem ſub Eccleſiaſtica contineri, eíque directò ſubiectã eſſe, oppidò quàm imprudenter, affirmat. Sed animaduertebat ſe perſpicua ſanctiſſimi Pontificis Nicolai I. confeſſione premi, qui in Epiſtola ad Michaelem Imperatorem docet, [g] quod licet olim *Pagani Imperatores ijdem & maximi Pontifices dicerentur*, tamen *cùm ad verum ventum eſt eundem Regem atque Pontificem, vltra ſibi nec Imperator iura Pontificatus arripuit, nec Pontifex nomen Imperatorium vſurpauit: quoniam idem mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus, ſic actibus proprijs, & dignitatibus diſtinctis, officia poteſtatis vtriuſq; diſcreuit, propria volens medicinali humilitate ſurſum efferri, non humana ſuperbia rurſus in infernum demergi, vt & Chriſtiani Imperatores*

[g] *Dict. can. cùm ad verum 96. diſt.*

pro

pro æterna vita Pontificibus indigerent, & Pontifices, pro cursu temporalium tantummodo rerum, imperialibus legibus vterentur, &c.

Cùm igitur hoc summi Pontificis testimonio vtramq; potestatem suis proprijs actibus, dignitatibus, & officijs, ita seiunctam & separatam ab altera cerneret, vt neque potestas temporalis iura spiritualis potestatis, neq; hæc illius, vsurpare sine iniuria possit: vt inde homo ingeniosus se extricaret ad inauditæ interpretationis diuerticulum confugit: in quo se ridiculum, nec tam in inueniendo artificiosum, quàm in efferendo temerarium ostendit. *Aduertendum verò,* [h] inquit, *in his Nicolai dictis. Primò non asserere ipsum laicalem potestatem disiungi à spirituali, vt eam non habeat ecclesiasticus, sed vt secularis non habeat ecclesiasticam: propterea inquit discretas esse has potestates, non omninò, quasi alteri altera non subordinetur ac sit subiecta, sed discretas esse ait officijs, actibus, dignitate: simulq; cùm dixisset, nec Imperator iura Pontificatus arripuit, non vicissim dixit, Pontifex non arripuit iura Imperatoris. Non ait Iura, vt Nauarra in cap. nouit. perperam, neque, vti credo, aduertens retulit, sed ait Nomen.*

[h] Lib. 1. cap. 12.

Quid

Quid facias tam futili aucupe verborum? quem putares ſtuduiſſe vt Pontifex Nicolaus non Paſtor ſed impoſtor, nec docere ſed deridere Imperatorem videatur. Quid enim? Nunquid de verbis ac non de rebus, de nomine ac non de iure & poteſtate, inter Papam & Imperatorem ſermo? aut nunquid Pontifex, vt obſcura verbi ambiguitate, vel mutatione, Imperatorem caperet, ac non potius vt ſimplice veritatis oratione inſtrueret, illam epiſtolam conſcripſit? Scitum eſt leges rebus non verbis imponi [i]: & hæc epiſtola veluti Eccleſiaſtica quædam lex eſt. Quod ergo ait Nicolaus, *nec Pontifex nomen Imperatorium vſurpauit*, perinde eſt ac ſi dixiſſet, *ius, ſiue iura, Imperatoris non vſurpauit:* quod aduertens doctiſſimus Canoniſta pariter & Theologus Nauarrus, alijque omnibus ſæculis in ſcientijs illis exercitati, *nomen & iura*, pro eodem in illa epiſtola acceperunt; quæ tamen ab iſto verborum captatore, vel inſcienter, vel malitiosè, aliò & aliò perperam detorta ſunt. *Scire leges non hoc eſt, verba earum tenere, ſed vim ac poteſtatem.* [k]

[i] *L. 2. C. com. de legat.*

[k] *L. Scire leges. D. de legib.*

Sed & hanc Bozij interpretionem refellit, quòd Papa iſtis verbis, *Vt Pagani Imperatores*

ijdem

ijdem & Maximi Pontifices dicerentur (id est, *nominarentur*) non de inani & solo nomine intellexerit, quasi Imperatores vocarentur tantùm Pontifices, sed de iure & officio; quòd iura atque officia omnia scilicet, & dignitates vtrique potestati conuenientes vnà cum nominibus occuparent: quod cùm sit verissimum, nec id Bozius negare audeat; consequens profectò est, aut nullam illic antidiastolen, nec perfectam inter horum & illorum temporum Pontifices & Imperatores, differentiam constitui à Nicolao, aut per *nomen Imperatorium*, intelligere eum iura omnia Imperialia: vt quemadmodum post Christum agnitum & receptum Imperatores non amplius iura pontificatus, ita nec Pontifices, iura Imperatoria sibi arripuerint. Denique si Papa se nomen tantummodo Imperatorium repudiare, ius verò & potestatem retinere illo in loco significasset: an non meritò Imperator reponeret, se non tam de nomine quàm de iure esse solicitum? quò sibi nomen, si alius ius ac potestatem habeat? Dixisset certè, nec tam grauem tulisset iniuriam, si tale quid ex verbis Nicolai Pontificis posse colligi credidisset.

At non dixit has potestates esse *omnino* separatas,

ſeparatas, inquit Bozius. Fateor, & id prouidè, ne Pontificijs adulatoribus, aut alijs malè feriatis hominibus facilem calumniandi anſam præberet: id enim verbum Bozius interpretaretur, *omnino, quantum ad executionem ſcilicet*: plus igitur & explicatiùs dixit, nempe has poteſtates proprijs actibus, officijs, & dignitatibus eſſe diſcretas, vt manifeſtè oſtēderet nullomodo eſſe coniunctas, nec alteram alteri eſſe ſubiectam, quamuis ambæ in eadem perſona poſſint concurrere. Idem enim & Princeps temporalis & Pontifex eſſe poteſt: ſed nec vt Papa temporalium, nec vt Princeps ſpiritualium rerum actus, officia, dignitates, cæteráque iura ſibi poterit vendicare. Si ergo neque dignitatibus, neque officijs, neque actibus coniunctæ ſunt hæ poteſtates, dicat nobis Bozius, ecqua in re ſunt coniunctæ? Si dixerit, in eo quod *altera alteri ſubordinetur & ſubiecta ſit*: idipſum eſt quod negamus, quodque ſi verum eſſet, ſequeretur neceſſariò poteſtates illas, neque dignitatibus, neque officijs, ſed tantum actibus eſſe diſcretas; atq; ita hanc Nicolai Pontificis ſententiam falſam eſſe. Nam dignitas, itemque officium, quod eſt in ſubordinato non poteſt non eſſe

in

in subordinante, cum ab eo in subordinatum deriuetur; inde est vt Princeps se violatum putet, dum eius ministri in exequendis officijs impediuntur; & Papa se ac sedem Apostolicã contemni, ex spreta Legati à se missi authoritate arbitratur. At verò res omnes & personæ præsumuntur esse liberæ & non subiectæ, nisi contrarium probetur. Quæ cùm ita sint, ridiculum planè est, & Boziani cerebri commentum, quod ait, ex superioribus Nicolai Papæ dictis apparere eum *non asserere laicalem potestatem disiungi à spirituali, vt eam non habeat ecclesiasticus, sed vt secularis non habeat ecclesiasticam.* Vnde enim poterit apparere? cum ne verbum quidem in illa epistola extet, ex quo id probabili aliqua ratione colligi possit. Atque hactenus de isto Bozij errore satis. Equidem non arbitror quemquam vsque adeo insanire, vt non potiùs Hosio quam Bozio fidem in huius rei definitione, in harum inquam potestatum distinctione adhibeat.

Cap. III.

ADnecterem hîc alia Boziani erroris exempla, ni scirem opinionem illam quam

quam sopitam & pene extinctam conatur animare, vsqueadeo iam absurdam eruditis videri & tot perspicuis rationibus esse conuulsam, vt iam non sit metuendum, multos eâ captum iri. Nam in primis certum est, neq; Bozium, neq; eius astipulatores omnes, quantumlibet sacras literas & scripta Patrum terant & torqueant, vnquam inde certum aliquod testimonium prolaturos, quo illa quam somniant, temporalis Papæ iurisdictio & potestas, in Principes & populos totius Orbis, liquido confirmetur.

Sed nec vllum vestigium talis potestatis temporalis per manus traditæ ab Apostolis, & eorum successoribus, in septingentesimum, ne dicam millesimum annum à Christo passo reperitur. Qua de caussa doctissimus Bellarminus in istius opinionis refutatione, hoc validissimo argumento scitè & succinctè vtitur. [1] *Si resita se haberet* (quod Papa scilicet sit Dominus tẽporalis totius Orbis) *deberet id constare ex Scripturis, aut certe ex Apostolorum traditione. Ex Scripturis nihil habemus nisi datas Pontifici claues regni cælorum: de clauibus regni terrarum nulla mentio. traditionẽ Apostolorum nullam aduersarij proferunt.* Quæ res, simulque ingens

[1] *Lib. 5. de Rom. Pont. cap. 3.*

Theologos inter & Canonistas,& vtrorumq; inter se, de hac re dissensio, dum hi directã, illi indirectam potestatem astruunt, facit vt quæstio hæc de temporali potestate Papæ, dubia & incerta, ac tota in hominum opinione posita videatur : ac proinde solutionis eius veritatem lumine rationis, & differendi subtilitate esse perueſtigandam : nec esse de fide, vt loquuntur, de ea hoc aut illo modo sentire. quæ enim fidei sunt, ea ab omnibus & vno modo tenenda sunt.

Ad me autem quod attinet, quanquam ore animoque profiteor, summum Pontificem Vrbis Romæ Antistitem (vtpote vicarium Christi, & legitimum D. Petri successorem, atque adeo vniuersalem & supremum Ecclesiæ Pastorem) spirituali potestate super omnes Reges & Monarchas Christianos præditum esse, inquè eos imperium habere & exercere posse, quod in omnes animas Petro Apostolo datum fuisse Scriptura testatur, ligandi scilicet & soluendi ; Non tamen propterea adducor, vt æquè credam eum Reges & Principes seculares in sua potestate temporali continere, aut illis in Deum vel homines delinquentibus, vel suo alioqui munere abutentibus, imperium abrogare, sceptraque

traque auferre & alijs conferre, vllo modo posse: aut denique ius aliquod temporale in homines laicos, cuiuscunque sint ordinis vel conditionis, obtinere; nisi id ciuilibus & legitimis modis acquisierit. Quòd opinionem id asserentem à multis quidem tentatam, sed à nullo satis firma ratione probatam hactenus animaduerterim: & pro sententia negante grauiores multò & certiores rationes afferri posse videantur. Equidem pro meo in sedem Apostolicã studio, id ei iuris competere, certis & indubitatis argumentis ostendi posse vehementer cuperem, eò paratus inclinare, quo ratio potior & authoritas propendent. Sed propius ad disputationem veniamus.

Papam temporali potestate in Reges & Principes dominari, perspicuè falsum esse; vel ex eo constat, quod absurdum & iniquum sit dicere Principes Ethnicos duriore & deteriore conditione ab Ecclesia esse receptos, quam singulos quosque de multitudine: vel Papam habere maiorem nunc potestatem in Principes politicos Christianos, quàm olim D. Petrus & cæteri Apostoli in quemlibet priuatum hominem Ecclesiæ filium. At hi nullum ius & potestatem tem-

poralem habuerunt tunc temporis in Chriſtianos laicos : ergo nec Papa in Principes ſeculares poteſtatem vllam temporalem nunc habet. Aſſumptio inde probatur, quod certo certius ſit eccleſiaſticam poteſtatem fuiſſe omnino ſeparatam à politica, tempore Apoſtolorum (Bozij ineptias nunc non moror) & hanc totam penès Ethnicos Principes extra Eccleſiam fuiſſe : adeo vt ipſi Apoſtoli in poteſtate temporali Ethnicorum fuerint, idq; & Albertus Pigghius, [m] & Robertus Bellarminus, [n] alijque Theologi inſignes ingenuè fatentur. Chriſtus enim venit, *non ſoluere legem, ſed adimplere* ; nec naturæ & gentium iura tollere, aut quenquam temporali rerum ſuarum dominio excludere : itaque ſicut ante eum Reges politica poteſtate ſubditis præerant, ita etiam poſteaquam aduenit, & à nobis deinde in cœlos receſſit, eam ipſam poteſtatem Apoſtolorum doctrinâ confirmatam, nullaque ex parte delibatam retinuerunt. Si itaq; Petrus cæterique Apoſtoli, antequam Chriſtum ſequerẽtur, temporali Principum Ethnicorum ditioni & iuriſdictioni ſubijcieb antur (quod negari non poteſt) nec Dominus vllibi diſertè & nominatim ipſos ab illa naturalis

[m] *Lib. 5. ca. 7. Hierar. Eccleſ.*

[n] *Lib. 2. de Rom. Pont. cap. 29.*

ralis & gentium iuris obligatione liberauit: consequitur necessariò mansisse eos sub eodem iugo etiam post Apostolatum, cùm id nihil prædicationem & propagationem Euangelij potuerit impedire. Nam etsi fuissent verbo Saluatoris liberati, quid contulisset quæso eorum exemptio ad Euangelium seminandum? aut quid amplius pauci illi & pauperes homines, vinculo temporalis potestatis in conscientia soluti, efficere potuissent, quàm relicti in pristina conditione parendi? Siquidē ius illud libertatis, si quod fuissent nacti, illiberali & iniusto Principum & populorum infidelium facto impeditum, ac inutile fuisset. Sed & eos aliorum ciuium instar Principibus subditos extitisse, ex ipsorum doctrina & factis apparet. quippe id illis exprobari non potest, quod Christus Scribis & Pharisæis improperat, aliud eos fecisse, aliud docuisse. Docuerunt autem Christianis subiectionem & obedientiam, de qua loquimur, Regibus & Principibus exhibendam °. Qua de causa Paulus ipse ad Cæsarem appellauit, & iussit Christianos omnes subiectos esse temporali potestati Ethnicorum, *non solū propter iram, sed etiam propter conscientiam.* Nam quod quidam di-

° *Ad Rom.* 13.

1. Petr. 2.

cunt D. Paulum non de temporali potestate secularium Principum illic loqui, sed de potestate in genere, vt quisque suo superiori obediat, laicus laico, ecclesiasticus ecclesiastico, mera cauillatio est, & responsum viris doctis ac Theologis indignum. Nulla siquidem tunc temporis alia quàm politica & temporalis potestas vulgò ab hominibus agnoscebatur; & Apostolus diuino spiritu afflatus ita suas epistolas conscripsit, vt non solùm conuersos ad fidem erudiret, suique officij commoneret, ne existimarent se ita Christi sanguine redemptos, vt nulli amplius potestati seculari obedire tenerentur, (quod quorundam animis, Christiani nominis dignitate & libertate fretis, perperam insederat) sed etiã vt Ethnicis & infidelibus ostenderet, legem Christianam nulli ius suum auferre, nec esse vllo modo temporali Regum & Imperatorum authoritati & potestati contrariam. De sola igitur temporali potestate intelligi debere eo loco Apostolum apparet, quod tunc temporis alia nulla vt dictum est, agnosceretur. Et eo quidem sensu antiqui Patres Apostolum ibi semper interpretati sunt, vnde D. Augustinus in eius loci expositione, fatetur seipsum, & per consequens

sequens in sua persona Prælatos omnes Ecclesiæ, temporali potestati subditos esse; cuius verba, quoniam magnam huic disputationi lucem adferunt, integra ascribam. Sic ergo ille. [P] *Quod autem ait, Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Non est enim potestas nisi à Deo: rectissimè admonet ne quis ex eo quòd à Domino suo in libertatem vocatus est, factus Christianus, extollatur in superbiam, & non arbitretur in huius vitæ itinere seruandum esse ordinem suum, vt potestatibus sublimioribus, quibus pro tempore rerum temporalium gubernatio tradita est, existimet non se esse subdendum. Cùm enim constemus ex anima & corpore, quamdiu in hac vita temporali sumus, etiam rebus temporalibus ad subsidium degẽdæ huius vitæ vtamur, oportet nos ex ea parte quæ ad hanc vitam pertinet subditos esse potestatibus, id est, hominibus res humanas cum aliquo honore administrantibus. Ex illa verò parte qua credimus Deo, & in regnum eius vocamur, non nos oportet esse subditos cuiquam homini, idipsum in nobis euertere cupienti, quod Deus ad vitam æternam donare dignatus est. Si quis ergo putat, quoniam Christianus est, non sibi esse vectigal reddendum, aut tributum, aut non esse exhibendum hono-*

[P] *In lib. expositionis quarundam propos. ex epist. ad Rom.*

rem debitum eis qui hæc curant potestatibus, in magno errore versatur. Item si quis putat se esse subdendum, vt etiam in sua fide habere potestatem arbitretur eum qui temporalibus administrandis aliqua sublimitate præcellit, in maiorem errorem labitur. Sed modus iste seruandus est, quem Dominus ipse præscribit, vt reddamus Cæsari que Cæsaris sunt, & Deo, que Dei sunt.

Multa hîc paucis complectitur Augustinus, quæ varias assertiones nostras sparsim hoc libro positas fulciunt. Nam & primùm docet, quod iam diximus, Christianę religionis professionem non eximere quenquam à temporalis potestatis subiectione: ex quo duo necessario sequuntur, quorum alterum est, Apostolos cæteroſq; Christianos omnes temporali Ethnicorum Principum & Magistratuum potestati fuisse subiectos, ac proinde neq; D. Petrum neq; alium vllum Apostolum aliqua temporali pōtestate in Christianos præditum fuisse, quòd ea tota penes Ethnicos esset, vt hoc capite ostēdimus. Alterū verò, non licuisse primis illis Christianis ab Ethnicorum Principum imperio deficere, & alios sibi Principes & Reges constituere, etiamsi vires illis ad id perficiendum suppetissent,

petissent, vt falsò putat Bellarminus.[q] quia non erant liberati à iugo potestatis temporalis cui ante susceptam Christi fidem subijciebantur. quod etiam infrà cap.21.prolixa dissertatione ostendemus. Deinde intelligit locum illum Apostoli de temporali potestate tantùm, sicut & nos hoc capite. Tertio cùm generaliter de illa subiectione loquatur, eóq; sermone vtatur in quo seipsum includit, neminem verò excipit, satis apertè indicat, Clericos iuxtà ac Laicos temporali potestati in hac vita subditos esse. Postremo illustrem nobis doctrinam tradit, de duplici officio subditorum, erga Deum scilicet, & Regem, siue potestatem temporalem, quo modo debeant vtriq; seruire, & quod suum est reddere; quam nos doctrinam secuti sumus hoc libro, & in libris de Regno. Sit ergo hoc positum, locum illum D.Pauli, de quo suprà, non nisi de potestate temporali ab eo scriptum esse. Fatemur tamen sententiam illam de obedientia præstanda, ad spiritualem quoq; potestatem, propter omnimodam similitudinem, & *identitatem rationis*, vt aiunt, rectissimè accommodari posse[r].

[q] *Lib.5. de Rom.Pontifice, cap.7.*

[r] *L.illud. D. ad leg. Aquil.*

Si ergo nullam temporalem potestatem habuerunt tunc Apostoli in priuatos homines

nes regeneratos,& filios Eccleſiæ factos, quî fieri poteſt vt ſucceſſores Apoſtolorum eam poteſtatem in Principes ad Eccleſiam venientes nacti ſint? quandoquidem ex parte ſucceſſorum repugnat, eos plus iuris habere in filios ſpirituales virtute poteſtatis Eccleſiaſticæ, quàm habuerunt ipſi Apoſtoli quibus ſuccedunt. Ex parte verò Principum quid indignius & iniquius dici poteſt, quàm eos fidem Chriſti profitentes, duriore iugo preſſum iri quam ſingulos de multitudine? At priuati homines quando in ſpiritualem Eccleſiæ ditionem concedebant, nihil patrimonij aut iuris temporalis amittebant, exceptis rebus illis quas ſponte obtulerant, & in communem vſum contulerant, vt ex actis Apoſtolorum patet, [f] vbi Ananias morte mendacium luit, increpitus, à D. Petro his verbis: *Nonne manens tibi manebat, & venundatum in tua erat poteſtate?* Similiter ergo & Principes vbi Chriſto nomen dabant, ius omne ſuum temporale (imperium dico & poteſtatem politicam) integrum & intactum retinebant. Nec iuuat aduerſariorum cauſam, dicere Apoſtolos ideo non habuiſſe temporalem poteſtatem in ſui ſeculi Principes, quia nondum facti erant Chriſtiani:

[f] cap. 5.

Christiani : secundum illud, [t] *Quid enim mihi de ijs qui foris sunt iudicare ?* Papam verò nunc illam potestatem habere, quia facti sunt Christiani & filij Ecclesiæ, cuius ipse supremus Princeps & caput in terris est atq; omnium Christianorum pater : & rectum naturæ ac rationis ordinem postulare, vt filius patri, non pater filio subijciatur. Hæc inquam adeò nihili ratio est, vt mirum sit locum ei aliquem a viris Doctis datum esse. Nam illa subiectio spiritualis per quam Principes facti sunt filij Papæ, penitus distincta & separata est a subiectione temporali, ita vt altera alteram non sequatur. Sed quemadmodum Præses vel Consul, interea dum Magistratum gerit, potest se in adoptionem alij dare, [u] atque ita in familiam patris adoptiui & patriam potestatem transire : cùm tamen per illum actum legitimum nec fasces consulares, nec aliud quicquam iure magistratus sibi competens in adoptantem transferat : ita Reges & Principes, atq; omnes omnino homines, cùm in Ecclesiæ gremium se conferunt, & summo Pontifici tanquam patri in adoptionem dant, insignia imperij, & quicquid vspiam temporalis iurisdictionis aut patrimonij habent, eodem planè

[t] 1. Cor. 5.

[u] L. 3. D. de adopt.

planè iure quo antè, libera, integra, atque intacta sibi retinent. atq; ita Pontifex nihil amplius temporalis potestatis per illam adoptionem spiritualem acquirit, quàm ante adoptionem habuerat. quod pluribus infra demonstrabitur [x].

[x] Cap. 14.

Huc accedit, quòd florente plurimùm republica Christiana, tum multitudine credentium, tum sanctimonia Pontificum, tum eruditione & exemplis Doctorum, atque à malis interim Principibus, etiam filijs Ecclesiæ per regenerationem factis, vexata, atque iactata, nulla de hoc principatu & iurisdictione temporali Papæ in Principes seculares, non dicam expressa & manifesta declaratio, sed ne leuissima quidem mentio inter Ecclesiasticos facta sit: quæ tamen si in Petri personam a Domino fuisset collata, aut eius successoribus aliquo modo competisset, licet eam re vera, siue de facto vt loquuntur non exercuissent, haudquaquam à tot tantisque viris sanctis & sapientibus, ac præ Dei & Ecclesiæ causa nihil non contemnentibus, fuisset tam alto silentio & tam diu prætermissa. Quid inquam minus credibile quàm omnes illorum temporum Pontifices, zelo & studio Ecclesiæ gubernandæ

nandæ flagrantes, hanc ſui officij paſtoralis partem, ſi modò partem eſſe cenſuiſſent, (in qua eorum ſucceſſores quidam, maximum fidei protegendæ præſidium collocarunt) ita negligere voluiſſe, vt eâ aduerſus Imperatores hęreticos, tot tantiſq; occaſionibus nequaquam vterentur. Nemo tamen inter eos extitit, qui ſe Imperatoribus iure Diuino ſuperiorem in temporalibus, vel ſcripto vel verbo vnquam ſignificauerit: quin potius, vt quiſq; doctrinâ & ſanctitate magis excelluit, ita Imperatorem ſubmiſſius obſeruans, eius ſubditum & ſeruum ſe eſſe profeſſus eſt. B. Gregorius Magnus multorum inſtar ſit, qui in quadam ad Mauricium Imp. epiſtola. [7] *Ego autem indignus pietatis veſtræ famulus*, inquit. & paulò poſt, *ad hoc enim poteſtas ſuper omnes homines dominorum meorum pietati cælitus data eſt.* (*dominorum* dixit, vt Imperatorem ſimul & Auguſtam comprehenderet cum qua Mauricius Imperium in dotem accepit) En vt ſanctiſſimus hic Pontifex teſtatur Imperatori poteſtatem cælitus datam ſuper ipſum Papam. *ſuper omnes*, inquit, *homines:* ſuper Papam ergo ſi homo eſt. Vtrum autem vt Epiſcopus & Papa, an vt homo priuatus id ſcripſerit, ad mentem ſenſumq;

[7] *Lib. 2. epiſt. 61. indict. 11.*

sumq; authoris non interest. cùm idem vtrouis casu & sensisse eum & scripsisse credendum sit. ad institutum nostrum satis est, scire qualiter seculi illius Pontifices erga Imperatorem se gesserint. Non enim vereor ne vir doctus aliquis dicat, Gregorium in illa epistola, per humilitatem, ita Imperatorem exaltasse, & subiectione non debita se ei submisisse. quòd si sciolus fortè aliquis obiiciat, ei responsum volo, grauem tam sancto Pontifici ab eo iniuriam inferri, quòd dicat illum humilitatis causa mentiri, & mentiri magno cum Ecclesiæ & dignitatis Pontificalis præiudicio, vt non iam officiosum sed perniciosum mendacium fuerit. audiat S. Augustinum. [z] *Cùm humilitatis causa mentiris, si non eras peccator antequam mentireris, mentiendo efficeris quod euitaueras.* Gregorium autem non fictè & officiosè, sed ex animo locutum esse, testantur quæ sub finem illius epistolæ expressius de sua subiectione & obedientia erga Imperatorem necessariâ scribit. Tulerat Mauricius legem, quam Gregorius, licet iniquam, & Ecclesiasticæ libertati nonnihil aduersantem, accepto Imperiali de ea publicanda mandato, ad varias regiones promulgandam transmisit. Ita igitur epistolam

[z] *Serm. 29. de verb. Apostoli, tom. 10.*

lam illam concludit. *Ego quidem iussioni subiectus, eandem legem per diuersas terrarum partes transmitti feci: & quia lex ipsa Omnipotenti Deo minimè concordat, ecce per suggestionis meæ paginam serenissimis dominis nunciaui. Vtrobiq; ergo quæ debui exolui, qui & Imperatori obedientiam præbui, & pro Deo quod sensi minimè tacui.*

O diuinum Antistitem, & sententiam nullis non sequentium seculorum Pontificibus inculcãdam. Sed prô Numen! quò benigna illa & humilis confessio a nostris sæculis exulauit? cui paulatim succreuit hæc minax & fastuosa aduersus Reges & Imperatores oratio. *Nos in supremo iustitiæ throno collocati, supremam in omnes Reges & Principes vniuersæ terræ, cunctosq; populos, gentes, & nationes, non humana sed diuina institutione, nobis traditam potestatem obtinentes. declaramus, iubemus, præcipimus.* [a] &c. quæ verba falsa & inania vel ex eo esse patet, quòd Papa in Principes & populos infideles, qui multitudine Christianos superant, neq; temporalem neq; spiritualem potestatem habeat. vt Bellarminus in libris de Romano Pontifice firmissima ratione ostendit. [b].

[a] *Ex Bulla Pij v. aduers. Regin. Angl. & Sixti v. cõtra Regem Franciæ.*

[b] *Lib. 5. cap. 2.*

Hæc igitur & his similia, quem non in tan-

tæ

tæ mutationis ſtatus & imperij Pontificalis admirationem trahant? aut cui non iuſtam inquirendi cauſam offerant, cur priores Pontifices florentiſſimo Eccleſiæ ſeculo, ſe Principum famulos, ſeruos, & ſubditos agnouerint, eorumq; imperio in temporalibus obſequuti ſint, cùm illis nihilominus in ſpiritualibus præeſſent: poſteriores autem, ſe Regum, Principum, gentium, & nationum omnium Dominos profiteantur. Multis certè ea res, eruditis & Catholicis hominibus, non mediocrem de huius mutationis iure dubitandi cauſam præbet, imò verò credendi tam ingens & abſolutum imperium temporale, in perſonis Pontificum, non ab Omnipotente Deo, ſed ab impotente hominum quorundam cupiditate originem habuiſſe: nec à Chriſto Domino in Petrum initiò diuinitus collatum, ſed ab aliquot Petri Succeſſoribus, poſt multas ætates, humano more fuiſſe vſurpatum. nempe Pontifices quoſdam auctis in immenſum opibus, cæcæ ambitioni atque odio indulgentes, ſenſim eam ſibi poteſtatem vindicaſſe, qua ſibi licere quicquid eſt vſpiam regnorum & principatuum adimere dareq; contenderent. Homines ſanè erant, &, vt cæteri mortales, interdum

dum appetentiores vanitatis: qualis ille qui solo odio Philippi pulchri Regis Franciæ decretalem constitutionem edidit, [c]. quæ tot scandala, tot pericula peperit, vt statim à Bonifacio successore meruerit abrogari. [d] Auxit verò in illis, & aluit id vitij mira & misera palponum quorundam adulatio, qui ineptis assertionibus, cuiusmodi nunc sunt Boziana Deliria, Papæ omnia licere, omniaq; iure diuino subiecta esse affirmabant. quo minus mirari oportet, nonnullos ipsorum, Pontificalis & Apostolicæ modestiæ vsque adeo esse oblitos, vt potentiæ amplificandæ studio in fines alienos incurrerint. De quibus Gaguinus vir Doctus & religiosus, *Hanc tam late patentem & vsurpatam authoritatem* (vt ille vocat) obiter taxans [e]. *Itaque ea est*, inquit, *hodie illorum sublimitas & amplitudo, vt parui habitis Regibus, licere illis omnia glorientur. Neque quisquam ad Pontificatum mea ætate venit, qui, dignitate adepta, non statim suos nepotes magnis opibus & principatu donauerit.* Et ante Gaguinum diu S. Bernardus. [f]. *An non limina Apostolorum iam plus ambitio quàm deuotio terit?* Hinc Platina [g] *Moritur autem hoc modo Bonifacius ille, qui Imperatoribus, Regibus, Principibus, nationibus,*

[c] *Cap. clericis de immunit. eccl. in 6.*

[d] *Clement. de immunit. eccles. vbi gloss. id notat.*

[e] *Lib. 10. hist. Franc. in vita Caroli VII.*

[f] *Lib. 3. de consider. ad Eugen.*

[g] *In vita Bonifacij VIII.*

populis, terrorem potius quàm religionem injicere conabatur: quique dare regna & auferre, pellere homines ac reducere, pro arbitrio animi conabatur. Atq; idem Gaguinus alibi: [h] *Talem vitæ exitum habuit contemptor omnium hominum Bonifacius, qui Christi præceptorum minimè recordatus, adimere & conferre regna pro suo arbitrio conabatur, cùm non ignoraret eius se loco versari in terris, cuius regnum non de hoc mundo & terrenis rebus, sed de cœlestibus esset: quique dolo & malis artibus episcopatum Romanum sibi quæsiuerat, & Cœlestinum* (sanctissimum virum) *à quo dignitatem receperat, in carcere dum vixit habuerat.*

[h] *Lib. 7 hist. in vita Philip. Pulchri.*

Cap. IV.

DVas autem res potissimum inuenio, quæ ansam Pontificibus tantam potestatem arrogandi videntur præbuisse. Harum vna est, ingens ille honos, qui, vt par erat, Principibus & populis Christianis summo animarum pastori deferebatur, & deferri adhuc debet: atque etiam præiudicata sanctitatis opinio de sede illa beatorum Apostolorum Petri & Pauli, quæ inter omnes in omni dignitate & authoritate spirituali vna

na eminet: eoque maximis copijs & facultatibus præ cæteris aucta est & ornata. His de causis facilè omnes adducebantur; vt crederent nec Papam pro sua sanctitate alieni iuris quicquam sibi velle assumere: nec fas esse Christiano iussa Pontificia vllo modo detrectare. Inde factum, vt huius tantæ reuerentiæ & beneuolentiæ fiduciâ, erecti Pontifices nonnulli, quibus animus ad gloriam procliuior, istam ad se potestatem in Reges traherent primis successoribus Petri fuisse decessoribus prorsus ignotam. Eo accessit præoccupatum vulgi & illiteratorum iudicium, qui hac sanctitatis opinione imbuti, Papam nec dicto nec facto errare posse credebant: atq; etiam Clericorum & Canonistarum quorundam scriptio. qui, seu veritatis ignoratione lapsi, seu in Principis sui Papę, a quo vno pendebant adulationem effusi, quicquid toto orbe terrarum potestatis est, in eius solius personam contulerunt: illis blandimentis atq; illecebris Pontifices sponte sua ad gloriam currentes, velut nouis ambitionum facibus, accensi sunt. Omnes enim quotquot sedem illam legitimè tenuerunt, pari cum Petro authoritate regimini Ecclesiæ præfuere, sed non omnes Petri zelo ac-

censi, paribus eam studijs gubernarunt. Proh dolor, & nonnullos constat per vim & scelus in locum illum irrepsisse, alios irrupisse, & sanctissimam cathedram moribus inquinatissimis fœdauisse : alios verò, quanquam legitimè ad eius fastigium dignitatis euectos, ambitiosa dominandi libidine exarsisse,& magna Regum ac Principum secularium æmulatione, fines imperij sui, quod initiò merè fuit spirituale, temporalis potestatis accessione proferre, nullo non artificio esse annixos. quod studium licet principiò videbatur nonnullis ad ornamentum tantæ dignitatis pertinere qua Christi in terris Vicarius, & B. Petri successor fungitur, tamen vbi eorum aliqui eò arrogantiæ deuenerunt, vt non solum Reges de solio deijcere, sed regna etiam amplissima in præmium imo in prædam dare & occupanti concedere, sibi licere, in animum inducerent : tum certè nemo sanus insanam illam animi elationem non magnopere improbauit, & vel lachrymas vel indignationem tenuit. Quis tum non ingemuit vel infrendit cum superbissimus ille Pontifex, cuius modò meminimus, potentissimo Monarchæ Philippo Pulchro regnum abrogare, & Alberto Austriæ Duci

Duci vnà cum Imperio conferre oppidò quàm arroganter præsumpsit. Nec id alia de causa, quàm quòd Rex Legatũ ipsius minitantem sibi audacius in carcerem misisset: quasi eo facto Rex Franciæ (quem paulò antè Innocentius III. ingenuè fassus erat[i] non habere superiorem in temporalibus) regnum tanquam Papæ cliens & beneficiarius commisisset. Ita enim per Archidiaconum Narbonensem Regi mandat, *regnum Franciæ ob eius contumaciam, & violatum ius gentium, ad Romanam Ecclesiam esse deuolutum.* quod quid aliud sonat, quàm regnum illud, omnium opinione liberrimum & florentissimum, eiusque exemplo cætera omnia regna Christiana, Ecclesiæ Romanæ atque adeo Papæ beneficia seu feuda esse? cùm non aliter ad illam Ecclesiam propter contumaciam & *felloniam*, vt vocant, deuolui possint, quàm si ipsa dominium directum temporale illorum regnorum obtineat.

[i] *Cap. per venerabilẽ. qui fil. sunt legit.*

Alteram tantæ iurisdictionis temporalis occupandæ ansam, præbuit gladius excommunicationis maximum spiritualis imperij propugnaculum, qui tanto terrori erat, vt populus minas Pontificias, excommunicationis fulmine, quo iure quaque iniuriâ com-

munitas, neque contemnere, neque negligere auderet: aut in concionibus frequenter ea vox personaret, *omnem excommunicationem, etiam iniustam, esse timendam.* & solius Pontificis esse, æstimare iusta sit an iniusta. Etiam illud, *cum excommunicatis nec cibum esse sumendum, nec vlla in re communicandum esse.* [k] quibus monitionibus & minis conterriti plerumque Principum excommunicatorum subditi, ab obsequio deficiebant: & quod extremum in eiusmodi malis erat, Papa in excõmunicatum à se Principem, Principes alios partim simili anathematis interminatione, partim blandimentis & largitionibus concitabat. Itaque Principes illi, quos ista Pontificum inuidia premebat, tot vndique periculis inuoluti, tot casibus expositi sceptri potius submissione iratum Pontificem placare, vexationemque redimere maluerunt, quàm omnia intestinis seditionibus, publicoq; incendio, suâ causâ miscere. Hæc via Pontificibus compendiaria fuit ad metum Regibus & Principibus inijciendum & victoriam pene sine certamine parandam. nonnulli tamen infractis animis aduersus eiusmodi conatus Pontificios restiterunt tanto robore vt inde orta calamitas Papam quàm

[k] *Can. sicut. can. excommunicatos. xi. q. 3.*

quàm Principem magis afflixerit. Sed hîc Lector monendus est sententiam illam omnium vocibus celebratam, *excommunicationem omnem esse timendam*, cum hac exceptione intelligi debere, *extrà quàm si manifestè constet esse iniustam*. tunc enim nec curanda, nec timenda est, modò absit ab excommunicato contemptus & præsumptio: nec eum enim in quem fertur, sed à quo fertur afficit atque lædit. Cuius generis excommunicatio illa videtur, quæ in subditos profertur, eo quod Regi vel Principi suo excommunicato pareant in ijs quæ temporalis sunt iurisdictionis, & Dei mandatis non repugnant: vt infrà commodiore loco demonstrabitur[1]. Præterea nec illud vniuersè verum est; *cum excommunicatis non esse communicandum, aut cibum sumendum*. Neque enim id verum est, vbi periculum impendet, ne ex eiusmodi separatione magnum in Ecclesia malum oriatur, vt solet Principe excommunicato, si subditi eius communione abstineant: nam vix vllus Principum tam perditus est, qui non inueniat amicos & clientes, quorum operâ & armatâ manu causam suam quamlibet iniustam, magno cum Ecclesiæ ac reipublico intertrimento, tueatur: cuius rei, & pa-

[1] c. p. ar.

trum memoriâ & nostra ætate, exempla luctuosa in Christianis gentibus extiterunt, vbi inquam tale quid timetur, corporum separatio non est necessaria, *sed sufficit à talibus corde seiungi, vita moribusque distingui, propter compensationem custodiendæ pacis & vnitatis, propter salutem infirmorum*, vt præclarè docet S. Augustinus.[m] ex quo sequi videtur Papam inconsideratè facere qui subditis communione Principum interdicit, quoties inde secessio & turba non mediocris Ecclesiæ vel reipublicæ impendet, imò nec teneri subditos in eiusmodi casu, Papæ separationem corporum imperanti obedire. Sed ea de re vberius suo loco.

[m] *Lib. 3. contra Epist. Parm. cap. 2*

Ex his & similibus apparet, quod dixi, Pontifices postremis Ecclesiæ seculis temporalem istam in Principes potestatem sensim sibi vsurpasse, quam nemo omnium decessorum neque primis neque medijs temporibus vnquam agnouit. Et verò Gregorius VII. partim publica offensa Henrici IV. Imperatoris, partim priuata iniuriâ permotus, id iuris dandi & auferendi regna, apertè sibi primus omnium asseruit, affirmans Christum Petro & eius successoribus omnia Mundi sceptra dedisse, hoc versiculo,

Petra

Petra dedit Petro, Petrus diadema Rodulpho.

Verùm nihil aliud Gregorius eo facto, quàm cruentas & furiosas tragœdias excitauit, nec infæliciter destinata, vi & armis prohibitus perfecit. Quod autem Ecclesia potestatem eiusmodi primis temporibus non habuerit, ac ne quidem habere se crediderit, ex illa quam attulimus Hosij epistola, ad Constantium Ariana hæresi infectum, & Romanum Pontificem Liberium, alioſque Orthodoxos Episcopos exilijs, varijsque molestijs vexantem, liquidò comprobatur. Nam loquitur ibi vir magnus non in priuati hominis Christiani, neque in simplicis Episcopi persona, sed totius ordinis Ecclesiastici, atque adeo summi Pontificis nomine: & aut verum dicit aut falsum. Si verum, constat Ecclesiam tunc temporis sensisse, nullam se in Reges & Principes Christianos temporalem iurisdictionem, ne quidem ob hæresim, quod crimen grauissimum & perniciosissimum est, habere. Sin falsum, quamobrem? an vt Imperatori assentaretur? scilicet, qui tunc verè dicere potuit, *loquebar de testimonijs tuis in conspectu Regum & non confundebar* [n]: An quia rei veritatem, & ecclesiasticam doctrinam ignorabat? equidem non

[n] *Psal. 118. Vau.*

non arbitror quenquam id ei viro ascripturum, qui plerosq; coetaneos suos doctrinâ & eloquentiâ non æquauit modò sedet experientiâ propter ætatem anteiuit : qui cùm sæpius Concilijs & cætui sanctorum Patrum interfuisset; eorumq; de iure ac potestate Ecclesiæ sententias audijsset, non potuit ignorare quid ibi esset de malis Principibus,& Ecclesiæ in eos iurisdictione definitum. Addo,quod caput est,hanc nobilissimi Confessoris ad Constantium sententiam à S. Athanasio laudatam, à nullo autem sanctorum Patrum eius ætatis aut sequentium seculorum improbatam, vt meritò præiudicatam de hac sententiâ opinionem habeamus.

Cap. V.

DE Bozij & Canonistarum ineptia qui Papæ Dominium & imperium totius orbis iure diuino tributum esse dicunt, satis iam, superq; disserui. Neq; enim in ea refutanda operam consumere mihi necesse est, cùm sit communi Theologorum calculo iampridem explosa. Nunc ad alteram opinionem transeamus, quam Theologi, quibus illa Canonistarum displicet, reiectæ loco

ſubſtituunt: & an ſit cum veritate coniuncta videamus. Hanc autem ita capite primo propoſuit; *Papam habere poteſtatem temporalem indirectè, & aliquo modo, id eſt, ratione, ſuæ ſpiritualis Monarchiæ : habere* inquam *ſummam poteſtatem etiam temporalem diſponendi de temporalibus rebus omnium Chriſtianorum.* quæ ſententia ſi vera eſt, quicquid Pontifici per abnegationem directæ poteſtatis ſubtractum eſt, id ei per obliquam & indirectam hanc imperandi viam cumulatè reſtituitur. Sed vereor ne vera non ſit, & expugnetur ijſdem machinis quibus illa Canoniſtarum conuellitur. Nam Theologi, & doctè præ ceteris Bellarminus, Canoniſtarum opinionem, quæ Pape totius orbis Dominium, tribuit & Regibus ac Principibus ſecularibus executionem tantum à Papa demandatam, hac ratione redarguunt, quòd ipſimet Pontifices ingenuè fateantur (vt varijs ipſorum epiſtolis expreſſum eſt) Imperia & regna temporalia à Deo Principibus eſſe tributa: & quicquid habent Reges & Imperatores, ſiue poteſtatis ſiue executionis, id illos à Chriſto habere. vnde idem Bellarminus argumentum illud aduerſus Canoniſtas hoc dilemmate ſcitè concludit. [a] *Peto igitur*, inquit, [a] *Lib. 5. de Rom. Pont. cap. 3.*

quit, *vel potest summus Pontifex auferre à Regibus & Imperatoribus hanc executionem, tanquam summus ipse Rex & Imperator, aut non potest? Si potest, ergo est maior Christo: si non potest, ergo non habet verè potestatem regiam.*

Quidni & nobis, eiusdem generis argumento aduersus alteram hanc Theologorum opinionem, vti liceat? Regna & imperia dantur à Deo, vt multi sanctissimi Pontifices testantur. Qua ratione B. Gregorius in quadã ad Mauricium Imperatorẽ epistola, [b] his verbis orditur. *Piissimus atq; à Deo constitutus dominus noster.* & in alia ad Constantiam Augustam, [c] *Vestra itaq; pietas*, inquit, *quam Omnipotens Deus, cum serenissimo domino, vniuerso Mundo præesse constituit, illi per fauorem iustitiæ famulatum suum reddat, à quo ius tantæ potestatis accepit.* Quid multis? ipsa Scriptura testatur Reges & Imperatores à Deo potestatem accipere, cuius sunt in eo vicarij, vt ait Lyranus ad illud Sapientiæ. 6. *data est à Domino potestas vobis, & virtus ab Altissimo qui interrogabit opera vestra.* quid igitur vetat quo minus aliquis ex Bellarmino contra Bellarminum hoc dilemmate vtatur. Aut potest summus Pontifex aliquo

[b] *Lib. 4. indict. 13. epist. 32.*

[c] *Eodem. lib. epist. 34.*

quo modo, hoc est, directè vel indirectè, auferre Regibus & Imperatoribus regna atq; imperia, alijsq; conferre: aut non potest. Si potest, ergo est aliquo modo maior Deo, quia quod Deus dedit ipse aufert: minor enim vel par non potest auferre quod à maiore vel æquali concessum est. Ac ne vicarius quidem eius qui concessit, sine expresso domini mandato: ne quis nobis reponat, Papam tanquam Christi vicarium id facere: cùm ipse nullum de ea re mandatum, neq; expressum neq; tacitum accepisse inueniatur. Vt ex sequentibus facile apparebit. Si non potest, ergo falsum est quod dicunt, eum habere summam potestatem indirectè disponendi de omnibus rebus temporalibus Christianorum, & deponendi de solio Reges & Imperatores, alioſq; in eorum locum sufficiendi. Perpendant velim, vt suum ipsos argumẽtum premat. nec hoc solum, sed aliud etiam longè efficaciſſimum, quod ex eodem Bellarmini libro & capite suprà retulimus.[d]. quodq; hoc loco ad institutum nostrum optimo iure in hunc modum adaptabimus. [d] Cap. 3.

Si verum est Papam habere potestatem temporalem indirectè disponendi de rebus temporalibus omnium Christianorum; aut eam

eam habet iure Diuino aut iure humano. Si iure Diuino, *deberet id constare ex Scripturis, aut certè ex Apostolorum traditione. Ex Scripturis nihil habemus nisi datas Pontifici claues regni cælorum: de clauibus regni terrarum nulla mentio fit: traditionem Apostolorum nullam aduersarij proferunt*, neq; scilicet Canonistæ neq; Theologi. Si iure humano; proferant ius illud, vt vnà eum ijs sentiamus. Quòd si dixerint, neq; expresso Dei verbo, neq; traditione Apostolorum ad huius potestatis confirmationem opus esse, cùm indirectè tantùm & ex quadam sequela Pontifici competat, tanquam inseparabilis quedam accessio & appendix potestatis illius spiritualis, qua supremus animarum Pastor in omnes Christiani gregis oues preditus est. Nos rursus ab ijs petemus aliquod eius accessionis & coniunctionis testimonium ex Scripturis vel traditione Apostolorum: petuimus inquam, vt ex Scripturis vel Apostolorum traditione doceant, hanc esse accessionem, & sequelam necessariam & inseparabilem illius potestatis spiritualis quam habet summus Pontifex: atq; ad munus Pontificale pertinere aliquo modo, (hoc est indirectè, vt loquuntur) disponere de omnibus rebus tempo-

temporalibus Christianorum : cùm neutiquam sit verisimile, si id eius officio cõuenit, tantam potestatis amplitudinem, & qua nihil in rebus humanis præcelsius, tum à Christo Saluatore, tum ab Apostolis & eorum successoribus, tam alto silentio in Ecclesia tot seculis fuisse pretermissam. Nam si vtraque potestas ab altera, spiritualis scilicet à temporali, & contrà, separari possit: locus erit sententię, quę quod directè fieri non permittitur, id nec indirectè fieri posse statuit. Ita enim prudentes definierunt, quoties aliquid directè fieri prohibetur, id nec indirectè quidem siue per consequentiam fieri posse: nisi id quod prohibetum est, sequatur necessariò ad aliud iure permissum, ita vt permissum siue prohibito non possit procedere, & nisi (vt cum Iurisconsulto dicam) *vtriusq; causa ita commixta sit, vt separari non possit.* [c]. Vnde eum qui solus rem alienare non potest, ne cedere quidem posse liti super ea mote concluditur. [f] quod nimirum obliquè & indirectè hoc modo rem alienaret. Si igitur Papa, quatenus Papa, nullam temporalem iurisdictionem directò habet in Christianos, quod illi concedunt, superiore iuris sententia effici videtur, eum nullam ne indirectè quidem

[c] *L. 5. §. generaliter. D. de don. inter vir. & vxor.*

[f] *Panorm. in cap. dudum. 54. de elect. & cap. cùm pridem. de pact.*

dem habere poſſe. Quapropter vt ſuam hominibus ſententiam perſuadeant, debent ex Scripturis aut Apoſtolorum traditionibus teſtimonium proferre : vel ſaltem docere temporalem poteſtatem de qua loquuntur, ita coniunctam eſſe cum ſpirituali, vt ab ea diuelli & ſeparari, vt inquam ſpiritualis ſine ea conſiſtere, nullo modo poſſit. quod quoniam præſtare nequierunt, nihil niſi opiniones incertas ſunt ſequuti,& rationes quę non ſatis videntur concludere quod aſſumunt. quas ſuo ordine & loco examinabimus.

Cap. VI.

SVperiorem ſententiam de poteſtate temporali, quam dicunt Papam habere indirectè, fortiter impugnat, quòd neq; vſus, neque exemplum, neq; mentio vlla talis Pontificiæ poteſtatis, annis circiter mille in Eccleſia fuerit: cùm multi interea Principes Chriſtiani impiè, crudeliter, peruerſè, & magno Eccleſiæ detrimẽto, regnis atq; imperijs abuterentur: ex quo duorum alterum conſequi neceſſe eſt, aut illorum ſcilicet temporum Pontifices officio ſuo defuiſſe, aut ſequẽtium temporum Pontifices maiore cum poteſtate

potestate & imperio Ecclesiæ præsediſſe & etiamnum præsidere; quòd hi temporalem istam potestatem apertè sibi vindicarint, eamq; in Reges ac Principes exercere pro arbitrio conati sint: illi verò ius tale ad se pertinere neq; dictis neq; factis vnquam agnouerint. Non ignoro quæ ad excusandos primos illos Pastores responsa à nonnullis edita sunt, sed scio esse eiusmodi quæ si examussim perpendantur nullius æqui rerum æstimatoris, iudicio comprobentur. Ea igitur audiamus.

Prodijt libellus Romæ excusus anno Domini M. D. LXXXVIII, sub fictitio nomine Franciſci Romuli cum hac inscriptione euulgatus. *Responsio ad præcipua capita Apologiæ, quæ falsò catholica inscribitur, pro successione Henrici Nauarreni in Francorum regnum.* Cuius libri author, quem Bellarminus satis nouit & amat, conatur hanc grauissimam obiectionem diluere ex mutatione status Ecclesiæ, & diuersa temporum ac personarum ratione & conditione, quę iuris varietatem sæpe inducunt. Ita enim ille: [a] *Iam verò, quod quarto loco aduersarius obijcit de maiorum nostrorum consuetudine, qui Principes multos Hæreticos passi sunt, vt Constantium & Valentem*

[a] *Cap.* 18.

Valentem Arianos, Anastasium Eutychianum, Heraclium Monothelitam, & siqui sunt alij, ad rem nihil facit. Neque enim Ecclesia temere & inconsideratè potestate sua debet abuti. Porro non rarò accidit, vt tanta sit quorundam Regum cum improbitate ac sæuitia iuncta potentia, vt Ecclesiastica censura neque ad eos coërcendos quicquam prosit, & Catholicis populis in quos Principes irritati magis sæuiunt, plurimum obsit. Quid enim quæso profuisset quondam Ecclesiæ si tentasset vel Ostrogothos Reges in Italia, vel in Hispania Wisegothos, aut Wandalos in Africa excommunicare, ac de solio deturbare, quamuis id facere iure optimo potuisset? quod idem de Constantio, Valente, & alijs suprà nominatis intelligi debet. siquidem ea tunc erant tempora, vt potius ad martyrium subeundum Episcopi, quàm ad Principes coërcendos parati esse deberent. At vbi vidit Ecclesia suæ potestati locum aliquem aperiri, vel cum ipsorum Principum spirituali vtilitate, vel certè sine detrimento & pernicie populorum, non sibi defuit, vt exempla paulò antè allata demonstrant. Sic enim Ecclesia Leonem Isaurum imperij parte, & Henricum quartum toto imperio, & Childericum regno Franciæ spoliandos esse iudicauit, vt re ipsa deinceps & Leo parte imperij,

imperij, & Henricus imperio toto, & Childericus regno caruerit. Itaque veteres illos Imperatores, Constantium, Valentem, & cæteros non ideo toleravit Ecclesia (vt aduersarius somniat) quòd legitimè in Imperium successissent, alioqui enim Leonem etiam, Henricum, & Childericum, qui non minus legitimè successerunt, pertulisset: sed quod illos sine populi detrimento coërcere non poterat, istos poterat.

Hæc ille; in quibus duplicem diuersitatis causam reddit, cur Ecclesia Constantium, Iulianum, Valentem, Valentinianum iuniorem, Anastasium, Heraclium, & alios Principes hæreticos toleraverit: Leonem verò Isaurum, Henricum IV. Childericum, & sequentium seculorum Principes damnosos nequaquam pertulerit. Vnam quidem, *quòd ea tunc erant tempora, vt potius ad martyrium subeundum Episcopi quàm ad Principes coërcendos parati esse deberent.* Alteram verò, quòd Constantium, Iulianum, Valentem, & cæteros illius ordinis suprà nominatos, Ecclesia siue summus Pontifex, *sine populi detrimento coërcere non poterat:* Leonem autem, Henricum, Childericum, & sequentes poterat; ideo illos pertulit, istos non pertulit. Sed videamus ne vtraq; diuersitatis ratio

falſa ſit, & in meris miriſq; mendacius fundata: & nemo tamen hactenus meliorem aſſignauit, aut, vt arbitror, aſſignare poterit, niſi illam ſolam quæ aduerſariorum cauſam penitus deſtruit, nempe Eccleſiam priores illos Imperatores & Principes toleraſſe, quia nondum in eam irrepſerat cęca illa ambitio, qua Pontifices ſequentes temporalem de qua loquimur iuriſdictionem auiditate gloriæ vſurparunt. Itaque illius temporis Pontifices ſpirituali imperio contentos, quod in omnes æquali iure exercebant, temporali poteſtate, quam ad ſe non pertinere ſciebant, prorſus abſtinuiſſe: ita Eccleſię cauſam diuino iudicio commendantes, malorum Principum conuerſionem aut euerſionem, vti Deo placitum, humiliter patienterque expectaſſe. Sed redeo ad rationes ab iſto authore redditas, vt quàm ſint vitioſæ videamus.

Et verò, ne quid diſſimulem, prior eius ratio, ſeu cauſa diuerſitatis, indigna mihi videtur quæ ab vllo Catholico, nedum Theologo in medium afferatur, quam ego propterea legere ſine lachrymis vix ſuſtineo. Quid enim? an nos incidimus in ea tempora, quibus Epiſcopi milites potius quàm Martyres

tyres esse debeant? aut legem Dei, atq Ecclesiam, prælijs quàm prædicationibus potius defendere? At non hoc dicit, inquiet aliquis. Quid ergo? aut prorsus nihil, aut omnino tale quid dicit: vult quippe horum & illorum temporum differentiam, quantum ad Principum coercitionem, in eo consistere, quòd tunc potius ad martyrium subeundem parati esse debuerint Episcopi, quàm ad redigendos in ordinem Principes: Quod cum ita sit, quis nõ innato iudicio, & naturali dialectica facilè deprehendat, aut rationem illam ex dissimilibus non consistere, aut id in altera parte collocandum quod nos posuimus? Et tamen audacter affirmem, nullum vnquam à Constantino Magno tempus offerendi se martyrio Episcopis opportunius & magis necessarium extitisse. Leo vndique prædam inhiat, Lupus astat ad caulas; Reges & Principes potentissimi, plurimæ nationes & populi in Christi gregem se accingunt, & iste non retur tempus exigere, vt Episcopi exponant se martyrio, & animam pro ouibus ponant? Ergone florente Ecclesia, ac per totum orbem diffusa, Episcopi nihil nisi martyrium sperare & expectare debebant: nunc verò cùm eo deuentum sit, vt ipsa gra-

uiter agitata, ac velut in angulum Europæ coniecta sit, Episcopi tanquam extra metũ, ad coercendos Principes, ac non potius ad martyrium animos intendant? An quia nunc ingentes comitatus, & pedestres atq; equestres copias alunt, quibus se, vitam, corpusque tueantur, & Ecclesiam ab iniuria tot Principum & populorum eam vastantium, vi & armis vindicent? An potius quia pauci nunc ea mente legeque Episcopatus accipiunt, vt illis aut animi aut corporis molestijs angantur, quas *in persecutionibus & confessione fidei* Pastores bonos perpeti oporteat: sed vt vitam mollius & cum voluptate transigant; & ex bonis pauperum & patrimonio Christi, cognatorum familias illustrent? An denique quia ex eo quod mercenarij tantum Pastores sunt, lupo veniente & gregem laniante, sibi fugam capessere & martyrium declinare ius fasque esse credunt? Hæc equidem non ad iniuriam vel inuidiam ordinis Ecclesiastici profero, quem semper à puero obseruaui. Nec dubito multos esse qui commissum sibi gregem vigilantissimè custodiant, parati in omnem euentum mandatas sue fidei oues obiectu corporùm tueri, & Christi confessionem sanguine consigna-

re,

re. Sed totum ad superioris responsi reprehensionem dico, simulque ad ignominiam eorum qui dignitates Ecclesiæ nunc passim affectant nullo Ecclesiasticæ vitæ desiderio, sed vt ipsi magnificè & lautè agitent, & quas ecclesiasticæ vitæ puritas opes promeruit, impurè & magno cum Ecclesiæ scandalo, in vsus vetitos, certè non necessarios, expendant. O tempora ô mòres! Iam maxima pars reipublicę Christianæ ab annis plus minus centum perijt. Hoc ipso quod Episcoporum & Sacerdotum plerique, ad militiam quàm martyrium promptiores, superioris responsi sensum inconsideratè sequuti sunt: rati nimirum, quod res non erat, hæresim armis facilè oppressum iri, ipsis interea suæ vitæ modum tenentibus, id est, pristinam voluptatem, & desidiam alentibus: itaque *videbant lupum venientem & fugiebant:* neque pauci ad ipsos lupos transfugerunt. *Haud ignota loquor*, Scotia mihi & Anglia testes sunt, aliæque in hæresim prolapsæ regiones, in quibus licet nonnulli viriliter restiterint, pars maxima ecclesiasticorum ne primam quidem incursionem sustinuerunt, statim fæda proditione defectionem moliti, partim vt liberius viuendi potestate a nouatoribus permissa

promissáq; fruerentur, partim ne præsentibus commodis spoliati, ad mendicitatem peruenirent: quod si, vt olim primi illi Patres, se ad martyrium accinxissent, monstrum illud immanissimum in ipsa infantia sustulissent. Fieri potest vt illius libelli author bono animo, & sine vllo dolo malo, talia scripserit, sed fieri profectò non potest, vt in hoc rerum Ecclesiæ statu, ea vllius pōderis aut momenti censeantur. Nam cùm totus pene orbis Ecclesiæ Catholicæ velut nexu mancipioque tenebatur, dicit ea tunc fuisse tempora quibus Episcopi ad martyrium subeundum quàm ad Principes in ordinem cogendos pariores esse debebant: nunc verò, cùm partim infideles, partim hæretici totam Asiam, Africam, Europam, vno aut altero regno excepto, peruaserint, atque Ecclesia ad tantas ferè quantas vnquam redacta sit angustias, non eandem officij necessitatem Episcopis putat incumbere. Nimia certe hæc est vel in perscrutando indiligentia, vel in iudicando & monendo indulgentia: nec debuit vir doctus & Theologus, qualis videtur ille author, Prælatis Ecclesiæ in magnam viuendi licentiam velut tempestate quadam delatis tam facilem deserendi officij viam ostende-

re,

re, vt existiment se iam non tam ad martyrium paratos, quàm ad bellum in malos principes ciendum, quos certum est, sine bello in ordinem redigi, & regnis priuari, nunquam posse. Quantò illi rectius qui (siue primi Iesuitarum, siue alterius ordinis fuerint: nihil enim præter auditum habeo) obuiam se Cardinalibus Romæ ferebant & suam illis cum pompa pro more prętereuntibus mollitiem, luxum, indiligentiam, asperrimis verbis increpabāt, quòd orta paulò ante turbulentissima Lutheranæ heresis tempestate, tempus illud aliam Prælatis Ecclesiæ vitam adferebat, aliosque mores postulabat. Ex his igitur perspicuum est, allucinari plane authorem *Responsionis*, constituendo rationem differentiæ in priscorum & horum temporum dissimilitudine, quantum ad Episcoporum & Prælatorum Ecclesiæ officium, statum, & conditionem attinet.

Cap. VII.

ALtera ratio quam adfert nihilo melior est. Ecclesiam nempe non ideo pertulisse Constantium, Valentem, & cæteros, quia legitimè in Imperium successerant, non magis

magis quàm Leonem, Henricum, & Childericum, qui non minus legitimè successerant, *sed quia illos sine populi detrimento coërcere non poterat, istos poterat.* Nam hoc falsissimum est, & miror Bellarminum hanc alibi rationem secutum esse [a]. Falsissimum dico est, non potuisse Ecclesiam coërcere illos æquè facilè atq; istos, ne dicam facilius, & sine detrimento populi, siue id armis tentare, siue arte aliqua, & hominis deuoti operâ vti voluisset. Iam enim totus orbis sub Constantio Christianus fuit (vt ex epistola Constantini Magni ad Ecclesiam, ab Eusebio [b] & Nicephoro [c] relata constat) & eius pars maxima Orthodoxa; ita vt vires illis ad opprimendum Imperatorem nequaquã defuerint, si fas aut pium credidissent armis aduersus legitimum Principem decertare: Et sane credibile est Deum ipsum milites suos, non odio vel ambitione, sed solo Ecclesiam sartam tectam seruandi studio in id bellum incumbentes, facili & non dispendiosa victoria ornaturum. Quid, quod multitudo magna Monachorum in Ægypto Lybiaq;, atq; alij per Asiam & Europam viri pij innumerabiles versabantur? in quibus haud dubiè multi erant non minoris zeli, quàm ille scelus qui Henricum

[a] *Lib. 5. de Rom. Pont. cap. 7.*

[b] *Lib. 3. de vit. Const.*

[c] *Lib. 8. cap. 25.*

Henricum III. Regem Franciæ iugulauit, sed maiore scientiâ gratiáq; illustrati, quibus zelo inconsiderato, præcipiti, & temerario modum constituebant. Hi facilè (si licuisset) Imperatorem sine vllo tumultu bellico & armorum strepitu confeciſſent, & si quod in eum Ecclesia ius habuisset, sine populi detrimento exequi potuissent.

De Iuliano Constantij successore quid dicam? Non eum credo Ecclesia sine vllo populi detrimento coercere potuit? cùm Apostata fœdissimus, & qualis nemo alter inuentus est inter Christianos Imperator exercitum ferè totum ex Christianis haberet, nam & statim ab eius interitu cum Iouinianus omnium suffragijs Imperator electus, proclamasset se Christianum esse, ac propterea nolle exercitui Ethnicorum præesse; [d] responderunt milites, *& exclamauerunt communiter vniuersi; ne dubites Imperator, néue repellas imperium nostrum, vt improbum: Imperator es enim Christianorum futurus, qui in pietatis disciplina educati sunt: nos enim Christiani sumus: & grandiores quidem inter nos doctrinam Constantini perceperunt, minores vero illis Constantius instruxit. Nec istius proximè mortui diuturnum Imperij tempus fuit, vt*

[d] *Ruffin. lib. 2. hist. eccles. cap. 1. Socra. Schol. lib 3. cap. 22. Theodoret. lib. 4. cap. 1.*

vt circumuentis quibusdam ad infigendum malum suffecerit. Cogitet velim, & recogitet, tam author illius libelli quàm lector huius, an non potuerit facilè Ecclesia tantis copijs adiuta impium illum Imperatorem sine populi intertrimento tollere: præsertim cùm Imperatores tunc à solis militibus crearentur, quibus inter prima religionis tempora, spemq; martyrij, nihil erat antiquius quàm Antistibus legem Numinis & voluntatem edicentibus credere & parere. Quòd si in sanctissimorum patrum illis scholis didicissent, fas esse Ecclesiæ impio Principi abrogare imperium, subditisq; licere eiusmodi dominum seu aperta vi, seu per insidias tollere, nihil eis facilius quàm Iuliano imperium abrogare, vel vitam eripere, & alium pro arbitrio sufficere sine tumultu vllo siue periculo, publicáue iactura. quippe ad exercitum ius nominandi Imperatoris, ex longa tunc consuetudine, spectare putabatur: vt & re ipsa, Iouinianus primùm, mox Valentinianus, ambo Christi Confessores, post excessum Iuliani, ab eodem exercitu ad imperium sunt subuecti. Quid, quod etsi non totus exercitus in Christi hostem conspirasset; attamen soli illi milites, de quibus ex Nazianzeno

zeno in libris nostris de Regno [c], memini- [c] *Lib. 4. cap. 5.*
mus vna cum Iouiniano tunc Confessore, Iulianum nullo negotio sustuliſſent? vtpote quos, si audaciam & fortitudinem spectemus, vsus rei militaris: si oportunitatem, facilis militum tunc temporis ad Imperatores accessus: si voluntatem, ardor animorum martyrij desiderio flagrantium, & quiduis pro fidei defensione molientium, ad Ecclesiam à sceleratissimi hominis perfidia & tyrannide, claro aliquo facinore liberandam, longè promptiores reddidisset, quàm vel vlla furiosum monachum vesana temeritas. Quid, quod Christiani eo tempore inclytos Euangelij tubicines, Athanasium, Basilium, vtrumq; Gregorium, Cyrillum, Epiphanium, Hilarium, Hosium, alioſq; complures doctrinâ & virtute insignes Pontifices audiebant, qui neq; quid iuris Ecclesia in Principes haberet propter doctrinam ignorare, neq; cognitum & perspectum tam necessario Reipub. Christianæ tempore silere aut dissimulare, propter summam vitæ sanctitatem atq; in aduersis constantiam potuerunt? Quid, quod populum diuini illi Antistites docebant, nullum nisi in patientiâ & lachrymis remedium aduersus Apostatam super-

esse?

esse? ita enim Nazianzenus. [f]. *Hæc*, inquit, *Iulianus deliberabat* (loquitur de ijs quæ crudelis Apostata aduersus Ecclesiam meditabatur) *quemadmodum secretorum illius sodales & testes propalarunt: coërcitus est tamen Dei clementiâ, ac lachrymis Christianorum, quæ multæ iam & à multis erant effusæ, quum solum hoc contra persecutorem haberent remedium.* Quæso aduerte animum sis, Lector, & perpende Nazianzenum hoc loco. Negat Christianos, hoc est, Ecclesiam, habuisse vllum remedium præter lachrymas aduersus persecutionem Iuliani, cùm tamen certum sit eos pro se totum Iuliani exercitum habuisse. Non igitur sensit hic Pontifex qui ἐξοχὴν Theologus est appellatus, Ecclesiam ius vllum habere in Imperatorem impijssimum ad commouendum aduersus eum exercitum Christianum: alioqui falsum esse Christianos siue Ecclesiam non habuisse aliud remedium contra persecutorem præter lachrymas. habebant enim exercitum qui iussus ab Ecclesia, propter Dei causam facile à Iuliano defecisset.

[f] Orat. 3. in Iulian.

Iam verò quod de Constantio & Iuliano diximus, scilicet nullo negotio in ordinem ab Ecclesia cogi & sceptris vitáq; priuari sine

vllo

vllo populi incommodo potuisse, id in Valente & Valentiniano iuniore multò est euidentius: Quandoquidem Valens præcipuos exercitus sui duces & præfectos habuit viros summè Catholicos, per quos ipse reses & secors bella conficiebat: nempe Terentium, Traianum, Arintheum, Victorem & alios, qui fidem Catholicam constanter profitebantur, suamq; Imperatori hæresim & θεομαχίαν in os intrepidè exprobrabant. sed in tam religiosa libertate, manus abstinuerunt, nec vltra admonitionem processit indignatio: quòd scirent se vitia Principis indicare tantùm debere, non etiam vindicare. Itaq; in omnibus quæ secularis erant imperij, morem gerebant Hæretico quem facilè de medio tollere potuissent, & Monarchiam totam, maximo afflictæ Ecclesiæ commodo, ad Valentinianum Principem Catholicum, vnde processerat, reducere. An non poterãt hi belli Duces fœdus inter se aduersus Principem suum Hæreticum icere, si id iure licuisset? An non expediebat Ecclesiæ Imperatorem Hæreticum Catholicis non imperare? An denique Ecclesia doctis & vigilacibus tunc Pastoribus caruit, eóq; ius suum temporale aut ignorauit aut neglexit? Nam

quod

quod solum superest, nulla ætas Christianos Prælatis suis magis morigeros, quàm illa habuit: vt si non ius imperandi Principibus temporalia, sed iuris tantùm executio Ecclesiam defecisset, nec tardè eam populus & exercitus, Constantij, Iuliani, & Valentis tyrannide liberaturus fuisse videatur. Cuius rei fidem facit testimonium illustre D. Augustini [g] inter Canones relatam. [h] *Iulianus extitit infidelis Imperator*, inquit: *Nonne extitit Apostata, iniquus, idololatra? Milites Christiani seruierunt Imperatori infideli. Vbi veniebant ad causam Christi, non agnoscebant nisi illum qui in cælo erat. Quando volebat vt idola colerent, vt thurificarent, præponebant illi Deum. Quando autem dicebat, producite aciem, ite contra illam gentem, statim obtemperabant. Distinguebant dominum æternum à domino temporali: & tamen subditi erant propter dominum æternum etiam domino temporali.* Quis hîc non videt facillimum fuisse Ecclesiæ coërcere omni modo Iulianum, si tẽporalem aliquam in eum potestatem habuisset? quippe ventum tunc fuisset ad causam Christi, quo casu Imperatori Christũ, id est Dominum æternum domino temporali milites præponerent. Nam & Ecclesiæ causa, Christi

[g] *In Psalm. 124.*
[h] *Cxi. q. 3. can. 98.*

Christi causa est. Aut ergo Pontifices Romani, siue summi Pontifices, atq; adeo tota Ecclesia, tunc pro certo crediderunt, nullam se iurisdictionem & potestatem temporalem vllo modo habere in Principes seculares, aut certè defuerunt officio suo, nec tam solicitè gregem suæ fidei mãdatum curauerunt, quàm post multa sæcula recentiores nostri Pontifices, qui ad pastoralis sui muneris partem pertinere contendunt, Principes & Monarchas omnes, non solùm ob hæresim aut schisma, sed ex alijs etiam causis temporali pœna coërcere, & regnis atq; imperijs, si id illis visũ est, spoliare: cùm ceteroquin neque ipsi vitæ sanctitate, & doctrinâ, cum primis illis Pontificibus conferendi sint, neque iam populus Christianus tam dicto audiens, atque primis illis temporibus extitit. Quapropter, si verum amamus, fatendum est, neminem vtrorumque temporum Pontifices in hac re vel accusare vel excusare posse. Extra præuaricationem aut calumniam, alterutrorum laus alteris ad vituperium cedet. Sed pergamus.

Cap. VIII.

IVnior Valentinianus omnium qui in hunc diem, non solùm Imperio, sed Regno aut Principatui cuiquam præfuerunt, facillimè ab Ecclesia coërceri potuit. Nam non solùm summi Episcopi, id est, Pontificis Romani iussu ab Imperio reijci, sed & solius Episcopi Mediolanensis, Ambrosij scilicet, nutu & arbitrio à proprijs militibus & stipatoribus deseri, & ad priuati hominis statum redigi potuit. *Ante lucem*, inquit Ambrosius, [a] *Vbi pedem limine extuli, circumfuso milite occupatur basilica: idq; à militibus Imperatori mandatum dicitur, vt si prodire vellet, haberet copiam, se tamen præsto futuros si viderent eum cum Catholicis conuenire: alioquin se ad eum cœtum quem Ambrosius cogeret transituros. Prodire de Arianis nullus audebat, quia nec quisquam de ciuibus erat, pauci de familia regia, nonnulli etiam Gotthi, quibus vt olim plaustrum sedes erat, ita nunc plaustrum Ecclesia est.* & pòst in eadem epistola de seipso loquens, *Ego tyrannus appellor, & plus etiam quàm tyrannus*, inquit. *Nam cùm Imperatorem Comites obsecrarent vti prodiret ad Ecclesiam, idq; petitu militum facere se dicerent, respondit: Si vobis*

[a] *Ad sororem suam Marcellinã. epist. 33. li. 5.*

vobis iusserit Ambrosius, vinctum me tradetis. Quid ad hæc aduersarij? an non vnus iste locus sat est qui omnibus linguam occludat? Omitto quod Maximus cum valida manu ex Britanniæ & Galliæ partibus collecta in Italiam contendebat, curaturus (vt ille dicebat) ne quid vltra religio Catholica detrimenti caperet: & Ecclesiæ iam à Valentiniano deprauatæ in pristinum statum reponerentur; quod & ipsi Valentiniano per literas significauerat. qui tamen non vnicus illi scopus; sed (quod a nonnullis nostro seculo factitatum) hoc colore pietatis flagrantem regnandi cupiditatem tegebat. Nam constitutum illi erat, occiso iam apud Lugdunum Gratiano, in Valentiniani Imperium inuadere. Itaq; eius aduentu perterritus Valentinianus, ex Italia in Illyrium ad Theodosium Orientis Imperatorem profugit. Res notatu digna; Hæreticus à Catholico fugatus, ad Catholicum auxilij causa fugit: à quo & reprehensus est propter hæresim, & propter reuerentiam Maiestatis humaniter exceptus, atq; in regnum restitutus. Et quia Ecclesia rebellionem religionis ergo aduersus legitimum Principem non laudauit, Maximus neq; reformator Imperij dictus est, ne-

que restaurator Ecclesiæ, sed rebellis & tyrannus [b].

[b] *Sozomen. lib.7.ca.13. Nicephor. li.12.ca.20.*

Hæc cùm ita sint, desinant nunc velim aduersarij commento suo nobis imponere: aut saltem dicant vnde id hauserint? An apud probatum scriptorem vspiam legerint, Christianos ita viribus & copijs suis tunc diffidisse, vt ne tentare quidem ausi fuerint, quod fortiter aggressi facile perfecissent? aut tentasse saltem, sed belli fortunam humanaque omnia expertos, impijs Principibus succubuisse? Adeóne illis animus & voluntas defendēdæ Ecclesiæ deerat? Adeóne illos religionis ardor & *zelus domus Dei* deficiebat? Adeóne Cōcionatoribus eruditis & buccinis Euangelij destituebātur, vt quid iuris in Principem peruersum & hæreticum Pontifici aut populo sit, minimè intelligerent? Replicent aduersarij omnium annalium memoriam, & versent quousque volent scripta ecclesiastica & profana, nusquam profecto inuenient Ecclesiam illis seculis (cùm fuerit multò quàm nunc potentior) aliquid in Principum quantumuis malorum perniciem esse molitam, aut eis imperium abrogare conatam, vt est à nobis in libris nostris de Regno, perspicue fuseque demonstratum

ſtratum [c]. Atex ijs contrà quæ in ſanctorum Patrum ſcriptis de principum ſecularium poteſtate legimus, conſtat omnes ea ætate ſenſiſſe, nullam vel, Epiſcopo Romano ſiue ſummo Pontifici, vel Eccleſiæ vniuerſæ temporalem poteſtatem, vllo modo, vllaue ex cauſa in eos competere: ſed ſolius Dei iudicio, quantum ad pœnas temporales relinquendos. Atque hæc, vt videtur, cauſa fuit, cur illi Patres nõ niſi perraro atque obiter de libertate & impunitate Principum meminerint: quòd nimirum de ea tunc controuerſia non fuerit; ſed vna omnium ſententia, quam inde ab Apoſtolis ex prædicatione maiorum, velut per manus acceperant: Principem in temporalibus ſolum Deum iudicem habere, licet in ſpiritualibus Eccleſiæ iudicio ſubijciatur.

[c] *Lib. 3. cap. 5. & lib. 4. cap. 5.*

Huius rei teſtem in primis Tertullianum produco, qui de Imperatoribus loquens. [d] *ſentiunt*, inquit, *Deum eſſe ſolum, in cuius ſolius poteſtate ſunt, à quo ſunt ſecundi, poſt quem primi, ante omnes deos & ſuper omnes homines.* & [e] alibi, *Colimus Imperatorem ſic, quomodo & nobis licet, & ipſi expedit, vt hominem a Deo ſecundum, & quicquid eſt à Deo conſecutum, ſolo Deo minorem. Hoc & ipſe volet:*

[d] *In apolog. aduerſ. gentes.*

[e] *Ad Scapulam Præſid. Carthag.*

let: sic enim omnibus maior est, dum solo vero Deo minor est. Hæc ille, non ex sua sed communi Christianorum omnium persona, velut certam & indubitatam totius Ecclesiæ doctrinam, profitetur. Nec aliquis hoc argumentum sic eludat, quòd Imperatores tunc fuerint extra Ecclesiã, ac proinde non subiecti Ecclesiæ. Nam lex Christi iure suo neminem priuat (quod ipsimet aduersarij fatentur) ac proinde, vt supra ostendimus, Reges & Imperatores accedendo ad Eccleſiam, nihil iuris sui temporalis amittunt [f].

[f] *Cap 3.*

Secundo loco prodibit S. Ambrosius, qui de Dauide adulterio homicidium cumulante scribens. [g] *Rex vtique erat*, inquit, *nullis ipse legibus tenebatur, quia liberi sunt Reges à vinculis delictorum. Neque enim vllis ad pœnam vocantur legibus, tuti imperij potestate.*

[g] *In lib. qui inscribitur Apologia Dauid.*

Tertio B. Gregorius Archiepiscopus Turonensis, [h] qui Francorum Regem Chilpericum Sacerdotes Dei calumniosè vexãtem, & iniuriosè tractantem, his verbis alloquitur. *Si quis de nobis, ô Rex, iustitiæ tramites transcendere voluerit, à te corripi potest: si verò tu exceſseris, quis te corripiet? loquimur enim tibi, sed, si volueris, audis: si autem nolueris, quis*

[h] *Lib. 5. hist cap. 7. Aimoin. lib. 3. cap 26.*

quis te damnabit, nisi is qui se pronunciauit esse iustitiam?

Quartò, D. Gregorius Magnus, Gregorij Turonensis ferè coætaneus, qui cùm Pontifex Maximus esset, Imperatoris se famulum & subditum esse fassus est; ipsique Imperatori potestatem cælitus datam in omnes homines, humaniter humiliterque agnouit, vti paulò ante retulimus [i]. [i] *Cap. 3.*

Quinto, præclarus Antistes, Otto Episcopus Frisingensis, [k] *Soli Reges*, inquit, *vtpote constituti supra leges, diuino examini reseruati, seculi legibus non cohibentur. Vnde est illud tam Regis quàm Prophetæ, TIBI SOLI PECCAVI.* & Mox. *Cùm enim iuxta Apostolum, omni mortali horrendum sit incidere in manus Dei viuentis; Regibus tamen, qui nullum præter ipsum supra se habent quem metuant, eo erit horribilius, quo ipsi cæteris possunt peccare liberius.* [k] *In epistola ad Freder. Oenobarbũ.*

Possum & alios non paucos ad huius rei fidem accire: sed quid pluribus opus est? *in ore duorum vel trium testium stet omne verbum* [l]. Si contrariæ opinionis assertores tot antiquorum Patrum testimonia, imò si vel vnum aliquod proferre possint, quo disertè scriptum sit Ecclesiam, vel eius caput Sum- [l] *Matth. 18.*

mum Pontificem, habere temporalem vllam poteſtatem in Reges & Principes ſeculares,& poſſe eos temporalibus pœnis quoquo modo,directè ſcilicet vel indirectè, coërcere, aut regno,regniue parte multare: non equidem recuſabo quo minus lis tota ſecundum ipſos ſine prouocatione iudicetur. Nihil enim eſt quod malim quàm certam rationem inueniri poſſe, per quam aduerſarie opinionis ſententia liquidò confirmetur: ſed dum id fruſtra expecto, interea Veritas me victum vinctumque,ſecum in aliam partem abducit.

Hoc igitur ab aduerſarijs nunc quæro: Nunquid veriſimile ſit hos ſanctos & antiquos Patres, qui de ſumma Regum & Imperatorum poteſtate impunitateq;,ſcripſerũt, adeo negligentes fuiſſe, vt per incuriam non admonuerint ſui ſeculi Principes huius Pontificię poteſtatis temporalis,aut eam admonitionem tabulis conſignatam non reliquerint: quò Principes non ſolùm occulta Dei iudicia extimeſcant , ſed etiam Eccleſiaſticam & Pontificalem iuriſdictionem temporalem,per quam deijci loco poſſint, quoties id Eccleſia, vel eius caput Papa, è religione atq; è republica eſſe putauerit? Certè id ſi-

luiſſe,

luisse, si verum erat, fallere fuit Reges & Principes, quibus literis & prædicationibus persuaserant, eos posse à solo Deo in temporalibus iudicari. An fingemus ignaros adeò & insçios fuisse authoritatis Ecclesiæ, vt tali eam potestate præditam esse non intellexerint? An deniq; adeo meticulosos & pusillanimos, vt quod scirent, id Principibus nunciare non sint ausi? Si nihil horum priscis illis Patribus imputari potest, cur aliam, quæso, nunc nouam potestatem, nullâ certâ neque authoritate neq; ratione fundatam, sed postremis seculis ab hominibus quibusdam summo Pontifici misere addictis excogitatam populoq; obtrusam amplectamur, & nouum iugum Principibus imponamus?

Cap. IX.

PRiorem partem secundę rationis aduersariorum falsissimam esse iam planè ostendi, *Ecclesiam* scilicet, *ideo toleraſſe Constantium, Iulianum, Valentem, & cæteros Principes Hæreticos, quia non potuit eos sine populi detrimento coërcere.* Posteriorem partẽ nunc æquè falsam esse demonstrabo, nempe Henricum IV. Imperatorem, & alios Principes

in

in quos posteriores Pontifices ius sibi temporale arrogarunt, potuisse ab Ecclesia sine populi detrimento coërceri. Quod priusquam aggrediar, obsecro atq; obtestor non modò lectorem beneuolum, sed ipsosmet aduersarios, vt quæstione pertractata perpendant animo, & temperatè, ac syncerè æstiment, an non facilius Ecclesiæ fuerit in primos istos Principes, supradictis modis & medijs animaduertere, quàm dictum Henricum quartum per Rudolfum Sueuum, vel Philippum Pulchrum per Albertum Austriacum in ordinem cogere? quorum alter Papæ arrogantiam risit & repressit: [a] alter verò æmulum & aduersarium sibi à Pontifice datum, post varias vario marte dimicationes, postremo tandem prælio confecit. [b] & Papam, à quo fuit excommunicatus, Româ eiectum perpetuo exilio multauit.

[a] *Philippus Pulcher. authores Platin. Gaguin. & alij.*

[b] *Marian. Scotus in Chronico an.1080.*

Quanto cum populi detrimento Papa temporalem illam in Henricum IV. potestatem exercere conatus sit, testatur Otto Frisingensis (quem Bellarminus & genere, & eruditione, & vitæ probitate nobilissimum meritò vocat [c]) qui de excommunicatione & depositione dicti Henrici facta à Gregorio VII. sic scribit. [d] *Lego & relego Romano-*

[c] *Lib.1. cap.4. de translat. Imp. & li.4. de Roman. Pont. ca.13.*

[d] *Lib.6. Chro. ca.35.*

rum

rum Regum & Imperatorum gesta, & nusquã inuenio quenquam eorum ante hunc à Romano Pontifice excommunicatum, vel regno priuatum: nisi fortè quis pro anathemate habendum ducat, quod Philippus ad breue tempus à Romano Episcopo inter pœnitentes collocatus, & Theodosius à beato Ambrosio propter cruentam cædem, à liminibus Ecclesiæ sequestratus sit. vbi animaduertendum est, Ottonem planè profiteri se nullum de priuatione regni exemplum præcedentibus seculis inuenire; licet de excommunicatione duo ista, si non vera at saltem verorum speciem habentia proponat. Deinde verò paucis interiectis [c] sic scribit: *Quanta autem mala, quot bella, bellorumq; discrimina inde subsequuta sunt: quoties misera Roma obsessa, capta, vastata, quod Papa super Papam, sicut Rex super Regem positus fuerit, tædet memorare. Denique tot mala, tot schismata, tot tam animarum quàm corporum pericula, huius tempestatis turbo inuoluit, vt solus ex persecutionis immanitate, ac temporis diuturnitate, ad humanæ miseriæ infælicitatem sufficeret comprobandam. Vnde à quodam Ecclesiastico scriptore densissimis Ægypti tenebris comparatur. Prædictus enim Pontifex Gregorius à Rege vrbe pellitur, Gibertusq; Rauennatensis*

[c] Cap. 36. siue vlt.

tensis Episcopus in locũ eius subtruditur. Porrò Gregorius Salerni manens, appropinquante vocationis suæ tempore, dixisse fertur. Dilexi iustitiam & odi iniquitatem, propterea morior in exilio. Quia ergo in Principe suo regnum ab Ecclesia præcisum grauiter percussum fuit, Ecclesia quoq; tãto Pastore, qui inter omnes sacerdotes & Romanos Pontifices præcipui zeli ac authoritatis erat, orbata dolorem non modicum habuit.

Hoccine est Principem sine populi detrimento coërcere? Qui scribunt Romanum Pontificem (quem Ecclesiæ nomine intelligunt) non toleraſſe hunc Imperatorem, quia poterat eum sine populi detrimento coërcere, aut hunc authorem non legerint, aut nominis & existimationis suæ curam nullam gerant, necesse est; qui tam manifesto mendacio se implicent. Si hoc prius ignorabant, discant nunc saltem ex hoc scriptore grauissimo, falsum id esse quod pro vero inscienter proponunt: & cogitent velim, candideque iudicent, an non satius fuisset Gregorium Papam vitia & mores desperatos Henrici, instar Constantij, Iuliani, Valentis, & aliorum Imperatorum Ecclesiam vexantium perferre, ac Dei bonitatem lachrimis

lachrymis & precibus pro eius salute vel interitu exorare, quàm tot schismata & cædes, tot populorum & vrbium direptiones, tot in sedem Apostolicam contumelias, in Pontifices bella, aliasque furibundas tragœdias cum totius populi pernicie, vno facto insolente & inaudito, minimeque necessario excitare, excitatasque annos plures magno Ecclesiæ malo alere & fouere? Fieri potest vt bono id animo fecerit Gregorius (Deus de intentione iudicet) At fieri non potest, vt rectè, prudenter, & ex officio fecerit, & quin largiter errauerit, more & consilio humano, cùm id sibi tribueret quod suum sanè non erat; deponendi scilicet & abdicandi Imperatoris munus, inq; eius locum alterius substituendi potestatem; ac si ad eum regni illius humani dominium pertinuisset. quod satis versiculus ille indicat ab Ottone relatus, & à nobis supra transcriptus. *Petra dedit Petro, Petrus diadema Rudolfo.* Constat autem non semper rectè, & ex Dei voluntate fieri, quod pietatis feruore & bono zelo, etiam à viris ceteroquin optimis, agitur. Moyses, dum Hebræi defendendi zelo occidit Ægyptium, peccauit. Oza zelo fulciendi arcam Domini nutantem, eam tetigit

git & interijt. Petrus zelo tuendi Dominum & Magistrum, Malcho auriculam abscidit, & reprehensus est. Hinc D. Ambrosius ad Theodosium. [f] *Noui tepium, clementem, mitem atque tranquillum, fidem ac timorem Domini cordi habentem : sed plerumque aliqua nos fallunt. Habent aliqui zelum Dei, sed non secundum scientiam* [g]. zelus inconsideratus non rarò ad scelus impellit.

[f] *Lib. 5. epist. 29.*

[g] *Rom. 10.*

Culpa igitur Gregorij Papæ mihi permagna in hoc negotio videtur, quod non animaduerterit ad supremi Pastoris officium pertinere, vnius facinus impunitum potius relinquere, quàm eius vindicandi desiderio innocentem atque innoxiam multitudinem periculo inuoluere. Ac proinde ne excommunicare quidē Imperatorem illum debuit, in cuius sceleris societatem tantus hominum numerus coierat, vt separari sine schismate, & vnitatis Ecclesiæ dissolutione nequiret. Id multis antè seculis, magnum Ecclesiæ lumen Augustinus sanctè & sapienter admonuit, [h] atque ex Apostoli Pauli scriptis luculenter comprobauit: cuius sententiam Ecclesia adeo gratam & ratam habet, vt eam in Canones retulerit [i]: digna ergo quam huc transcribam, & quæ non atramento

[h] *Lib. 3. cap. 2. contra epist. Parmeniani.*

[i] *Can. non potest. 23. q. 4.*

tramento sed auro, nec in charta peritura sed silice vel adamante, aut siquid illis durius & diuturnius est, exaretur. *Non potest*, inquit, *esse salubris à multis correptio, nisi cùm ille corripitur qui non habet sociam multitudinem. Cùm verò idem morbus plurimos occupauerit; nihil aliud bonis restat quàm dolor & gemitus, vt per illud signum quod Ezechieli sancto reuelatur* [k], *illæsi euadere ab illorum vastatione mereantur. Ne cùm voluerint colligere zizania, eradicent simul & triticum: nec per diligentiam segetem Domini purgent, sed per temeritatem ipsi potius inter purgamenta numerentur. Ideoque idem Apostolus cùm iam multos comperisset, & immundos luxuria, & fornicationibus inquinatos, ad eosdem Corinthios in secunda epistola scribens, non itidem præcepit vt cum talibus nec cibum sumerent. Multi enim erant, nec dici de his poterat,* [l] *Si quis frater nominatur fornicator, aut idolis seruiens, aut auarus, aut aliquid tale, cum eiusmodi nec cibum quidem simul sumere: sed ait,* [m] *Ne iterum cùm venero ad vos, humiliet me Deus, & lugeam multos ex ijs qui antè peccauerunt, & non egerunt pœnitentiam super immunditia & luxuria & fornicatione quam gesserunt: Per luctum suum potius eos diuino*

[k] Ezechiel 9.

[l] 1. Corin. 5.

[m] 2. Cor. 12.

flagello

flagello coërcendos minans, quàm per illam correptionem vt cæteri ab eorum coniunctione se abstineant. et paulò post, *reuera si contagio peccandi multitudinem inuaserit, diuinæ disciplinæ seuera misericordia necessaria est.*[n] *nam consilia separationis* (hoc est excommunicationis) *& inania sunt, & perniciosa atque sacrilega: quia & impia & superba fiunt, & plus perturbant infirmos bonos, quàm corrigunt animosos malos.*

[n] *Id est, totum diuino iudicio & vltioni relinquendũ est.*

Hæc cùm ita sint, nemo vt arbitror, ex collatione doctrinæ S. Augustini, quæ & Ecclesiæ est, cum gestis à Gregorio in Henricum, non perspicuè cernet, Papam magnopere errasse, qui Imperatorem, cuius partes ingens Clericorum & laicorum multitudo sequebatur, cum manifesto maximi schismatis periculo excommunicauerit: multoq; amplius, cùm eum Imperij iure (in quod ipsemet Pontifex ius nullum habebat) odiosa sententia nixus est spoliare: vt mirum non sit si (quod Sigebertus scribit) eundem Gregorium paulò ante mortem pœnituerit omnium quæ aduersus Imperatorem gesserat.

Libet Sigeberti locum referre, quòd non suam ipsius opinionem aduersarijs suspectam,

am, eò quòd Henrici partes sequutus sit, sed historicam narrationem alterius authoris contineat. *Hildebrandus Papa*, inquit, ° *qui & Gregorius septimus, apud Salernum exulans moritur. De hoc ita scriptum reperi. Volumus vos scire qui Ecclesiasticæ curæ soliciti estis, quod Domnus Apostolicus Hildebrandus qui & Gregorius, nunc in extremis positus ad se vocauit vnum de duodecim Cardinalibus, quem multum diligebat præ cæteris, & confessus est Deo, & sancto Petro, & toti Ecclesiæ, se valde peccasse in Pastorali cura, quæ ei ad regendum commissa erat, & suadente diabolo contra humanum genus iram & odium concitasse.——Tunc demum misit prædictum confessorem ad Imperatorem & ad totam Ecclesiam, vt optaret illi indulgentiam, quia finem vitæ suæ aspiciebat, & tam citò induebat se Angelica veste, & dimisit ac dissoluit vincula omnium bannorum suorum Imperatori, & omni populo Christiano, viuis & defunctis, Clericis & Laicis, & iussit suos abire de domo Deoderici, & amicos Imperatoris ascendere.*

° In Chronograph. an. 1089.

Cap. X.

REdeo nunc ad Episcopũ Frisingensem, genere, pietate, & eruditione, vti diximus,

mus, nobilissimum, atque harum rerum testem penè oculatum. Is cùm in loco à nobis producto, tum in alijs, non obscurè indicat non probari a se decretum illud Papæ de abdicando Imperatore, sed nouum, insolens, atque iniustum videri. Nam primùm quod ad facti illius nouitatem & insolentiam, sic scribit, *lego & relego Romanorum Regum & Imperatorum gesta, & nusquam inuenio quemquam eorum ante hunc à Romano Pontifice excommunicatum, vel regno priuatum.* Et rursus libro primo de gestis Friderici [a]; *Gregorius septimus*, inquit, *qui tunc vrbis Romæ pontificatum tenebat, eundem Imperatorem tanquam à suis destitutum, anathematis gladio feriendum decernit. Cuius rei nouitate eò vehementiùs indignatione motum suscepit Imperium, quò nunquam ante hæc tempora huiusmodi sententiam in Principem Romanorum promulgatam cognouerat.* Iniustitiam verò & iniquitatem facti varijs modis declarat. Primùm quod inter mala & damna quæ ex illo Papæ decreto nata sunt, ponat mutationem & deiectionem Papæ & Regis, *quod Papa super Papam sicut Rex super Regem positus fuerit.* quibus verbis ostendit vtrumque pari iure, seu potius pari iniu-

[a] Cap. 1.

ria

ria factum esse, vt sicut iniustè Papa super Papam ab Imperatore, ita etiam iniustè Rex super Regem à Papa *positus sit.* Deinde quod ait, *quia ergo in Principe suo regnum, &c.* id quid aliud sonat, quàm propter violatum in Principe Imperium, violatam fuisse in Pontifice Ecclesiam, siue propter percussum regnum in persona Principis, percussam fuisse Ecclesiam in persona Pontificis. inter quæ cùm nullum iuris aut iniuriæ discrimen faciat, nec possit vtrumque iustè fieri, consequens est vt vtrumque iniustè factum esse existimet.

Præterea tam defectionem Rudolfi, quem Papa Imperatorem creauerat, quam insurrectionem filij ipsius Henrici excommunicati, apertè & simpliciter rebellionem vocat: quod vtique nunquam dixisset, si Henricum iure priuatum imperio credidisset. Nam rebellium esse non potest, nisi aduersus superiorem, ac proinde nec in Henricum esse potuit, qui, si iustè abdicatus & *depositus est*, amplius superior non erat. De Rudolfo itaque sic scribit[b]: *Nec multo post tempore duo præfati duces Guelfo & Rudolfus, qua occasione dubium, Principi rebellãtes, Saxonibus iunguntur.* Et mox; *At Romanus*

[b] *Lib. 1 de gest. Friderici, cap. 6.*

Pontifex Gregorius, qui iam, vt dictum est, Principes aduersus Imperatorem concitabat, omnibus vt alium crearent, latenter & manifestè scribebat. Scire autem hîc obiter oportet, quod ait *qua occasione dubium*, de priuata occasione intelligendum, cuiusmodi multæ solent inter Magnates & Regem oboriri: vt nostra ætate inter Borbonium & Franciscum Regem, Guysium & Henricum, Auriacum & Philippum: nam vterq; & Guelfo & Rudolfus publicam occasionem prætendebant, nempe efferatos Henrici mores, & quod à Papa excommunicatus esset ac regno depositus; vt scribit Albert. Schafnaburgensis[c], atque ita priuatum odium, vt rebellantibus mos est, prætextu publico velauerunt. De filio autem Noster Episcopus Frisingensis sic loquitur;[d] *Anno dehinc iterum sequente, natale Domini Moguntiæ Imperatore celebrante, Henricus filius eius rebellionem contra patrem in Noricis partibus, consilio Theobaldi Marchionis, & Berengarij comitis, sub specie religionis, eò quòd pater eius à Romanis Pontificibus excommunicatus esset, molitur: ascitisq; sibi quibusdam ex Orientali Francia, Alemania, Baioaria, Principibus, Saxoniam terram & gentem contra Regem*

[c] *De reb. German.*

[d] *Lib. 7. Chron. cap. 8.*

Regem facile animandam ingreditur. Lector hîc duo obseruet. Alterum quod hic author scientia & pietate conspicuus, hanc insurrectionem Henrici filij in Henricum patrem, rebellionem vocet. Alterum, quod Henricum patrem, & hîc & alibi semper, Regem & Imperatorem nominet, quamuis excommunicatus & regno priuatus per sententiam Pontificis, ante annos plus minus viginti quinque fuisset; & primùm Rudolfus, deinde Hermannus à Papa & rebellibus in eius locum suffectus. ex quo satis indicat existimare se summum Pontificem ius abdicandi Reges nullum habere, aut aliquid statuendi de ipsorum imperio temporali: ac proinde decretum illud Gregorij nec iustum nec legitimum fuisse: alioqui neque Rex appellari Henricus, neque eius aduersarij rebelles, sine Romani Pontificis iniuria potuerunt.

Est & alius eiusdem authoris locus, [e] in quo idipsum manifestius declarat, Papam scilicet per illam excommunicationem & abdicationem nihil iuris regni Henrico ademisse. Nam postquam narrauit Bertolfum Rudolfi generum (quem vt dictum est Papa Regem creauerat) perempto socero, ducatum

[e] *Lib. 1. de gest. Friderici cap. 8.*

tum Sueuiæ tanquam sibi à socero concessum vsurpasse, & ex altera parte Henricum (Papæ iudicio depositum) concessisse eundem ducatum nobili cuidam Sueuiæ, cui Friderico nomen, qui Bertolfum ad pacis conditiones, & ad *exfestucationem ducatus* adegit, addit. *Bertolfus iste, quamuis in hoc negotio Imperio simul & iustitiæ cesserit, tamen strenuissimus ac fortissimus fuisse traditur.* En vt nihil circuitione vsus, affirmat Imperium & iustitiam ab Henrico stare, in quem Pōtifex sententiam depositionis multò antè tulerat; nō autem à Rudolfo, quamuis Pontificia authoritate ad Regnū vocato, cū epigraphe iam bis superius relata; *Petra dedit Petro &c.*

Denique cùm seriò dicat & doceat, *Reges nullum præter Deum supra se habere quem metuant.* Nonne hoc ipso satis admonet, nihil iuris temporalis Pontifici Romano esse, vt de ipsorum regnis & imperijs vllo modo disponat? Et verò licet aliud non esset, quo facinus illud Gregorij Pontificis improbetur, sanè tot lugubres & calamitosi euentus, tot funesti ac miserabiles casus, qui ex illa Papæ in Imperatorem tunc primùm occupata & vsurpata iurisdictione orti, vniuersum Imperium totos viginti quinque annos afflixerunt,

afflixerunt, & Ecclesiam continuo schismate lacerarunt, nobis argumento esse possunt, decretum illud non afflatu diuino, sed humano impetu factum esse: nec ab ordinaria sanctæ sedis Apostolicæ iurisdictione, sed vel ab extraordinaria sedem tenentis ambitione, vel iuris sui ignoratione & zelo inconsiderato processisse. Neque enim verisimile est Deum, qui Iustitiæ author & Ecclesiæ protector est, quique primas spiritualis potestatis Ecclesiç executiones, præsentibus miraculis & horrendo effectu formidabiles reddidit, non eodem modo primam illam tantæ tamque sublimis authoritatis & iuris Ecclesiæ suç executionem, singulari aliquo miraculo vel extraordinario auxilio secundare voluisse: cùm præsertim tot precibus à Pontifice in auxilium esset vocatus, ipsíque Apostoli solennj obsecratione rogati, his verbis. *Agite igitur Apostolorum sanctissimi Principes, & quod dixi vestra authoritate interposita confirmate, vt omnes nunc demum intelligant, si potestis in cælo ligare & soluere, in terra quoque Imperia, Regna, Principatus, & quicquid habere mortales possunt, auferre & dare vos posse. Ediscant nunc Reges huius exemplo, & omnes seculi Principes, quid*

in cælo positis, quantique apud Deum sitis, ac deinceps timeant sanctæ Ecclesiæ mandata contemnere. Hoc autem iudicium citò in Henricum exercete, vt intelligant omnes, iniquitatis filium non fortuitò, sed vestra opera è regno cadere. Hoc tamen à vobis optauerim, vt pœnitentia ductus, in die iudicij vestro rogatu gratiam à Domino consequatur. Actum Romæ Nonis Martij indictione tertia [f]. His & similibus precationibus ad Deum & Principes Apostolorum fusis, inquè Henricum execrationibus & imprecationibus solenni more coniectis, quis Deum, qui Ecclesiam per beatos suos Apostolos continua protectione custodit non facilè passurum se exorari, & primam hanc Pontificis supplicationem in tantæ authoritatis Ecclesiæ manifestandæ exordio non statim fuisse auditurum arbitretur, si talis ad Ecclesiam authoritas pertinuisset? Cùm tamen planè contrà, nihil non infaustum Pontifici, Pontificiæque partis authoribus & fautoribus acciderit, triumphante interim & Imperium tenente Henrico. Nam quod à filio tandem post annos viginti quinque passus est, *sub specie religionis*, vt ait Frisingensis, id parum aut nihil ad hanc rem pertinet: prætextus hic tantùm

[f] Platin. in vita huius Pontif.

tantùm filio pessimo fuit, qui ante diem patrios in annos inquirebat. Vera autem causa, ambitio, & ardens dominandi libido, *quæ multos mortales falsos fieri subegit.* [g] & patres in filios, & hos in illos, sæuis & furialibus odijs sæpe armauit, vt vberius alibi ostendimus: [h] Bellissimè quidam, [i] *patris longior vita malo filio seruitus videtur.*

[g] *Saluſt.*

[h] *Lib. 6. de regno. cap. 4.*

[i] *Gaguin. in vita Ludou. Pij.*

CAP. XI.

EX his, vt opinor, satis patet, Ecclesiam non toleraſſe olim Constantium, Iulianum, Valentem, & alios malos Principes, quòd suis tunc copijs & viribus diffideret, nec quòd eos sine magno populi incommodo in ordinem cogere nequiret. Nam re vera facilius, & minore populi detrimento, veteres illos coërcere potuit, quàm non solum Henricum IV. cuius causâ tam diuturnum schisma ortum est, sed vel Othonem IV. vel Fridericum II. vel Philippum Pulchrum, vel Ludouicum XII. vel Ioannem Nauarrum, & alios, in quos Pontifices successu rerum tumidi, sententias excõmunicationis & priuationis regnorum protulerunt; non ob hæresim, neq; ob malè obitum imperium, neq;

ad

ad ſupplicationem ſubditorum, ſed proprio motu, priuato inquã odio incenſi infenſiq;. Nõ deniq; quòd ſtatus Eccleſię illâ ætate Epiſcopos magis quàm hoc ſeculo ad martyrium paratos eſſe voluerit. Tunc enim Eccleſia tutiſſimo loco erat, atq; in portu vt dicitur, nauigabat: vtpote fundata iampridẽ Apoſtolicis inſtitutis, & ſatis ſuperq; labore ac ſanguine Martyrum ſtabilita. Quinimo is tunc Eccleſiæ ſtatus erat, vt multò minus quàm hoc tempore Epiſcopis ad martyrium paratis opus eſſet: quòd tota tunc multitudo, velut recente Martyrum ſanguine aſperſa, nihil niſi martyrium redoleret: adeo vt non minus exemplo gregis Paſtor, quàm ſinguli de grege exemplo Paſtoris, officij ſui commoneretur.

At nunc ſecus, proh dolor! ſe res habet: Eccleſia grauiſſimis tempeſtatibus agitata eſt, ac tantum non obruta Hæreticorum impetu, multis eorum ipſorum qui Catholici dici cupiunt ita affectis, vt nec magnas exantlare moleſtias, nedum exequi mortem, pro vera religione velint: quapropter vt incaleſcat ille tepor, & homines ad expeditiſſimam viam & quaſi compendiariam ſalutis excitentur, quis non videt opus eſſe Epiſcopis

pis qui verbo & exemplo viam monstrent: & ad martyrium potius, quàm ad arma & insurrectiones, in quæ naturâ procliues sumus, & semetipsos componant & alios adhortentur? Quis non paternam Clementis VIII. pietatem cum summa prudentia coniunctã, quà Reges & Principes Christianos ad concordiam reducere, & in concordia retinere annititur, infinitis partibus Ecclesiæ vtiliorem iudicet, quàm Iulij II. loricati furores Martios, quibus Italiam, Galliam, Germaniam, Hispaniam, cæteraſq; gentes Christianas, hostilibus animis inter se committere, impiè & inhumaniter connitebatur?

Hæc cùm ita sint, sane vel priscos Ecclesiæ patres grauiter deliquisse fateamur, quod sontes illos, & execrãdos fidei desertores, nõ solũ pertulerint, &, cùm facilè possent, non peremerint; sed obseruarint comiter, & regalibus titulis atq; honoribus dignati sint: vel eos eiusmodi Principibus peperciſſe propter reuerentiam Maiestatis, & solo Deo inferiorem in temporalibus potestatem, arbitremur necesse est: vel certè præter causas ab aduersarijs redditas, aliam adhuc subesse meliorẽ credamus, quã nemo ipsorũ hactenus prodidit, nec vt suspicor, vnquã prodet.

Nam

Nam quod quidam seditiosus in opere illo infami quod aduersus Reges scripsit, [a] vt vim superioris obiectionis de antiquorum Patrum tolerantia eludat, *quasi verò*, inquit, *eadem instituendæ Ecclesiæ ratio, atq; institutæ esse credenda sit, ac non prius plantari & irrigari vineam, quàm incidi oporteat: sed tum demum id* potestatis *datum est Ecclesiæ, cùm id Prophetæ impletum est: Erunt Reges nutritij tui, & vultu in terra demisso adorabunt te, & puluerem pedum tuorum lingent.* [b] id certè est eiusmodi quod vix responsione dignum putem cùm nec authorem ipsum sat quid dicat scire arbitrer. Quid enim? An non putida Ecclesiæ membra ab eius infantia & primordijs abscindi solebant? An nescit incisionem illam spiritualem, quæ propria Ecclesiæ est, vnà cum ipsa Ecclesia cæpisse? Quid Ananias, quid Corinthius, an non ab Ecclesia amputati? Hoc si ignorat, malus Theologus, & peior vinitor credendus est: siquidem in plantatione resecat hic etiam quicquid in vite superfluum est & inutile, nec prominere terra putridas aut vitiatas gemmas sinit: mox eam, vbi paululum excreuerit, pampinat, ne infructuosis colibus oneretur. Quod si de incisione corporali intelligat, scire

[a] *Lib. 3. cap. 18. de inst. Henr. 4. abdicatione.*

[b] *Esaiæ 49.*

scire debet Ecclesiam non nosse sanguinem, non solere inquam extremo supplicio quenquam afficere, nisi fortè per miraculum, vt in persona Ananiæ & Saphiræ [c], contingat. Sed quid? an Ecclesiam temporibus Ambrosij, Hieronymi, Augustini nondum perfectè institutam fuisse retur? aut non satis plantatam & irrigatam, vt iam tunc commodè incidi potuerit? Certè B. Augustinus alicubi asserit, [d] paucos suo seculo vspiam inueniri qui de Christo malè sentirent. Cur ergo Valentem, Valētinianum, Heraclium, & alios similes tolerauit Ecclesia? Nam à Constantino Magno impletum erat id prophetiæ quod allegat. At nondum tempus incidendi vineam Domini. Egregia ratio scilicet, atq; inter alias eius viri ineptias, quas alibi seorsus indicauimus, [e] collocāda. Nunc ad indirectæ potestatis propugnatores transeamus.

[c] *Act. 5.*

[d] *Tract. 27. in Ioan.*

[e] *Lib. 5. & 6. de Regno.*

Cap. XII.

HOrum opinionem capite primo & capite quinto suprà proposui: ea est, *Papam ratione suæ spiritualis Monarchiæ habere potestatem temporalem indirectè, eamq; summam disponendi de temporalibus rebus omnium*

um Christianorum, & posse mutare regna, & vni auferre atque alteri conferre, si id necessarium sit ad animarum salutem. Cui sententiæ tam multa repugnant, vt eam omnino improbabilem, ne dicam incredibilem, existimem. Nam in primis quid ei magis contrarium, quàm quòd tota antiquitas Christiana semper censuit, Reges solo Deo minores esse, solum Deum iudicem habere, nullis legibus humanis subijci, nullisq; pœnis temporalibus plecti vel coërceri posse, [a] ac proinde quod iuris authores dixerũt, *Princeps legibus solutus est* [b], id Græci de legibus pœnalibus præcipuè intelligũt; ἤγουν ἀμαρτάνει οὐ κολάζεται. id est, videlicet si quid delinquat non punitur. Nihil horum cum aduersariorum opinione potest consistere. Nam si verum est, Papam de Regnis rebusq; Principum secularium posse disponere, & ab ijs sceptra omnemq; dignitatem auferre, consequitur necessariò Papam Regibus superiorem atq; etiam iudicem in temporalibus esse, ac præterea Reges omnes temporalibus pœnis subijci posse: quod superiori veterum sententiæ ex diametro vt aiunt opponitur. consecutionis necessitas inde patet, quòd qui alium legitimè iudicat, is superior sit eo quem iudicat

Aduersariorum sententia toti antiquitati ecclesiasticæ contradicit.

[a] *Vide cap. 8.*

[b] *L. Princeps. D. de legib.*

iudicat necesse est. (Nam par in parem non habet imperium, [c] multo minus inferior in superiorem) & quòd regni priuatio, sicut bonorum publicatio, inter pœnas temporales easq; grauissimas numeranda sit.

[c] *L. Nam magistratus, D. de recep. qui arbi.*

Quid quod ipsi Pontifices fatentur Reges non habere superiorem in temporalibus [d]. Habent & non habent, simul vera esse nequeunt. falsum ergo est Reges non habere superiorem in temporalibus, si alius ijs possit iure temporalia auferre alteriq; conferre. si enim hic non sit actus superioritatis, vt ita loquar, non video equidem quid sit esse superiorem: aut si Regem causâ cognitâ condemnare, & regali dignitate multare, non sit Regis iudicem esse; nullam neq; iudicij neq; iudicis notionem à maioribus traditam & relictam esse fatendum est. Nam quod in verbis, *directè & indirectè*, discrimen statuunt, id non ad facultatem iudicandi & effectum iudicij, sed solùm, ad modum & rationem acquirendi tantam potestatem pertinet. Canonistæ enim dicunt Papam directè dominium temporale totius orbis à Christo accepisse. Hi verò negant eum accepisse tale dominium directè, quasi dicas per se, simplicitèr, & sine alterius rei consideratione; sed

[d] *Cap. per venerabilem qui fil. sunt legit.*

Repugnat confessioni Pontificum.

sed tantùm indirectè, hoc est per consequentiam, ratione illius potestatis spiritualis quã directè à Domino accepit. hæc igitur ex verbis istis differentia, ad initium & modum acquirendi temporalem potestatem, non autem ad eius vim & effectum referri debet. Vtrumuis enim dicas, nihil ad Pontificalis iudicij in Reges firmitatem & efficaciam omnino interest: nisi fortè quis dicat Papam, si vir malus fuerit, liberius indirectè quàm directè in Regum corpora & fortunas posse grassari.

Quod si aduersariorum sententiæ locus sit, Reges & Principes Christiani non erunt solum vasalli & clientes Papæ in temporalibus, sed quod vilius est, quasi precariò Regna & Principatus ab eo possidebunt. Id facilè ex ipsis aduersariorum principijs sic ostendo. Summus Pontifex potest alicui regnum auferre, & alteri conferre, si id necessarium sit ad animarum salutem: Atqui iudicare & decernere an sit necessarium, pertinet ad eundem Pontificem, de cuius iudicio, æquumne sit an iniquum, nemo potest iudicare: [e] ergo vbi libitum ei erit poterit quemlibet regno priuare, & illud alteri conferre. Propositio in hac ratiocinatione, est ipsamet sen-

[e] *Can. patet. can. aliorum ix. q. 3.*

sententia aduersariorum. Assumptio verò inter omnes Catholicos extra cõtrouersiam est: nemo enim nisi Hæreticus negabit curam animarũ ad Petri successorem & Christi vicarium pertinere. Conclusio denique ex præmissis necessariò sequitur; quia si volet Pontifex Regnum aliquod ab vno in alium transferre, poterit dicere se iudicare ad animarum salutẽ id esse necessarium: & de eius quidem iudicio, vt dictum est, iudicare nemo debet. Atq; ita semper in eius voluntate situm erit, vtrum velit sceptra Regibus adimere: quod quid est aliud, quam Reges omnes velut iure precarij regna ad nutum Pontificis auferenda detinere [f]? Ecce quàm lubrico in loco Reges & Principes Christiani consisterent, si verum esset, Papam habere potestatem indirectè disponendi de omnibus rebus temporalibus Christianorum, qui eam potestatem suo semper arbitrio iudicioq; metietur, vt nihil irato illi facilius futurum sit, quàm indirectæ potestatis exercendæ causam prætexere, quoties eum aut priuatas iniurias vlciscendi libido, aut ambitiosè dominandi cupiditas incesserit, aut etiam vbi se læsum spretúmue, quamuis sine publica offensione, esse credet.

[f] *L. 1. D. de precar.*

Cuius rei illuſtria documenta præbuerunt Bonifacius VIII. & Iulius II. vt alios taceam, cùm magno multorum ſcandalo, conceptum in Reges potentiſſimos odium, obliqua hac indirectæ poteſtatis via effundere conarẽtur. Quod igitur de beneficijs Clericorum tradunt Pontificij iuris interpretes, *omnia* ſcilicet *manualia eſſe reſpectu Papæ*: idem de Regnis dici poſſet, ſi iſta ei in Reges poteſtas temporalis indirectè concedatur, quaſi in manu & poteſtate eius ſit, alijs ſubinde atq; alijs tanquam precario poſſeſſoribus ea auferre & conferre. Sed mitto hanc ab incommodo ſiue abſurdo rationem, quæ licet aduerſus Bozium & Canoniſtas nullius ſit momenti, quòd ipſi id quicquid eſt incommodi admittant, fateanturq; Reges nihil niſi mandatam à Papa executionem in regnis obtinere, tamen eſt efficax contra Theologos, & omnes indirectæ poteſtatis aſſertores.

Sed & omnis poteſtas, omneq; dominium & iuriſdictio, aut iure diuino acquiritur, aut iure humano: & qui aliquid poſſidet ſeu tenet, ſi neutro horum poſſideat, iniuſtè poſſidet, vt præclarè in Donatiſtas ratiocinatur Auguſtinus [8]. Fieri igitur non poteſt,

[8] *Tract. 6. ad cap. 1. Ioa can. quo iure diſt. 8.*

potest, vt Papa imperium aliquod temporale in Reges & Principes seculares iustè exerceat, nisi constet id ei iure diuino vel humano esse tributum. At nullus neq; in diuinis neq; in humanis legibus locus reperitur, qui talem illi potestatem conferat. cùm tamen contrà, Regum Dominatio & authoritas multis sacrarum literarum testimonijs apertè commendata sit & probata, vt cùm dicitur, *Per me Reges regnant. Data est à Domino potestas vobis. Reges gentium dominantur eorum. Cor Regis in manu Dei. Dabo illis Regem in furore meo. Time Dominum, fili mi, & Regem. Deum timete, Regem honorificate*, & passim id genus similia.

Postremò, quandoquidem potestas & iurisdictio ista temporalis Papæ, de qua nobis sermo, neq; expresso Dei verbo in Scripturis comprehensa, neq; ex traditione Apostolorum quasi per manus recepta; neque vsu & consuetudine in Ecclesia per totos mille annos & amplius obseruata, aut ab vllo Pontifice occupata; neque ab antiquis Ecclesiæ Patribus laudata & probata, imò ne memorata quidem inuenitur; quæ nos, obsecro, credendi necessitas, cogat eam admittere? aut qua nobis eam authoritate persuadeant?

Rationibus, inquiunt, & exemplis nostra probatur sententia. quàm vellem inquam id verum esse. Sed scire inprimis oportet, eas tantùm rationes huic ipsorum sententiæ probandæ idoneas esse, ex quibus apodixes & demonstrationes euidentes conficiuntur, quales nemo illorum adhuc attulit, aut vt arbitror afferre potuit. Nam quod ad probabiles & verisimiles tantùm rationes attinet, ex quibus syllogismi Dialectici constant, illarum non ea vis est, vt per eas summum Regibus & Principibus imperium abiudicetur: cùm ne quidem in quotidianis minimarum rerum controuersijs aliquid euinci possit, nisi manifestis & euidentibus testimonijs vel testibus res petitoris esse comprobetur. & ideo *actore non probante, qui conuenitur, etsi nihil ipse præstat, obtinebit.* [h]. In exemplis autem infirmum atq; inualidum omnino præsidium est, quia quid factum sit tantummodo, non quid fieri debuit, ostendunt: exceptis ijs quæ sacrarum literarum testimonio laudi vel vituperio dantur. Quæ cùm ita sint, videamus nunc quibus rationibus sententiam suam aduersarij confirment.

[h] *L. qui accusare. C. de eden. l. actor. C. de prob. cap. 1. de probat.*

CAP.

Cap. XIII.

NEmo omnium, vt antè dixi, Pontificiæ partis, rationes aut diligẽtius collegit, aut argutius proposuit, aut breuius & subtilius concluſit, quàm insignis Theologus Bellarminus, quem honoris causâ nomino, qui licet quantum honestè potuit, & plus etiam quàm debuit Papæ authoritati in temporalibus tribuit: satisfacere tamen non potuit ambitioni imperiosissimi hominis Sixti V. *qui se supremam in omnes Reges & Principes vniuersæ terræ, cunctosq; populos, gentes, & nationes non humana sed diuina institutione sibi traditam potestatẽ obtinere* affirmabat. [a]. Itaq; parum abfuit quin omnia Doctoris illius opera, quæ hæresim summo hodie successu oppugnant, Pontificia censura magno cum Ecclesiæ detrimento aboleret. vt illius ordinis patres, cuius tunc erat Bellarminus, seriò mihi narrarunt. Quæ res me reficit, si fortè, quod nolim, Pontifex aliquis pari ambitione præditus, librorum meorum lectione ob similem causam Catholicis interdicet. Quicquid volet sanè faciat, at nunquam efficiet, vt ego Catholicam, Apostolicã, & Romanam fidem, in qua à puero ad grauem

[a] *In Bulla contra Henric. III. Franciæ Regem.*

hanc senectutem versatus sum, vnquam deseram; aut in alia fidei professione moriar, quam quæ à Pio IV. præscripta est. Rationes igitur ex Bellarmino huc referemus; sunt enim numero quinque, relictis alijs, maximè verò nugis Bozianis, quæ indignæ sunt, in quarum refutatione vir doctus se exerceat.

Prima ratio est, quam his verbis proponit Bellarminus, *Potestas ciuilis subiecta est potestati spirituali, quando vtraque pars est eiusdem Reip. Christianæ: ergo potest Princeps spiritualis imperare Principibus temporalibus, & disponere de temporalibus rebus in ordine ad bonum spirituale. omnis enim superior imperare potest inferiori suo.* Et ne quis fortè rationem hanc eludat per inficiationem propositionis, eam illicò tribus argumentis, siue medijs, vt aiunt, demonstrare conatur, hoc modo.

Quod autem potestas politica, non solùm vt Christiana, sed etiam vt politica, sit subiecta Ecclesiasticæ, vt talis est: primo demonstratur ex finibus vtriusq;. Nam finis temporalis subordinatur fini spirituali, vt patet. quia felicitas temporalis non est absolutè vltimus finis, & ideo referri debet in felicitatem æternam: constat autem ex Aristotele lib. 1. Ethic. cap. 1. ita subordi-

subordinari facultates, vt subordinantur fines.

Secundo, Reges & Pontifices, Clerici & Laici, non faciunt duas Respub. sed vnam, id est, vnam Ecclesiam. Sumus enim omnes vnum corpus. Rom. 12. & 1. Corinth. 12. at in omni corpore membra sunt connexa, & dependentia vnum ab alio: non autem rectè asseritur, spiritualia pendere à temporalibus, ergo temporalia à spiritualibus pendent, illisq; subijciuntur.

Tertio, si temporalis administratio impedit spirituale bonũ, omnium iudicio tenetur Princeps temporalis mutare illum modum administrandi, etiam cum detrimento temporalis boni, ergo signum est subiectam esse temporalem potestatem spirituali. Hæc ille.

Quibus vt ordine satisfiat, respondeo, falsum in primis esse, quod pro vero, certo, & solido fundamento in hac prima ratione nobis obtruditur: falsum inquam, ciuilem potestatem subiectam esse spirituali, quando vtraq; pars est eiusdem reipublicæ Christianæ: nisi id ita intelligant, subiectam esse in spiritualibus, & è diuerso hanc illi in temporalibus obedire oportere. Siquidem hæ duæ potestates ita sunt partes reipublicæ Christianæ, vt neutri in alterum imperium sit, vtpote quæ cùm liberæ & sui iuris essent,

mutuo amore coïerunt. Vtraq; ergò alteram in suo ordine & munere *recognoscit* & veneratur, & suam vtraq; functionem arbitratu suo exercet: tantùm inter eas conspirans quidam consensus & societas est, ad Christianam Rempub. conseruandam: v-
[b] *In Psal.2.* trâq; enim potestate, siue (vt Genebrardi [b] verbis vtar) *vtroq; magistratu Ecclesiastico & Politico Ecclesia continetur, munitur, & viget.* ad quam protegendam & sartam tectam conseruandam

——————————*alterius sic*

Altera poscit opem res, & coniurat amicè,

Vt quamdiu societatem retinēt, Respublica Christiana innumeris concordiæ & pacis commodis efflorescat: At vbi coitam dissoluunt, spiritualis quidem potestas, licet diuinâ virtute præstans, imbecillior tamen in oculis hominum & corporalibus auxilijs destituta plerumq; cõtemnitur: temporalis verò quantumuis potens atque fortis, in suam ipsius perniciem per omne scelus & insaniam properat, nimirum cælesti gratia destituta, quia per spiritualis potestatis coitionem fruebatur. Nihilo tamen magis potestas Ecclesiastica suas vlciscì iniurias per se, nisi armis spiritualibus, vel potestas temporalis in

Eccle-

Ecclesiasticam sæuire, nisi visibilibus & corporalibus telis potest. Cuius rei vtinam non tot luctuosis exemplis & superiorum seculorum monimenta, & nostra nos ætas memoriaque admonerent. Atque hoc nimirum illud est, quod, vt antè dixi, Hosius ad Constantium Arianum. *Neque fas est nobis*, inquit, *in terris imperium tenere, neq; tu thymiamatum & sacrorum potestatem habes, Imperator*. & quod D. Bernardus ad Eugenium Papam.[c] *habent hæc infima & terrena iudices suos, Reges & Principes terræ. Quid fines alienos inuaditis? quid falcem vestram in alienam messem extenditis?* Non sunt igitur hæ potestates, Ecclesiastica & Politica, ita partes reipublicæ Christianæ, vt altera in alteram planè dominetur: sed ita sunt partes, vt quæ cùm essent separatæ & inter se diffidentes, singulari tandem concordia se coniunxerunt, vt vtraque alteri opem & operam suam præstaret, mutuisque officijs & munijs sese inuicem demererentur. Nec quòd potestas Ecclesiastica sanctior & excellentior sit Politicâ, idcirco hanc illi subiectam esse concedendum est: sed tantùm (vt fit non rarò in societate ciuili) illam digniorem & diuitiorem huic ignobiliori & minus locupleti, ad

[c] *Lib. 1. de consider. cap. 6.*

vtriusq;

vtriuſque vtilitatem ſe adiunxiſſe; ita vt ambæ in illa ſocietate liberæ maneant, neutraque ab altera vllo modo pendeat. Itaq; perbellè in hanc ſententiam Driedo[d]: *Chriſtus*, inquit, *vtriuſq; poteſtatis officia diſcreuit, vt vna diuinis & ſpiritualibus rebus atque perſonis, altera profanis ac mundanis præſideret.* & mox, *En planè vides Chriſtum diſcreuiſſe vtriuſq; poteſtatis officia. Diſtinctio igitur Eccleſiaſticæ poteſtatis Papalis à poteſtate ſeculari ac imperiali eſt de iure diuino facta.* & pòſt eodem capite, *Vnde Papa & Imperator ſunt in Eccleſia non tanquam duo rectores ſummi inter ſe diuiſi, quorum neuter alterum cognoſcit, aut veneratur tanquam ſuperiorem* (Nam hic illum in ſpiritualibus, hunc ille in temporalibus recognoſcere ac venerari tanquam ſuperiorem debet, & ſecundum antiquam gloſſam in can. Hadrianus. 63. diſt. quemadmodum ille huic in ſpiritualibus, ita hic illi in temporalibus pater eſt) *quia regnum ſic contra ſe diuiſum deſolabitur. Neq; item ſunt tanquam duo iudices ſubordinati, ſic vt alter ſuam iuriſdictionem accipiat ab altero. Sed ſunt tanquam rectores duo, qui ſunt vnius Dei miniſtri, diuerſis officijs deputati, ita vt Imperator præſit ſecularibus cauſis & perſonis ad pacificum*

[d] Lib. 2. de liber. Eccleſiaſt. cap. 2.

cificum conuictum huius seculi: Papa verò præsit spiritualibus ad lucrum Christianæ fidei & charitatis.

Sed & ipsemet Bellarminus [e]. *Nota*, inquit, *quemadmodum non est idem sydus Sol & Luna, & sicut Lunam non instituit Sol, sed Deus: ita quoq; non esse idem Pontificatum & Imperium, nec vnum ab alio absolutè pendere.* Sunt quidem Sol & Luna duo luminaria magna [f], quæ Pontifex Innocentius per allegoriam interpretatur [g]. *duas dignitates, quæ sunt Pontificalis authoritas, & regalis potestas:* & illam Soli, hanc Lunæ comparat. Vnde hoc modo disputo. Quemadmodum Luna non minus Luna est, nec minus per se consistit, tunc cùm à Sole recedit, & mutuatum ab eo lumen errans amittit, quàm cùm eius radijs pleno orbe atque aspectu illustratur; & neutro casu aut hæc ab illo, aut ille ab hac dependet: sed ambo institutionis suæ ordinem & modum tenentes, deo mundóque deseruiunt. Sic etiam potestas Regalis siue politica, proprijs subnixa viribus per se semper consistit: & licet magnum quidem lumen ad benè beateq; viuendum à Pontificali & spirituali potestate accipiat, tamen eius neque accessu neque recessu vlla

[e] *Lib. 5 de Rom. Pont. cap. 3.*

[f] *Genes. 1.*

[g] *Cap. solita de maiorit. & obedient.*

ex

ex parte in sua οὐσίᾳ siue essentia mutatur, minuitur vel augetur: multoq; minus aduenienti subijcitur. Supereſt vt vitia argumentorum, quibus primam iſtam rationem fulciri Bellarminus putat, ſingillatim indicemus.

Cap. XIIII.

QVod igitur ad primam attinet, nego conſtanter talem ordinationem vel ſubordinationem finium harum poteſtatum eſſe, quatenus ipſæ poteſtates tales ſunt. Nam finis Politicæ ſeu ciuilis poteſtatis, quatenus politica eſt, nihil aliud abſolutè complectitur quàm felicitatem temporalem, commune ſcilicet bonum, & vitæ degendæ ordinatam tranquillitatem, vt ipſemet alibi Bellarminus fatetur. *Politica poteſtas*, inquit, *habet ſuos Principes, leges, iudicia &c. & ſimiliter Eccleſiaſtica ſuos Epiſcopos, Canones, iudicia. Illa habet pro fine temporalem pacem; iſta ſalutem æternam.* Nec vlterius progreditur hæc poteſtas ciuilis, nullumque alium in finem refertur, vt talis eſt. Nam quod ad æternam felicitatem aſpirat, id non à ſeipſa habet: non, inquam, quatenus politica

politica est, eò tanquam in vltimum scopum conatus suos dirigit: sed quà spiritualis, siue ecclesiasticæ potestatis societate & consilijs adiuuatur. vt patet ex innumeris populis & ciuitatibus, apud quos ciuilis potestas seuerè viguit, licet exiguam vel planè nullam æternæ felicitatis, de qua loquimur, notionem habuerint. Hoc etiam indicat Apostolus [a], cùm iubeat orare pro Regibus, & omnibus qui in sublimitate sunt, *vt tranquillam vitam agamus in omni pietate & castitate:* tranquillitatem vitæ nimirum politicæ gubernationi, pietatem & castitatem Christianæ disciplinæ adscribens. Itaque, vt vno verbo dicam, sciendum est fines actionum humanarum in intentione esse, & non in intellectu, id est, non quod intellectus discursu rationis excogitare potest, id finis actionis est; sed quod voluntas agendo consequi cupit, dum animus actionem meditatur, id actionis finis est. Vnde Nauarrus [b] rectè ait, finem potestatis laicæ esse *vitam bonam, beatam, & quietam temporalem mortalium, quæ & finis est legum ab ipsa emanantium. Potestatis verò ecclesiasticæ finem esse vitam æternam supernaturalem: eandemq; esse finem legum ab ipsa emanantium.* Prosequerer hæc pluribus,

[a] 1. ad Timoth. 2.

[b] In relect. cap. nouit. num. 90. de iudic.

ni

ni rem acutis hominibus, vel ex ipsa Philosophia satis perspectam iudicarem.

Secundum verò argumentum vsque adeo friuolum est & fallax, vt nihil inscitius dici, aut vitiosius colligi possit, quàm quod eo concluditur. Ecqua enim anus tam excors est, vt nesciat non valere hanc consequutionem, *Sunt membra vnius corporis; ergo vnum ab alio pendet.* Nam neque pes à pede; neque brachium à brachio, neque humerus ab humero pendet, sed alicui tertio & medio connexa sunt per se, vel per alia membra quibus adhærent. An non eadem ratiocinandi forma, & eodem planè argumento colligitur: brachia vniuscuiusque hominis sunt membra vnius corporis: *at in omni corpore membra sunt connexa & dependentia vnum ab alio: non autem rectè asseritur* dextrum pendere à siniſtro: ergo siniſtrum cuiuslibet hominis brachium pendet à dextro, eique subijcitur? Quis eiuscemodi argumenta futilitatis plena non rideat? Ego miseras istas demõstrationes odi, quæ rem qua de agitur argutijs, præstigijs, & captionibus inuoluunt potius, quàm explanant. Vt enim brachia ad humeros, & humeri ad collum & caput annectuntur: nec dextrum brachium,

um,dexterue humerus,ſiniſtro,vel,contrà, ſubijcitur: ita poteſtas ſpiritualis & temporalis, ſiue Eccleſiaſtica & Politica, licet membra ſint vnius corporis politici,& partes vnius Reipublicæ atq; Eccleſię Chriſtianæ,neutra tamen alteri ſubijcitur; neutraque alterius fines & iuriſdictionem ſine ſcelere poteſt inuadere: ſed ambæ, velut vnius corporis humeri, ad caput qui Chriſtus eſt annectuntur. quarum hæc,Politica ſcilicet, vitæ degendæ præcepta, quibus ſocietatis humanæ tranquillitas continetur,ciuibus & ſubditis præſcribit: illa verò ad immortalitatis & felicitatis æternę contemplationem ſupernaturalem (quæ & cum politica tranquillitate,& ſine ea interdum ſubſiſtit) animos hominum erigit informatq; . ex quibus ſequitur ſeparatas eſſe has poteſtates in eadem Republica Chriſtiana, ita vt neutra alteri,quatenus talis eſt,ſubijciatur.Et verò niſi hoc ipſe Bellarminus fateatur, ſua eum doctrina alibi tradita redarguet. Nam libro tertio de Romano Pontifice,cap.19.vbi nugas Synodi Smalchaldicæ Lutheranorum refutat, atque ad illud eorum argumentum reſpondet,quo dicunt *Papam ſe Deum facere cùm nolit ab Eccleſia aut ab vllo iudicari.*

oſtendit

ostendit vitiosam esse consequentiam, argumento ducto à Regibus, qui & ipsi quoque nullum in terris Iudicem habent quantum ad temporalia. *Reges terræ*, inquit, *certè Iudicem in terris quo ad res politicas attinet nullum agnoscunt: Num igitur tot erunt Dij quot sunt Reges?* Quid aliud est quæso Reges non habere iudicem in terris, *quo ad res politicas*, quàm quod nos contendimus, separatam esse potestatem Politicam ab Ecclesiastica, & de illa summum Pontificem nullo modo disponere vel iudicare posse? Nam si posset, certè aut Reges haberent iudicem in terris etiam *quo ad res politicas*, aut Papa semper in cælestibus habitaret. Fieri ergo non potest quin Bellarminus aut à seipso dissideat, aut immemoriâ lapsus sit, aut, quod non credo, veritatem variare studeat, cùm alibi assumat pro certo & concesso, Reges nullum habere iudicem in terris quo ad res politicas; alibi verò Regibus & Principibus omnibus iudicem ferat Pontificem, qui eos iudicare & deponere, ac de regnis rebusque ipsorum omnibus arbitratu suo disponere possit. Nam quod in verbis istis, *directè & indirectè*, discrimen statuit, id ad formam & modum procedendi tantùm spectat,

ctat, non autem ad vim & effectum iudicij: semper enim verum est, eum habere iudicem in terris quo ad temporalia, quem Papa quoquo modo, seu directè seu indirectè, in temporalibus iudicat. Et verò quid interest ad miseriam & calamitatem Regis à Papa iudicati & regno priuati, vtrum Papa directè id fecerit, veluti si in Siculum aut Neapolitanũ Regem, tanquam directus dominus feudi in vasallum, sententiam ferat: an verò indirectè, vt in Reges alios, qui ei nullo clientelari iure subiecti sunt; si modò vtramque sententiam par pœna sequatur? Et hæc quidem de secundo argumento satis. Nunc tertium quam vim habeat dispiciamus.

Tertium igitur argumentum quàm subtilestum sit, vel ex eo patet, quod nihil inde colligi ab authore potuerit, quàm quòd *signum sit subiectam esse temporalem potestatem spirituali.* Suscepit rem demõstrandam, & signum tantùm profert, & illud quidem non τεκμήριον, sed εἰκὸς, quod sæpe nos falso indicio decipit. Ad argumentum igitur respondetur, negando consequentiam. Quamuis enim verum sit, Principem temporalem teneri mutare regiminis modum, si eo impediatur bonum spirituale: non tamen inde efficitur necessa-

ria consequutione, subiectam esse temporalem potestatem spirituali: sed hoc tantùm, spirituale bonum temporali bono esse præstantius; quod verũ est, & nos fatemur. Non enim si vnum alio dignius est, protinus consequitur minùs dignum à magis digno pendere, eiq; substerni. Possunt namq; generibus siue ordinibus adeo diuersis contineri, vt neutrum ab altero pendeat, aut subiectionis vinculo teneatur. Concedimus itaq; Principem in casu proposito mutare debere formam politicæ administrationis; & vt id faciat, ab Ecclesia, vel eius capite & summo Pastore in terris Papa, cogi posse: sed pœnis tantùm spiritualibus, quarum metus viro bono quibuscunque supplicijs grauior est (nam vel Ethnico teste, [c] *metus diuini supplicij multos à scelere reuocauit*) non autem pœnis temporalibus, qualis est bonorum amissio, regniq; priuatio, cùm Princeps in temporalibus nullum superiorem agnoscat. Itaque quantum ad has pœnas attinet, diuino iudicio & vltioni relinquendus est. Hinc Isidorus, cuius sententia inter Canones refertur, [d] *Siue augeatur pax & disciplina Ecclesiæ per fideles Principes, siue soluatur, ille abijs rationẽ exiget, qui eorum potestati suam Ecclesiam tradidit.*

[c] *Cic. lib. 2. de legib.*

[d] *23. q. 5. can. Principes in fi.*

CAP.

CAP. XV.

ETsi postremum istud argumentum per ea qua diximus iam satis eneruatum est, operæ pretium tamen erit adhuc longius excurrere, & tótum animi nostri sensum de ea re vberiùs explicare. Sciendum igitur, sic nos statuere, Reges, & Principes omnes christianos, quà Ecclesiæ filij sunt, Ecclesiasticæ potestati esse subiectos, eique, quoties spiritualia imperat parere debere: quod ni faxint, Ecclesia, pro suo in illos imperio & iurisdictione, animaduertere in eos Ecclesiasticis censuris, & ancipiti spiritus gladio potest (licet non semper debeat vt superius ostendi[a]) sed eo solo gladio, non etiam visibili & temporali: quoniam hic politicæ tantum & seculari potestati cõmissus est. vnde quoties gladij temporalis auxilio spiritualis potestas indiget, fidem atq; amicitiã solet socię ciuilis potestatis implorare. E cõtrariò autẽ Principes & Prælatos Ecclesiasticos Principibus politicis in tẽporalibus esse subiectos, & non secus obedire debere in omnibus quæ ad politicã dispensationem pertinent, quàm hi illis spiritualia imperantibus parere tenentur: dummodo

[a] Cap. 9.

dummodo talia sint, quæ neque fidei Catholicæ neque bonis moribus aduersentur. Quin imo nec ipsummet summũ Pontificem alia ratione ab hac temporali subiectione excludi, quàm quòd Regum beneficio Rex ipse factus sit, Princeps inquam politicus, neminem in temporalibus superiorem agnoscens. idque fatetur acerrimus ille iurisdictionis Ecclesiasticæ assertor, quem plerique
[b] Pag. 114. Bellarminum esse affirmant, in sua responsione *ad præcipua capita Apologiæ &c.* [b] *Generalis*, inquit, *& verissima est illa sententia, debere omnes omnino superiori potestati obtemperare. Sed quia potestas est duplex, spiritualis & temporalis, Ecclesiastica & Politica, quarũ altera Episcoporum altera Regum est: Episcopi Regibus in temporalibus rebus, & Reges Episcopis in spiritualibus subiecti esse debebunt, vt copiosè disputant Gelasius primus in epist. ad Anastasium, & Nicolaus primus in epist. ad Michaelem. quoniam verò Roman. Episcopus non modò summus est Princeps Ecclesiasticus, cui omnes Christiani diuino iure subÿciuntur, sed est quoq; in suis prouincÿs Princeps temporalis; neque vllum in temporalibus superiorem agnoscit, vt neque reliqui absoluti ac supremi Principes in suis regnis & ditionibus,*

inde

inde fit, vt ipse nullam supra se potestatem in terris habeat. Non ergo quia summus Pontifex est, & pater spiritualis omnium Christianorum, ideo à subiectione temporali liberatur, sed quia temporalem principatum nemini subiectum obtinet. In ijs itaque quæ ad reipublicæ salutem, & ciuilem societatem spectant, nec ordinationi diuinæ refragantur, Clerici non minus summo Principi temporali parere, quam ceteri ciues tenentur: vt ipsemet Bellarminus egregiè ostendit,[c] addita etiam ratione, *quia Clerici, præterquam quod Clerici sunt, sunt etiam ciues, & partes quædam reipublicæ politicæ. Non sunt exempti clerici vllo modo,* inquit, *ab obligatione legum ciuilium, quæ non repugnant sacris Canonibus vel officio Clericali.* & quamuis dicat se non de obligatione coactiua loqui, tamen veriùs est eos ad obsequium legum vbi causa postulat, à temporali Iudice cogi posse, vt nec in ea re exemptionis suæ beneficio gaudeant, quod ab Imperatorum & Principum legibus eos accepisse satis constat. Frustra enim legum auxilium inuocat qui contra eas committit.

[c] *In lib. de Clericis cap. 28.*

Hinc est, ex hac inquam Clericorum & Laicorum in republica societate, quòd in

conuentibus publicis, Clerici de temporalibus negotijs consulturi, primo post Principem loco considunt. Potestas itaq; spiritualis (potestatis verbo potestate præditos significari tritum est) politicæ potestati, & hæc illi vicissim, pro suo vtraque imperio, imperat atq; paret. Atq; hoc nimirum est, de quo B. Gregorius Pontifex Mauricio Imperatorem admonet [d]. *Sacerdotibus*, inquit, *non ex terrena potestate dominus noster citius indignetur, sed excellenti consideratione, propter eum cuius serui sunt, eis ita dominetur, vt etiam debitam reuerentiam impendat.* Dominetur nimirum, quatenus ciues sunt, & partes reipublicæ; reuerentiam impendat, quà Dei sacerdotes & patres spirituales, quibus ipse Imperator vt Ecclesiæ filius subijcitur. Et has quidem inter vtramque potestatem parendi imperandiq; vices, Salomon singulari exemplo demonstrauit, [e] qui summum Sacerdotem Abiatharem capitis reum pronunciare non timuit, quod coniuranti Adoniæ consensisset. Ait enim historia, *Abiathar quoq; sacerdoti dixit Rex. Vade in Anathoth ad agrum tuum, & quidem vir mortis es: sed hodie te non interficiam, quia portasti Arcam Domini coram Dauid patre meo, & sustinuisti laborem*

[d] Lib. 4. epist. 75.

[e] 3. Reg. c. 2.

borem in omnibus quæ laborauit pater meus. Eiecit ergo Salomon Abiathar, vt non esset sacerdos Domini. En vt Salomon ostendit ius sibi in sacerdotes ex causa politica & temporali esse: cùm tamen satis constet in veteri lege Sacerdotes præfuisse Regibus, eisq; imperare ac resistere solitos, in omnibus quæ ad cultum diuinum & ministerium Sacerdotale pertinebant.

Quod autem Bellarminus contendit [f]. Salomonem non vt Regem hoc fecisse, sed vt Prophetam & executorem Diuinæ iustitiæ, eius ego interpretationis probationem aliquã requiro, cùm id neutiquam ex Scripturis appareat: eoq; mera diuinatione nitatur. Nam nulla ibi neq; mandati speciatim à Domino dati, neq; extraordinariæ potestatis Delegatæ mentio fit: quin planè contrà, Salomon ipse apertè satis indicat, se vt Regem, pro ordinaria imperij potestate quod iure regni erat adeptus, iudicium illud exercuisse, hac præfatione vsus. *Viuit Dominus qui firmauit me, & collocauit me super solium Dauid patris mei*, &c. Et verò non de re spirituali vel Ecclesiastica, sed de temporali & politico negotio agebatur, cuius iudicem legitimum & ordinarium esse Regem, vt Re-

[f] *Lib. 2. de Rom. Pontif. cap. 29.*

gem, Salomon non ignorabat: & ideo non alio iure in Adoniam, alio in Abiatharem sententiam pronunciasse legitur. Deinde quod Bellarminus pro interpretationis suæ firmamento arripit, verba scilicet illa, *vt impleatur sermo Domini.* &c. leuissimum quidem est, ne dicam absurdum. quid hoc enim ad modum implendi pertinet? quis nescit eiusmodi Scripturæ dictum, tam de eo verificari, quod iure communi & ordinaria potestate perficitur, vt hoc loco; quàm de eo quod vel extra ordinem mirabili quodam euentu, vel per hominum impietatem & tyrannidem completum est? Impij cùm crucifixissent Saluatorem, *diuiserunt vestimenta eius, vt impleretur quod dictum est per Prophetam,* [g] siue, *vt Scriptura impleretur.* [h] Verba igitur eiusmodi in Scripturis apponi tantùm solent, ad prædictionis & prophetiæ veritatem ostendendam, vt inde argumentum sumere ad aliud colligendum, planè ridiculum & puerile videatur. Erat quidem eo casu Salomon executor diuinæ iustitiæ, nihil moror: erat & Propheta, esto, quid tum postea? At regia tamen authoritate, & iure communi, ne leuissima quidē specialis mandati mentione facta, id eum feciſſe legitur.

[g] *Mat.27.*
[h] *Ioan.19.*

Nec

Nec vllus in Scripturis locus est, ex quo hanc ei iurisdictionem nominatim mandatam fuisse legamus: verisimile porrò non est, authorem historiæ diuino spiritu afflatum, tam differentes tantæ rei tantiq; momenti causas, sine vllo indicio vel admonito præterire voluisse, si Rex alio iure & authoritate in Adoniam laicum, alio in Abiatharem Sacerdotem sententiam protulisset.

Æquè fallitur vir idem doctissimus, [i] cùm ait, *non mirum esse si in testamẽto veteri, summa potestas fuisset temporalis, in nouo spirituali: quia in veteri testamento promissiones tantùm temporales fuerunt, & in nouo spirituales & æternæ.* Nam neq; in vetere Testamẽto summa potestas omnino temporalis fuit, neq; in nouo spiritualis est: sed in suo vtraq; regno, hoc est, in suæ potestatis iurisdictione, vt par est, tunc dominabatur, & adhuc imperat: Iam tunc, inquam, suis ambæ finibus contentæ, alienis abstinebant, vt nec temporalis potestas spiritualem iurisdictionem, & Sacerdotale munus; nec spiritualis temporalem pro suo iure inuaderet. [k] Ius autem quod in Clericos Salomon illa tempestate Principibus competere ostendit, à Regibus in noua lege, & republica Christiana

[i] *Eod. lib. & cap.*

[k] *2. Paralip. 26.*

ana agnitum & retentum est. Inde priuilegia, quæ Principum nonnulli insignes pietate Ecclesiasticis personis concesserunt [l]: nam quorsum illis Priuilegia, si iure communi Regibus subiecti non fuissent? quandoquidem communi auxilio, & mero iure munitis exemptisq;, nullo priuilegio, vel extraordinario auxilio opus est [m].

[l] *Extant in Cod. & Decret. atque in Hist. Ecclesiast.*

[m] *L. in causse. 16. D. de minor. l. 1. de constit. Princip.*

Et his quidem consentiunt, quæ ipsemet Bellarminus rectissimè contra Canonistas asserit. [n] *Exemptionem* nempe *Clericorum in rebus politicis, tam quoad personas, quàm quoad bona, iure humano introductam esse, non diuino.* idq; confirmat tum authoritate Apostoli (cuius illud, *omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit*, [o] tam clericos quã laicos, teste Chrysostomo includit) tum testimonijs antiquorum Patrum: tum deniq; quod, vt ipse ait, *nullum proferri potest Dei verbum, quo ista exemptio confirmetur.* Addo ego, grauissimum eius rei argumentum esse, quod in florentissimo Ecclesiæ statu, & sub illis Principibus, qui summum Pontificem Pastorem Ecclesiæ vniuersalis, & Christi vicarium agnoscebant, Imperialibus legibus constitutum & obseruatum fuerit, vt Clerici de criminibus ciuilibus respõderent

[n] *Tom. 1. Controuer. 5. lib. 1. cap. 28.*

[o] *Rom. 13.*

derent apud iudices seculares, & ab eisdem condemnarẽtur, si rei criminis essent inuenti [p]. Et verò, nequà erremus, sciendum est, non omnia ista libertatis personarum & rerum priuilegia, quibus nunc Clerici fruuntur, ab ijsdem Principibus, neq; eodem tempore, fuisse concessa. Nam primùm Constantinus Magnus tantùm illis singulari priuilegio indulsit, ne nominationibus & susceptionibus essent obnoxij, id est, ne nominati siue electi cogerentur magistratum gerere, aut tutelam aliquam administrare, vel annonis aut tributis colligendis & recipiendis præesse; cùm antea aliorum ciuium more ad ea omnia sine excusatione vocarentur. Anno postea octauo vacationem & excusationem munerum omnium ciuilium, eiusdem Principis beneficio acceperunt, vt patet ex illius Imperatoris constitutionibus. [q] in quibus hanc priuilegij sui rationem reddit. Ne scilicet Clerici *sacrilego liuore quorundam à diuinis obsequijs auocentur.* Et quidem notatu digna res, aduersus ingratam quorundam Clericorum temeritatem, qui immunitatis suæ originem Principibus secularibus accepto ferre fastidiunt, quòd idem pijssimus Princeps exemptiones illas priuilegia

[p] *Nouell. vt Clerici* 83. §. *Si tamen collat.* 6.

[q] *L. 1. & 2. Cod. Theod. de Episc. & Cleric. li.* 16.

gia appellet, ita enim ille. *Hæreticorũ factione comperimus Ecclesiæ Catholicæ Clericos ita vexari, vt nominationibus seu susceptionibus aliquibus, quas publicus mos exposcit, cõtra indulta sibi priuilegia prægrauentur.* Constantius deinde & Constans, anno circiter trigesimo sexto à primi priuilegij concessione, Arbitione & Lolliano Conss. aliud Episcopis priuilegium indulserunt, ne de criminibus apud seculares iudices accusarentur. [r] Cæteri verò Ecclesiastici ordinis homines, Episcopis inferiores, Clerici scilicet & Monachi, sub magistratuum ciuilium iurisdictione vsq; ad Iustiniani tempora permanserunt. ob eamq; causam Leo & Anthemius Impp. (ante imperium Iustiniani annis plus minus sexaginta) beneficij loco sanxerunt, *ne Orthodoxæ fidei sacerdotes & clerici, cuiuscunque gradus, aut monachi, in causis ciuilibus, extra prouinciam, aut locum, aut regionem quã habitant, ex vllius penitus maioris minorisue sententiâ iudicis, pertrahantur; sed apud suos iudices ordinarios, id est, Prouinciarum rectores, omnium contra se agentium excipiant actiones.* en vt isti, admodum pij & Catholici Principes ordinarios Clericorum & Monachorum Iudices, esse præsides prouinciarum affir-

[r] *L. mansuetudinis 12. eod. tit.*

affirmant. quos nemo tamen eius seculi Patrum Pontificumue errare, aut non verè, piè, & orthodoxè loqui professus est. Inde patet eos nimis peruersè de Iustiniano iudicare qui asserunt eum aliquam in Ecclesiasticos iurisdictionem vsurpasse; cùm gratias ei maximas habere debeant, quòd Imperatorum primus fuerit, qui Clericos ante eum diem politicis magistratibus omnino subiectos, seculari iudicio in ciuilibus causis exemit.[f] Quæ cùm ita sint, satis patet Reges & Principes seculares summa potestate temporali præditos, ijsq; Clericos in rebus politicis esse subiectos. Alioqui profectò nec Reges potuissent hæc priuilegia concedere: nec viri sancti & sapientes, ita malè sibi & toti Ecclesiæ consuluissent, vt liberos se suo iure solutosq; à vinculo tẽporalis potestatis, talibus beneficijs ac priuilegijs obligari paterentur. quippe esse se in ditione eorum fatebantur à quibus poterant eiusmodi libertate donari. solui enim vel eximi nõ potest, quod non fuit colligatũ vel cõclusum. Præterea tantæ pietatis Principes toto orbe tunc erant, vt si iure diuino Clericos ab omni iurisdictione seculari exemptos esse, vel per se resciuissent, vel ab Episcopis & Principibus sacerdotum audiuis-

[f] *Dist. Nouell. 83.*

diuissent, id statim in edicta & leges relaturi fuerint, nec sibi ius vllum in ipsorum corpora bonaue vindicaturi. Si enim quæ sua propria credebant, solo pietatis zelo tam profusè largiebantur, quanto magis ab alienis & nullo iure debitis abstinuissent?

Exemptiones ergo & priuilegia, quæ Principes Christiani Ecclesiasticis personis, honestatis & reuerentiæ causa, concesserunt, sat ostendũt, imò conuincunt, eosdem Principes temporali potestate cunctis Sacerdotibus esse maiores: nec summum Pontificem & Principem Sacerdotum, atq; adeo Christi Vicarium, alia ratione eximi, & diuerso iure censeri, quàm quòd ipse Princeps quoq; temporalis sit, & duplicem personam sustineat, successoris nimirum Petri in regimine Ecclesiæ, & Principis secularis in temporali imperio, quod aliorum Principum largitate accepit.

Cap. XVI.

EAdem operâ refelli manifestè potest differentia, quam constituit inter Principes Ethnicos, & Principes Christianos, quãtum ad dominationem temporalem in Ecclesiasticos attinet: qui locus præteriri hîc sine

sine vitio nequit. Ait enim [a] Pontificem fuisse subiectum *ciuiliter & de facto* Ethnicis Principibus, *quia lex Christiana neminem priuat suo iure & dominio. sicut ergo ante Christianam legem homines subiecti erant Imperatoribus & Regibus, ita etiam postea. At verò cùm Principes Christiani facti sunt, & sponte leges Euangelij susceperunt, continuò se, tanquam oues Pastori, & membra capiti, subiecerunt præsidi Ecclesiasticæ Hierarchiæ; & proinde ab illo iudicari, non illum iudicare deinceps debent.*

[a] *Lib. 2. de Roman. Pontif. cap. 29.*

Maximum in differendo vitium est, ea quæ de vno aliquo certa de causa dicuntur, vel ab vno aliquo certa de causa remouentur, alij planè diuerso ac dissimili, & cui non eadem causa cohæret, attribuere, vel eripere: aut quæ distinctione aliqua secerni ac separari debent, ea indistinctè confuseq; concludere. Quod vitium quis non in superiore hac Bellarmini ratiocinatione perspicuè deprehendat? in qua id generalitèr & indefinitè de vtraq; potestatis & iudicij specie concluditur, quod de altera tantùm verè rectèq; dici debuit. Nam quod Principes ad Christum conuersi sese, *tanquam oues Pastori & membra capiti, subiecerunt præsidi Ecclesiasticæ*

astica Hierarchia, id non nisi de subiectione spirituali intelligi, citra calumniam, potest. Quandoquidem nō alia ratione efficiebantur filij eius & oues, quàm quòd ab eo spiritu regenerati in Christo Iesu erant, atq; in fide Ecclesiæ gubernati. Proinde in omnibus quæ spiritualis iurisdictionis sunt, verum est eos ab illo, non illum ab ijs debere iudicari. At hæc quid ad ciuile iudicium & temporalem iurisdictionem submissio? Nunquid tam diuersas & separatas species permiscere & confundere oportuit? & quod de altera tantùm verum fuit asserere, de vtraq; generaliter & indefinitè pronunciare? Si dixisset, *ac proinde ab illo iudicari in spiritualibus, non illum iudicare deinceps debent*, rectè sane argumentum concluisset. At illud simpliciter & absolutè, *ab illo eos iudicari posse*, vitiosa collectio est. quippe duplex est iudicij species, quarum alterâ tantum possunt Principes à Pontifice iudicari, alterâ verò ab ijs iudicaretur ipse, nisi temporale imperium nulli alij subiectum fuisset adeptus. Nunquid veniente ad Ecclesiam Constantino Magno, Imperium Romanum, quod ante baptismum eius erat, in ditionem ac potestatem Siluestri Pontificis ilico transijt? & Imperator tam auidus

uidus gloriæ temporalem Papæ illius supra se potestatem agnouit? Nunquid aut Francicum Clodouæus, aut Scoticum Donaldus primus, aut alij sua regna, simulatq; fidem amplexi sunt, in manum & potestatem temporalem Pontificis transtulerunt? Scitum est illud Pauli I. C. [b] *ante omnia animaduertendum est, ne conuentio in alia re facta, aut cum alia persona, in alia re aliáue persona noceat.* Replicet igitur Bellarminus quantum volet annales omnium nationum; Scripturas, & Historias perlegat, nullum in ijs locum inueniet, ex quo colligi possit, primos illos Principes Christianos cùm Ecclesiæ nomen darent sceptra submisisse Pontifici, & summo se magistratu temporali specialiter & nominatim abdicasse. At verò constare oportet, Principes scientes prudentes concessisse in ditionem ac potestatem temporalem Pontificis; vel fatẽdum, ipsos eo iure & conditione, quantum ad regalem dignitatem attinet, post baptismum permansisse, quo fuerant antequam sacris Christianis initiarentur. *Nam*, vel ipsomet teste, [c] *lex Christiana neminem priuat suo iure & dominio.* At verò antequam Christo nomen darent, ciuiliter de iure & de facto, vt ille ait, dominabantur

[b] *L. Si vnus 27. §. ante omnia. D. de pact.*

[c] *Lib. 2. de Rom. Pont. cap. 29.*

Pontifici, & eum iudicare in temporalibus iure poterant: ergo similiter & post baptismum iure potuerunt. Quod si ita est, fieri nullo modo potest, vt ipsi ab illo in temporalibus iudicentur: cùm sit impossibile aliquem esse superiorem & inferiorem in eodem potestatis genere, respectu vnius & eiusdem. Verum quidem est, Principes illos Christianos, ob reuerentiam qua non summum solùm Põtificem, sed ceteros etiam Episcopos, atq; adeo sacerdotes omnes prosequebantur, id iudicij perrarò sibi assumpsisse. Sed hoc voluntatis tantummodo, non etiam potestatis defectum arguit. Quapropter vt Consul, vel Præses, cùm se in adoptionem dat, nihil eorum quæ iure magistratus ei competunt, in patris adoptiui familiam & potestatem transfert, vel transferre potest; sed integrè omnia, sibi reseruat: ita Principes cùm se initio in adoptionem spiritualem Hierarchæ Ecclesiastico tradiderunt, nihil eorum quæ ad ius regni, & statum publicum ciuilem pertinebant, amittere illo facto potuerunt: quòd harum potestatum separatâ natura sit, vt quamuis iugatæ in eadem republica Christiana concinnè apteq; cohæreant; tamen neutra, quà talis est, alteri

ri subijciatur aut imperet, neutraq; alteram necessariò comitet: sed alterutra tum acquiri sine altera, tum amitti vel retineri possit.

Iam verò quoniam eruditissimus Bellarminus similitudinibus plurimùm delectatur: & præterea vulgarem istam *de indirecta potestate temporali summi Pontificis* opinionem, nullo vel sacrarum literarum, vel antiquorum Patrum testimonio probat: sed tantum argumentis quibusdam à simili petitis, (subtesto admodum & debili ad demonstrandum fundamento) operæpretium me facturum arbitror, si nostram quoq; de ea re sententiam, similitudine multò accommodatissima confirmauero.

Filius familias, licet militet, vel magistratum gerat, & publica potestate fungatur, patri, in cuius sacris constitutus est, iure diuino atq; humano subijcitur, eiq; quatenus filius est parere debet: [d] & rursum pater, cui hæc in filium potestas est, ipsi filio, vt magistratui, subijcitur: alio tamen atq; alio potestatis genere. Alter enim, quà parens, imperium sibi in filium vendicat, quo delinquentem & committentem in leges familiares, aut in se aliquid molientem, aut alioqui filio probo indigna facientem, multet, puniat, & coër-

[d] *Ephes. 6. Col. 3.*

L. Si maritus 7. C. de patr. pot. §. filius familias Instit. quib. mod. ius potest. solvit.

ceat, non iure quidem magistratus, sed authoritate patriæ potestatis: nec pœnis quibuslibet, sed certis tantùm à iure concessis. Itaq; malè meritum exhæredare, domo eijcere, familiæ & adgnationis iure priuare, aliisq; domesticis remedijs coërcere potest. [c]. At neq; magistratum ei abrogare, neq; castrensia bona auferre, neq; publico iudicio condemnare, aut multam vel pœnam aliam lege ob scelus debitum irrogare, directè vel indirectè potest: quòd hæc patriæ potestatis modum & iurisdictionem excedant. Alter verò, quamuis filius, & nexu patris detentus, tamen quatenus est magistratus publico cum imperio, in patrem dominatur, eiq; in publicis negotijs potest, atq; etiam in priuatis non domesticis, perinde ac cæteris ciuibus imperare. *Si quis filius familias est*, inquit Vlpianus, [f] *& magistratum gerat, patrem suum, in cuius est potestate, cogere poterit, suspectam dicentem hæreditatem, adire & restituere.* hinc *si Consul vel Præses filius familias sit, poterit apud semetipsum vel emancipari, vel in adoptionem dari.* [g]. Qua de causa pater filio magistratum habenti, haud secus ac si esset extraneus, non solùm obedire, sed etiam assurgere tenetur, & eum omni honore atq;

[c] *L. 3. C. de patr. potest.*

[f] *L. ille à quo 13. infin. D. ad Sc. Treb.*

[g] *L. 13. D. de adopt.*

cultu

cultu qui magistratui debetur venerari. [b].

Eodem planè modo summus Pontifex, qui spiritualis omnium Christianorum pater est, Regibus & Principibus, perinde ac cæteris fidelibus, paterna potestate Ecclesiastica, vt Christi in ea re vicarius præsidet: ob eamq; causam Reges, si quid in Deum vel Ecclesiam commiserint, spiritualibus pœnis acerbiùs castigare, & domo atq; familiâ Dei eijcere, regniq; cælestis exhæredes facere potest (at quam timenda & tremenda Christianis animis supplicia?) quòd hæc omnia patriæ potestatis spiritualis propria sint. At neq; principatum & dominationem temporalem auferre, neq; pœnis ciuilibus eos afficere potest, quòd nullam in eos politicam & temporalem iurisdictionem nactus sit, per quam talis animaduersio expediri debeat: & patria illa potestas spiritualis, qua Pontifex præditus est, à politica & temporali finibus, officijs, etiam personis plurimum separetur. Vt enim spiritualem Deus Pontifici, & cæteris Sacerdotibus, sic politicam Regi, & qui sub eo sunt magistratibus, æterna dispensatione commisit. *Non est potestas nisi à Deo.* [i].

[b] *Liu. lib. 24. Valer. Max. lib. 2. cap. 2. Plutarc. in apothe. Rom. Gell. lib. 2. cap. 2.*

[i] *Rom. 13.*

Huc pertinet antiqua illa glossa, quam

[k] Lib. 3. de concord. cathol. cap. 3.

Cardinalis de Cusa [k] scribit fuisse appositam ad Can. Hadrianus Papa. dist. 63. in quo Canone traditur Papam cum vniuersa Synodo cõcessisse Patriciatus dignitatem Carolo Magno. dicebat enim glossa, Patricium fuisse patrem Papæ in temporalibus, sicut Papa eius pater in spiritualibus. Atq; idem

[l] Cap. 4.

Cardinalis eodem libro, [l] de Germanorum Imperatorum Electoribus loquens, *Vnde Electores*, inquit, *qui communi consensu omnium Alemanorum, & aliorum qui Imperio subiecti erant, tempore secundi Henrici constituti sunt, radicalem vim habent ab ipso communi omnium consensu, qui sibi naturali iure Imperatorem constituere poterant: non ab ipso Romano Pontifice, in cuius potestate non est, dare cuicunq; prouinciæ per Mundum Regem vel Imperatorem, ipsa non consentiente.* Addit & alia ibidem Cardinalis ille, magnus quidem & Theologus & Philosophus, quibus distinctionem nostram confirmat, & Imperatores ac Reges tum præesse Pontifici, tum subesse declarat. Atq; hæc de prima ratione Bellarmini, & argumentis ad eam demonstrandam adductis.

CAP.

Cap. XVII.

SEquitur secunda, quæ duplici argumento concluditur. *Secunda ratio*, inquit, *Respublica Ecclesiastica debet esse perfecta, & sibi sufficiens in ordine ad finem suum. Tales enim sunt omnes respublicæ bene institutæ. ergo debet habere omnem potestatem necessariam ad suum finem consequendum. sed necessaria est ad finem spiritualem potestas vtendi & disponendi de temporalibus rebus: quia alioqui possent mali Principes impunè fouere hæreticos, & euertere religionem. igitur & hanc potestatem habet. Item potest qualibet respublica, quia perfecta & sibi sufficiens esse debet, imperare alteri reipublicæ non sibi subiectæ, & eam cogere ad mutandam administrationem, imò etiam deponere eius Principem, & alium instituere, quando non potest aliter se defendere ab eius iniurijs: ergo multo magis poterit spiritualis respublica imperare temporali reipublicæ sibi subiectæ, & cogere ad mutandam administrationem, & deponere Principes, atq; alios instituere, quando aliter non potest bonum suum spirituale tueri.*

Respondeo, tam variè hic peccatum esse,

vt verisimile sit authorem vel hoc totum quicquid est ex alio perfunctoriè & oscitanter trāscripsisse, vel, si totum eius est, non satis eorum quæ prius dixerat meminisse. Nam paulò antè, cùm niteretur alio argumento probare, politicam potestatem esse subiectam Ecclesiasticæ, asseruit has duas potestates esse partes tantum vnius reipublicæ, & tantùm vnam Rempublicam constituere. *Prima ratio*, inquit, *est eiusmodi; potestas ciuilis subiecta est potestati spirituali, quando vtraque pars est eiusdem reipublicæ Christianæ.* Et iterum, *Secundo Reges & Pontifices, Clerici & Laici, non faciunt duas respublicas, sed vnam.* At hoc loco transmutat has duas Potestates, in duas Respublicas, quas proinde ita separari ac disiungi oportet, vt Reges & Laici constituant politicam & temporalem Rempublicam; Pontifices & Clerici spiritualem siue Ecclesiasticam. quo nihil absurdius, aut minus appositè, quantum ad præsens institutum, dici potest. Nam aut loquitur hîc de potestate Ecclesiastica separata prorsus à potestate ciuili, vt olim fuit tempore Apostolorum, & nunc est ijs in locis, vbi Christiani inter Ethnicos aut infideles degunt: quo casu satis constat potestatem illam,

lam, siue Rempublicam Ecclesiasticam, vt ille vocat, aut eius Principem & Hierarcham, nihil quicquam iuris, ne quidem spiritualis, habere in Principem politicum: quòd neutiquam filius sit Ecclesiæ [a]. Aut loquitur de potestate Ecclesiastica coniuncta cum ciuili, vt in Republica Christiana: & tunc perperam facit duas Respublicas, vnam Ecclesiasticam, & alteram Politicam: cùm sint duę tantùm potestates vnius Reipublicę Christianæ, vniusque Ecclesiæ & mystici corporis Christi partes & membra, vt ipsemet antea tradidit.

[a] 1. ad Corinth. 5.

Deinde falsum est quod assumit, potestatem scilicet vtendi & disponendi de temporalibus rebus necessariam esse ad finem spiritualem, &c. Nam ipse Princeps Apostolorum apertè docet, nullum sibi ius eiusmodi fuisse in res temporales Christianorum, prętèr illas quas ipsi sponte contulerant obtulerantque Ecclesiæ, cùm ait [b], *Anania cur tentauit satanas cor tuum, mentiri te Spiritui sancto, & fraudare de pretio agri? Nonne manens tibi manebat, & venundatum in tua erat potestate?* Si Apostolis facultas fuisset disponendi de rebus temporalibus Christianorum, non vtique dixisset Petrus, Nonne? &c.

[b] Act. 5.

cùm

cùm ei statim reponere posset Ananias: imò verò tibi potestas est de rebus meis disponendi, & propterea veritus ne eas mihi fortè ex causa auferres, pretij partem occului. sed quia Ecclesia hanc potestatem non habebat; ipse sine causa erat *Spiritui sancto* mentitus. Quid, quòd ex isto Bellarmini fundamento sequeretur, Ecclesiam *primæuam siue primitiuam* non habuisse omnem potestatem necessariam ad suum finem consequendum? Nam hac potestate disponendi de rebus temporalibus Christianorum, inuitis dominis, trecenis, & amplius, post Christi passionem annis, sub Ethnicis Principibus agens, omnino caruit: quo tempore tamen infinitam hominum multitudinem, ac penè maximam Orbis partem, Christo nomen dedisse, & multò quàm vnquam seueriorem in Ecclesia disciplinam viguisse, satis constat: vt nefas sit dicere Ecclesiam tunc omnibus medijs necessarijs iuris & facti ad finem suum adipiscendum instructam non fuisse. *opera enim Dei perfecta sunt.* Et verò non mediocrem Christo iniuriam faciat, qui destitutam medijs necessarijs Ecclesiam ab eo relictam, atque Apostolis traditam arbitretur. Quidquid Ecclesiæ necessarium

fuit

fuit ad suum finem consequendum, id à Christo abundè collatum est Apostolis, cum dixit, *ego dabo vobis os, & sapientiam, cui nō poterunt resistere, & contradicere omnes aduersarij vestri* [c]. Quicunque igitur Dominum commendasse Ecclesiam suam Petro intelligit, & ei ter mandasse vt agnos & oues suas pascat, [d] nec ei ad illos pascendos, & finem mandati explendum necessaria omnia & iuris & facti tribuisse existimat, is mihi Atheo similis videtur, & de diuina prouidentia, potentia, ac bonitate dubitare. Fingamus eum non dedisse omnem potestatem ad executionem tanti mandati necessariam; nunquid alia non dandi causa excogitari potest, quàm quòd aut ignorabat Dominus quid facto opus esset, aut eius dandi facultatem non habebat, aut, quod extremæ malitiæ est, seruos & amicos suos decipere volebat, id illis munus imperando, quod eos per impotentiam exequi non posse certò sciret? Ex his perspicuum est, temporale imperium, & potestatem deponendi Principes, nullo modo necessariam esse Ecclesiæ ad finem suum consequendum: licet humana consideratione videri aliquando vtile possit: Deus enim, qui *quæ stulta sunt mundi elegit*,

[c] *Luc.21.*

[d] *Ioan.21.*

Apostolos Christi seruos & amicos esse.

elegit, vt confundat sapientes : & infirma
[c] 1.Cor.1. *mundi elegit, vt confundat fortia* [c], sciens Ecclesiam non nisi spiritualibus armis indigere, eam illis ita ab initio instruxit, vt omnem humanam potentiam superaret, dicique verè potuerit, *à Domino factum est illud, &*
[f] Psal. 117. *est mirabile in oculis nostris* [f]. Præclare vt cæ-
[g] Lib.4.c.3. tera, D.Bernardus ad Eugenium Papam [g]. *Petrus hic est, qui nescitur processisse aliquando vel gemmis ornatus vel sericis, non tectus auro, non vectus equo albo, nec stipatus milite, nec circumstrepentibus septus ministris. Absque his tamen credidit satis posse impleri salutare mandatum*, Si amas me pasce Oues meas : *in his successisti non Petro sed Constantino.* Quamuis itaque potestas temporalis, de qua nobis sermo, hominibus videri potuerit Ecclesiæ necessaria, Deo tamen neque necessaria neque vtilis visa est, ob eam fortè rationem, quam rerum euentus atque experientia posteritatem docuit : ne humano scilicet imperio freti Apostoli, & eorum successores, spiritualia segnius curarēt, & quam in virtute verbi diuini, Deiq; auxilio singulari, spem ponere debebant, eam in armis & authoritate ac potestate temporali potissimùm collocarent. Et verò si quis statum

Ecclesiæ

Ecclesiæ à Christo passo in hunc diem, oculis atque animo in historijs collustret, cernet omnino illam citò creuisse, ac diù floruisse, sub Pontificibus sua ditione, id est, spirituali iurisdictione contentis, qui Christi humilitatis discipuli, vnicum Ecclesiæ tuendæ præsidium in virtute prædicationis Euangelij, & sedula disciplinæ Ecclesiasticæ obseruatione, sine vlla potestatis temporalis mentione, esse positũ iudicabant. Et rursus ex quo Pontifices quidam ad summum, quod habent, spirituale imperium, summum quoque temporale adiungere atque annectere conati sunt, Ecclesiam & numero credentium & moribus præsidentium indies defeciisse; & remissa, seu verius omissa, illa antiquæ disciplinæ seueritate, multos Ecclesiæ ministros sua munera segnius & negligentius obijsse.

Omitto, quòd, si ratio istorum bona esset, sequeretur econtrariò, Rempublicam temporalem vt illi loquuntur, habere potestatem disponendi de rebus spiritualibus, & deponendi supremum Reipublicæ Ecclesiasticæ Principem: quia *debet esse perfecta & sibi sufficiens in ordine ad finem suum, & habere omnem potestatem necessariam ad suum finem consequendum.* Sed necessaria est ad finem temporalem

temporalem potestas disponendi de rebus spiritualibus, & deponendi Principem Ecclesiasticum. quia alioqui possunt mali Principes Ecclesiastici turbare statum & quietem Reipublicæ temporalis, & impedire finem ciuilis gubernationis, vt de facto nonnulli summi Pontifices aliquando perturbarunt: igitur hanc potestatem habet Respub. temporalis. Consequens planè falsum est & absurdum (Nam Princeps temporalis, quatenus talis est, nullam habet potestatem spiritualem) proinde & illud quoque falsum est, cui hoc est consequens.

Sed, vt dici solet, *dare absurdum, non est soluere argumentum*, Respondeo igitur aliter ad priorem partem huius secundæ rationis. Non esse scilicet hîc duas Respublicas, vt ille retur, sed vnam tantùm; in qua sunt duæ potestates, siue duo Magistratus, Ecclesiasticus, & Politicus, quorũ vterq; habet ea quibus necessariò indiget ad suum finem obtinendum; alter nempe spiritualem, alter temporalem iurisdictionem: & neque hanc iurisdictionem illi potestati, neque illam huic prorsus esse necessariam. Alioqui fatendum est vtramque potestatem medijs necessarijs fuisse destitutam, tunc cùm separatæ, vt olim,

lim, fuerunt : quod planè falsum esse iam ostendi, tam ex fine temporalis siue politicæ gubernationis, quatenus talis est,[h] quàm ex statu Ecclesiæ sub Ethnicis & infidelibus Principibus constitutæ[i]. Ad hunc modum in vna eademq; *ciuili politia*, in vna inquam Ciuitate aut Regno, plures Magistratus distinctis officijs, potestate, atq; imperio, præditi inueniuntur, qui Rempub. in partibus sibi mandatam gubernant; quorum quilibet potestatem necessariam ad muneris sui finem consequendum, à Rege vel Repub. accipit; ita vt nemo eorum possit vel audeat alterius iurisdictionem atque imperium inuadere, sibique arrogare. Non si Consulibus aliquid Tribunitiæ potestatis deest, vel contrà Tribunis abest imperium Consulare, idcirco dici potest, vtrique alterius potestatem necessariam esse ad suum finem consequendum : Nam vterque magistratus, secundum suæ institutionis rationem, perfectus, atque omni potestate necessaria ad muneris sui executionem munitus est.

[h] Sup. c. 14.

[i] Sum. hoc cap.

Vel vt notiora exempla proferamus. Quemadmodum in eodem regno, & sub vno Rege, duo amplissimi magistratus sunt, quorum alterum Cancellarius, alterum Conestablus

Conestablus Rege mandante gerit (Illi νομοφυλακία & iuris ac iudiciorum cura præcipua incumbit: huic armorum administratio ac totius disciplinæ militaris præfectura committitur) & vterque pro ratione & qualitate sui officij perfectus est, atque omnem potestatem necessariam ad muneris sui executionem, finisque eius consequutionem à Rege obtinet. Nec, si alter fortè alterius exercitiũ vel incuria vel iniuria impediat, potest impeditus propria authoritate alteri magistratum abrogare, aut eius iurisdictionem vsurpare, aut eum denique ad peccati sui emẽdationem, nisi modis legitimis à Rege sibi cum officio concessis adigere: sed vtrumque de alterius commisso ad Regem, à quo ipsi distinctam officijs potestatem acceperunt, referre oportet; vt ipse læsum vlciscatur, & quid de causa statuendum sit, imperio iudicioq; suo arbitretur. Quandiu autem hi magistratus in regno concordes sunt, alter alterius ius tuetur, & quod ei deest, de suo supplere consueuit. Vt si paganus, vt iudicium eludat, in castra ad exercitum proficiscatur, auxilio Præfecti militiæ implorato, ad eum vnde fugerat locum remitti soleat. et cõtrà, si militiæ desertor ab exercitu

in

in vrbem se proripit, magistratus vrbanus à militari rogatus, eum mox in castra puniendum releget. Ast vbi dissentiunt, ea statim Reipublicę vulnera imponunt, quibus potest solus Princeps occurrere ac mederi; quòd ipsis inter se ius fasque non sit alieno imperio vti: & huic solum arma tractare, illi iudicia tantùm exercere liceat. Simili planè modo summi illi magistratus Reipub. Christianæ, Rex & Pontifex, potestatem aliam atque aliam, vtramque in suo genere perfectam, à communi omnium Rege & Domino, Deo Opt. Max. accipiunt, & distinctis imperijs atque officijs populo præficiuntur. Atque hi quidem, donec consentiunt, ad vtriusque potestatis tutelam, sibi inuicem de suo commodant: vt & potestas ecclesiastica seditiosos & rebelles in Principem secularem subditos, cæleſti & spirituali mucrone feriat: & vicissim potestas temporalis & Politica Hæreticos, Schismaticos, & alios à fide deficientes, aut alioqui piæ matri Ecclesiæ non parentes, armata manu persequatur, [k] & temporalibus supplicijs, pœnisq; ciuilibus acriter coerceat. Ast vbi scinduntur in contraria studia, sibique inuicem aduersantur, tota respublica Christiana vel protinus concidit,

[k] *Can. Principes. 23. q. 5.*

vel saltem grauissimè sanciatur: quòd nemo sit, nisi solus Deus, qui causæ illius cognitor, iniuriæque vltor legitimus esse possit.

Cap. XVIII.

CVpienti mihi ad alia transire, morulam iniecit, dubitatio quædam de sensu posterioris argumenti secundæ rationis, his verbis ab authore concepti [a]. *Item potest qualibet respublica, quia perfecta & sibi sufficiens esse debet, imperare alteri reipublica non sibi subiecta, & eum cogere ad mutandam administrationem, imò etiam deponere eius Principem, & alium instituere, quando non potest aliter se defendere ab eius iniurijs.* Nam, vt ingenuè fatear, cum hæc primùm apud eum legissem, substiti aliquandiu, vt quis verborum istorum sensus, quantiq; ponderis & momenti esset argumentum, penitus intelligerem. videbatur enim non planè & explicatè illud proponere, quòd modos nullos cogendæ vicinæ Reipub. & eius Principis deponendi, nobis patefaceret. Et cùm diu omnia mente versassem, aut hoc ænigma esse statui, aut hunc verba eius sensum interpretationemq; admittere; Quælibet Respub. contra

[a] Cap proximo Sum.

contra aliam rempublicam, armis animisq; sibi infestam, cùm aliter se ab eius iniuria tueri nequeat, bellum iustum indicere atque inferre potest, eamque prælijs & armis victricibus ad pacis conditiones cogere: vel si non satis sibi adhuc prospectum ea cautione retur (quia fortè cum populo natura fœdifrago & rebelli negotium est) totam gentem in suam ditionem ac potestatem redigere, eiq; leges & iura dare, Principem abdicare, imperium auferre, totam denique reipublicæ administrationem suo arbitrio in aliam formam commutare. Quòd si hic verus sit, vt & esse arbitror, horum verborum intellectus, argumentum illud nequicquam sanè à Bellarmino adductum est; Nec enim inde colligitur quod ipse concludit, nempe *multò magis posse spiritualem rempublicam imperare temporali reipublicæ sibi subiectæ, & cogere ad mutandam administrationem, & deponere Principes atque alios instituere, &c.* tum quia non sunt hoc casu duæ respublicæ, vt ille falsò assumit, sed vna tantum Christiana, duabus potestatibus nixa, quarum neutra alteri subijcitur, vt est iam abunde in superioribus demonstratum: tum etiam quia si ei concedamus, esse duas respublicas inter se distin-

ctas, Ecclesiasticam siue spiritualem & temporalem, necesse quidem est fateatur in illa tantũ contineri Pontifices & Clericos, in hac verò Principes seculares & Laicos omnes; siue istã ex solis Ecclesiasticis, hanc ex solis laicis componi. licet enim Laici & Clerici simul vnã Ecclesiam, & vnã Rempublicam Christianã constituant, non tamen faciunt simul vnam Rempublicam Ecclesiasticam & spiritualem, prout distinguitur à temporali; neque vnam Rempublicam temporalem & secularem: sed secundum diuisionem & separationem supradictam, Laici temporalem, & Ecclesiastici spiritualem, in casu quo temporalis à spirituali hoc modo distinguitur. Iam verò cùm Respub. Ecclesiastica solos Clericos contineat, quorum arma non alia esse debent, nisi preces & lachrymæ, qui fieri potest, vt illa inermis & imbecilla, armatam Rempublicam temporalem mutare administrationem nisi fortè per miraculum cogat?

Nihil ergo hac comparatione & consecutione Bellarmini ineptius, quandoquidem à Rebus publicis simili armorum vsu & apparatu instructis, ad Respublicas quarum altera prorsus inermis est, ratiocinando procedit

Quoties

Quoties enim vna Respub. alterius iniurias aut inferendas propulsat, aut acceptas vlciscitur, ijs armis contendit quæ sibi concessa sunt, & quibus iure belli vti potest: corporeis nimirum & visibilibus, quorum impetu corpora hostium sternit, præsidia inuadit, ciuitates expugnat, ac totum Reipublicę aduersantis statum euertit. At Respublica spiritualis, quam vocat, toto hoc armorum genere deficitur, & quoniam ex Clericis tantum composita est, solis armis spiritualibus, precibus scilicet & lachrymis, pugnare illi fas est. *Talia enim sunt munimenta sacerdotum: aliter nec debent nec possunt resistere* [b]. Nam & materialem gladium omnes in persona Petri iubentur recondere. Quo igitur modo spiritualis Respublica, Rempublicam temporalem, fulminum spiritualium contemptricem, vt *administrationis* suæ modum & formam *commutet*, cogere, aut *eius Principem deponere, & alium instituere possit?* Quod si quis fortè proponat, Rempub. Ecclesiasticam in rei tantæ executione profanis secularium hominum armis adiutum iri (Principes enim, & reliqui omnes Christiani, nutritij & defensores Ecclesiæ esse debent) ei statim respondebitur, Rempublicam Ecclesiasticam

[b] *Can. non. pila. can. conuenior. 23. q. 8.*

siasticam eo casu non cogere Rempub. temporalem, sed esse tantùm causam, cur alia Respublica temporalis, cuius auxilio spiritualis illa defensa est & protecta, iniuriam Ecclesiæ factam vindicet. Non secus ac si iniuriç vel cladis acceptæ in vnius ciuis persona, tota Respub. se vindicem præbeat: quo modo in omnes Beniamitas, ob stupratam vnius Leuitæ vxorem, à cæteris tribubus Israel acerbissimè sæuitum esse constat [c]. sic Græci olim Menelai iniuriam Troiano excidio vlti sunt: & Romani necem à Teuca Illyriorum Regina L. Coruncano allatam, durissimo bello vindicarunt, & Reginam Illyrico excedere, ac tributum quotannis pendere coegerunt [d]. Nunquis hîc Beniamitas, Troianos, Illyrios, à Leuita, Menelao, aut Coruncano iam mortuo domitos & compressos esse dixerit, ac non potius ab ijs qui istorum ergo bella susceperunt, hostesque domuerunt? Nunquis similiter Ecclesiasticam Rempublicam esse dixerit, quæ temporalem iniuriam & lasciuientem, in ordinem cogat; ac nõ potius aliam Rempublicam temporalem, quæ Ecclesiasticæ Reipublicæ causa bellum suscipit; & sine cuius auxilio Ecclesia ipsa, atque omnes eius ordines protriti & conculcati

[c] Iud. cap. pen. & vlt.

[d] Polyb. l. 2.

conculcati iacerent ? Quid si nulla temporalis Respub. sit, quæ velit vel audeat armis cum republica Ecclesiasticæ inimica contendere ? quibus tunc se modis vindicet ? Quid multis ? licet suam illis comparationem conclusionemque concedamus, nihil inde effici potest, nisi Papam habere talem potestatem disponendi de rebus temporalibus Christianorum, & eorum Principes deponendi, qualem vel Rex Franciæ in Anglos, Hispanos, aliosue populos vicinos sibi iniurios, vel horum singuli in res Regesque Francorum ipsis infestos habere dignoscuntur : quæ qualis quantaq; sit, ferro tantùm cerni potest.

CAP. XIX.

HÆc quanquam secundæ rationi refutandæ sufficiunt, tamen ne quid in hisce doctissimi viri scriptis præteream, quod intactum, aut negligentius tractatum, lectori errorem creare, scrupulumue inijcere possit, operæpretium est, id etiam quale sit excutere, quod ad rationis suæ firmamentum ex S. Bernardo in libris de consideratione ad Eugenium [a] affert. Monet quidem [a] *Lib. 4. c. 3.*

Bernardus, gladium materialem esse militis manu, ad nutum sacerdotis, & iussum Imperatoris, exercendum: quod nos certè fatemur. bella namque & iustius suscipiuntur, & fœlicius conficiuntur, quando Ecclesiastica sanctitas cum regali authoritate conspirat. Sed animaduertendum est, Doctorem illum tribuere tantummodo nutum sacerdoti, hoc est, belli gerendi consensum & voluntatem; iussum verò & imperium Imperatori. ex quo perspicuum est, non eum alia ratione dicere gladium materialem ad Ecclesiam pertinere, quàm quod in Repub. Christiana, licet imperium belli sit penes Imperatores, & Reges, ac Principes, tamen iustiùs bella gerantur, vbi Ecclesiasticæ potestatis consensus accessit, quæ potest Dei spiritu gubernata, inter æquum vel iniquum, pium vel impium, solertius iudicare. Sed quid si Imperator nolit ad nutum sacerdotis gladium stringere? imò quid si planè contra nutum sacerdotis strinxerit? Nunquid aliquam S. Bernardus hoc casu potestatem temporalem sacerdoti tribuit in Imperatorem? hoc enim est quod hîc quærimus, & in quo tota nostra versatur disputatio. nullam sanè; quin potius nullam ei competere posse docet,

decet, cùm dicat materialem gladium (quo verbo summa potestas temporalis significatur [b]) ab Ecclesia exerceri non posse: sed tantùm manu militis & iussu Imperatoris. Quod idem apertius tradit Gratianus, [c] Bernardi ferè coætaneus. *Cùm Petrus*, inquit, *qui primus Apostolorum à Domino fuerat electus, materialem gladium exerceret, vt Magistrum à Iudæorum iniuria defensaret, audiuit, Conuerte gladium tuum in vaginam, omnis enim qui gladium acceperit, gladio peribit: ac si apertè ei diceretur, Hactenus tibi, tuisq; prædecessoribus, inimicos Dei gladio temporali licuit persequi: deinceps in exemplum patientiæ gladium tuum, id est, tibi hactenus concessum, in vaginam conuerte: & tamen spiritualem gladium, quod est verbum Dei, in mactatione veteris vitæ exerce. Omnis enim præter illum, vel authoritatem eius, qui legitima potestate vtitur, qui, vt ait Apostolus, [d] non sine causa gladium portat, cui etiam omnis anima subdita esse debet: omnis inquam, qui præter authoritatẽ huiusmodi, gladium acceperit, gladio peribit.*

[b] *Imperium. D. de iurisd. Paul. ca. 13. ad Rom.*

[c] *23. q. 8. in princ.*

[d] *Rom. 13.*

Si hæc Bernardi & Gratiani vera sunt, fieri nullo modo potest, vt Papa in Imperatorem, aut alios Principes seculares, temporalem potestatem vnquam iure exerceat: ex-

erceri

ercerì quippe nisi gladio nequit, & gladius non nisi horum iussu à milite stringi debet: atq; ita potestas hæc temporalis, inanis prorsus & inutilis in persona Papę esset, cum eius illi executio denegetur. nisi fortè Imperator aliquis tam fatali fatuitate laboret, vt milites contrà se arma gestare iubeat, aut tanta sanctitate & iustitiâ præditus sit, vt ne sibi ipsi quidem parcendum, si deliquerit, edicto caueat. Huc pertinet quod D. Ambrosius scribit, [e] materialem scilicet gladium Sacerdotibus vsq; ad Euangelium tantummodò fuisse concessum. *Lex*, inquit, *ferire non vetat, & ideo fortasse Petro duos gladios offerenti, Satis est, dicit Christus, quasi licuerit vsq; ad Euangelium, vt sit in lege æquitatis eruditio, in Euangelio bonitatis perfectio.*

[e] *Lib. 10. comment. in Euan. Lucæ.*

Prætereà sciendum est, locum illum Euangelij de duobus gladijs, [f] quem nobis obiectant, non necessariò intelligendum esse de gladio spirituali & temporali: imò verò longè congruentius esse sermoni Saluatoris illic habito, vt intelligatur de gladio spirituali & de gladio passionis, sicut Ambrosius doctè pieq; ibidem exponit. Nam Christus extremo illo ante passionem cum Discipulis colloquio, eos admonuit longè alia cõditione

[f] *Luc. 22.*

ditione mittendos esse ad prædicationem Euangelij, post ipsius mortem, cùm mandatum hoc acceperint, *euntes in mundum universum prædicate Euãgelium omni creaturæ*, [g] quàm antea ab eo missi fuerant, dum adhuc in terris inter viuos ageret: quasi dixisset, hactenus vos ita misi, vt neq; sacculo, neq; perâ, neq; calceamentis indigeretis: at posthac mittam vos ad prædicationem Euangelij, & erit vobis sacculo opus & perâ, solicitudinis nimirum & patientiæ: atq; etiam duobus gladijs, spiritualibus scilicet & passionis, de quo dictum est, [h] *tuam ipsius animam pertransibit gladius. Est enim gladius spiritualis*, inquit ibi D. Ambrosius, *vt vendas patrimonium, emas verbum quo nuda mentis penetralia vestiuntur. Est etiam gladius passionis, vt exuas corpus, & immolatæ carnis exuuijs ematur tibi sacri corona martyrij, quod ex benedictionibus dominicis colligere potes, qui summam omnium coronarum, si quis persecutionem patiatur pro iustitia, prædicauit. Denique vt scias qua de passione locutus est, ne turbaret discipulorum animos, de se exemplum protulit dicens. Quoniam adhuc hoc quod scriptum est, oportet impleri in me: quod cum iniustis deputatus est.* [i] Hæc ille. quibus postremò adiungam,

[g] *Marc.16.*

[h] *Luc.2.*

[i] *Isaiæ 53.*

quod

quod ipsemet Bellarminus, in libris de sum-
[k] Lib. 5. ca. 3. mo Pontifice, [k] contendat non eum sen-
sum esse illius loci Euangelij, vt intelligatur
de spirituali & temporali gladio. *Respondeo*,
inquit, *ad literam, nullam fieri mentionem in
eo loco Euangelij de gladio spirituali vel tempo-
rali Pontificis, sed solùm Dominum illis verbis
admonere voluisse discipulos, tempore passionis
suæ in ijs angustijs, & metu ipso futuros fuisse,
in quibus esse solent, qui tunicam vendunt vt
emant gladium.* Vnde asserit S. Bernardum
& Bonifacium VIII. Papam, mysticè tan-
tùm hunc locum, de duobus gladijs inter-
pretatos esse.

Quod cùm ita sit, constetq; tum ex inter-
pretatione Patrum, tum ex confessione ipsi-
us Bellarmini, verba Saluatoris non de gla-
dijs istis, de quibus nos digladiamur, verè,
propriè, ac strictè esse accipienda, perperam
sanè allegatur scriptum illud Bernardi, ad
probãdum Papam habere potestatem tem-
poralem vllo casu in Principes Christianos,
vel gladium temporalem esse sub gladio
spirituali; quod nec dicit ibi S. Bernardus,
nec dicere sine calumnia potuit. Quamuis
igitur maximè concedamus, locum illum
Scripturæ, de spirituali & temporali gladio
esse

esse mysticè accipiendum, tamen ad hoc tantùm valebit illa Bernardi expositio, vt intelligamus, Reges & Principes Christianos consilio Ecclesiæ, siue summi Pontificis, bellum gerere debere pro Ecclesia; quod nemo sanus vnquam negauerit. Atque ita Christus (si eius verba mysticè eo modo interpretemur) ostensis duobus gladijs, dixit, *Satis est.* non vt gladium alterum alteri subijciendum, vel vtrumq; in manu Pontificis & Sacerdotum futurum esse significaret (ea quippe expositio vitiosa est, & tum rectæ rationi, tum antiquorum Patrum doctrinæ repugnat, qua traditur Reges & Imperatores solum Deum in tẽporalibus superiorem habere) sed vt admoneret vtriusq; gladij, spiritualis & temporalis, concursum aliquando fore in Repub. Christiana, Principibus ad fidem conuersis; & illis duobus Ecclesiam vndiq; ab iniuria tutum ad defensum iri.

Sed quoniam in hunc insignem D. Bernardi locum incidimus, velim perpendat mecũ obiter in eo lector, quod nescio an vllus ante hac animaduerterit. Quid est quòd de gladio temporali ad Eugenium Papam scribens, primùm dicat, *tuo forsitan nutu, etsi non tua manu euaginandus.* Deinde, paucis inter-

interiectis, subijciat, eundem gladium nutu sacerdotis esse exercendum, nec addat *forsitan?* Numquid illud *forsitan*, aut abundat in priore sententia, aut in posteriore desideratur? Nempe id consultò vir sanctus ac prudens: vt personam Pontificis ab authoritate & officio Pontificali, siue sacerdotali, subtiliter distingueret, doceretq; permagni referre, vtrum Papa an Eugenius, licet idem & Papa & Eugenius sit, aliquid aut veteret, aut iubeat: vtrum inquam Pontifex, vt homo animi perturbationibus obnoxius, gladium non pro Ecclesia ex officij debito, sed depraua tæ affectionis incitamento stringi cupiat: an verò vt Sacerdos, id est, vir bonus & pius, non suis sed publicis commodis seruiens, gladio exercendo & bello gerendo annuat abnuatue. Quasi diceret; Eugeni Pontifex Maxime, gladius temporalis non simpliciter & absolutè tuo nutu euaginandus est, sed forsitan: tunc scilicet, cùm ob euidentem Ecclesiæ vtilitatem, id illis sobrio sanoq; consilio suadebis, qui gladium in sua potestate habent: non autem tunc, cùm aut veteres inimicitias cum aliquo exercere, aut recens odium effundere, aut ambitiosam dominandi cupiditatem explere cupiens,

Principes

Principes & populos Christianos inter se committere, aut ipsorum vni bellum indicere atq; inferre cogitabis. Illa enim sacerdotis, ista hominis: illa Pontificis, ista Eugenij, aut alterius Pontificatum tenentis, cogitatio actioq; dicenda est. Atq; hæc quidem verbis illis sensisse Bernardum, res gestæ à Pontificibus quibusdam impensè iracundis & superbis, haud obscurè declararunt. Sed ad institutum reuertamur.

CAP. XX.

TErtia apud Bellarminum ratio est. *Non licet Christianis tolerare Regem infidelem, aut Hæreticum, si ille conetur pertrahere subditos ad suam hæresim, vel infidelitatem: at iudicare an Rex pertrahat ad hæresim, necne, pertinet ad Pontificem, cui est commissa cura religionis: ergo Pontificis est iudicare, Regem esse deponendum, vel non deponendum.* & huius quidem rationis propositionem tribus argumentis probare conatur.

Ad eam igitur respondeo. Quod ait, *non licere Christianis tolerare Regem hæreticum vel infidelem, &c.* id adeo falsum esse, quàm quod falsissimum: alioqui damnanda tota antiqui-

antiquitas, quæ Reges Hæreticos & Infideles, Ecclesiam Dei destruere conantes, submisse pertulit; *non solùm propter iram, sed propter conscientiam*; hoc est, non quod deficerentur viribus ad impios Principes exigendos, sed quod id sibi per Dei legem non licere iudicarent. Verùm quoniam hunc errorem pernicioſissimum in libris contra Monarchomachos, [a] atq; etiam superius hoc libro, [b] iam satis refutauimus: non est quod eius falsitati arguendæ hîc amplius immoremur. Id tantùm superest, vt vitia argumentorum, quibus falsam suam propositionem probare nititur, breuiter indicemus.

[a] *Lib. 3. cap. 6. 7. 8. 9. & seqq. & lib. 4. cap. 5. & 6.*

[b] *Cap. VII.*

Primum argumentum ducit ex Deuteronomio, [c] vbi prohibetur populus eligere Regem qui non sit de fratribus suis, id est, qui non sit Iudæus: ne videlicet pertrahat eos ad idololatriam: ergo etiam Christiani prohibentur eligere non Christianum. Hoc totum verum sit. Deinde ex his partibus concessis progreditur hoc modo. *Rursùm, eiusdem periculi & damni est, eligere non Christianum, & non deponere non Christianam, vt notum est: ergo tenentur Christiani non pati supra se Regem non Christianum, si ille conetur auertere populum à fide.*

[c] *Cap. 17.*

Respon-

Respondeo, consequentiam hanc minimè bonam esse, & eiusmodi vitiosis ac fallacibus argumentis multos à veritate auocari. Captio autem in eo est, quòd statuat ac pro certo assumat, idem ius esse vbicunq; est idem damnum vel periculum; quod plane falsum esse mox demonstrabitur. nec ei simile est quod tradunt Iurisconsulti, *vbi eadem ratio est, ius idem esse debet* [d]. Animaduertendum igitur, cum non dicere, *eiusdem peccati esse eligere non Christianum, & non deponere non Christianum.* quòd si id dixisset, negassem vtiq; antecedens: sed dicit, *eiusdem periculi & damni esse.* ex quo perperam deinde colligit, Christianos teneri non pati supra se Regem non Christianum. Non enim sequitur, vbicunq; idem damnum & periculum vertitur, eandem faciendi potestatem concedi debere ei qui in damno vel periculo versatur: nec vbicunq; par damnum est & periculum, ibi par quoq; peccatum meritúmue subesse: idque exemplis facilè probari potest. Qui plagas accipit, aut fortunis spoliàtur, idem periculum & damnum subit, siue per vim à latrone, aut milite desertore, siue à magistratu per iniquam sententiam opprimatur: sed non idem aduersus v-

[d] *L. Illud 32. D. ad leg. Aquil.*

trumq; remedium comparatum est. in direptorem irruere, & eum, se suáq; tuendo, occidere ius fasq; est [e]: seruato, vt aiunt, moderamine inculpatæ tutelæ. At magistratui iniquam sententiam, pro potestate imperij, exequenti, propter rerum iudicatarum authoritatē restare non licet. [f]. Ecce quamuis vtrobiq; idem damnum & iactura spoliati sit, tamen non idem ius vtrobiq; obtinet. Rursus eiusdem periculi & damni est, in nauigium cogitatò conscendere, cuius carinam scis esse quassatam; & illud intrare quod putas esse probum, cùm re vera rimosum ac dissolutum sit. eiusdem dico periculi est, sed non eiusdem peccati. priore casu tentas Deum, tibiq; tua sponte necem paras: posteriore verò, si humanam diligentiam adhibuisti, nihil peccas qui ignarus tali te naui commiseris. Sic eiusdem periculi & damni est, mulierem, quam insigniter morosam & iurgiosam esse nosti, propter fortunas vel formam ducere: & in eam alias incidere quam nescias esse talem. & tamen qui sciens prudens in tam manifestum discrimen se coniecerit, haud leuiter peccare videtur, qui in vitæ degendæ modo, & ratione ineunda, Deum tentet. At qui sortis suæ, & mulieris

[e] *L. vt vim D. de Iust & iur. cap. 2. de homicid. L. 2. C. quād. liceat vnic. quiq; sine indig.*

[f] *L. Seruo inuito. 65. §. cum Prætor. D. ad Sc. Trebell.*

eris malitiæ ignarus, talem duxerit, non modò in Numen non committit, sed quotidianis molestijs miserijsq;, si eas forti & patienti animo perferat, velut specie quadam martyrij demeretur. Possem multa id genus exempla proferre, quibus argumentum istud Bellarmini captiosum esse cõuincam. Quẽadmodum ergo non sequitur, si is qui nouit mulierem esse impensè improbam, & ita peruersam, vt spes nulla sit cum ea tranquillè viuendi, non debet eam sibi vxorem asciscere (quod eo facto in apertum se discrimen conijciat) vt is etiam qui talem mulierẽ fortuitò & imprudenter nactus est, debeat eam, non obstante matrimonij vinculo, deserere vel repudiare; quamuis eiusdem periculi & damni res sit, si eam retineat. Ita etiam non sequitur, Si Christiani tenentur non eligere Regem non Christianum vel Hæreticum; vt teneantur quoq; non pati iam electum. quia multa impediunt faciendum, quæ factum non dissoluunt, vt vberius alibi ostendimus. Atq; hæc quidem ad argumenti istius vim eneruandam satis.

Cap. XXI.

SEd cogor tamen hîc diutius insistere, vt alium adhuc errorem indicem & conuellam, quem superiori argumento tanquam supplementum adiungit. Nam vt confirmet illud quod dixit, *Christianos teneri non pati super se Regem non Christianum. &c.* & ne quis de ea sententia dubitet, propterea quòd Christiani olim multos Principes partim Ethnicos, partim Hæreticos, sine vllo cõscientiæ scrupulo, tolerarunt simul & coluerũt, eo ipso quod Principes erant : vt inquam obiectionem hanc efficacissimam, & superioris sententiæ suæ peremptoriam aliqua solutione præoccuparet statim subijcit. *Quod si Christiani olim non deposuerunt Neronem, & Diocletianum, & Iulianum Apostatam, ac Valentem Arianum, & similes, id fuit quia deerant vires temporales Christianis. Nam quòd alioqui iure potuissent id facere, patet ex Apostolo* 1. *Corinth.* 6. *vbi iubet constitui nouos Iudices Christianis temporalium caussarum, ne cogerentur Christiani caussam dicere coram Iudice Christi persecutore. Sicut enim noui Iudices constitui potuerunt, ita & noui Principes,*

&

& Reges, propter eandem causam, si vires adfuissent.

Multa hîc sunt reprehensione digna, & quæ miror equidem ab homine tam erudito, & in authoribus sacris profanisq; exercitato, literis vnquam esse mandata. Nam primùm quod ait, defectionem virium in causa fuisse, cur Christiani olim non deposuerint Neronem, Diocletianum, Iulianum, Valentem, & similes; id falsissimum esse, testimonijs perspicuis & indubitatis, in libris nostris, *De Regno*,[a] atq; etiam suprà hoc libro,[b] iam satis superq; ostendimus: & mox etiam demonstrabimus ex principijs ab eo ipso positis atq; concessis. Deinde nihil ineptius, aut magis à ratione alienum, imò verò, pace tanti viri dictũ sit, nihil magis delusorium & captatorium, quàm ad illius falsæ sententiæ fidem faciendam, Apostoli Pauli authoritatem *allegare*; in cuius scriptis ne verbum quidem est, quod vel ad literam, vt aiunt, vel figuratè & per interpretationem, talis sentẽtiæ confirmandæ, sine calumnia & cauillatione, accommodari possit. Et verò, vt liberè loquar, licẽter nimis doctrinâ Pauli abutuntur, qui ex illa eius Epistola ad Corinth. prima[c], colligunt licuisse Christianis, Princi-

[a] *Lib. 4. ca. 5 & lib. 3. cap. 10. cum seqq.*

[b] *Cap. 6. 7. 8.*

[c] *Cap. 6.*

pes Ethnicos vel Hæreticos deponere, & alios in eorum locum instituere. Reprehendit quidē Apostolus acritèr eo loco Christianos, tùm quia se inuicem litibus vexabant, & iudicia omnino habebant: tum etiam quia ad tribunalia Iudicum Ethnicorum & infidelium, quibus nomen omne Christianum erat exosum, alij alios pertrahebant. Sed hoc ille tamen, non vt ea reprehensione doceret aut significaret, nullam Magistratibus Ethnicis temporalem iurisdictionem in Christianos fuisse, aut potuisse Christianos vlla pactione efficere, ne Ethnici in ipsos politicè dominarentur. Verùm vt ostenderet, indignum esse religione & professione Christiana, eos qui recens in Christo regenerati erant, & in eius societatem vocati, [a] malle litigare apud Iudices infideles, quàm fratrum, id est, Christianorum arbitrio iudicioq;, negotia, & controuersias obortas sopire atq; componere.

[a] 1. Corint. 1.

Non itaq; abrogat Apostolus imperium Ethnicis hoc sermone, nec indicat Christianos ab illis posse deficere: sed tantùm improbat, & vitio vertit quorundam Christianorum procacitatē & pertinaciam, quòd cùm haberent fratres, hoc est, eiusdem religionis homines, qui de communi consensu Iudices constituti,

constituti, causas ipsorum iustè ac sapienter intra priuatos parietes, amica affectione disceptarẽt, ijs non contenti, ad Iudices infideles & iniquos, & Christianis omnibus infensos, magno cum religionis scandalo, contentiosius prouocabant. Vnde in eum locum D. Thomas, *Sed videtur*, inquit, *esse contra id quod dicitur* 1. *Pet.* 1. *Subditi estote omni humanæ creaturæ propter Deum, siue Regi tanquam præcellenti, siue ducibus tanquam ab eo missis. Pertinet enim ad authoritatem Principis iudicare de subditis. Est ergo contra ius diuinum prohibere quod eius iudicio non stetur, si sit infidelis. Sed dicendum, quòd Apostolus non prohibet, quin fideles sub infidelibus Principibus constituti, eorum iudicio compareant, si vocentur: hoc enim esset contra subiectionem quæ debetur Principibus: sed prohibet quòd fideles non eligant voluntariè infidelium iudicium.* Idem ferè in eundem locum scribit Theodoretus. & Lyranus: *Apostolus*, inquit, *non prohibet hîc fideles sub Principibus infidelibus constitutos comparere coram eis quando vocantur; hoc enim esset contra subiectionem quæ Principibus debetur: sed prohibet ne voluntariè recurrant ad Iudices infideles in illis negotijs quæ determinari possunt per fideles.* Nihil

ergo iubet Apostolus eo loco, quod Iudicum infidelium iurisdictionem & imperium in Christianos aut tollat, aut minuat, aut ei aliquo modo præiudicet. imò verò nihil cõtra eiusmodi subiectionem iustè iubere potuit, cùm sit iuris naturalis Dei authoritate cõfirmati, vt, teste D. Ambrosio, ipsemet Apostolus alibi docet [e]. Hæc igitur Iudicum constitutio, de qua loquimur, nullo modo eximebat Christianos à subiectione & iurisdictione magistratuum Ethnicorum, sed tantùm auferebat illis necessitatem interpellandi iudices infideles, cùm haberent iudices inter se communi consensu constitutos, quorum sententijs obortæ controuersiæ componi potuerunt. Erant autem hi Iudices re vera Arbitri sine imperio, sine prehẽsione, voluntariam tantùm iurisdictionem exercentes; & ideo si vel refractarius Christianus, vel Ethnicus aliquis Christianum ad Iudicem infidelem vocasset, nihil vocato profuisset Iudicum illorum Christianorum authoritas, quo minus ethnico tribunali se sistere teneretur; teneretur inquam in conscientia, propter subiectionem quam superioribus iure naturali debemus.

[e] Rom. 13. cap.

Præterea si quis locum illum Apostoli non

limis

limis oculis percurrerit, animaduertet eum id ibi negotij sibi dare, vt ad Euangelicam perfectionem, quæ consilij magis quàm præcepti est, Christianos animos erudiat, cùm eos hortetur vt potius iniuriam ferant, & fraudem patiantur, quàm vt iudicia inter se exerceant. secundum illud Saluatoris [f], *si quis te percusserit in dexteram maxillam, præbe illi & alteram; & ei qui vult tecum in iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium.* Et ita Ecclesiæ Patres, Ambrosius, Primasius, Theodoretus, reliquique omnes locum illum intellexerunt. Nam quod ait, *Iam quidem omnino delictum est in vobis, quod iudicia habetis inter vos. quare non magis fraudem patimini?* &c. id nisi de vitæ perfectione, siue de perfectissimo vitæ statu intelligatur, vix est vt admitti possit: cùm inter omnes constet, eos non delinquere, qui iniurijs & contumelijs oppressi, subleuari se atque iuuari à Iudice postulant. Facit igitur D. Paulus eo loco, sicut bonus multorum liberorum parens, qui filios inter se dissidentes meritò increpat, tum quòd fraternum amorem dissentionibus ac discordijs violent, tum etiam quòd exortas inter se controuersias, non de fratrum potius consi-

[f] Matth. 5.

lio

lio transigere, quàm forensi strepitu inuoluere, & iudiciali calculo decidere ac terminare malint.

Hæc cùm ita se habeant, Deum immortalem! quæ isthæc miserabilis cæcitas & insciti, vel certè malitia, est, velle ex illis Pauli verbis colligere, ius fuisse Christianis deponere Imperatores & Magistratus omnes Ethnicos, si vires illis ad eam rē suppetissent? cùm præsertim ipsemet Apostolus alibi [g] præcisè iubeat Christianos omnes *necessitate* subditos esse ijsdem illis potestatibus Ethnicis, *non solùm propter iram*, ne si defectionem scilicet molirentur, iratis & infensis potestatibus pœnas darent: *sed etiam propter conscientiam*, quòd nimirum sana & salua conscientia, subtrahere se eorum iurisdictioni & subiectioni, quæ Dei ordinatio est, aut eis resistere, nullo modo possent. hoc enim est, necessitate subditos esse propter conscientiam, siue *propter Deum*, vt præcipit D. Petrus [h]. Adhæc quoque primi ab Apostolis Christiani omnes, Imperatorem, quamuis Ethnicum & persecutorem fidei, a Deo constitutum, & solo Deo minorem esse ingenuè fatebantur [i]. Si itaque Christiani propter conscientiam necesse habebant patere Ethnicis

[g] Rom. 13.

[h] 1. Petr. 2.

[i] Tertull ad Scapul & in Apologet.

nicis magistratibus, nonne certum est eos, non quia facti, sed quia iuris potestatem non habebant, omni rebellionis & defectionis molimine abstinuisse? Aut si Deo solo minor erat Imperator, & maiorem minor deponere non possit, quî poterant eum subditi Christiani deponere? Nunquid aut Apostolus secum ipse pugnat, aut aliud Petrus, aliud Paulus docuerunt? aut nunquid prisci illi Patres qui Apostolis successerunt, ius suum omne erga Reges & Magistratus infideles vel hæreticos ignorabant? nam vires illis facto exequendo pares, & plusquam sufficientes fuisse, pluribus alibi demonstrauimus[k].

Ex his igitur perspicuum est, Apostoli Pauli authoritatem nihil quicquam ad superiorem Bellarmini sententiam de Regibus deponendis pertinere, ac proinde largiter ab eo erratum esse, quòd in re tam seria, tantiq; momenti, Apostolicæ authoritatis fuco lectori imposuerit. Si constitutio siue creatio Iudicum, Apostoli iussu facta à Christianis, Iudicum infidelium authoritatem, imperium, & iurisdictionem sustulisset, aut aliqua ex parte abrogasset, vel ab eorũ subiectione Christianos exemisset, nihil fuisset Bellarmini

[k] *Lib. 3. de Regno. cap. 10. 11. 12. 13 & lib. 4. cap. 5. & 6.*

mini argumẽto validius; nihilq; eius sententia verius. Sed quoniam illa iudicum constitutio non magis Potestatibus Ethnicis præiudicabat, quàm vel regum fabariorum creatio in vigilia Epiphaniæ, vel Principum & iudicum à lasciuiente iuuentute in Bacchanalibus, vero Regi, Magistratibusq; præiudicat, nullum inde pro eius sententia argumentum elici posse certum est.

Quoniam autem singula persequimur, admonere oportet, D. Thomam alicubi in ea opinione esse [l], vt existimet ius domini; & prælationis Ethnicorum Principum iustè vllus auferri posse, *per sententiam vel ordinationem Ecclesiæ, authoritatem Dei habentis*, vt ille ait. D. Thomæ magna apud me authoritas est, sed non tanta, vt omnes eius disputationes pro Canonicis Scripturis habeam; vel vt rationem vincat aut legem. eius ego Manes veneror, & doctrinam suspicio. Sed non est tamen cur illa eius opinione aliquis moueatur: tum quia nullam suæ sententiæ vel rationem idoneam & efficacem, vel authoritatem profert: tum etiam quia in explicatione epistolæ Pauli ad Corint[m]. 1. contrarium planè sentit: tum denique quia neminem secum antiquorum Patrum

[l] 22. q 10. art. 10.

[m] Cap. 6.

trum consentientem habet,& rationes multę,authoritatesque in contrarium suppetunt. Ratio autem quam adfert est, *qua infideles merito suæ infidelitatis merentur potestatem amittere super fideles, qui transferuntur in filios Dei.* Mala ratio, & tanto viro indigna: quasi verò si quis meretur priuari officio,beneficio,dignitate, authoritate, alioue iure aliquo quod possidet,idcircò statim spoliari possit ab alio quàm ab eo à quo id accepit retinetque, vel ab alio expressum mandatum & potestatem ab ipso habente. Quis nescit Cancellarium, Conestablum,alioq; Magistratus à Rege datos, mereri quidem amittere dignitatẽ suam, si qua in re suo officio abutantur? at eam tamen nemo illis auferre potest, quamdiu eos Princeps, à quo solo pendent,dignitate sua fungi patitur. Simili modo Principes infideles, licet *merito suæ infidelitatis mereantur potestatem amittere:* tamen quia sunt à Deo constituti,& solo Deo minores, non possunt nisi à Deo destitui imperio ac deponi.Et verò idem Thomas, in expositione epistolæ Pauli superius hoc capite relata, satis aperte indicat, Ecclesiam non habere eam authoritatem qua possit Ethnicos deponere: ait enim esse con-

tra

tra ius diuinum, prohibere ne Principum infidelium iudicio stetur à subditis. Constat autem, Ecclesiam nihil contra ius diuinum, vel iubere, vel prohibere posse. Porro tollere Principibus infidelibus *ius Domini & Prælationis*, est re vera prohibere ne ipsorum iudicio stetur: Ecclesia ergo eam potestatem non habet. Et verò peruoluat quisquis velit historias, nusquam inueniet Ecclesiam id sibi iuris assumpsisse, vt de Principibus Infidelibus siue Ethnicis iudicaret. Nec solùm propter scandalum abstinuit, vt putat Thomas eo loco, sed propter defectum potestatis, quia non erat iudex infidelium, secundum illud Apostoli [n], *quid mihi de ijs, qui foris sunt, iudicare.* Et quia Principes à Deo constituti, solum Deum supra se iudicem habent, à quo solo deponi possunt. Nec ad rem pertinet, quòd Paulus, dum iubet seruos Christianos dominis suis infidelibus omnem honorem exhibere, illud solum addit, *ne nomen Domini & doctrina blasphemetur.* non enim id dixit, quasi ea sola de causa serui dominis obedire debeant, sed quòd præcipuè ea de causa. expressit itaque maximum malum quod inde oriri potuit, vt seruos à contemptu dominorum deterreret, nempe scandalum

[n] 1. Cor. 5.

dalum publicum totius Ecclesiæ Dei & doctrinæ Christianæ. Non vult ergo Apostolus ijs verbis, seruos posse se licitè subtrahere iugo seruitutis, inuitis dominis, si id sine scandalo possent Ecclesiæ; furtum enim sui facerent[o], iure gentium; sed vult ostendere eos non solùm peccare, quod alibi apertè docet[p], sed etiam publicum toti Ecclesiæ scandalum generare: quod singulorum peccatis longè grauius & perniciosius est, & super omnia euitandum.

[o] *L. ancilla 60. D. de furt. l. 1. C. de ser. fugit.*
[p] *Rom 13. ad Philip. 6. Coloss. 3.*

Reliquum igitur nunc est, vt, quod sumus polliciti, superiorem Bellarmini sententiam de iure abdicandorum siue deponendorum Regum & Principum Ethnicorum, falsam esse, ex principijs ab eo positis & concessis, demonstremus. Res est expedita, nec factu difficilis. Nam libro secundo de Romano Pontifice[q], fatetur, Apostolos, & reliquos Christianos omnes, æquè subiectos fuisse Principibus Ethnicis, in ciuilibus omnibus causis, atque cæteros homines. verba eius hæc sunt. *Respondeo, primùm dici posset Paulum appellasse ad Cæsarem, quia de facto erat iudex ipsius, etsi non de iure: ita enim respondet Ioannes de Turrecremata lib. 2. cap. 96. summæ de Ecclesia. Secundo dici potest, & melius*

[q] *Cap. 29.*

lius, cum Alberto Pighio lib. 5. Hierarchiæ Ecclesiasticæ cap. 7. discrimen esse inter Principes Ethnicos & Christianos. Nam quo tempore Principes erant Ethnici, non erat Pontifex iudex illorum, sed è contrario illis subiectus erat in ciuilibus omnibus causis, non minus quàm cæteri homines. Quòd enim non esset Pontifex iudex illorum, patet: quia non est iudex nisi fidelium, iuxta illud, 1. Corin. 6. Quid ad me de his, qui foris sunt, iudicare. Quòd verò è contrario esset ipse illis subiectus ciuiliter, de iure, & de facto, patet etiam. Nam lex Christiana neminem priuat suo iure & dominio. Sicut ergo ante Christianam legem homines subiecti erant Imperatoribus, & Regibus: ita etiam postea. Quare Petrus & Paulus passim hortantur fideles, vt subditi sunt Principibus, vt patet ad Rom. 13. ad Titum. 3. & 1. Pet. 2. Meritò itaque Paulus Cæsarem appellauit, eumq; iudicem agnouit, cùm accusaretur seditionis & tumultus in populo excitati. Hæc ille, ex quibus patet non solùm defectum virium in causa fuisset, cur primi Christiani non deposuerint Principes Ethnicos, sed etiam quia ius omne, diuinum, & humanum, tali facto repugnabat. idque eodem libro, eodemque capite apertius docet, cùm dicat *iudicare, punire, deponere,*

deponere, ad superiorem tantùm pertinere, quod verissimum est,& communi hominum iudicio extra controuersiam confirmatur.

Iam verò ex his certissimis principijs, ab eo positis & concessis, quilibet ratiocinandi peritus facile colliget, Christianos, quantumuis numero & viribus potentes extitissent,non potuisse iure deponere Neronem, Diocletianum,& cæteros Ethnicos & impios Principes. idque hac firmissima & indissolubili demonstratione concluditur.

Subiecti non possunt iure iudicare, punire, vel deponere superiorem:

Atqui omnes Christiani erant subiecti Neroni, Diocletiano,

Et cæteris Imperatoribus ac Regibus Ethnicis.

Ergo non poterant eiusmodi Imperatores vel Reges deponere.

Propositio ab eo concessa est, itemque subsumptio, & certissima veritate nituntur: Conclusio autem ex antecedentibus necessaria consecutione pendet, atque ex diametro opponitur ei quod dixit, *Christianos olim iure potuisse deponere Neronem, Diocletianum* &c. sed quia viribus temporalibus deficiebantur eo consilio abstinuisse. Falsum igitur

illud est, & reprehensione dignum; siquidem aientia & negantia simul vera esse nequeunt. Hinc etiam patet falsitas opinionis D. Thomæ, quam suprà hoc capite refutauimus.

Cap. XXII.

DIxi Bellarminum triplici argumento vsum esse, ad tertiæ rationis suæ confirmationem; quæ est, *non licere Christianis tolerare Regem infidelem vel hæreticum &c.* ex quibus primi iam vitia notaui: reliqua autem duo cuiusmodi sint, & quam vim habeant, hoc capite & sequēti perueſtigandum est. Secundum igitur argumētum hoc est. *Tolerare Regem hæreticum vel infidelem, conantem pertrahere homines ad suam sectam, est exponere religionem euidentissimo periculo. At non tenentur Christiani, imò nec debent, cum euidenti periculo religionis tolerare Regem infidelem. Nam quando ius diuinum & humanum pugnant, debet seruari ius diuinum, omisso humano. de iure autem diuino est seruare veram fidem & religionem, quæ vna tantùm est, non multæ; de iure autem humano est, quod hunc aut illum habeamus Regem.*

Ad

Ad hæc respondeo, Bellarminum & alios, vnde ipse ista acceperit, non rectè, neque ex arte hîc ratiocinari: sed duo argumenta simul confusè & permixtim sine forma proponere. Nam pro eo quod assumit, *at non tenentur Christiani, imò nec debent, cum euidenti periculo religionis tolerare Regem infidelem.* reponi debet in bona dialectica. *at non tenentur Christiani, imò nec debent, exponere religionem euidentissimo periculo.* vt inde concludatur, *non licere Christianis tolerare Regem infidelem vel hæreticum.* Nam assumptio quam ipse ponit, nihil ferè aliud est, quàm ipsa propositio controuersa. Sed vt aliquid ei largiamur, demus eum optima forma ratiocinationem confeciſſe, & ad vim argumenti respondeamus. Dico igitur propositionem eius falsam esse, dico inquam, non verum esse, quòd *tolerare Regem hæreticum, vel infidelem conantem pertrahere homines ad suam sectam, est exponere religionem euidentissimo periculo.* sed est tantùm pati religionem versari in periculo, in quod incidit vitio Regis hæretici aut infidelis, & cui iam sine culpa populi exposita est: cùm nullum eius liberandæ iustum & legitimum remedium, præter constantiam & tolerantiam,

populo superſit. Hoc autem Chriſtianis vitio verti non poteſt, niſi eâdem opera priſcos illos Patres, & Chriſtianos omnes acriter incuſemus, qui Conſtantio, Iuliano, Valenti, & alijs Catholicæ religionis deſertoribus, quòd Imperium legitimè eſſent adepti, ſine vlla tergiuerſatione, aut minimo rebellionis indicio, ſubmiſsè paruerunt & quos tollere de medio vel deponere facillimè potuerunt, eos, quia Imperatores & Reges erant, ſunt omni honore, obſequio, & reuerentia proſequuti. Hi ergo ſancti Patres, & optimi eo ſeculo Chriſtiani, tolerarunt quidem Reges hæreticos & infideles, quanquam eos deponendi maxima facultas & opportunitas (ſi vires tantùm temporales ſpectemus) ipſis ſuppeteret: at eos tamen nemo ſani cerebri vnquam dixerit expoſuiſſe religionem euidentiſſimo periculo, per eiuſmodi patientiam & tolerantiam Chriſtianam. De eo autem Rege tolerando loquor, qui vel Ethnicus ab Ethnicis eſt conſtitutus vbi Chriſtiani non dominantur: vel qui cùm inauguraretur, in Chriſtianis eſt habitus. Nam eligere nullo iure cogente, ſuper ſe Regem, quem ſciunt eſſe hæreticum vel infidelem, eſt verè exponere religionem euidentiſſimo

tissimo periculo, eoq; grande Christianis piaculum: & qui id faciunt, digni sunt omnes qui malè pereant.

Iam verò ad illud quod deducit ex pugna iuris diuini & humani, respondeo breuiter, illum valde falli in eo, quòd putet esse ibi concursum & conflictum diuini & humani iuris; non sunt enim pugnantia, seruare veram fidem & religionem, & tolerare Regem hæreticum vel infidelem, nec alterum de iure diuino est, alterum de iure humano, vt ille putat. Sed sunt duo præcepta iuris diuini, colere Deum vera religione, & seruire atque obedire Regi: quæ simul seruari & expleri possunt ac debent, vt ipsimet Iesuitæ asserunt[a]: & nos pluribus contra Monarchomachos lib. 3. ostendimus[b]. Itaque hoc casu non solùm possunt subditi, sed etiam debẽt, Regem eiusmodi tolerare, & in vera interim religione constanter permanere; atque ita reddere Cæsari quæ sunt Cæsaris, & quæ sunt Dei Deo. Nam si, quod alibi Bellarminus tradit,[c] non licet Concilio iudicare, punire, vel deponere Papam nitentem turbare & destruere Ecclæsiam Dei, sed tantùm *ei resistere non faciendo quod iubet, & impediendo ne exequatur voluntatem suam*: cur non

[a] *Contra Arnaud. pag. 69.*

[b] *Cap. 8.*

[c] *Lib. 2. de Rom. Pont. cap. 29.*

similiter,& potiore etiam ratione,idem de Regibus censeamus? cùm & ipsi sint populis, teste eodem[d] authore,superiores,& iudicem in terris nullum habeant: cumq; præterea nonnullis magni nominis Theologis visum sit,Concilium Oecumenicum maiore supra Papam authoritate præditum esse, quàm habeat populus in Principem? quod Ecclesia nimirum semper Dei spiritu regatur, nec temere quicquam faciat. Populus verò turbinibus seditionum frequenter agitatus multa sine consilio, sine iudicio, impiè, crudeliter,& iniustè moliatur.

[d] *Lib.*1 *de Rom.Pont. cap.*9. *& lib.* 3.*cap.*19.

At difficile est Regem impium tolerare, & veram seruare religionem; reponet aliquis. Fateor equidem, sed impossibile non est. Impossibilitas (detur venia verbo) ab obseruatione mandatorum excusat; difficultas non item. Cæterùm quod ait, *de iure diuino est seruare veram fidem & religionem: de iure autem humano est, quod hunc aut illum habeamus Regem*; id quidem totum verum est. sed caue tamen lector ne capiaris. Omisit Bellarminus quod est præcipuum: addere enim debuit, *at vbi hunc vel illum Regem semel habemus, de iure diuino est, vt ei in ciuilibus causis cum omni honore & reuerentia pareamus.*

reamus. Hac adiectione, quam nemo Catholicus negare potest, illud eius argumentum prorsus eliditur. Nam in specie ab eo proposita non concurrunt ius diuinum & humanum, vt ille putat (quod si contingeret, æquum esset humanum diuino cedere) sed concurrunt duo capita iuris diuini, veram scilicet fidem & religionem seruare; & Regem honorare, eique in politicis obedire: quorum vtrunque impleri potest & debet, *reddendo vt dictum est, Cæsari quæ sunt Cæsaris, & quæ sunt Dei, Deo.* vt in persona Papę conantis Ecclesiam destruere, ex Bellarmini doctrina iam didicimus.

Cap. XXIII.

SVperest postremum argumentum, quod subtili sed captiosa interrogatione hoc modo proponit. *Deniq; cur non potest liberari populus fidelis à iugo Regis infidelis, & pertrahentis ad infidelitatem, si coniunx fidelis liber est ab obligatione manendi cum coniuge infideli, quando ille non vult manere cum coniuge Christiana, siue iniuria fidei, vt apertè deducit ex Paulo 1. ad Corin. 7. Innocentius III. cap. Gaudemus, extra de diuortijs? non enim mi-*

nor est Potestas coniugis in coniugem, quàm Regis in subditos; sed aliquanto etiam maior.

Nihil hoc argumento frequentius est in ore omnium Monarchomachōn, quòd eò facilè quamplurimos fallant. est enim eiusmodi, quò non aliud aut primo aspectu magis moueat, aut penitus inspectum & intellectum minus vrgeat. Ad id igitur respondeo, longè diuersa & dissimilia hæc esse, *liberari à iugo alicuius, & liberari ab obligatione manendi cum aliquo*, & propterea haud rectè componi & comparari inter se: quandoquidem ne ipse quidem coniunx, cui obligatio manendi cum aliquo remittitur, protinus à iugo eius vnde decedit hoc ipso liberatur. cuius rei quotidiè exempla nobis Ecclesia suppeditat, quæ coniuges ex varijs causis, quoad torum & mensam, vt aiunt, hoc est, quoad conuersationem & obligationem manendi cum altero coniuge, liberat & absoluit, manente nihilominus matrimonij iugo, quod Christi & Ecclesiæ sacramentum est. Quapropter talis argumenti à coniungibus ducti vis nulla est, nisi à iugo maritali siue matrimoniali, ad iugum regale procedat, veluti si dixerit, *cur non potest liberari populus fidelis à iugo Regis infidelis & pertrahentis*

hentis ad infidelitatem, si coniunx fidelis liber est à iugo coniugis infidelis. Quod si placeat Reuerendissimo Domino Bellarmino, suum illud argumẽtum in hoc conuertere, vt ponderis & momenti plus habeat, tunc aliter ei respondebo. Nempe aut loqui eum de illis coniugibus, qui cùm essent ambo fideles matrimonium contraxerunt, & alter ad hæresim vel infidelitatem postea delapsus est: aut de coniugibus ethnicis & infidelibus, quorum alter ad fidem Christianam conuersus est, altero pertinaciùs in suam superstitionem paganicam incumbente. Si de prioribus argumentum intelligit, malè laudat authorem Innocentium, qui de tali coniugio ne verbum quidẽ in dicto cap. Gaudemus: & præterea falsum esset quod pro argumẽto nobis obtrudit; videlicet coniugem fidelem liberũ esse à iugo coniugis infidelis, quando ille non vult manere cum coniuge Chrstiana sine iniuria fidei. vt idẽ Innocẽtius expressè docet in cap. Quanto. §. si verò. extra. de Diuort. *Si vero*, inquit, *alter fidelium coniugum vel labatur in Hæresim, vel transeat ad gentilitatis errorem, non credimus quod in hoc casu is qui relinquitur, viuente altero, possit ad secundas nuptias conuolare, licet in hoc*

casu

casu maior appareat contumelia Creatoris. Et rursus idem Innocentius in cap. ex parte extra. De conuers. coniugat. in eandem sententiam rescribit. Matrimonium scilicet inter legitimas personas contractum, & carnali copula consummatum, *in nullo casu posse dissolui, etiam si vnus fidelium, inter quos est ratum coniugium, fieret Hæreticus, & nollet permanere cum altero sine contumelia creatoris.* En vt argumentum à coniugibus deductum non modo non pugnat pro istorum sententia, sed eam acriter oppugnat: veluti si ἀνθυποφορὰν argumentum aliquis per interrogationem, hoc modo proponat. *Cur liberari debet populus fidelis à iugo Regis infidelis vel Hæretici conantis pertrahere subditos ad suam sectam, si coniunx fidelis non est liber à iugo coniugis infidelis, licet ille noluerit manere cum coniuge fideli sine iniuria fidei, & contumelia Creatoris.* Vt apertè docet Innocent. III. in cap. Quanto. §. si verò. De Diuort. & in cap. ex parte. De conuers. coniugat. adeo vt Panorm. in illum. §. Si vero. dicat, ex ratione ibi posita sequi, Ecclesiam non posse tale matrimonium dissoluere, & liberare coniugem fidelem à iugo coniugis infidelis: cùm tamen multo facilius possit coniunx fidelis à coniuge

ge infideli, quàm totus populus à Rege peruerti. Sed & vinculum subiectionis quo populus Regi astringitur, cùm sit iuris naturalis & diuini, videtur difficilius dissolui posse, quàm illud coniugum inter se: vt inde quis facile contendat, non plus in vno quàm in altero Ecclesiam posse.

Quòd si de posterioribus coniugibus argumentum intelligat, in promptu responsio est, ex eadem Innocentij epistola Decretali: nimirum inter tales coniuges non esse ratum Matrimonium, quantum ad indissolubile coniunctionis vinculum attinet. & ideo eiusmodi coniuges plenam dissoluendi Matrimonij libertatem habent, vt vel mutuo consensu, & bona gratia, vel *cum ira sui animi & offensa* discedant; & alter inuito altero, vbi ei libitum sit, nexum illum coniugij per repudium & diuortium dissoluat; æquè enim mulier viro, ac vir mulieri repudium mittere solet. [a] Vnde idem Innocentius rationem differentiæ inter coniuges fideles & infideles, in eodem capite, hanc tradit. *Nam ersi*, inquit, *Matrimonium verum inter infideles existat* (quia scilicet secundum præcepta leguntcoeunt [b].) *non tamen est ratum: inter fideles autem verum & ratum existit, quia sacra-*

[a] *L. Lucius 38. D. solut. matr.*

[b] *Iustit. de nupt.*

cramentum fidei quod semel est admissum nunquam amittitur, sed ratum efficit coniugij sacramentum, vt ipsum in coniugibus illo durante perduret. Non mirum ergo si coniunx ad fidem perductus, à coniungis in infidelitate manẽtis consortio & potestate liber sit: cùm etiamsi ambo in infidelitate mansissent, æquè liberum alterutri eorum fuisset ab altero recedere, & Matrimonium repudio dissoluere: quia nullum initiò inter eos ratum & firmum obligationis vinculum interceſſit. Et ideo ne coniunx fidelis, ab infideli volente cum eo habitare, recedat, non præcipit [c] Apostolus [c], sed consulit: vt doctè & elegantèr docet. S. Augustin. lib. 1. de adulterinis coniugijs, & sacri Canones inde desumpti nos admonent [d].

[c] 1. Corint. 7.

[d] 28. q. 1. can. 8. & 9.

Quæ cùm ita sint, sequitur profectò, aduersarios nequicquam argumentum à coniugibus petere vt populum à regali iugo posse liberari doceant, siue fidelium, siue infidelium coniugia spectent: quòd illi quidem arctissimo & indissolubili societatis nexu copulentur; cuius vinculum neq; propter infidelitatem, neq; propter Hæresim alterutrius infringi, ne quidem ab Ecclesia, potest: vt inde potius ad regalis imperij firmitatem & perpe-

perpetuitatem, quàm ad eius dissolutionem & diremptionem, argumentum nobis suppetat; Hi verò nulla prorsus obligationis necessitate astricti sint in facie Ecclesiæ, quin conuersus ad fidem maritus, si pars eius sine scandalo sequi nolit, aliam suo sibi arbitrio asciscat: & contrà, mulier ad fidem perducta, marito renuente, cui volet in Christo nubat. Cùm itaq; nullum inter istos ratum coniugium existat, & subiectio politica, ac regalis dominatio, inter omnes gentes, & in omni lege, tam iure diuino quàm humano, rata & probata sit: quid absurdius aut ineptius dici potest, quàm illa inter se componere, & argumẽtum aliquod ab infidelium coniugum societate & iugo, quod excuti pro arbitrio potest, ad regalis imperij iugum repellendum deducere, & idem de vtroq;, quasi de plane similibus, iudicare?

Cap. XXIV.

ADmonui Capite XIII. quinque apud Bellarminum rationes esse, quibus summum Pontificem in omnes Reges & Principes seculares Christianos temporalẽ potestatem habere contendit. ex ijs tres iam percur-

percurrimus, & quàm parum firmæ sint, quibusq; vitijs laborent, indicauimus. Restat in duas reliquas inquirere, quæ neutiquam meliore iure consistunt. earum prior his verbis ab eo proponitur.

Quando Reges & Principes ad Ecclesiam veniunt, vt Christiani fiant, recipiuntur cum pacto expresso vel tacito, vt sceptra sua subijciant Christo; & polliceantur se Christo fidem seruaturos & defensuros, etiam sub pœna regni perdendi: ergo quando fiunt hæretici, aut religioni obsunt, possunt ab Ecclesia iudicari, & etiam deponi à principatu: nec vlla eis iniuria fiet si deponantur.

Huic rationi respondetur, negando consequentiam. Nam licet verum sit, Principes ad Ecclesiam venientes se sceptraq; sua Christo submittere, & vel vltrò ea promissa seu tacitè seu expressè facere, quæ Bellarminus commemorat: non tamen verum est, nec inde sequitur, eos iudicari & deponi posse ab Ecclesia, vel summo Pontifice, si fidem fallant, & pactum ac iusiurandum negligant. quia summa illa Christi iurisdictio & potestas temporalis in Reges omnes & Mundum vniuersum, quam habet vt Dei filius, non competit Ecclesiæ vel Pontifici; sed tantùm illa

illa potestas quam Christus sibi assumpsit, cùm inter homines humano more versaretur, secundum quam Papa Christi vicarius est: vnde ipsemet Bellarminus [a] perbellè, *dicimus*, inquit, *Papam habere illud officium, quod habuit Christus, cùm in terris inter homines humano more viueret. Neq; enim Pontifici possumus tribuere officia, quæ habet Christus, vt Deus, vel vt homo immortalis & gloriosus, sed solùm ea, quæ habuit vt homo mortalis.* At Christus nullum tẽporale dominium & potestatẽ vsurpauit, dum in terris vt homo inter homines ageret, ac proinde neq; Ecclesia, vt Ecclesia, neq; Papa vt caput Ecclesiæ, & vicarius Christi, vllam tẽporalem potestatem habere potest, vt pluribus explicat & probat idem vir doctissimus illo capite. Quapropter licet Reges & Principes, quando ad Ecclesiam veniunt, Christo Deo regnum subijciant, & Christum iudicem habeant, à quo habent & Regnum: tamen quia de re temporali iudicium est, quando de regno commisso agitur, illum solum iudicem habent; non etiam Ecclesiam vel Papam. Ex quo facilè apparet, quàm sint captiosæ illæ rationes & conclusiones, quas Sanderus, à quo sua hæc Bellarminus accepit, ex eiusmodi promissis

[a] *Lib. 5. de Rom. Pont. cap. 4.*

seu

seu tacitè seu expresè factis deducit. Nam quod ad illas interrogandi & respondendi formulas, quas inter Papam & Principes ad Ecclesiam accedentes, verboſè & vitioſè confingit: respondendum est, illas ineptè ab eo conceptas esse, & neq; debere neq; solere in Principum Ethnicorum ad Ecclesiam venientium receptione interuenire, ne Ecclesia aut suspectos eos habere, aut male de ijs ominari videatur. Itaq; ardens in Christum amor, & præsens fidei confessio, vnà cum ijs promissis, quibus generaliter spondent se Christo nomen daturos, & eius Ecclesiæ filios futuros, diabolo & eius operibus renunciaturos, Dei & Ecclesiæ mandata seruaturos, & id genus alia, vt recipiantur, abundè sufficiunt. Quæ omnia promittunt quidem Christo, acceptante promissionem Ecclesia, tanquam eius sponsa in cuius sinu regeneratur; aut ipso Pontifice non vt homine, sed vt Christi Dei ministro vicariam operam præbente; ac proinde ipsi Christo, per Ecclesiam vel Papam, obligatio principaliter acquiritur. vnde licèt alia quoq; omnia sponsponderint, quæ Sanderus fictitiâ sua formulâ comprehendit, & pactum conuentum postea neglexerint, aut prorsus contempserint,

ab

ab eo solo puniri possunt in cuius verba iurarunt, quiq; omnium rerum temporalium dominus est, & quem supra se iudicem in temporalibus solum habent; non autem ab eo cui rerum tantummodo spiritualium & recipiendæ promissionis cura commissa est.

Atq; his quidem simillima sunt, quæ in gubernatione ciuili quotidie obseruari cernimus. Qui ad feudorum successionem aspirant, siue iure hæreditario, siue alio titulo vocentur, non aliter ijs frui possunt, quàm si prius in clientelam eius qui feudi dominus est, fuerint recepti, id est, nisi prius sacramentum fidelitatis, quod vulgo *Homagium* siue *Hominium* vocant, conceptis verbis domino præstiterint. Quòd si feudum regium sit, in quod succedunt, rarò Rex ipse fidelitatis iusiurandum acceptat, sed vt plurimùm per suum Cancellarium, aliumue ad hoc specialiter delegatum, id operis exequitur. Cancellarius itaq;, cùm Magnates in verba Regis iurantes, ad feuda & dignitates admittit, eas in ciuili administratione & iurisdictione tẽporali sub Rege partes obit, quas Pontifex sub Christo in spirituali gubernatione Ecclesiæ, cùm Principes ad eam venientes, interposito fidelitatis & pietatis erga Deum

sacramento, recipit. Et vt ille quidem clienti semel recepto, (licet postea fidem frangat, crimenq; committat quod feloniam vocãt) ex nulla causa feudum auferre potest, quòd solius ius Regis sit, minimeq; Cancellario concessum: ita neq; hic receptos in Ecclesiam Principes, quantumuis grauiter postea delinquant, fideiq; desertores fiant, regnis & ditionibus priuare, aut alio modo *temporaliter* punire potest; quòd sit illud soli Deo reseruatum. Quanquam igitur Reges & Principes Christiani sunt in Ecclesia, & quatenus filij Ecclesiæ, sunt Ecclesiâ & Pontifice inferiores, tamen quatenus ipsi supremum magistratum temporalem in terris gerunt, inferiores non sunt, quin potius superiores; & ideo licet fortè regnum ex pacto tacito vel expresso commiserint, id illis tamen auferre neq; populus, neq; Papa, neq; Ecclesia potest: sed solus Deus Opt. Max. à quo omnis potestas est, & quo solo in ciuili administratione minores sunt. Nec vnquam poterit vel Bellarminus, vel alius quispiam, efficax aliquod testimonium ex vllius seculi monimentis eruere, quò nobis planum faciat, Reges & Principes seculares, dum ab Ecclesia ad fidem reciperentur, ita iuri suo renunciasse,

vt

vt & imperium temporale, quod à Deo acceperant, prorsus deponerent, & seipsos in negotijs politicis iudicandos, pœnaq; temporali plectendos, Ecclesiæ subijcerent. Hoc autem si nemo eorum demonstrare possit, necesse est fateantur Reges & Principes eodem iure, eademq; libertate & authoritate, regna atq; imperia sua post fidem susceptam retinuisse, quibus antequam ad Ecclesiam veniissent possidebant: quia, vt aduersarij fatentur, *Lex Christi neminem priuat iure suo.* Si ergo ante baptismum, neminem super se iudicem in temporalibus, præter solum Deum, habebant; neminem quoque post baptismum habere potuerunt. Sed hac de re plura, in primæ rationis refutatione, diximus. Boziana deliria nihil hîc moror.

Quod autem huic quartæ rationi subijcit. *Nam non est idoneus sacramento baptismi, qui non est paratus Christo seruire, & propter ipsum amittere quicquid habet. ait enim Dominus Luc. 14. Si quis venit ad me, & non odit patrem, & matrem, & vxorem, & filios, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus*; id quorsum spectet non video. nemo certè hoc negat. Sed quid inde? talis ratio nõ magis ad institutum pertinet, quàm

quod est remotissimum. vt nec illud quod ibi sequitur; *præterea*, inquit, *Ecclesia grauiter erraret, si admitteret aliquem Regem qui vellet impunè fouere quamlibet sectam, & defendere hæreticos, ac euertere religionem.* Est hoc sanè verissimum. Sed, vt dixi, nihil ad institutum pertinet. Non enim de ea re hîc quæstio est; sed de potestate temporali Ecclesiæ, siue summi Pontificis, qui eius Vicarium sub Christo caput est: num eam scilicet potestatem habeat, quâ Reges & Principes ritè receptos, si postea fidem fefellerint, ac susceptum in lauacro regenerationis officium deseruerint, temporalibus pœnis coërcere possit, necne. huius autem quæstionis neutra pars, hisce sequelis & appendicibus, vel probatur, vel improbatur: ob eamq; causam missas facio.

Cap. XXV.

QVinta & postrema ratio est, ex cura & officio Pastorali. *Cùm Petro dictũ est*, inquit, *pasce oues, Ioan. vlt. data est illi facultas omnis, quæ est Pastori necessaria ad gregem tuendum. at pastori necessaria est potestas triplex, nimirum vna circa lupos, vt eos arceat omni*

ratione

ratione qua poterit: altera circa arietes, vt si quando cornibus ladant gregem, possit eos recludere: tertia circa oues reliquas, vt singulis tribuat conuenientia pabula: ergo hanc triplicem potestatem habet summus Pontifex.

Ex hoc principio & fundamento tria, vt illi videtur, argumenta vrgentia deducuntur. Sed ne longius abeat, respondeo in primis ad istud ipsum fundamentum, totum quidem verum esse, ac pro me stare, atq; inde contrarium eius quod ipse asserit bellissime colligi posse. colligi inquam, summum Pontificem nullam omnino tẽporalem potestatem hrabere, aut exercere posse in Principes Christianos, quatenus Christi vicarius, & D. Petri successor est: quinimo non esse necessariam eiusmodi potestatem Pontifici, ad munus suum pastoritium obeundum explendumq;.

Id autem hoc argumento euidenter concluditur. Christus commendando suas oues Petro, dedit ei omnem potestatem necessariam ad tuendum gregem. Atqui non dedit ei potestatem temporalem: ergo potestas temporalis non est necessaria ad tuendum gregem. Deinde progrediemur hoc modo; Absurdum est summum Pontificem, quate-

nus successor est B. Petri, habere plus potestatis, quàm habuit ipse Petrus: at Petrus non habuit vllam potestatem temporalem in Christianos: ergo nec summus nunc Pontifex, quatenus successor eius est.

Prioris ratiocinationis propositio, extra omnem controuersiam est. Assumptio autem probatur testimonio & confessione ipsius Bellarmini. Nam libro quinto de Rom. Pontif. [a] vbi suam de his rebus sententiam, similitudine carnis & spiritus, stabilire conatur, sic scribit. *Vt enim se habent in homine spiritus & caro, ita se habent in Ecclesia duæ illæ potestates. Nam caro & spiritus sunt quasi duæ respublicæ, quæ & separatæ & coniunctæ inueniri possunt. inuenitur caro sine spiritu in brutis: inuenitur spiritus sine carne in angelis.* & paulò pòst. *Ita prorsus politica potestas habet suos Principes, leges, iudicia, &c. similiter Ecclesiastica suos Episcopos, Canones, Iudicia. Illa habet pro fine temporalem pacem; ista, salutem æternam. Inueniuntur quandoq; separatæ, vt olim tempore Apostolorũ; quandoq; coniunctæ, vt nunc.*

[a] cap. 6.

Si separatæ erant hæ potestates tempore Apostolorum, vt erant re vera, & de iure & de facto: consequitur necessario, D. Petrum nullam

nullam habuisse temporalem potestatem, alioqui falsum esset eas fuisse separatas. Nam si similitudini ab eo propositæ locus est, consequens erit, vt quemadmodum nihil carneum in angelis reperitur, nihilq; in brutis spirituale: ita tempore Apostolorum, nihil temporalis potestatis in Ecclesia esset, aut spiritualis in humana politia. Ergo fatendum est, vel potestatem temporalem non esse necessariam summo Pastori Ecclesiæ, vel ipsum tunc Principem Apostolorum, & summum Pastorem D. Petrum, non omnibus rebus ad pastoralis officij curam necessarijs munitum instructumq; fuisse. Hoc autem ex diametro opponitur ei quod in sua ratione fundamentali, vt ita loquar, iam dixerat. *datam* scilicet *esse Petro facultatem omnem necessariam ad gregem tuendum.*

Idem etiam probatur ex eo, quòd tota potestas politica & temporalis pendebat tunc ab Ethnicis Principibus, quibus ipsemet Petrus, teste Bellarmino [b], quamuis Ecclesiæ caput, & Christi vicarius, de iure & de facto in temporalibus subijciebatur: ex quo sequitur D. Petrum vel nulla potestate temporali præditum fuisse, vel eam ab Ethnicis Principibus accepisse: alioqui, vt modò diximus,

[b] *Lib. 2. de Rom. Pont. cap. 29.*

falsum esset has potestates fuisse tunc separatas. At certum est eum nullam ab istis accepisse; proinde nec vllam habuisse. Et verò hæ rationes apertiores sunt, quàm quibus aliquis sine fraude reniti & repugnare possit. vt mirum sit, homines eruditos, cæteraq; pios, ita zelo quodam inconsiderato occæcari, vt dubia pro certis, pro perspicuis obscura, pro rectis contorta, pro expeditis deniq; inuoluta & implicata multis controuersijs & contradictionibus, amplecti & sequi non dubitent. At sedem Apostolicam huiusce potestatis & authoritatis accessione amplificare & ornare studeant. Ecquis verè Catholicus, propensos in sedem illam animos, vnde fidei nostræ fundamentum & firmamentum est, non laudet? Quòd sedem illam ornant, & efferunt, quam nemo satis pro dignitate laudare possit, eos equidem laudo: sed quòd plus ei tribuunt quàm oporteat, idq; magno cum multorum scandalo, id ego sane non laudo. Nam & nos quoq; non minus eam ipsam sedem veneramur, non minus amamus, suspicimus, admiramur: vtpote quæ verè sedes Petri est, & in petra qui Christus est collocata, omnes hæreses superauit, atque in Ecclesia summum iure prin-

principatum obtinet. Sed ne eam isto potestatis incremento augeamus, vetat veritas: testimonium nobis perhibente conscientia, coram Deo & Domino Iesu, ante quem in die reuelationis iusti iudicij,& hæc nostra, & illa ipsorum scripta, suis signata meritis apparebunt.

Non est ergo quòd superiorem pro se rationem adferant. Nam Christus quando Petro dixit, *Pasce oues meas*, constituit eum quidem pastorem gregis sui; sed pastorem spiritualem, non temporalem: deditque ei omnem facultatem ad id muneris necessariam: ex quo patet temporalem potestatem non esse Pontifici necessariam: quia Christus eam Petro non contulit. Nec vsquam accepimus, aut D. Petrum, aut alium quemlibet Apostolorum, temporali potestate functum esse, cuius imperio in Christianæ fidei desertores, seu directè seu indirectè (ne quis in verbis vim faciat) ciuilibus pœnis Magistratuum more animaduerteret. Verum quidem est, effectum esse aliquando, vt spiritualem sententiam pœna temporalis, veluti mors aut cruciatus, per miraculum sequeretur; indigente nimirum tunc signis ac prodigijs ad firmandam fidem Ecclesia. cuiusmodi

modi supplicia longè maiorem Christianis animis metum incutiebant, quàm si humano more, pœnas Potestati ciuili pendissent. Atque hoc nimirum illud est, quod ad Corinthios scribit Apostolus [c], *quid vultis? in virga veniam ad vos, an in charitate & spiritu mansuetudinis?* Virgam vocat hanc potestatem spiritualem, quæ, Deo mirabiliter operante, temporales etiam effectus tunc temporis producebat: vt etiamnum aliquando, apud populos recens Christo lucrifactos, pari de causa producit.

[c] 1. Corin. 4.

Cap. XXVI.

HÆc cùm ita sint, facilior nobis via sternitur ad eorum argumentorum refutationem, quæ Bellarminus ex superiore suo fundamento, à nobis iam explicato, & in ipsum retorto, deducit. Concidunt enim, partim suopte vitio, partim quòd fundamento cui superstruuntur non satis cohærent. Nam primùm ex eo quòd *pastori necessaria est potestas circa lupos, vt eos arceat omni ratione qua poterit*, ratiocinatur hoc modo. *Lupi qui Ecclesiam Dei vastant, sunt haretici: ergo si Princeps aliquis ex oue aut ariete fiat lupus, id est*

est, ex Christiano fiat hæreticus, poterit pastor Ecclesiæ eum arcere per excommunicationem, & simul iubere populo, ne eum sequantur, ac proinde priuare eum domimo in subditos.

Sed fallitur aut fallit, conijciendo vera simul & falsa in eandem conclusionem. Nam quod ait, pastorem Ecclesiæ posse arcere Principem hæreticum per excommunicationem: id quidem verum est, & ex principio illo necessaria consecutione deriuatum. Sed posse quidem, non etiam debere, nisi cùm id sine scandalo, & Ecclesiæ detrimento, commodè facere possit: vt superius ostendi.[a] Nam vbi periculum est, ne pax Ecclesiæ dissoluatur: neue *membra Christi per sacrilega schismata lanientur, diuinæ disciplinæ seuera misericordia necessaria est* (id est, totum diuino iudicio & vltioni relinquendum est) *Nam consilia separationis* (id est excommunicationis) *& inania sunt & pernicioſa atque sacrilega, quia & impia & superba fiunt, & plus perturbant infirmos bonos, quàm corrigunt animoſos malos.* Hęc S. Augustini doctrina est[b], communi Ecclesiæ calculo approbata[c]: ex qua patet, quàm temerè & imprudenter Pontifices quidam, Imperatores, & Reges potentissimos, cum magno

[a] *Cap. 9.*

[b] *Lib. 3. cap. 2. contr. epist. Parmeniani.*

[c] *23. quæst. 4. can. non potest.*

magno totius orbis scandalo,& pacis Ecclesiæ dissolutione, per excommunicationem ab Ecclesia separarint, quos longè satius fuisset tolerasse, & eorum delicta indicasse tantùm, atque cum gemitu in Ecclesia luxisse, *propter compensationem custodiendæ pacis & vnitatis, & propter salutem infirmorum, & tanquam lactentium frumentorum, ne membra corporis Christi per sacrilega schismata lanientur*[d]. Potuerunt igitur hoc facere Pontifices, sed non debuerunt. *Non omne quod licet, honestum est.* Scitè Apostolus [e], *omnia mihi licent, sed non omnia expediunt.* Prima igitur conclusionis pars vera est, posse scilicet pastorem Ecclesiæ arcere Principes hæreticos per excommunicationem.

[d] *Augustvbi Sup.*

[e] 1. Corin. 6. & 10.

Quod autem sequitur, *& simul iubere populo ne eum sequantur:* Duas habet ansas, vt cum Epicteto loquar, vnam integram, alteram fractam. Duplicem inquam intellectum; verum vnum, & vitiosum alterum. Nam si id eò dicat, quòd Pontificis sit præcipere subditis, ne Principem hæreticum in sua hæresi sequantur, ne vnà cum eo insaniant & damnatos errores combibant; neue corruptis eius moribus sese infici & inquinari patiantur: æquè verum est, & ex eodem principio

principio & fonte rectissimè deriuatum: estque hic verborum illorum sensus optimus. Nihil enim Pontificali dignitati, & Ecclesiastico ordini vniuerso, tam conueniens est & decorum, nihilq; populis Christianis tam vtile & necessarium, quàm vt ad instar antiquorum Patrum Ecclesiæ, ipsemet in primis Pontifex Max. cæterique eius fratres omnes, prædicent verbum, & instent opportunè, importunè, arguant, obsecrent, increpent, in omni patientia & doctrina [f]: vt tanquam testes fideles, & serui boni, quos Dominus constituit super familiam suam, id agant verbo & exemplo, ne populus Regis sui errores sectetur, neu fidem Catholicam vllis aut minis, aut muneribus regijs dissimulet, deseratuè. Quod quoniam plerique ipsorum aut omnino nunc non faciunt, aut segnius certe multò quàm oportet, & quam ipsimet prouinciam obire debent, mendicis quibusdam fraterculis mandant: quid mirum si multi nostro seculo, à caulis dominicis in casses diabolicos, errorum velut turbine ac tempestate, abripiãtur? Hic sensus, vt dixi, optimus est. At non eo tamen sensu loqui Bellarminum, tum causa ipsa quam agit, tum clausula hæc sequens, *ac proinde priuare eum dominio*

[f] 2. Tim. 4.

nio in subditos, palàm demonstrant. Fractam igitur ansam nobis porrigit, sensum certè vitiosum, & planè pessimum. Pastorem scilicet Ecclesiæ, subditis iubere posse, ne vlla Principis eiusmodi mandata capessant, & ne vllũ ei obsequiũ [x], reuerentiã, obedientiam, honorem, in ijs quæ ad temporalem & politicam gubernationem pertinent, vllo modo exhibeant; *ac proinde priuare eum dominio in subditos*. hoc autem falsum est, & legi diuinæ ac præceptis Apostolicis contrarium. *time Dominum, fili mi, & Regem* [g]. *Admone illos Principibus & potestatibus subditos esse, dicto obedire* [h]. *Subiecti estote omni creaturæ propter Deum; siue Regi, quasi præcellenti. Deum time mete, Regem honorificate*: [i] & id genus alia. Quæ cùm de Regibus impijs, & Ecclesiæ persecutoribus dicta sint (quippe non alij tunc rerum potiebantur) non possunt ad Reges pessimos non pertinere. hoc ergo est quod dixi, fallere eum, aut falli, conijciendo vera simul & falsa in eandem conclusionem. Verum enim est, Pastorem Ecclesiæ posse arcere Principem hæreticum, per excommunicationem; falsum autem, posse priuare eum dominio in subditos. Nam obedientia Regibus, & superioribus omnibus debita,

[x] Prou. 24.
[g] Tit. 3.
[h] 1. Petr. 2.
[i]

bita, est iuris naturalis & diuini: qui possit igitur summus Pontifex, aduersus eam cum populis vllo modo dispensare?

Nam qui Scripturas sacras diligentius & subtilius perscrutantur, duplex præceptorum Pauli genus animaduertunt: vnum eorum quibus ius diuinum, ad quod prædicandum missus erat, promulgat, & Dei voluntatem, in vetere aut noua lege comprehensam, proponit exponitque. cuiusmodi præceptis innumeris epistolæ eius refertæ sunt, in quibus & hæc sunt, quæ de obsequio & reuerentia Regibus ac Principibus exhibenda præcipit. Alterum verò genus eorum, quæ non à lege naturæ aut expresso Dei verbo pendent; sed quæ per humanam prudentiam Dei gratia adiutam, ad ordinationem diuini cultus, ipsemet Apostolus propria authoritate constituit. veluti ne bigamo aut percussori mandetur episcopatus [k]. ne vidua non sexagenaria ad diaconissæ officium [l] eligatur, & similia. Atque inter hæc præcepta id interest, quod in ijs quæ sunt posterioris generis, summus Pontifex ex causa dispensare possit: habet enim non minorem in dispositione & ordinatione Ecclesiæ potestatem, quàm ipsemet Apostolus; quòd ei, vt

[k] 1. *Timoth.* 3. *Tit.* 1.
[l] 1. *Timo.* 5.

vicario

vicario Christî, & Petri successori, Ecclesia tota commissa sit: quódque decessorum suorum legibus non obligetur. In illis verò quæ priore genere continentur, nullam penitus habet dispensandi facultatem [m]: quia *non est discipulus super magistrum, neque seruus super dominum*[n]. Nec potest inferior superioris sui legem infringere, aut eius alicui gratiam facere. Qua de causa Speculator negat, Papam posse aliquem à licito iuramento absoluere, [o] quòd obligatio seruandi iurisiurandi, Deoque reddendi, sit iuris naturalis & diuini: Negant & alij, Papam posse dispensare cum aliquo teste, vt ei iniurato credatur in iudicio [p]. Et Innocentius III. Pontifex rescripto suo testatur, Papam non posse Monacho licentiam indulgere, vt aut rerum quarundam proprietatem habeat, aut vxorem [q].

Non me latet quàm alienâ & nugace explicatione, interpretes quidam Canonistæ, qui Papæ potestati omnia subijciunt, locum illum Innocentij, reluctantibus melioris notę Theologis, à propria & genuina verborum significatione deflectant. Faceſſebat illis negotium credo, quod audierant Constantiam Rogerij Nortmanni filiam monialem,

[m] *Ioan. de turre cremata in can. lector. dist. 34.*

[n] *Matt. 10.*

[o] *Tit. de legato. §. nunc ostendendum. nu. 24.*

[p] *Hippolyt. de Marsil. sing. 214.*

[q] *Cap. cum ad monasterium. de stat. monachor.*

lem, à Clemente III. eductam de monasterio Panormitano, vt Henrico VI. Friderici Ænobarbi filio nuptum traderetur (de qua Archiepiscopus Florẽtinus scribit [r], eam, cùm annum iam ageret quinquagesimum, & diu monasticam religionem esset professa, peperisse Fridericum II. atq; vt omnem de partu suppositio suspicionem tolleret, *in medio cuiusdam plateæ Panormi sub papilione*, publicè fuisse enixam: edicto antè proposito, vt fœminis omnibus adesse liceret, quæcunq; ad spectaculum venire vellent. *Natus est ergo Fridericus iste*, inquit, *ex moniali iam quinquagenaria)* & quod etiam audierant alium Papam indulsisse Regi cuidam Aragoniæ, vt ex monacho maritus fieret. Quapropter homines isti, Canonistæ inquam, supra modũ Pontificibus addicti, cùm nollent talia facta reprehendere, ne ambitiosis Papis gratiam adimerent, & non ignorarent verba rescripti ab Innocentio III. emissi, contrarium prorsus asserere, ad illas interpretationis ineptias confugerũt, quas piget huc referre, ne lectorem nugis distineam. At multò illis facilius fuisset, rescripti veritatem & æquitatem tueri, quàm ex singularibus & iniquis Pontificum factis, velut ex quadam viuendi regula,

[r] *Part. 3. tit. 19. cap. 6.*

ius certum velle inducere. Sinamus Pontifices factorum suorum rationem Deo reddere, nec eos in omnibus imitemur. Quòd si quis fortè talia nobis facta ad exemplum proponat, respõdebimus cum Ioan. de Turre crem. Syluestro, Soto, & alijs viris doctissimis: esse hæc tantùm facta Pontificum, non decreta; & *facta Pontificum non facere fidei articulum. & aliud esse facere de facto, aliud determinare quod ita possit fieri de iure. Ego*, inquit Syluester, *etiam vidi Pontificem facientem maiora cum scandalo totius Christianitatis.* & Ioan. de Turre crem. de illicitis dispensationibus loquens, *quod si ita aliquando fuerit factum*, inquit, *per aliquem summum Pontificem, aut ignarum in literis diuinis, aut excæcatum cupiditate pecuniarum, quæ pro talibus exorbitantibus dispensationibus solent offerri, aut vt complaceret hominibus, non sequitur quod potuerit iustè facere. Ecclesia iuribus & legibus regitur, siue debet regi, non talibus actibus, siue exemplis.*

Cap. XXVII.

MVltorum igitur doctissimorum hominum sententia est, Papam non posse voti

voti gratiam religioso facere, vt rerum quarundam proprietatem habeat, vel vxorem, secundùm verum & simplicem verborum Innocentij intellectum. Et tamen, si quantum res à rebus distant diligentius perquirere, & eas inter se proprijs differentijs & conuenientijs, recto iudicio componere velimus: erit certè cur fateamur, longè minorem absoluendi populum à iurisiurandi religione, qua fidem suam Principi libens volens licitè obstrinxit, quàm religiosorum vota relaxandi, facultatem Pontifici esse tributam: vt quamuis in hoc fortassis, opinione quorundam, aliquid de plenitudine potestatis efficere posse videatur: in illo tamen planè nihil eum posse putandum sit. Tum quia totus ordo monachalis, alijq; in Ecclesia (vt quidam volunt) ab humanis constitutionibus, & iure positiuo profecti sunt, in quos idcirco plena & omnimoda Pontifici potestas est, vti superius paulò diximus. At submissio & obedientia Regibus ac Principibus, atq; omnibus omnino præpositis & superioribus debita, est iuris naturalis & diuini, vtroq; testamento confirmata. Nam licèt de iure humano sit, vt hac aut illa reipublicæ forma vtamur, vel hunc aut illum Principem habe-

amus: tamen vt eum quem semel accepimus reuereamur, eiq; in omnibus, quæ Dei mandatis non repugnant, submisse pareamus, non humanæ solum, sed naturalis & diuinæ ordinationis est: idq; neminem arbitror negaturum. *qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit.* inde fit, vt quod initiò arbitrij & voluntatis erat, id, post datam de subiectione fidem, statim in obsequij necessitatem conuertatur.

Appellat vicarium caput, respectu Christi.

Tum etiam, quia ex voto religionis soli Deo & Ecclesiæ, cuius vicarium caput Papa est, obligatio acquiritur: ac proinde si Papa, cui libera negotiorum omnium Ecclesiæ procuratio dispensatioq; permissa est, obligationem Ecclesiæ quæsitam, velut genere quodam nouationis in aliam obligationem transfuderit, simulq; Domino Deo, qui principalis in eo negotio creditor est, satisfactum esse, maioris boni promissione vel facto, interpretetur: haud absurdè fortassis dici poterit, à prioris voti & promissi nexu liberationē contingere: nisi id obstare quis putet, quod voti liciti transgressio, simpliciter & ex sua natura malum sit; malum autem nullius boni, quantumuis magni, obtinendi causa facere permissum sit [a]. sed eius obiectionis

[a] Rom. 3.

ctionis dissolutio perfacilis est.

At longè secus res se habet de iureiurando, quod homines alterius obligationis confirmandæ causa, sponsionibus & pactis suis adhibere solent: tale siquidem iusiurandum accessio quædam est illius obligationis, cui securitatis ergô adijcitur, sicut fideiussio, aut nexus pignoris: ac propterea licet iuramentum Deo reddi dicatur, tamen nõ Deo principaliter, sed homini cui iuratum est, acquiritur hoc casu obligatio: *quia per iuramẽtum iurans non intendebat placere Deo, sed satisfacere proximo.* [b] quo fit, vt is cui iuratum est, multo plus iuris ex illo iureiurãdo nanciscatur, multóq; plus potestatis in eo vel retinendo, vel remittẽdo habeat, quàm Ecclesiæ in voto cõcessum est. Ecclesia namq;, siue Papa (vt ij etiam fatẽtur, qui eius arbitrio omnia subijciunt) non sine magna & iusta causa dispẽsare in voto solenni religionis potest. At verò is cui alius fidem suã, ex causa dandi vel faciẽdi, iureiurãdo obstrinxit, potest & solus, & sine causa præter meram volũtatem, liberare in totum iurisiurandi religione promissorem; eíque id quicquid est accepto ferre: ita vt eius solius veniâ impetratâ, neq; amplius Pontificia absolutione ei opus sit, neq;,

[b] *Panorm. in cap. 1. nu. 4. de iureiur.*

si non præstiterit quod promisit, periurij reus coram Deo habeatur. Homo igitur est hoc casu, qui vel vinctum detinere, vel liberum dimittere, arbitratu suo potest. Quæ quoniam consensu omnium ita se habent: quî fieri potest, vt obligationem alicui iure optimo quæsitam, iure inquam naturali, diuino, & humano, per iusiurandum omni ex parte licitum, licito contractui appositum, summus Pontifex inuito creditori auferat? cùm non sit in hac specie, sicut in superiore, interpretationi locus, per quam præsumatur satisfactum esse ei, cui principaliter fuit iuratum; contradicēte nimirum & contrarium ostendente creditore: quandoquidem præsumptio veritati cedit [c].

[c] *L. vlt. D. quod met. ca. l. continuus. 137. § cum ita. D. de verb. obliz.*

Sed esto, auferre ex causa possit, & promissorem iurisiurandi vinculo liberare (ne de ea re amplius cum Canonistis hîc contendam) auferat igitur: quid ei deinde facto consequens in nostro hoc negotio videtur? liberum fore populum, dices, ab imperio & subiectione Principis, statim atq; iurisiurandi nexu solutus est. itáne verò? An non perspicis Iusiurandum hoc, non esse nisi accessionem tantùm confirmatricem illius obligationis, qua fides & obedientia Principi promissa

missa est? an ignoras accessiones tolli & liberari posse, sine interitu principalis obligationis? non enim vt principali nō consistente tolluntur accessiones, ita & sublatis accessionibus interit principale. Manet ergo adhuc obligatio cui iusiurandum accesserat: quæ quoniam iuris naturalis & diuini est, non minùs tenet hominum mentes & conscientias apud Deum, quàm si esset iuramēto sustentata. *quia Dominus inter iuramentum & loquelam nostram, nullam vult esse distantiam:* [d] quantum ad fidem promissi seruandam: licèt magis peccet iurisiurandi violator, propter contemptum numinis: & licèt in foro etiam exteriore periurium, propter promissi solemnitatem, grauius vindicetur, quā neglecta fides simplicis sponsionis.

[d] *Can. iuramenti. 22. q. 5.*

Quod si & hanc quoq; obligationem Pontifex, *de Apostolicæ potestatis plenitudine*, rescindere, subditosq; à Regis iugo liberare voluerit: atq; ijs præcipere, ne qua in re Principi suo, *eiusue monitis, mandatis, & legibus, sub pœna anathematis audeant obedire.* Nonne huic præcepto Papæ obsistere videbitur expressum Dei mandatum de Regibus omni obsequio honorandis? An non liceat facere, in eiusmodi negotio & causa omnium maxi-

ma, quod Pontificij interpretes in leuioris momenti controuersijs solent? Nempe, de hac plenitudine potestatis solerter inquirere, eóne vsq; se extendat, vt quod Deus disertè iubet, id per illam disertè prohibeatur? aut quod Deus expressè fieri vetat, id per illam licitè iubeatur? Deus per Salomonem iubet me timere Regem: & per Apostolos, Regem honorificare, eiq; subiectum esse, & obedire. Hoc certè & naturalis & diuini iuris præceptum est: vt inferior scilicet superiori pareat, quamdiu id non vetet ille, qui est vtroq; superior in eodem potestatis genere: is autem in causa Principis & populi, siue inter populum & principem, quando de imperio & subiectione temporali agitur, est solus Deus, quo solo Rex in temporalibus minor est; vt in spiritualibus Pontifex.

Cùm itaq; nemo non ingenuè fateatur, plenitudinem Apostolicæ potestatis non tantam esse, vt in ijs, quæ expresso Dei verbo prohibita sunt aut præcepta, Pontifex dispensare vllo modo possit (quo axiomate Bellarminus præcipuè nititur, dum vult ostendere *Papam non posse subijcere seipsum sententiæ coactiuæ Conciliorum*: [c] *Papæ potestas super omnes, est de iure diuino*, inquit, *at*

[c] *Lib. 2. cap. 18. de Concil.*

non

non potest Papa dispensare in iure diuino) nihil mirari oportet, si mandata diuina de Rege timendo & honorando, multorum subditorum animis ita insideant, vt nullum contrarijs præceptis locum præbeant, sed omnino in id incumbant, ne aduersantibus Pontificum edictis, absolutorijs simul & prohibitorijs, in ea re mos geratur. Sæpe mihi à Magnatibus, & viris minimè malis dictum est, præceptum illud diuinum de Regibus honorandis, tanti apud se esse, & tam altas in animum radices egisse, vt nullis bullis & indulgentijs contrarijs, leuari se posse conscientiæ fasce & scrupulo, atq; in interiore homine securos esse, sibi persuadeant: quo minus tam clarum & manifestum iuris naturalis, & diuini mandatum exequantur, & promissum ac debitum suo Principi obsequium præstent. Atq; hæc quidem causa est, cur pauci de Nobilitate ab Henrico IIII. Imp. nulli à Philippo Pulchro, nulli item à Ludouico XII. Gall. Regibus, propter Bullas & cẽsuras Pontificias, depositionis sententiá continentes, defecerunt. Nam, ne quà erremus, tenendum est, Apostolicæ potestatis plenitudinem, eam tantùm potestatẽ complecti, quam Dominus Iesus Dei filius, cùm in hoc

mundo

mundo versaretur, vt homo inter homines habere voluit; & eatenus Papam referre nobis Christum, & eius esse Vicarium (vti suprà ex eruditissimi Bellarmini doctrina ostendimus) non autem potestatem illam, quam vt Dei filius, Deus ipse Patri æqualis ab æterno habuit, & diuinitatis suæ omnipotentiæ reseruauit: de qua ait, data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra [f].

[f] Matth. vlt.

Quanquam video quosdam vsqueadeo ineptire, aut potius insanire, vt hanc omnipotentiam Pontifici etiam tributam asserant; eiq; probando insigne vanitatis suæ argumentum hoc modo contexant. *Christus commisit summo Pontifici vices suas, vt habetur Matth. 16. cap. & 24. q. 1. can. quodcunq;. Sed Christo data erat omnis potestas in cœlo & in terra. Math. 28. Ergo summus Pontifex, qui est eius vicarius, habet hanc potestatem. extra de translat. cap. quanto.* Ita Petrus Bertrandus in suis additionibus ad gloss. extrauag. Vnam sanctam. de maior. & obed. qui & hoc præterea ausus est addere, quod parum à blasphemia abest. *Nam non videretur Dominus discretus fuisse (vt cum reuerentia eius loquar) nisi vnicum post se talem reliquisset, qui hæc omnia posset.* Eratne huic homini cerebrum? Non

Non mirum si Io. Gerson dixerit *pusillos*, hoc est, Christianos simplices & ignaros, ab eiusmodi glossatoribus & postillatoribus imperitis deceptos, *æstimare Papam vnum Deum qui habet potestatem omnem in cælo & in terra.* certè tales adulatores iudicium & mores multorum Pontificum corruperunt. Non mirum etiam, si Pius V. Pontifex, Martino Aspilenetæ dixerit, *Iurisconsultos* (Canonistas opinor intellexit) *solitos esse plus satis potestatis tribuere Papæ* [g]. De quibus Ioan. De Turre cremata, [h] *mirum est*, inquit, *quod summi Pontifices loquantur moderatè de potestate eis data: & quidam doctorculi, sine aliquo vero fundamento, volunt adulando eos quasi æquiparare Deo.* quò pertinet, quod scribit Cardinalis de Cusa, vir in omni Philosophia diuina & humana, atq; etiam in historijs apprimè versatus, quosdam nempe scriptores *volentes Romanam sedem omni laude dignam, plus quam Ecclesiæ sanctæ expedit, & decet, exaltare, fundare se in scriptis apocryphis.* atq; ita Papas populosq; decipere.

[g] *Nauarr. in commen. can. non licet Papæ.* 12. q. 2.

[h] *In Can. coniunctiones.* 35. q. 2.

Cap. XXVIII.

ERror autem istorum hominum, quo potestatem omnem, & diuinam & humanam

nam, Papæ tribuunt, partim ex scriptis apocryphis, vt dictum est; partim ex rescriptis quibusdã Pontificijs, obscurius paulò quàm oportuit conceptis, & malè ad literam, vt aiunt, intellectis, creatus est. Nam, vt verè dicam, nihil nudis & meris Canonistis imperitius: quod non de humaniorum literarum cognitione, & sermonis proprietate intelligi tantùm volo: ferenda quippe in illis eiusmodi ignorantia est, tanquam commune seculi illius quo scripserunt malum: sed de artis etiam quam profitentur scientia, quam infinitis distinctionum & opinionum varietatibus obscurarunt. Maxima enim ipsorum pars in Canonibus & Constitutionibus Pontificijs hærebant, nullum aut perexiguum extrinsecus adiumentum ex Theologia, & alijs scientijs, vt oportuit, quærentes. Rescripta illa de quibus loquor, & quæ hominibus istis errorem crearunt, extant sub titulo, *de translatione Episcopi.* [a] in quibus Innocentius III. comparat Matrimonium spirituale, quod contrahitur inter Episcopum & Ecclesiam, cum Matrimonio carnali, quod est inter virum & mulierẽ: primum in eo, quod quemadmodum carnale matrimonium sumit initium à sponsalibus, & fit ratum per nuptias,

[a] *Cap. 2. & 4.*

&

& consummatum per corporum commistionem: *sic & spirituale fœdus coniugij, quod est inter Episcopum & Ecclesiam, in electione initiatum, ratum in confirmatione, & in consecratione intelligitur consummatum.* Deinde in eo, quòd sententia Domini & Saluatoris in Euangelio: *Quos Deus coniunxit, homo non separet*; de vtroq; Matrimonio, tam carnali quam spirituali intelligenda sit. *Cum ergo fortius sit spirituale vinculum quàm carnale*, inquit, *dubitari non debet, quin Omnipotens Deus spirituale coniugium, quod est inter Episcopum & Ecclesiam, suo tantùm iudicio reseruauerit dissoluendum, qui dissolutionem etiam carnalis coniugij, quod est inter virum & fœminam, suo tantùm iudicio reseruauit, præcipiens, vt quos Deus coniunxit, homo non separet:* & rursus, *Sicut legitimi Matrimonij vinculum, quod est inter virum & vxorem, homo dissoluere nequit, Domino dicente in Euangelio*; [b] *Quos Deus coniunxit, homo non separet: sic & spirituale fœdus coniugij, quod est inter Episcopum & Ecclesiam, sine illius authoritate solui non potest, qui successor est Petri, & vicarius Iesu Christi.* [b] Matt. 19.

Ac ne quis obijceret, Si Deus vtriusq; coniugij, tam carnalis quàm spiritualis, dissolutionem

onem suo tantùm iudicio reseruauit, & vinculum spirituale fortius sit quàm carnale: quî fieri potest, vt summus Pontifex, quem constat hominem esse, vinculum illud spirituale possit dissoluere? respondet ibi Innocentius, id ea ratione fieri, quod non humana sed diuina potestate separentur, qui authoritate Romani Pontificis, *per translationem, depositionem, aut cessionem, ab Ecclesia remouentur. Non enim homo*, inquit, *sed Deus separat, quos Romanus Pontifex (qui non puri hominis, sed veri Dei vicem gerit in terris) Ecclesiarum necessitate vel vtilitate pensata, non humana sed diuina potius authoritate dissoluit.*

Hæc illa sunt, quibus homines isti in præcipitem errorem deferuntur; vt quicquid à Papa fiat, à Deo factum esse putent: quod verba nimirum Innocentij hunc sensum præ se ferant. Nullus est, fateor, in iure Pontificio locus, verbis quidem planior & apertior, intellectu autem difficilior: adeò vt in eo explicando, interpretum omnium ingenia concidant. Nam quid magis intelligenter, planè, & perspicuè dici potest, quàm *Non hominem sed Deum separare, quos Romanus Pontifex separat seu dissoluit?* aut quid

cui

cui magis consequens, quàm hoc illi, *Romanum ergo Pontificem posse dissoluere matrimonium inter coniuges carnali copula consummatum?* qua conclusione tamen nihil falsius, ac proinde illud ex quo sequitur, falsum esse fatendum est: quandoquidem sequi falsum ex vero nunquam potest. Quod cùm animaduertisset Hostiensis, cùm inquam rationem illam tam alienam perpendisset: [c] *Sed illa ratio*, inquit, *non est sufficiens, salua authoritate & reuerentia reddentis, nisi aliter intelligatur: quia secundum illam sequeretur, quod etiam matrimonium carnale diuidere posset authoritate sua.* At Hostiensis tamen non aperit nobis quomodo aliter intelligi debeat: nec potest se inde extricare, vt salua veritate sententiam sustineat. Nam quod arbitratur eam intelligi posse de matrimonio carnali, *quod*, vt ille ait, *ante carnis copulam communi dissensu, authoritate Papæ interueniente, dissolui possit: arg. cap. 2. & cap. ex publico. de conuers. coniugat.* Illa certè interpretatio omni prorsus authoritate & ratione deficitur. Nam quod attinet ad rescripta ab eo allegata, & siqua sunt similia, de illa matrimonij dissolutione loquuntur, quæ fit per electionem religionis, & Monasterij ingressum

[c] *In summa de elect. nn. 25.*

sum alterius coniugis, antequam corpora nuptialis thori amplexibus commista sint, quo casu nihil authoritatis Papæ interuentu, aut dispensatione Pontificia opus est; quin mero iure, & communi legis auxilio muniti sunt, qui eo modo quærunt sibi separationem, & matrimonium dirimunt. [d] At matrimonium ratum et nondum consummatum dirimi posse ex alia causa, communi partium dissensu, per Papæ authoritatem, cõstanter cum doctissimis Theologis negãdum est. Corporũ enim coniunctio & commixtio, nihil quicquã substantiæ & οὐσίας, siue essentiæ matrimonij, aut addit, aut adimit: quippe forma matrimonij consistit, in individuæ animorum coniunctionis & consensus declaratione, qua se inuicem, alter alteri, mutuò tradunt. Liberorum verò procreatio, & eius causa concubitus, non ad constitutionem matrimonij refertur, sed ad finem [e]. Hinc ab ethnicis dictum est, *nuptias non concubitus, sed consensus facit* [f]. idq; sacris canonibus & constitutionibus confirmatur. [g] alioqui certè primum illud matrimonium, quod Deus in Paradiso instituit, matrimonium non fuit, donec coniuges inde deiecti, liberis operam dare cœperunt; quo

[d] *Cap. ex parte. 14. §. nos tamen. & d. cap. 2. de conuers. coniugat.*

[e] *D. Thom. 3. q. 29. art. 2. in conclus.*

[f] *L. nuptias D. de reg. iur.*

[g] *Can. sufficiat. can. cum initiatur. 27. q. 2. cap. cùm locum. de spons. & matr.*

quo quid absurdius? Adhæc nulla Ecclesiæ constitutio aut traditio, nulla Patrum authoritas, nulla Pontificis Epistola Decretalis, nulla denique ratio certa & solida reperitur, quæ matrimonium ratum, licèt non consummatum, ab illa Saluatoris sententia excipiat, *quos Deus coniunxit, homo non separet.* ac ne excipere quidem possit, nisi prius constet, eos qui Sacramento matrimonij, in facie Ecclesiæ contracti, copulantur, non esse à Deo coniunctos.

Sed est, in hac re, sicut in cæteris, tanta interpretum quorundam iuris Pontificij, seu inscitia, seu blanditia, vt non solùm matrimonium ratum & nondum consummatum, contra communem Theologorum sententiam, sed etiam matrimonium ratum & carnali copula consummatum, à Pontifice, perinde atq; à Deo, dissolui posse, non vereantur asserere: [h] quod si verum esset, quàm infirmum matrimonij vinculum futurum sit inter eos, qui gratia & authoritate apud Pontificem pollent, aut alioqui occæcatum cupiditate pecuniarum largitionibus possunt corrumpere, alijs iudicandum relinquo. Non est autem quod superioribus Innocentij rescriptis sententiam suam firmari posse

[h] *Vide Couarruuiam de matrim. part. 2. §. 4. vbi id arguit & reprehendit.*

exiſtiment: cùm Pontifex ille alibi expreſſe dicat, [i] matrimonium inter legitimas perſonas, verbis de præſenti, *contractum, in nullo caſu poſſe diſſolui, niſi antequam matrimonium ſit per carnalem copulam conſummatum*, alter coniugum ad religionem tranſeat. neq; enim credibile eſt, tam doctum piumq; Pontificem, aut ſui tam ſubitò oblitum fuiſſe, aut ſcientem prudentem, tam pugnantes & diſſentientes ſententias euulgaſſe. alius ergo reſcriptorum Innocentij ſenſus quærendus eſt.

[i] *Cap. ex parte. 14. §. nos autem. & § nos tamen. de conuerſ. cõiugat.*

Cap. XXIX.

QVod ſi quis meam de illis ſententiam & interpretationem quæritet: haud verebor, vt in re obſcuriſſima, dicere, ſubſiſto: exiſtimare me tamen pugnam in iis eſſe ῥήσεῶν καὶ διανοίας, mentem ſcilicet optimi Pontificis, & ſenſum verborum, inter ſe diſcrepare: quod in aliorum legiſlatorum ſcriptis ſæpe contingit, cùm aut verbis exprimendæ cogitationi minus aptis vtuntur, aut ad perſpicuitatem & integritatem conſtitutionis, particulam aliquam neceſſariam, aut exceptionem omittunt. Nam alioqui non eſt veriſimile, eum qui negat Papam poſſe licentiam

centiam monacho indulgere, vt proprietatem rerum habeat vel vxorem, velle affirmare Papam posse coniugij sacramentum, matrimonium inquam ratum & consummatum dissoluere. Quid ergo rei est? Dicam quod sentio. Animaduerti equidem Innocentium ita doctrinam suam in illis rescriptis subtiliter temperasse, vt quamuis vtrumque coniugium inter se componat & comparet in hoc, quòd Dei solius iudicio dissoluantur: tamen vbi de potestate summi Pontificis, & Vicarij *Iesu Christi* loquitur, non amplius ea coniungit, nec matrimonij carnalis mentionem facit, sed tantùm spiritualis, quod non censetur ab homine separari, sed à Deo ipso, tunc cùm illud Rom. Pontifex *Ecclesiarum necessitate vel vtilitate pensata, non humana, sed diuina potius authoritate, per translationem, depositionem, aut cessionem, dissoluit*; quo silentio, & prætermissione carnalis matrimonij, satis innuit illud à matrimonio spirituali, in ratione separationis differre, & tacitè excipi: vt Pontificalis authoritas ad eius dissolutionem non extendatur. quasi expressius hoc modo dixisset, Deus suo iudicio tam carnalis quàm spiritualis matrimonij dissolutionem reseruauit. Spirituale

tamen Romanus Pontifex, qui Christi Vicarius & Petri successor est, *Ecclesiarum necessitate vel vtilitate, &c.* soluere potest: quod cùm facit, *non homo sed Deus separat*, cuius vicem Papa in terris gerit. Cur autem Pontifex spirituale coniugium soluere, & non item carnale possit, euidens atq; in promptu ratio est. quòd spirituale nimirum per se, & omni ex parte, ad Ecclesiæ ordinationem, regimen, & œconomiam pertineat, quam Christus totam Petro & eius successoribus commendauit. itaq; non potest non videri concessisse illis hanc spiritualis coniugij dissoluendi potestatem, cùm sine ea, munus sibi commissum exequi & expedire non possent. [a] ac proinde quicquid ipsi Pontifices, tanquam Hierarchæ, de singulis Ecclesiæ rebus ac personis disponunt, decernuntque; id Deum, qui hanc illis dispensationem & procurationem nominatim commisit, disponere ac decernere credendum est.

[a] *L.2.D.de iurisd. L.Si itor.D. de seruit. L.3 § qui habet.D.de seruit. præd. rustic cap.5. de offic. iud. dole.*

At matrimonium carnale, non ad ordinationem Ecclesiæ, sed tantùm ad procreationem sobolis institutum est [b]: ob eamque causam dicitur esse iuris naturalis [c], & gentium nationumque omnium commune: nec alia ratione ad Ecclesiæ notionem pertinet, quàm

[b] *Aug. li.14. de ciuit. Dei. ca.18 Thom. 2.2. q.154. art.2.*

[c] *L.1.§. ius naturale.D. de iust. & iur.*

quàm quòd in noua lege sacramentum sit, Dei & animę, Christiq; & Ecclesiæ coniunctionis mysterium continens. & ideo nihil necesse fuit, eius soluendi facultatem, libertatemq;, Petro & eius successoribus permittere. Sat habent prospicere & iudicare, an sit matrimonium, vt sciant an sit sacramentum. Quamuis igitur Pontifex in matrimonio contrahendo plurimum possit, omnium scilicet impedimentorum, quæ ex iure positiuo & ecclesiasticis constitutionibus oriuntur, gratiam facere; atq; efficere vt ritè & rectè contrahatur, quod aliâs non esset legitimum & ratum: tamen vbi vel iure communi permittente, vel Papâ in prohibitis dispensante, semel contractum est, nullam vlla ex causa habet eius relaxandi separandique potestatem. Nec ad rem pertinet, quòd sæpe in foro & iudicijs ecclesiasticis, separationem fieri videamus earum personarum, quæ diu sub iugalis vinculi spe & specie conuixerunt. Non enim Papa eo casu, neq; iudex authoritate Papæ, matrimonium aliquod dissoluit: sed matrimonium quod de facto contractum erat, & matrimonium esse falsò credebatur, non fuisse matrimonium sententiâ suâ declarat: & personis non legitimè

coniunctis, quòd cubilia sociare sine scelere nequeant, à se abscedere, & solita consuetudine abstinere præcipit. Hoc autem non est soluere matrimonium, aut personas legitimè coniunctas, quoad vinculum, separare. Ex quo patet tam Innocentium interpretem, qui quartus postea eius nominis Pontifex fuit, quàm Io. Andr. qui fons & tuba iuris Canonici vocatur, ineptissimè partem istam rescripti Innocentij III. esse interpretatos, *Quos Deus coniunxit, homo non separet. sua authoritate*, inquiunt: *non autem separat homo carnale matrimonium, cùm episcopus, vel etiam archidiaconus, per constitutiones Papæ dissoluit, sed ipse Deus cuius authoritate factæ sunt.* quasi vero per constitutiones Papæ dissolui possit matrimonium? possunt certè constitutiones Papæ impedire, ne matrimonium inter certas personas iure contrahatur; & efficere vt sit nullum, quod contra illarum dispositionem contractum est. At iure contractum distrahere, & eius vinculum dirimere ac dissoluere, nulla neq; Ecclesiæ neq; Papæ constitutio potest. alioqui malè Apostolus, *mulier alligata est legi, quanto tempore vir eius viuit. quòd si dormierit vir eius, liberata est.* [d], male inquam, mortis tantùm mẽ-

[d] 1. Corin. 7.

tionem

tionem fecit, si alio modo, per constitutiones scilicet Pontificias, soluto matrimonio liberari possit. Quæ cùm ita sint, tempus nunc est ab hoc diuerticulo, in quod nimia Doctorum quorundam assentatio & ignorantia nos compulit, ad eam viam vnde sumus digressi repedare.

Cap. XXX.

POsitum iam hoc est, & omnium de rebus diuinis rectè iudicantium consensione firmatum, Papam non posse alicui gratiam facere iuris naturalis & diuini, siue, vt vulgò nunc loquimur, contra ius naturale & diuinum dispensare: & concedere vt impune fiat, quod Deus & Natura vetarunt; aut prohibere ne fiat, quod Deus fieri expressè imperauit: idque non solùm Theologi, sed etiam melioris notæ Canonistæ asseueranter concludunt. Hoc igitur illud est axioma certissimum, circa quod totius huius disputationis cardo vertitur, & ex quo pendet vera solutio eius argumenti, quod ex Bellarmino transcripsimus, in principio capitis vigesimi quinti, suprà. Admittimus quidem eius propositionem, *Pastori* scilicet *necessa-*

rium esse potestatem circa lupos, vt eos arceat omni ratione qua potest. Admittimus & assumptionem. *Lupos nimirum qui Ecclesiam Dei vastant, esse hæreticos.* ex quibus concludit hoc modo. *Ergo si Princeps aliquis ex oue aut ariete fiat lupus, id est, ex Christiano fiat hæreticus, poterit pastor Ecclesiæ eum arcere per excommunicationem, & simul iubere populo, ne eum sequantur, ac proinde priuare eum dominio in subditos.* Vitiosa collectio; cuius loco in bona dialectica reponendum est. *Ergo si Princeps aliquis ex oue aut ariete fiat lupus, poterit pastor Ecclesiæ eum arcere omni ratione qua potest.* Hoc enim ex propositis rectè efficitur, & ideo ijs concessis, negari non potest. Hoc totum igitur verum est, & totum concedimus: sed istis tamen minime cohæret aut consequens est, id quod annectit. *Pastorem* scilicet *posse iubere populo. &c.* Nam posse, vel non posse, vbi de iure & æquitate disputatur, non de mero facto, siue de potestate quæ facti est, sed de potestate quæ iure permissa est, quæque iuri & rationi congruit, intelligi debet: vt dicatur Pontifex hoc casu, id posse, quod iure atq; honestè potest[a]. Atque ita res eò redit, vt cogamur inquirere, an Pontifex, de Apostoli-

[a] *l. filium 15 D. de condit. instit.*

cæ

cæ potestatis plenitudine, vt loquuntur, possit imperare & præcipere subditis, ne Principis sui *monitis, mandatis, legibus, sub pœna anathematis audeant obedire.* & si de facto id iusserit, an subditi teneantur præcepto eiusmodi Pontificio parere. Nullum certè, vt principiò admonui, pro affirmatiua parte argumentum efficax, vel ipsemet excogitare, vel ab alio excogitatum & propositum comperire, hactenus potui. Pars verò contraria validissimè sustentatur fundamento illo, quod iamiam retulimus. Papam videlicet non posse vllo modo contra ius naturale & diuinum dispensare: ex quo argumentum, vt videtur firmissimum, hac ratiocinandi forma concluditur.

Summus Pontifex nihil præcipere vel dispensare potest contra ius naturale & diuinum.

Atqui subiectio & obedientia Principibus & superioribus debita, est de iure naturali & diuino.

Ergo summus Pontifex contra eam nihil præcipere vel dispensare potest. & per consequens non potest præcipere subditis, ne principi suo temporali obediant in eo, in quo Princeps est superior:

&

& si de facto præceperit, licebit subditis ei, tanquam extra territorium ius dicenti, impunè non parere.

Vtrumq; propositum est certo certius, ex quibus conclusio necessaria consecutione inducitur. Qui huius argumenti vim enerauerit, is magnam mecum gratiam inibit. ego mehercle, vt ingenij mei tenuitatem ingenuè fatear, non satis perspicio qua possit solida ratione elidi. Nam etsi dicat aliquis, obedientiam superiori debitam prohiberi & impediri posse, ab eo qui est illo superiore superior; & Papam quidem, qui Christianorum omnium pater est, omnibus Regibus & Principibus Christianis, hoc ipso quòd pater est, esse superiorem; ac proinde eum posse iure suo prohibere, & impedire, ne subditi promissam Principi reuerentiam & obedientiam exhibeant: nihil quicquam hoc fucato argumento efficiet, quod superiori conclusioni contrariæ officiat. Quandoquidem hoc quod dicitur, obedientiam superiori debitam minui, impediri, vel tolli posse, mandato eius qui est illo superiore superior: id tunc solùm verum est, cùm is qui prohibet est superior in eadem potestatis, & vt ita loquar, superioritatis specie,

cie, ſiue in ijſdem rebus, in quibus debetur obedientia. Veluti exemplo gratia, Rex poteſt militiæ ſuæ Præfecto imperium abrogare, & præcipere ne exercitus ei amplius obtemperet: poteſt & Præfectus ex cauſa præcipere ne tribuno, & tribunus ne centurioni, & centurio ne decurioni miles pareat: quia omnes in eadem re, in regimine, inquam, & diſciplina militari, ſed alij alijs, ſecundùm ordinem dignitatis ſuperiores ſunt. Idem de ordinibus cæleſtis militiæ, & Eccleſiaſticæ Hierarchiæ eſt. At verò obedientia ſubditorum erga Principem, de qua loquimur, conſiſtit in rebus temporalibus, in quibus ipſimet Pontifices fatentur, neminem eſſe Principe ſuperiorem [b]. Quod ſi nemo ei in tẽporalibus ſuperior eſt, ſequitur profectò, neminem eſſe, qui prohibere vel impedire poſſit ſubiectionem & obedientiã quę à ſuis ſubditis in tẽporalibus illi debetur.

[b] *Cap. per Venerabilẽ. qui fil. ſunt legit.*

Oſtendi ſuprà, has poteſtates, ſpiritualem & temporalem, ita eſſe diſtinctas, vt neutra alteri, quatenus talis eſt, aut dominetur, aut pareat. Nec audiendos eſſe qui ad iſtas diſtinctionum & ſubtilitatum latebras, ſeu potius captionum laqueos, *directè & indirectè*, confugiunt. Nam certum eſt, eum habere

habere superiorem in temporalibus, cui alius quouis modo imperare temporalia potest, siue qui ab alio in temporalibus iudicari directè vel indirectè potest: quippe iudicium redditur etiam in inuitũ [c], & nemo nisi à superiore iudicatur. quia *par in parem non habet imperium* [d]. Et verò quantum ad effectum, & exitum rei attinet, nihil prorsus interest, vtrum quis *directè an indirectè* imperium & potestatem in alium obtineat. illis enim verbis, *directè & indirectè*, seu mauis, *directè & obliquè*, differentia tantùm in modo & via, seu ordine apiscendæ potestatis, non autem in eius exercendæ & exequendæ libertate, vi, & effectu, nobis proponitur. Sed per Deum immortalem, quid dici potest absurdius, aut secum magis pugnans, quàm Regem non habere aliquem superiorem in temporalibus [e], *sed liberum esse à vinculis delictorum, nec vllis ad pœnam vocari legibus* [f], quod tota semper antiquitas, totáq; Ecclesia tenuit: & Papam ex causa, siue aliquo modo, hoc est, indirectè, esse in temporalibus Rege superiorem, & eum pœnis temporalibus, regno scilicet atq; imperio, imò & morte posse multare? Nam postquam à Papa de solio deiectus est, atq; inter priuatos

[c] *L. inter stipulantem. 83. § 1. D. de verb. obl.*

[d] *L. 4. D. de recept. qui arbitr. l. ille à quo. § tempestiuum. D. ad St. Treb.*

[e] *D. cap. per Venerabilẽ.*

[f] *S. Ambros. in Apolog. Dauid.*

priuatos constitutus, quid supereſt, niſi vt exitum inuidiæ ferat, & aut celeri fuga ſalutem quęrat, miſeramq; procul patriâ vitam degat: aut ſi eo ſibi modo non proſpexerit, mox publici iudicij reum carcer, vel carnifex excipiat. Ineſt autem in hac poteſtate, quam iſti homines tribuunt Pontifici indirectè, ſumma, ſoluta, & impunita bonos & immerentes Reges opprimendi, atq; tyrannidem exercendi libertas. Nam in primis ſtatuunt, *Pontifici eſſe iudicare, Regem eſſe deponendum vel non deponendum.* Deinde ab ipſius iudicio nullam eſſe prouocationem, *quòd ſolus ipſe omnes iudicet, & à nemine iudicetur.* Atq; ita in maleuoli Papæ voluntate ſitum eſſet, quoties Regem aliquem, quamlibet bonum, priuato odio conſectatur, aliquam indirectæ poteſtatis cauſam prætexere, vt eum regno exuat, & priuatum ex Principe reddat. Quod equidem hîc non dicerem, (neq; enim tam malè ominari de ſanctæ ſedis Rectoribus vellem) niſi id à Pontificibus quibuſdam, re verâ factitatum eſſe, ſuperioribus ſeculis, omnes intelligerent: Et necdum tempus vitam longæui hominis ſuperarit, ex quo Iulius II. Ioanni Nauarræ Regi, nullius ſceleris

conſcio

conscio aut conuicto, sed solùm quòd Ludouico Francorũ Regi fauisset regnum per Ferdinandum Aragonium hoc Pontificiæ authoritatis prætextu, impiè atq; iniustè eripuit. Quod si talia facere, non est esse superiorem in temporalibus; discere libenter ab istis Magistris cupio, quid sit esse superiorem. Vnum scio (si vera est hæc illorum sententia) Papã plus posse aduersus Reges indirectè, quàm si directè imperium in eos obtineret. qua de re suprà [5] nonnihil diximus.

[5] Cap. 12.

Responsio populi ad Pontificem iubentem deficere à Rege.

Si igitur summus Pontifex, *de Apostolicæ potestatis plenitudine*, populum à Regis obsequio prohibere, decreto suo, siue Bulla præcipere conetur. An non statim populus vniuersus, aut singuli de populo possint, Pontifici respondere; Pater sancte, nequaquam es Rege nostro in temporalibus superior: eoq; non potes obsequium temporale, quod nos illi præstamus, impedire. Cur nos facere prohibes, quod Deus nos facere imperat? An quia tuum est, voluntatem Dei in lege diuina & Scripturis comprehensam interpretari? At non est tamen illa interpretatio adhibenda, quæ legem penitus euacuet, & mandatum omnino destruat ac dissoluat. Siquid dubij aut obscuri est in lege diuina,

diuina, ad sedem Petri, id est, ad sedem quam tu nunc tenes, interpretationis veritatem accepturi confugimus: quod autem per se clarum est & perspicuum, id nulla interpretationis luce indiget. Cùm itaq; Dominus & Saluator noster iubeat nos *reddere Cæsari quæ sunt Cæsaris, & quæ sunt Dei, Deo*; & deinde per Apostolum, *Principibus & Potestatibus subditos esse, & dicto obedire:* Tuum est nobis declarare quæ sunt Cæsaris, id est, quæ à nobis Regi nostro debentur, & quæ sunt Dei; vt sua vtrique reddamus; & in ea rerum distinctione vocem tuam libenter audiemus. At cùm dicis, nolite quicquam Cæsari, siue Principi vestro reddere, contradicis Christo, ac proinde vocem tuam non audimus. Fatemur quidem & profitemur, Sanctitatis tuæ expositioni atq; interpretationi in legis diuinæ obseruatione locum esse: sed eam non admitti asserimus, quæ facit vt ius naturale & diuinum sit ludibrio, & penitus contemnatur. Veluti, ne à re qua de agitur aberremus: Iubemur Principibus & potestatibus obedire: tuas in huius mandati obseruatione explicationes, & restrictiones, quæ modò mandatum ipsum non extinguunt, tanquam filij obedien-

 tes

tes libenter amplectimur. Veluti cùm nullam inde obligationem parendi Regibus oriri dicas, nisi in ijs quæ ad temporalem ipsorum iurisdictionem pertinent. spiritualia omnia Vicario Christi, atq; Ecclesiæ reseruanda esse. Item cùm admones, non esse Regi obediendum in eo, quod contra ius diuinum vel naturale imperat, aut quod alioqui bonis moribus aduersatur. At, quando simpliciter & absolutè præcipis, *ne Principi nostro legitimo, eiusue monitis, mandatis, & legibus, vllo modo obediamus*: præceptoue tuo parere non possumus, quia hoc non est mandatum Dei interpretari, quod Sanctitati tuæ conceditur: sed penitus antiquare & abrogare, quod nullo modo potes. Christus cùm claues regni cęlestis Petro tradidit, non dedit ei potestatem *faciendi de peccato non peccatum* [h]. Nos igitur communem Canonistarum doctrinam in hac parte sequemur, qui tradunt, *mandato Papæ non esse parendū, si vel iniustum sit, vel ex eo multa mala, seu scandalum verisimiliter est futurum, aut turbatio status Ecclesiæ, & reipublicæ Christianæ oritura*[i]: & ideo *si Papa mandaret religiosis aliquid, quod esset contra substantiam ordinis*, id est, *quod repugnaret regulæ ab ijs professæ*

[h] *Felin. in cap. si quando, nu. 4. de rescript.*

[i] *Innoc. in c. inquisitioni. 44. de sent. excōm. Panorm. in cap. etiam tentamur. 6. de præben.*

(vt

(vt interpretatur Felinus in cap. accepimus. de fid.instrum.& cap.si quando. de rescript.) *non tenentur ei obedire*, vt idem Innocentius [k] alibi docet : quem refert & sequitur Martinus de Carazijs in tractatu de Principibus, quæstione 408. & Felinus in d. cap. si quando. & d.cap.accepimus. Quanto igitur minus debent Regum subditi, Pontificem eos ab obedientia, iure diuino & naturali, Regi suo debita, & arctissimo iurisiurandi fœdere sancita, retrahere conantem audire? Si ob eam causam nos iubes Regis nostri iugum abijcere, quòd per obedientiam illi exhibitam spirituale bonum impediatur: respondemus, id quicquid est mali, ex quodam accidente euenire, siue per accidens fieri. malum enim ex bono, aut bonum ex malo, per se oriri non potest. Accidens autem illud dolenter fecimus, sed impedire non possumus. Nos officium Regi debitum, Dei iussu persoluimus. & *secundum patientiam boni operis, gloriam, honorem, & incorruptionem quærimus*. [l] Ille si debito sibi obsequio, & tanto Dei beneficio abutatur, Deum supra se iudicem & vindicem acerrimum sentiet. Nobis non licet officium deserere, & Dei mandatum præterire, vt bonum

[k] *In cap.ne Dei.43.de Simon.*

[l] *Rom.2.*

inde quantumuis magnum consequatur: ne eam, quam Apostolus nunciat [m], damnationem nobis ipsis acquiramus. Qui iubet nos Regibus obedire, & reddere Cæsari quę sunt Cæsaris, nullam bonos inter & malos Principes distinctionem facit. ac proinde nec nos distinguere debemus. [n]. Si, vt docet B. Augustinus, *is qui cõtinentiam Deo vouerit, nullo modo debet ista compensatione peccare, vt ideo credat vxorem sibi esse ducendam, quia promisit quæ nuptias eius appetit, futuram se esse Christianam.* atq; ita *acquirat Christo animam in morte infidelitatis positæ fœminæ, quæ parata est, si huic nupserit, fieri Christiana.* Qua nos apud Deum excusatione vtemur, si vt speratum aliquod bonum eueniat, iurisiurandi religionem & fidem violemus Deo Regíque nostro datam? Nihil enim anima pretiosius, pro qua Dominus & Saluator mori dignatus est. Si ergo vt eam Christo lucremur, peccare non liceat, eccuius rei causa peccandum?

[m] *Rom. 3.*

[n] *L. de pretio. D. de publ. in rem. act.*

Quod autem præterea dicis, te nos ab huius officij vinculo absoluere, atq; absolutos declarare: id non omnem conscientijs nostris scrupulum adimit, sed animi pendere, ac dubitare magis de tua potestate facit.

quòd

quòd sciamus præceptum, cuius tu nobis gratiam te facturum promittis, Dei & naturæ lege esse sancitum: Sanctitatem verò tuam non posse, ne quidem de plenitudine potestatis, legis naturalis & diuini gratiam cuiquam facere. Tibi igitur in spiritualibus, Regi in temporalibus obsequemur. Vtrumq; Deus iubet, vtrumq; præstabimus. Minas denique, quas mandato inseris, miramur quidem, & ex parte metuimus: sed non ita sumus meticulosi tamen, vt plus eas quàm oportet timeamus; aut ita ijs terreamur, vt metu iniustę excommunicationis, iustum ac iure debitũ obsequium Regi nostro denegemus. Licèt enim vulgò iactetur, omnem excommunicationem esse timendam °: Scire tamen oportet, iniustam excommunicationem non lædere eum in quem fertur, sed eum potius à quo fertur. P Si ideo nos anathematis mucrone ferias, quia nolumus mandatum Dei, te iubente, prætergredi, & *malum facere:* maledictio tua vertetur in benedictionem, vt quamuis ligati exterius videamur, interius soluti atq; innocentes maneamus.

° *Can. sententia. can. qui iustas.* 11 q. 3.

P *Can. quomodo can. illud.* 11 q. 3. *can. crium* 24. q. 3.

Hæc illa sunt, & his similia, quæ tam Cleri, quàm Nobilitatis, atq; adeo totius populi

Gallicani fidem erga ſuos Reges ita firmarunt, vt Pontificibus quibuſdam, enixè conantibus eos à Regum ſuorum obſequio & obedientia auocare, viriliter reſtiterint; & Bullas Pontificias, depoſitionis, & priuationis regni ſententiam continentes, pro nihilo duxerint, ſed nec ſe vllis propterea cenſuris eccleſiaſticis teneri, nulliſq; anathematis vel excommunicationis vinculis iuſtè inuolui poſſe haud vanè crediderunt. Equidem re vera non video, quid in ſuperiore populi reſponſione & defenſione reprehendi poſſit: niſi id illis vitio vertatur, ſatiſq; ad contumaciam ſit, quod non quamlibet Papæ iuſſionem, tanquam Dei Omnipotentis voce emiſſam, omni cunctatione & æquitatis perueſtigatione remota, protinus exequantur. quod nemo vnquam ſanus, opinor, iudicabit. Cætera enim firmiſſimis demonſtrationibus, & ſolidiſſimis diuini & humani iuris rationibus, & argumentis nituntur. Dei ſcilicet mandatum eſſe, vt honos & obedientia Regibus & Principibus exhibeatur: nullo bonorum & malorum diſcrimine, in ea re, propoſito. Omnem Papæ poteſtatem in ſpiritualibus conſiſtere. Temporalia Regibus & Principibus ſecularibus eſſe relicta. Papam

pam non esse Regibus superiorem in temporalibus, ac proinde eum non posse illos temporalibus pœnis afficere: multoq; minus regnis atq; imperijs priuare. Postremò, non posse Papam contra ius naturale & diuinum, quo ista subditis erga suos Principes obedientia præcipitur, vllo modo dispensare: atq; ob eam causam neq; absoluere subditos ab illa obligatione, neq; in non parentes sibi legitimum obsequium prohibenti, iusta excommunicatione animaduertere. Quæ omnia singillatim authoritatibus, testimonijs,& *ineluctabilibus*, vt videtur, argumẽtis superius concluſa sunt. Sed ea tamen Ecclesiæ æstimanda relinquam. Is enim ego sum, qui me, meáque omnia, sanctissimæ matris meæ arbitrio iudicióque submitto.

Cap. XXXI.

QVæ hactenus à nobis dicta sunt, de suprema Regum & Principum in rebus temporalibus dominatione, déque obsequio illis non denegando in omnibus quæ Dei mandatis & bonis moribus non repugnant: ea quidem, solemni & diuturna antiquorum Patrum, & totius Ecclesiæ obseruatione

confirmantur. Nam quanquam maximam opportunitatem & facultatẽ habebant deturbandi, & deijciendi de solio malos Principes Christianos, à quibus erant multis priuatis publicisque iniurijs lacessiti, ijs tamen de Principatu controuersiam nullo modo mouerunt: nullam humani obsequij particulam denegarunt. erroribus tantùm ipsorum liberè, sapienter, & animosè restiterunt. atq; ita multitudinem in officio erga Deum & Regem continentes, vtrumq; præceptum de Deo & Rege timendo honorandóque adimplerunt. Et verò hoc præcipuum remedium est conseruandi à lapsu, & reuocandi ab erratione animos: atq; etiam via & ratio expeditissima Reges & Principes, insana hæresi efferatos, ab immanitate ad humanitatem, aberrore ad veritatem, ab hæresi ad fidem, reducendi; eámque rationem Patres antiqui in eiusmodi casibus semper inibant; quam si posterioribus seculis Pontifices alij fuissent secuti, ac non superbam illam & odiosam, in Reges & Imperatores, temporalem dominationem sibi arrogassent, melius quàm nunc cũ republica Christiana ageretur, & forsitan hæreses istæ, quibus nunc premimur, fuissent in ipsis cunabulis suffocatæ.

Nam

Nam & euentus rerum, in hunc diem, satis docent, parum aut nihil proficere Pontifices, dum hac sublimi, lubrica, & præcipite viâ incedunt: sed sæpius turbas, schismata, atque bella eo modo in Christianis gentibus excitare, quàm fidem Christi propagare, vel Ecclesiæ vtilitatem & libertatem augere. Quàm fuerit inutilis & pernicioſus Christianæ reipub. Gregorij VII. (qui primus Pontificum hoc iter tentauit) in Henricum IV. conatus, satis iam superius demonstraui. Quis autem ignorat quàm parùm profuit, imo quàm multùm obfuerit Ecclesiæ, Bonifacij VIII. impetus & censura in Philippum Pulchrum: similiter & Iulij II. in Ludouicum XII. Franciæ Reges: Clementis VII. & Pauli III. in Henricum VIII. & Pij V. in Elizabetham Angliæ Reges? Nonne hi omnes Principes Papale illud imperium, vltra spiritualis iurisdictionis fines protensum, tanquam meram arrogantiam, & vsurpatã dominationem, non solùm non agnouerunt, sed spreuerunt atq; riserunt? De postremis duobus Pontificibus ausim liquidò affirmare, (est enim orbi notissimum) in causa eos fuisse perdendæ religionis in Anglia, quòd istam tam inuidiosam, & latè patentem po-

testatem, in regni illius Principem & populum, sibi assumere & exercere conati sint. quanto igitur rectius & sapientius Clemens VIII. qui spirituali & paterna charitate, & virtute nomini suo idonea, nutantem regni Francici in religione statum erigere ac stabilire maluit, quàm fastuosa & minace temporalis imperij authoritate contendere? quod sciret eam rarò, ac vix vnquam fœlices exitus habuisse.

Regibus quidem, & Principibus omnibus, qui soli Deo & gladio se regna & principatus debere, haud vanè gloriantur, innatâ quadam animi elatione peculiare est, velle potius glorioſè occumbere, quam alieno imperio sceptra submittere, & iudicem ac superiorem aliquem in temporalibus agnoscere. Ob eamq; causam ne expedire quidem Ecclesiæ, & Reipub. Christianæ videtur, Papam eâ in Principes seculares potestate præditum esse, propter varias quæ inde oriuntur cædes, calamitates, & religionis, rerúmq; omnium miserrimas mutationes. quo magis mirari licet quorundam hominũ, qui sibi sapere videntur, imbecille iudicium, qui, vt tam odiosæ potestatis inuidiam à Põtifice remoueant; leniantq; indignationem Regum,

Regum, quibus illa tantopere displicet; non verentur prædicare & sparsis in vulgus libellis affirmare [a], temporalem istam Pontificis in Reges potestatem, ipsismet etiam Regibus apprimè vtilem esse: quòd, vt illi dicunt, homines interdum magis retineantur in officio, metu amissionis temporalium, quàm spiritualium rerum. Egregia ratio scilicet, & ijs digna qui Principes & priuatos nullo discrimine habent, omnesq; vno pede metiuntur. faciunt næ homines illi intelligendo, vt nihil intelligant. quasi verò metus ille qui in priuatos cadit, Principum quoq; animos occupare soleat, qui se aduersus omnem humanam potentiam, & vim, atq; impetus externos, satis tutos & munitos esse, sola imperij potestate arbitrantur. Ad eos tantùm ratio illa referri debet, quos temporalis potestatis terror, & ordinariæ iurisdictionis seueritas, metu pœnarum à delinquendo reuocant: hi enim (quia certum est eos, si quid deliquerint, pecuniaria vel corporali pœna coërcitum iri) maleficijs plerumq; abstinent, non propter cõscientiam, sed propter iram, & metum amissionis temporalium. At Reges non in eadẽ causa sunt, sed supra omnes leges humanas, omnéq; ius positiuũ, soli Deo

[a] *In libello qui Gallicè inscribitur, La verité defendue cõtre le plaidoyè d' Anthonie Arnauld.*

Deo administrationem reddituri, & quanto tardius, tanto seuerius puniendi. Aduersus priuatos executio parata est, quam nequeant nisi ex indulgentia Principis euitare. Aduersus Principes quæ potest fieri executio, cùm nullis humanarum legum sanctionibus teneantur, *nullisq; ad pœnam vocentur legibus, tuti imperij potestate*? Nam quod in iure expressum est: *Principem legibus esse solutum*; id Latini pariter & Græci interpretes, cùm de omnibus legibus, tum maximè de pœnarijs intelligunt, vt ijs Princeps etiamsi delinquat, non coërceatur. siue vt Græci dicunt, ἤγουν ἁμαρτήσας οὐ κολάζεται. Quæ res facit, vt Reges amplitudine potestatis & armorum fiducia erecti, temporalium amissionem nihil timeant; quandoquidem vix vllus eorum tam peruersus existit, quin partis suæ complurimos sectatores inueniat, quorum ope consilióq;, siue arte siue armis agendum sit, solium & sceptrum tueri se posse arbitretur. ob eamq; causam, tantum abest eos imperiosis Pontificum, de regnis auferendis, minationibus terreri, vt ijs potius in pietatem & religionem accendantur. Et verò satis constat, temporalem hanc potestatem, quam Papa super omnes mortales ab

ab aliquot retrò seculis sibi vendicat, Principibus vsque adeo esse exosam, vt ne ij quidē qui Petri sedem vel maximè venerantur, & summam successorum eius potestatem in spiritualibus agnoscunt, illius temporalis dominationis commemorationem haurire auribus, sine indignatione possint. quòd talis nimirum imperij Pontificalis, nullum in sacris literis, vel traditionibus Apostolorum, vllisue antiquorum Patrum scriptis, testimonium, ac ne vestigium quidem appareat, & rem tanti momenti, tantam dico regnandi libertatem, euinci sibi sine manifesto Dei verbo, & euidente probatione, neq; ipsi ferre possint, neq; vlla iuris ratio, aut æquitatis benignitas patiatur.

Quapropter cordatis hominibus plerumq; visum est, Pontifices tranquillitati Ecclesiæ, facilius consulturus, si more maiorum in spiritualis iurisdictionis finibus conquiescant, & pro sua Apostolica charitate precibus & lachrymis orando, obsecrando, obtestando, humiliter à malis Regibus contendant, rectā vt in viam redeant; quàm si odiosa hac tēporalis potestatis interminatione (per quā nihil aut parum proficiunt) morum & fidei emendationem ab ijsdem, velut per vim & metum

tum conentur extorquere. Quod si tam sint obstinati in malo Principes, vt nullis moueri lachrymis, nullis precibus flecti possint, Dei auxilium implorandum, Deiq; iudicio relinquendi. Sed ad cætera nunc pergamus.

Cap. XXXII.

SEcundum argumentum quod Bellarminus ex quinta sua ratione, superius à nobis relata, deducit, his verbis ab eo proponitur. *Potest pastor arietes furiosos destruentes ouile, separare & recludere: Princeps autem est aries furiosus destruens ouile, quãdo est Catholicus fide, sed adeo malus vt multum obsit religioni & Ecclesiæ, vt si Episcopatus vendat, ecclesias diripiat, &c. Ergo poterit pastor Ecclesiæ eum recludere* (dicendum potius *excludere*, recludere enim, aperire est) *vel redigere in ordinem ouium.*

Argumentum hoc quidem admittimus, & præterea quicquid inde necessaria consequutione infertur: inferri autem nihil aliud potest, nisi Pastori Ecclesiæ, quo nomine Papam hîc intelligimus, ius fasq; esse expellere malum Principem de ouili Domini & eum excludere, ne cum reliquo grege Chri-

stiano

stiano in caula Dominica conquiescat: id est, eum extra communionem Ecclesiæ & Sanctorum, per excommunicationem eijcere, atq; omnibus regenerationis in Christo commodis spoliare, ac tradere satanæ, vsq; ad legitimam errati & contumaciæ satisfactionem. At hæc tota pœna spiritualis est & ecclesiastica, & maxima quidem omnium quas habet Ecclesia [b]: vltra quam quod agat, vel contra priuatum, nihil est: nisi vt Principem politicum delinquente superiorem adeat, & ei pro vindicanda piæ matris iniuria, supplicet; qui quoniam nutritius Ecclesiæ est, in eius desertores & rebelles animaduerterere corporalibus & ciuilibus pœnis debet. At hoc auxilio temporali destituitur Ecclesia, quando ipsemet summus Princeps est, qui committit propter quod meritò excommunicari possit, quia ipse nullum habet superiorem, nullisq ad pœnam legibus vocatur tutus imperij maiestate. licet igitur Pastor Ecclesiæ siue Papa, excludere eum ab ouili per excommunicationem possit, atq; ita bonis omnibus spiritualibus priuare, nihil tamen eorum quæ ciuili & humana potestate possidentur, tollere & adimere ei potest; quia non ecclesiasticis, sed

[b] *Can. corri. piantur. 24. q. 3.*

sed policitis legibus, quæ in manu Regum sunt, res tales subijciuntur. & sicut nemo Christianus potest siue Princeps, siue priuatus, Papæ iudicium in spiritualibus effugere: ita nec subditus aliquis quocunq; ordine & loco sit, Regis seu Principis sui iudicium in temporalibus declinare. Nam quòd clericorum causæ alijs quam politicis iudicibus cõmittantur, id singulari Principum beneficio & priuilegio indultum est, quandoquidem iure cõmuni non minus Clerici quam Laici imperio temporali secularium Principũ subsunt. idq; ea ratione constat, quam ipsemet Bellarminus tradit [b]. nempe, *Clerici præterquam quod clerici sunt, sunt etiã ciues, & partes quædam Reipublicæ politicæ.* inde est, quod olim, sub optimis & pijssimis Principibus Christianis, causę omnes Clericorum solitę fuerint, tam ciuiles quàm criminales, modò non ecclesiasticæ, apud politicos & temporales magistratus agitari [c]. Suam igitur, quæ nunc fruuntur, in hac re libertatem, Clerici omnes Principibus secularibus accepto ferre debent, vt capite 15. suprà ostendimus. Vnde miror eundem Bellarminum asserere, Papam potuisse eximere simpliciter Clericos, propria authoritate, per legem canonicam,

[b] *Lib. 1. de Clericis c. 28.*

[c] *Vide S. cap. 15.*

canonicam, à subiectione tẽporalium Principum. Id enim, pace tanti viri dicam, est falso falsius. quia lex Christi neminem priuat iure dominióque suo: priuaret autem, si per eam ius & dominium temporale, quod Principes, antequam fierent Christiani, in clericos habebant, ipsis inuitis auferret. Deinde cùm ipsemet Papa exemptionem suam non alio iure, quàm Principum largitate & beneficio nactus sit (nam vt aduersarij fatentur, subiectus erat de iure & de facto Ethnicis Principibus, sicut alij ciues) absurdum est dicere eum potuisse liberare alios ab illa subiectione. alioqui id in eum conueniret, quod impij Iudęi blasphemãtes Christo Saluatori exprobrarunt [d]: *alios saluos fecit, seipsum non potuit saluum facere.*

[d] *Matth.27.*

Nec maior in hac re Patrum in Concilijs, quàm Papæ, authoritas esse potuit. quapropter locus hic postulat, vt alium etiam errorem coarguamus, qui ex quorundam Conciliorum decretis, non satis perpensè consideratis latissimè emanauit, & nunc nescio ad quos tandem non pertingit: Concilia nempe liberasse clericos à potestate & iurisdictione magistratuum ciuilium; quo nihil quicquam magis à veritate alienum.

Nus-

Nusquam enim in aliquo Concilio reperitur, Patres id sibi authoritatis assumpsisse, vt iudices seculares imperio & iurisdictione in Clericos priuarent, aut vllo modo prohiberent, ne de Clericorum causis apud se in iudicium deductis cognoscerent: nisi postquam singulari Principum beneficio, quod à Iustiniano incepit, id fori priuilegium clericis concessum est. Nam cùm ipsimet illi Antistites, qui Concilijs intererant & præerant, temporalibus potestatibus subditi essent (vt docet S. Augustin. in expositione capitis 13. epistolæ ad Roman.) fieri non potuit, vt aut seipsos aut alios, propria authoritate, ab illa subiectione liberarent. Sciendum itaq; est, priscos illos Ecclesiæ Patres, apud quos disciplina ecclesiastica, cuius nunc neglectus nimius est, syncerè & seuerè viguit, omnem nauasse operam, vt clerici non solùm doctrinâ, sed morum etiam probitate, & vitæ innocentiâ, populo prælucerent. ob eamq; causam Clericos omnes monuisse, & Conciliorum decretis siue canonibus sanxisse, ne ipsorum aliquis, aduersus alium, querelas vllas ciuiles aut criminales ad secularem iudicem deferret: sed vt controuersias suas omnes, vel inter se amicorum

corum arbitrio componerent, vel, si id nollent aut nequirent, eas Episcopali saltem iudicio terminarent. Atque hæc quidem eodem, aut certè non absimili consilio statuerunt, quo D. Paulus in epistola 1. ad Corinth. prohibuit ne Christiani alij alios ad Ethnicorum & infidelium iudicum tribunalia cogerent, ibique contenderent: de quo modò agebamus [c]. eo inquam consilio fecerunt id Patres isti, vt si quid humanitus Clericis contingeret, quod laicis scandalo esse potuit (veluti vitia quæ humanâ fragilitate committuntur) id tectiùs & occultiùs apud proprios Episcopos emendaretur, nec ad aures imperitæ multitudinis perueniret, quæ sæpè doctrinam moribus metitur, & aut cõtemptui aut ludibrio eiusmodi Clericorum lapsus habere solet. & præterea ne Clerici, qui pacis & cõcordię studiosi esse debent, & charitatis ac patientiæ exemplum opere & sermone præbere, litium & discordiarum viam sternere secularia iudicia frequentando, viderentur. [c] Cap. 21.

His ergo decretis Conciliorum nihil iuri laicorum detractum est, quo minus de causis Clericorum cognoscerent. Non enim vetuerunt Patres, imò nec vetare potuerunt,

ne iudices seculares causas clericorum ad se perductas disceptarent, definirentq; (id enim fuisset Principibus & Magistratibus ius dominiúmque suum eripere, quod lex Christi non permittit) sed vetuerunt ne Clerici alij alios ad eiusmodi iudices pertraherent, canonicis siue ecclesiasticis pœnis in non parentes constitutis. Hoc autem constituere, rectè & legitimè sine cuiusquam iniuria potuerunt: quemadmodum bonus multorum liberorum pater, præcipere potest filijs, & sub pœnis domesticis prohibere, ne inter se de vllis controuersijs apud iudicem contendant, sed vt de patris aut fratrum sententiâ litem omnem discordiamq; consopiant: nec id liberis imperando, legitimorum iudicum potestati quicquam præiudicat. Ita planè Conciliorum Patres filijs suis, id est, clericis, actionum inter se apud seculares iudices exercitio interdixerunt, non auferendo quidem laicis cognoscendi & iudicandi facultatem, sed adimendo clericis pristinam ipsos impune adeundi libertatem. Hoc autem non est eximere clericos de potestate & iurisdictione magistratuum temporalium, sed tantùm viam & modum inire, per quem clerici aduersus clericos negotium habentes, ius

ius suum facilè cõsequantur, sine vllo forensi strepitu laicorum. Atq; hæc ita prorsus se habere né quis omnino dubitet, operæpretium esse existimaui, ipsa Conciliorũ decreta subijcere, ex quibus malè intellectis error iste ortus est: vt inde lector narrationis nostræ veritatem intelligat.

Primum ergo quod de hac re aliquid decreuit, fuit Concilium Carthaginense tertium, anno Domini 397. celebratum: cui interfuit S. Augustinus, & subscripsit. eius Concilij can. 9. sic scribitur. *Item placuit, vt quisquis Episcoporum, presbyterorum, & diaconorum seu clericorum, cùm in Ecclesia ei crimen fuerit intentatum, vel ciuilis causa fuerit commota, si relicto ecclesiastico iudicio, publicis iudicijs purgari voluerit, etiam si pro ipso fuerit prolata sententia, locum suum amittat, & hoc in criminali iudicio. In ciuili verò perdat quod euicit, si locum suum obtinere voluerit. Cui enim ad eligendos iudices vndiq; patet authoritas, ipse se indignum fraterno consortio indicat, qui de vniuersa Ecclesia malè sentiendo, de iudicio seculari poscit auxilium: cùm priuatorum Christianorum causas Apostolus ad Ecclesiam deferri, atq; ibi determinari præcipiat.* Ecquod hic verbum est, ex quo proba-

Cui enim ad eligẽdos &c. Hoc ideo dicitur, quia tunc temporis magistratus solebant dare iudices priuatis causis disceptandis postulatis litigatorum, & de eorum consensu: & ideo clericorum consortio indignum iudicabant, qui iudicem potius laicum quàm clericum postulabat.

bili aliqua ratione colligi possit, Concilium voluisse clericos magistratuum secularium iurisdictione eximere? aut clericis laicos non esse legitimos iudices indicare? quin planè contrà ostendit, se non negare seculares iudices de causis clericorum rectè cognoscere & iudicare posse, nec se ipsorum sententias, quasi à non competente iudice latas improbare; sed tantùm id agere, vt eorum clericorum leuitatem & procacitatem coerceat, qui post causam in Ecclesia tractari cœptam, spretis & relictis iudicibus ecclesiasticis, laicorum se arbitrio iudicioq; committunt. quo casu, non improbat quidem Concilium sententiam à seculari iudice latam, nec eum non legitimum iudicem fuisse pronunciat, sed tantũ pœne nomine priuat clericum fructu & emolumento talis sententię, propter eius improbitatem. Quod autem illius Concilij Patres tunc agnoscebant Magistratus ciuiles esse legitimos iudices clericorum, ex eo satis intelligi potest, quòd decretum hoc suum ad eum casum restrinxerunt, quo crimen clerico *in Ecclesia fuerit intentatum, vel ciuilis causa fuerit commota.* extra hos casus ergo, clericis licebat impunè, per hunc Canonem, in foro ciuili causas

suas

suas persequi, & coram iudice seculari litigare.

Sequutum deinde est celeberrimum Concilium Chalcedonense ann. Dom. 451. quod Can. itidem 9. sic statuit. *Si quis Clericus aduersus Clericum habeat negotium, non derelinquat proprium episcopum, & ad seculariа percurrant iudicia. Sed prius actio ventiletur apud proprium Episcopum, vel certè consilio eiusdem Episcopi apud quos vtræq; partes voluerint, iudicium obtinebunt. Si quis præter hæc fecerit, canonicis correptionibus subiacebit.* Ecce vt Concilium hoc sermonem dirigit ad clericos, ne proprijs episcopis relictis, iudices adeant seculares: non autem ad Magistratus & iudices temporales, ne venientes ad se clericos audiant, & causâ cognitâ pronuncient, ac iudicatum facere, iuris ordine compellant. nihil ergo potestati laicorum hoc Canone detrahitur. quinimo verba illa canonis siue decreti, *sed prius actio ventiletur apud proprium Episcopum*, satis ostendunt Concilij Patres id solùm exigere, vt causæ omnes clericorum in prima instantia apud episcopum ventilentur; deinde si opus fuerit, ad secularis iudicis examen deferatur: neq; enim verisimile aut credibile est, ver-

bum illud *Primùm* à tot summis & sapientibus viris otiosè & superfluè positum fuisse: atq; ita canon ille omnino conuenit cum Nouella Iustiniani constitutione 83. in clericorum gratiam facta. *Vt Clerici apud proprios Episcopos primùm conueniantur, & post hac apud ciuiles iudices.* Non ergo infirmatur hoc canone, sed potius confirmatur iurisdictio secularium iudicum in clericos.

Eodem modo in Concilio Agathensi, sub Alarico Rege, anno Dom. 506. Patres qui eo conuenerant, can. 32. statuerunt, *ne clericus quenquam præsumat apud secularem iudicem, Episcopo non permittente, pulsare.* quem canonem Gratianus in suum Decretum, mutata lectione, & sensu detorto, non sine flagitio transtulit. Nam quod dixerat Concilium, *Clericus ne quenquam præsumat*, &c. id ille ad suam sententiam hoc modo corrupram traxit: [d] *Clericum nullus præsumat apud secularē iudicem, Episcopo nō permittēte, pulsare.* Vt prohibitio etiā Laicos includat, ne Clericum coram iudice seculari conueniant: cùm tamen solis Clericis facta sit, nulla de laicis habita mentione. quinimo pars secunda illius canonis manifestè ostendit, Concilium ita demum laicis Clericos ad seculariа

[d] XI. q. 1. Can. Clericum.

cularia iudicia trahentibus ſuccenſere, & pœnas eccleſiaſticas proponere; ſi per calumniam vexandi animo id egerint. Sequitur enim in eo Canone: *Si quis verò ſecularium per calumniam, Eccleſiam aut Clericos fatigare tentauerit*, apud ſeculares iudices ſcilicet litigando, *& conuictus fuerit, ab Eccleſiæ liminibus, & à Catholicorum communione, niſi dignè pœnituerit, coerceatur*. Corrupit autem Gratianus non ſolùm huius Concilij ſententiam, ſed etiam epiſtolæ Marcellini Papæ, in eadem Cauſ. & quæſt. can. 3. & pro *Clericus nullum*, poſuit *Clericũ nullus*. vt mirum non ſit, Canoniſtas, qui Gratiani tantùm collectanea perlegebant, falſa lectione deceptos, in hunc quem carpimus errorem incidiſſe. ſed mirum eſt Bellarminum corruptam illam Gratiani lectionem vtrobique ſequutum eſſe, ac non potius veram & genuinam ipſorum authorum in ſuis Cõtrouerſijs, lib. 1. de Clericis. cap. 28.

In Matiſconenſi autem Concilio I. ſub Guntramno Rege habitum, anno Dom. 576. Canon 8. in hunc modum conſcriptus eſt. *Vt nullus clericus ad iudicem ſecularem, quemcunq; alium fratrem de clericis accuſare, aut ad cauſam dicendam trahere, quocunq; loco præſu-*

mat: sed omne negotium clericorum aut in Episcopi sui, aut in Presbyteri, aut Archidiaconi præsentia finiatur.

Et in tertio Concilio Toletano, quod Æra 627. hoc est ann. Dom. 589. regnante Reccaredo Rege celebratum est, Canone 13. de Clericis similiter statuitur. *Diuturna indisciplinatio, & licentiæ inolita præsumptio, vsque adeo illicitis ausibus aditum patefecit, vt Clerici conclericos suos, relicto Pontifice suo, ad iudicia publica pertrahant. Proinde statuimus hoc de catero non præsumi. Si quis hoc præsumpserit facere, & causam perdat, & à communione efficiatur extraneus.*

Hæc illa sunt solennia & ferè sola sacrorum canonum decreta, in quibus errorem suum fundant, qui falso putant Concilia potuisse eximere, & de facto exemisse, Clericos de potestate Laicorum: quos tamen ipsimet Canones adeo perspicuè redarguunt, vt nihil necesse sit alia, ad eam opinionem conuellendam, aliunde accersere. Atq; hæc ego quidem, non eo animo & consilio, vt priuilegia clericorum exagitem, aut quod ea illis inuideam, vel detrahi cupiã. Sciunt qui me norunt, quo semper loco Ecclesiasticos homines habuerim habeamq;. Sacerdo-

tes

res Dei, vt parentes, veneror, omniq; honore dignos censeo. Sed eos, tanquam humilis filius moneo ne ingrati sint, nec benefactores dedignentur, à quibus tot illis priuilegia accesserunt. Principes temporales vt Patronos, & libertatis suæ vindices, ac protectores, colere & suspicere tenentur: & non, vt quidem eorum nunc faciunt, negare ea se Principibus debere; sed libertatem & exemptionem omnem Pontificijs & Canonicis constitutionibus accepto ferre; quo nihil ab ingratis animis proficisci potest ingratius. Non enim à Pontificibus sed à Principibus secularibus, nec à Canonibus sed à legibus, quicquid habent temporalis libertatis acceperunt.

CAP. XXXIII.

AMplius dicam, & veritatem dicam, licet odium fortassis mihi parituram ab ijs quibus omnia sunt inuidiosa, quæ suo studio & desiderio vel minimùm aduersantur. Dicam ergo, & grande verbum proloquar, cuius fortè aut nondum meminit quisquam, aut, si meminit, saltē eos quorū intererat id scire, non vt debuit cōmonefecit. Clericos

scilicet

scilicet per totum orbem, quocunq; ordine vel gradu sint, non esse adhuc vllo modo exemptos & liberatos à potestate temporali Principum secularium in quorum regnis & regionibus vitam degunt, sed perinde ac cęteri ciues ijs subiectos esse in omnibus, quæ ad politicam & temporalem administrationem & iurisdictionem pertinent, inq; eos ius vitæ ac necis, sicut in cæteros subditos ad eiusmodi Principes pertinere; ac proinde quidem posse Principem (de eo loquor qui superiorem in temporalibus non agnoscit) Clerico delictum quodlibet non ecclesiasticum committenti, culpam vel clementia & indulgentia condonare, vel debitis lege supplicijs vindicare. Hoc etsi durum, & paradoxo simile ijs fortè videatur, qui contrariæ opinionis errore imbuti se in solius summi Pontificis ditione ac potestate constitutos arbitrantur, nec vllis præterea humanarum legum constitutionibus obligari: faxo tamen breuiter vt planè intelligant nihil hoc verbo esse verius, dummodo faciles aures velint rectæ rationi aperire. Pendet autem eius veritas ex ijs qui suprà, de melioris notæ Theologorum sententiâ, posita sunt & probata: & inde necessaria atque euidenti con-

conclusione mox demonstrabitur. Primùm igitur positum est & concessum, atq; etiam firmissimis rationibus & testimonijs confirmatum, Christianos omnes, tam Clericos quàm laicos in Regum & Imperatorum manu ac potestate fuisse, quamdiu Ecclesia sub Ethnicis Principibus militabat: Atque hoc quidem demonstrationis nostræ fundamentum est: cui illud accedit, quod similiter positum est & concessum, nempe *legem Christi neminem iure dominioq; suo priuare*, quia *non venit soluere legem sed adimplere*. ac proinde Principibus postea ad fidem perductis certum est clericos omnes eodem ordine & loco mansisse, quantum ad subiectionem temporalem, quo prius erant, Principibus in infidelitate constitutis, quia lex Christi neminem priuat dominio suo, vt dictum est. atq; ea ratione priuilegia & exemptiones à pijs Principibus clericis sunt concessa, quibus neutiquam opus illis fuisset, si clerici non pleno iure, vt antè, sub Principum potestate & iurisdictione mansissent. Hæc adeo clara sunt & aperta & tam supra tot testimonijs, tot monimentis, probata & testata, vt ea repetere hoc loco, aut illis aliquid addere, opera superuacanea videatur. quod sequitur

quitur ergo videamus: videamus inquam, quo modo ex iſtis principijs ſuperior ſententia noſtra, manifeſta demonſtratione, & concludendi neceſſitate procedat. nempe hoc modo. Nuſquam memoriæ proditum eſt ab vllo ſcriptore, Principes qui iſtis Clericos priuilegijs & exemptionibus donarunt, ita eos à ſe liberos dimiſiſſe, vt ſibi amplius non ſubeſſent, nec Maieſtatem agnoſcerent, imperióue parerent (legantur quæ de priuilegijs illis ſcripta ſunt, ne minimum quidem in ijs tantæ libertatis teſtimonium reperietur.) Id tantùm clericis largiti ſunt, ne apud magiſtratus ſeculares, ſed apud proprios Epiſcopos & iudices eccleſiaſticos cõueniantur: hoc autem non eſt eximere clericos de poteſtate ipſorum Principum, aut eorum iuriſdictioni iudicioq; præiudicium facere, ſiquando illis libitum fuerit de cauſis Clericorum cognoſcere, quæ modo merè ſpiritualia non ſunt, imo non potuerũt Principes, nec adhuc poſſunt, clericos in ſuis regnis conſtitutos ea libertate donare, ne ipſis poteſtate temporali ſubſint, neue delinquẽtes ab ijs iudicari & puniri poſſint, niſi eadem operâ ſeſe principatu atq; imperio abdicent. eſt enim proprium Principum inſeparabile,

parabile, animaduertere posse in delinquentes, & omnia reipublicę membra, ciues inquam omnes, pœnis & præmijs legitimè gubernare. Et sicut in corpore naturali membra omnia capiti subijciuntur, atq; ab eo reguntur, vt monstrosum planè corpus appareat, in quo superflua & à capitis imperio aliena membra conspiciuntur: ita etiam in corpore politico, necesse est membra omnia Principi, seu capiti, esse subdita, & ab eo regi, hoc est præmijs vel pœnis affici secundum merita singulorum. Atqui clerici (vt fatentur aduersarij) [a] *præterquam quod clerici sunt, sunt etiam ciues, & partes quædam reipublicæ politicæ.* quod verum est; & eâ ratione inter regni ordines numerantur, primúmque locum obtinent. Ergo vt ciues & reipublicæ politicæ partes, Principi subsunt; nec possunt ei in temporalibus, quamuis id ipse vellet, non esse subiecti: alioqui verò aut ipse Princeps non esset, aut non illi ciues. Stultum igitur est existimare Clericum in quacumq; causa conuentum (modò non merè spiritualis sit) posse summi Principis consistorium declinare, aut eius cui, ex certa scientia, Princeps causæ cognitionem specialiter mandauit. Nam quod Principes perraro

[a] *Bellarm. lib. 1. de Cleric. cap. 28.*

raro de causis clericorum cognoscunt, aut suis eas magistratibus mandant, id non potestatis sed voluntatis defectum arguit. Hinc est, ex hoc inquam Principum secularium in clericos imperio temporali, quòd nostro seculo Carolus V. Imperator vocari in ius ad se fecit, Hermannum Archiepiscopum Colonienſem, vt de criminibus à clero & Vniuersitate ei obiectis se purgaret: [b] quodq; multis in locis Principes sibi quædam clericorum delicta specialiter vindicanda reseruarunt: eáque suis magistratibus cognoscenda & iudicanda committunt. vt sunt illa crimina quæ priuilegiata vocantur in Gallia, veluti maiestatis, gestationis armorum, adulterinæ monetæ, infractæ securitatis, & similia: neq; per hoc vllam clericis iniuriam fieri, aut ecclesiasticam libertatem aliqua ex parte impediri, minuiue putandum est. Multi ecclesiasticam libertatem in ore habent, qui prorsus, cuiusmodi illa sit, ignorant. nos eam alio loco [c], quid sit, & in quibus consistit, vberius explicabimus.

[b] *Surius in commentar. ann. 1545.*

[c] *Infrà cap. vlt.*

Quæ cùm ita sint, nemini, credo, obscurum esse potest, omnem Clericorum libertatem temporalem, tam quoad personas quàm quoad res, à secularibus Principibus esse

esse profectam: non autem, vt quidam putant, vel iure diuino debitam, vel à summo Pontifice, aut canonibus, ijs tributam. Nam quod Bellarminus pro supplemento & ratione adfert, [d] vt probet Papam & Concilia exemisse simpliciter clericos de potestate temporali, *legem* scilicet *Imperialem cedere debere legi canonicæ*, id non vniuersè verum est, sed tunc solùm, quando lex canonica de rebus merè spiritualibus & Ecclesiasticis lata est: subiectio autem vel libertas clericorum in ciuilibus negotijs, non est res merè spiritualis & ecclesiastica, sed potius politica & temporalis, quo casu sacri canones non dedignantur imitari leges ciuiles. [e] Nec maior vis in eo est quod subijcit, *Papam posse Imperatoribus iubere in ijs, quæ ad Ecclesiæ authoritatem spectant.* quasi diceret, Papam potuisse cogere Imperatorem emittere Clericos de sua potestate, quia libertas Clericorum spectat ad Ecclesiæ authoritatem. Nam hoc quoq; falsum esse ex eo dignoscitur, quod nunquam maior fuerit Ecclesię authoritas, quàm tunc cùm Clerici omnes Principibus Christianis, & Principum Magistratibus, temporali subiectione paruerunt. Nec ista quidem clericis exemptio

[d] *Dict. lib. 1. cap. 28. de cleri.*

[e] *Cap. 1. de noui oper. nunciat.*

emptio & libertas ad augendam Ecclesiæ authoritatem concessa est, illa quippe non minor antea fuit; sed ad eos liberandos à vexatione & molestijs, quas sæpe secularium iudiciorum rigor & seueritas adferebant.

Hinc illa existit quæstio. Liceatne Principibus, in suo cuique territorio sine vllâ Ecclesiæ iniuria, priuilegium istud exemptionis clericorum, à secularium iudicum cognitione, aliquo casu reuocare, atq; ad ius commune & statum pristinum rem totam reducere? De qua non ita pridem consultus & interrogatus, nihildum respondi, nisi nouam eam mihi videri, & deliberationem difficilem: licet enim à nonnullis proposita sit, à nemine tamen pro dignitate tractata est. Mouebat consultores communis & vsitata adimendorum priuilegiorum ratio, quam solet ipsemet Pontifex, omnesq; Principes obseruare: ea est, si aut reipublicæ noxia esse incipiant, aut causa propter quam concessa erant defecerit, aut ipsis priuilegiarij ad malum & illicitum finem abutantur. Et causam quidem huius exemptionis concedendæ adhuc durare, semperq; duraturam dicebant; reuerentiam nempe quam omnes ei hominum generi exhibere debent:

eius

eius tamen abusum, non sine magno totius ordinis ecclesiastici scandalo, multis in locis adeo frequentem esse, vt id illis beneficium merito adimi posse videatur. Hæc illi. Sed nos ea de re in libris, *de corruptione seculi*, si Deus vitam & vires dederit, vberius & explicatius disputabimus.

CAP. XXXIIII.

AD argumentum nunc igitur reuertor, quod capitis 32. initio propositum est, & respondeo, nihil illud ad bonorum quorumlibet temporalium nedum ad regni ademptionem pertinere. Certum enim est, & certo certius, excommunicationem, quâ solâ separantur & excluduntur peruersi Christiani à consortio fidelium, & communione Ecclesiæ, nemini patrimonium & bona temporalia auferre; nisi ex eiusmodi causa procedat, quam Princeps temporalis, pœnâ publicationis bonorum vindicandam, suis legibus nominatim sanxerit. Quo casu non Papa sed Princeps, non excommunicatio sed legis ciuilis latio bona excommunicato adimit. Papa certè, ne clerico quidem à se excommunicato & deposito, siue degradato,

[a] Cap. cùm non ab homine. de iudic.

bona patrimonialia auferre potest. [a] Malè quidem ageretur cum gente Christiana, si per solam excommunicationem, latam à iure vel ab homine, excommunicatus rerum suarum dominio excideret: quandoquidem bona semel à fisco harpagata, vix vnquam ad veterem dominum reuertuntur. atq; ita excommunicatio quæ medicinalis esse debet, esset quodammodo exitialis: propterea quòd excommunicatus, licet culpam iusta pœnitentia eluendo, in pristinum statum gratiæ fuerit restitutus, bona à fisco occupata, & forsitan consumpta vel alij donata nunquam aut ægre recuperare posset.

Censuræ igitur ecclesiasticæ, quarum grauissima est excommunicatio, in animas, non in opes laicorum agunt. sicut è contrario, pœnis ciuilibus corpora, non animæ afficiuntur. Cùm itaq; non pontificali sed Principali authoritate, fontes & facinorosi bonorum amissione plectantur: cùm inquam non Pontifex sit, qui ecclesiasticæ iurisdictionis potestate, & vi ac virtute excommunicationis, alteriusue censuræ quantumlibet iustæ & grauis, bona temporalia alicui priuato adimit: sed Princeps tantum politicus, qui vt Ecclesiæ gratificetur, & ei factam iniuriam

riam vindicet, nunc has nunc illas, arbitratu suo, pœnas in eius contemptores, legibus à se latis sancire consueuit: quî fieri potest, vt Papa ipsimet Principi, qui super se neminem in temporalibus iudicem habet, quiq; legibus nullis ciuilibus tenetur, Regnum, Principatum, ditionem, dignitatem, omneq; dominium, sola Pontificia & ecclesiastica authoritate eripiat? Nunquid plus ei potestatis in Principes, quàm in priuatos, Dei lege, tributum esse constat? aut nunquid Principibus quàm priuatis duriore & deteriore conditione est viuendum; vt quod Ecclesia in priuatum nequeat, id in Principem possit exercere?

Sed vt huius rei veritas aliâ adhuc ratione euidentius appareat, quæro ab istis, vtrum Papa maiore nunc cum authoritate Regibus & Imperatoribus præsideat, quàm quâ olim prædictus erat, antequam Constantini & aliorum Principum largitate, ad temporalem principatum esset euectus? an verò pari omnino; eâ scilicet quam Christus Petro contulit, & quam nemo mortalium angustare vel amplificare potest, quamque, amisso omni principatu seculari, non eo minus ad finem vsque seculi retinebit? Et si

maiore, vnde illa tandem? à Deo ne, an ab hominibus? neutrum certè sine manifesta calumnia affirmari potest. Ecquis enim, cui sanum est cerebrum, vnquam dixerit, nouum aliquod imperium in Reges & Principes Christianos à Deo Pontifici datum, ex eo quod ipse temporaliter quibusdam in locis regnare, & diadematus simul ac mitratus in oculos hominum prodire cœperit? aut si dicat, vlla id possit vel ratione vel authoritate comprobare? Multo autem minus talis ei ab hominibus authoritas accessit. quia vt vulgò dici solet, *actus agentium non operantur vltra ipsorum voluntatem.* [b] & quamuis Reges & Imperatores Christiani, suas Christi vicario ceruices in spiritualibus submiserint, & adhuc submittunt (qui modò fidem orthodoxam profitentur) tamen nemo omnium in temporalem Papæ ditionem & potestatem cõcessit. nemo non liberam atq; intactam suam iurisdictionẽ secularem sibi reseruauit. quod si fortè aliter ab aliquo factitatum inueniatur, id exceptionis loco habendũ est, per quã regula in non exceptis solidius confirmetur. Ex hoc autem fundamẽto, quod certissima ratione nititur, argumẽtum optimum ad hanç formã redigi potest.

[b] *L. non omnis 19. D. de reb. cred.*

Summus

Summus Pontifex non habet nunc maius imperium in Principes temporales, quàm habuit antequã ipse esset Princeps temporalis.

Atqui antequam esset Princeps temporalis, nullum in eos temporale imperium vllo modo habuit.

Ergo nullum nunc quoq; in eos vllo modo habet.

Propositionis veritas adeo est perspicua, vt eam alijs argumentis ostendere, nihil sit necesse. Assumptum autem probatur hoc modo.

Nemo inferior & subiectus habet imperium in suum superiorem & Dominum, vt possit eum iudicare in eo ipso in quo est ei subiectus.

Papa antequam fieret Princeps temporalis, erat Regibus & Imperatoribus, quantum ad temporalia, inferior & subiectus.

Ergo non habuit in eos temporale imperium, vt possit illos in temporalibus iudicare.

Huius quoq; syllogismi propositio omnem extra controuersiam est, cùm nemo nisi à superiore iudicari possit, à superiore in-

quam in ea ipsa re de qua iudicium constitutum est. Nam, vt sæpius dictum est, *par in parem nõ habet imperium*. & per rerum naturam fieri non potest, vt vnus & idem sit simul inferior & superior, in eodem potestatis genere, respectu vnius & eiusdem: non magis quàm vt idem sit pater & filius respectu vnius & eiusdem, eaq; ratione vtitur Bellarminus vt probet Papam *non posse submittere seipsum sententiæ coactiuæ Conciliorum* [c]. Assumptionem fatentur aduersarij, cùm affirment, & rationibus liquidò confirment, *exceptionem* (seu mauis exemptionem) *clericorum in rebus politicis, tam quoad personas, quàm quoad bona, iure humano introductam esse* [d]. Nam teste Augustino, *iura humana, sunt iura Imperatorum, quia ipsa iura humana per Imperatores & Reges seculi, Deus distribuit generi humano* [e]. Ab Imperatoribus ergo & Regibus habent Clerici, quicquid exemptionis & libertatis est, quâ nunc in rebus politicis toto orbe perfruuntur, vt supra proximo cap. ostendimus: idq; gratuitò: non enim vt ea Clericis beneficia concederent, cogi ab Ecclesia vllo modo potuerunt. quandoquidem nulla id lege diuina expressum & cautum reperitur; & lex Christi neminem

[c] Lib 2. de Conciliis. ca. 18.

[d] Bell. lib. 1. de cler. cap. vlt.

[e] Can. quo iure. dist. 8.

minem iure dominióq; ſuo priuat, vt ipſi fatentur, & nos ſæpius monuimus. Ideóque, vt ipſorum fert doctrina [f], *Epiſcopi Regibus in temporalibus rebus, & Reges Epiſcopis in ſpiritualibus ſubiecti eſſe debent.* His omnibus conſequens eſt, Clericos communi reliquorum ciuium iure in rebus politicis & temporalibus vſos fuiſſe, & ſecularium iudicum poteſtati æquè ſubiectos, atq; cæteros ciuitatum incolas, antequam iſtis exemptionum priuilegijs à Pijs Principibus donarentur: nec vllum in ea re inter epiſcopum Romanum, ſiue Papam, & alios clericos diſcrimen fuiſſe, multi ſancti Pontifices ingenuè faſſi ſunt. Quod ergo fieri potuit, factum eſſe fingamus: Pontificem ſcilicet nullo adhuc Principatu aut priuilegio temporali donatum, ſed ſicut eius coepiſcopi & fratres in Gallia, Hiſpania, Britannia, alijſq; in regnis, ſub alieno imperio vitam degere. Nonne ſuperioris argumenti neceſſitate euinceretur, non poſſe eum Principes, quibus temporaliter ſubiectus eſt, in temporalibus iudicare ac punire? Aut ergo maius nunc imperium in Reges & Imperatores nactus eſt, per exemptionem & priuilegia ab ipſis conceſſa, quàm antea habuit; aut eos adhuc non poterit in

[f] *Author. reſponſi ad præcip. ca. apologiæ, quem multi Bellarminũ eſſe dicunt.*

temporalibus iudicare.

Quod si fortè aliquis tam sit ineptus, vt dicat, Papam semper hanc potestatem ab ipso Christianæ Ecclesiæ primordio habuisse, iudicandi scilicet ac deponendi malos Principes, sed iniuriâ temporum, ex accidente quodam impeditum fuisse, ne eam exerceret, quamdiu illis quoad temporalia subijciebatur: nunc verò, postquam temporali Principum iugo subtractus est, & Princeps temporalis effectus, nihil esse quod impediat quo minus iurisdictionem illam liberè exerceat, si quis inquam hæc tam vana iactitet, non aliud ei respondendum est, nisi non solum falsa, sed etiam ἀδύνατα esse quæ dicit, hoc posito quod aduersarij fatentur, quódque verissimum est: Pontifices nimirum, antequam à pijs Principibus temporali iurisdictione penitus eximerentur, fuisse ipsis de iure & de facto subiectos. Impossibile enim est eos tunc habuisse illam potestatem: quia non competit nisi iure superioritatis. implicat autem contradictionem, Papam fuisse iure superiorem, & iure subiectum, eodem tempore, & in eadem potestatis specie, respectu vnius & eiusdem. & naturalis rerum ordo non patitur, vt

8 Rom. 13.

inferior

inferior siue subiectus superiori & dominanti imperet. Cùm itaque absurdum sit, & impium, existimare Christum Saluatorem, *qui non venit soluere legem, sed adimplere*, aliquid contra legem naturalem, & sanctissimam viuendi normam statuisse, necesse est magno eos in errore versari, qui asserunt Petro, & in eius persona cæteris Pontificibus ei succedentibus, supremam hanc, de qua sermo est, potestatem, à Christo fuisse collatam: cùm nihil ad eius rei fidem faciendam adferant, præter rationes quasdam remotas, & parum firmas, ex similitudinibus, comparationibus, allegorijs, & id genus alijs consarcinatas, vt ex ijs quas iam refutauimus videre est: quæ omnes reijciendæ sunt, & nihili faciendæ, quando ad eas positas & cõcessas absurdum aliquod, vt in proposito, consequitur; vel quando probabiliores, & fortiores rationes in Scripturarum & Patrũ authoritate fundatæ contrariam sententiam propugnant.

Supereſt postremum Bellarmini argumẽtum, in quo refutando non multa opera opus est. *Tertium*, inquit, *argumentum est: Potest pastor, ac debet, omnes oues ita pascere, vt eis conueniat. Ergo potest ac debet Pontifex*

Christianis

Christianis ea iubere, atq; ad ea cogere, ad quæ quilibet eorũ, secundùm statum suum, tenetur. id est, singulos cogere, vt eo modo Deo seruiant, quo secundùm statum suum debent. debent autem Reges Deo seruire defendendo Ecclesiam, puniendóq; hæreticos & schismaticos. Ergo potest ac debet Regibus iubere, vt hòc faciant, &, nisi fecerint, etiam cogere per excommunicationem, aliasq; commodas rationes.

Non video equidem quid hoc argumento contineatur, quod Pontificis authoritatem & potestatem temporalem confirmet, infirmetue. Nam eius principium de pastu spirituali necessariò intelligendum est. facultates enim Pontificiæ, quamuis magnæ sint, reficiendis omnibus ouibus pastu corporali non sufficerent. finis quoq;, siue conclusio, de coërcione & compulsione spirituali intelligi debet: ait enim *cogere per excommunicationem, aliasq; commodas rationes*, subaudi *Ecclesiasticas*. Papa enim est pastor Ecclesiasticus, non temporalis, nisi quatenus ipse nunc certis in locis temporalem principatum obtinet. Concedimus ergo totum istud argumentum, & vltrò fatemur, ac profitemur, Papam omnibus Principibus spirituali potestate imperare, illisq; iubere posse,

vt

vt faciant quæ ad ſuam ſuorúmq; ſalutem pertinent, & ni faxint, *etiam cogere per excommunicationem, aliáſq; commodas rationes.* Commodæ autem rationes ſunt omnes rationes ſpirituales, non autem temporales, niſi à temporali magiſtratu expediantur. Idq; animaduertens Ioannes Driedo in libris de libertate Chriſtiana [h], poſtquam oſtendit duas haſce poteſtates & iuriſdictiones iure diuino in Eccleſia eſſe diſtinctas, & *omnem poteſtatem ſecularem in ſpiritualibus ſubiectam eſſe Papali poteſtati, ita vt Papa ratione curæ paſtoralis poteſtatem habeat in Imperatorem Chriſtianum, perinde atq; pater ſpiritualis in filium, & tanquam paſtor in ouem ſuam, vt poſſit eum iudicare & corrigere, ſi laberetur in hæreſim, aut denegaret publicam iuſtitiam pauperibus & oppreſſis, aut leges conderet in præiudicium Chriſtianæ fidei.* (quæ omnia nos quoq; aſſerimus) Nullam aliam iudicij & correctionis Papalis, in Imperatores ſic delinquentes, pœnam, niſi ſolam excommunicationem ponit: quod ſciret nimirum Pontificiam poteſtatem & iuriſdictionem ſpiritualibus pœnis eſſe contentam, nec progredi vlterius poſſe, niſi in temporalis poteſtatis fines excurrat, & alienam iuriſdictionem,

[h] *Lib.2.c.2.*

iure

iure diuino à sua distinctam & separatam inuadat. Non est autem cõmoda ratio & via, quam ineunt aduersarij, de malis Regibus imperio deponendis: quin potius omnibus modis incommodissima. tum quia vix vnquam ipsis Pontificibus aut Ecclesiæ feliciter succedit: sed infinitas in Ecclesiam & Rempub. Christianam calamitates, exintestinis discordijs, schismatis, & bellis ciuilibus, solet inuehere; tum etiam quia respectu Papæ, cui spiritualia tantùm commissa sunt, talis ratio non potest non videri prorsus aliena, atq; ex vsurpata iurisdictione procedere: ac proinde [i] neq; commoda, neq; iusta, neq; possibilis est censenda. Hactenus rationes omnes, & ex rationibus argumenta, quibus Bellarminus conatur ostendere Papam habere supremam in Principes seculares potestatem *indirectè*, pro ingenij mei tenuitate, trutina nudæ & apertæ veritatis expendi.

[i] *L. filius. 15 D. de cond. instit. l. 4. §. condemnatum. D. de re iudic.*

Cap. XXXV.

PVtabam initiò, cùm hoc opus ordirer, satis esse, rationes omnes quibus vir iste doctissimus vtitur, diligenter excutere. Sed quoniam remittit nos ad alia, quæ apud Nicolaum

colaum Sanderum extare dicit (*vide plura*, inquit, *apud Nicolaum Sanderum lib. 2. cap. 4. de visibili Monarchia, vbi etiam multa ex ijs, quæ diximus, inuenies*) operæpretium me facturum arbitror, si illa quoq; Sanderi, quæ reliqua sunt, in medium protulero; ne nostræ scriptionis lector curiosus, aliquam aduersæ partis rationem omissam esse queratur: & ideo omissam putet, quòd talis sit quę facilè conuelli nequeat. Constat quidem inter omnes, qui illos Sanderi libros non raptim & limis oculis percurrerunt, omnem eum mouisse lapidem, & plurima præter cæteros argumenta corrogasse, vt Papam istâ, qua de agitur, temporali potestate in omnes Christianos præditum esse demonstret. Sed verisimile tamen est, virum illum, aut acerbiore in suam Reginam Elisabethã odio, cuius è regno exulabat, aut nimio in summum Pontificem Pium V. studio, cui multis nominibus erat deuinctus, aut alio, nescio quo, affectionis animi fumo vsque adeo fuisse occæcatum, vt non viderit se multa, non solum falsa & aliena, sed etiam à communi sensu & rationis iudicio abhorrentia, pro certis & solidis argumentis vsurpare. Eius ergo reliqua argumenta à Bellarmino

mino de industria, vt opinor, prætermissa, ad compendium huc transcribam.

1. Argumentum. Vnum igitur ex eo deducit, quòd Sauli regnum ablatum fuerit, quia præcepta Domini, per Samuelis ministerium ei nunciata, non obseruauerat. Vnde sic colligit. *Ergo cùm post Spiritum Sanctum de cœlo missum, non minor possit esse nunc in Ecclesia Christi spiritalis potestas, quàm in Synagoga olim fuit: etiam nunc fatendum est, eum Regem, qui Dominum per summi Pontificis os loquentem audire contempserit, regni iure ita priuari posse, vt alius interim ab eodem Pontifice in Regem vngatur, vtq; ab illo die is verè sit Rex, quem Pontifex ritè inunxit, aut aliàs consecrauit, & non is qui manu satellitum armatus regni solium occupauit.*

2. Argumẽtum. Aliud ex eo, *quòd Ahias Silonites, viuo adhuc Salomone, prædixit Ieroboam decem tribubus præfuturum* [a]. *Ex quo intelligitur*, inquit, *vel totum regnum, vel partem aliquam, ab iniquo Rege per spiritualem Ecclesiæ potestatem auferri posse. Quæ enim potestas olim fuit in sacerdotibus & Prophetis, eadem nunc est in Pastoribus & Doctoribus Ecclesiæ, quorum est ita saluti animarum consulere, vt non patiantur, per impij Regis inobedientiam*

[a] 3. Reg. 11.

dientiam & tyrannidem, infinitæ multitudinis populum ad schisma & hæresim compelli & pertrahi.

Tertium ex eo, *quòd Elias vnxit Asael Regem super Syriam, & Iehu Regem super Israel, & Elisæum vnxit in Prophetam pro se* [b], *vt qui fugisset manus Asael, occideret eum Iehu, qui autem fugisset manus Iehu, interficeret eum Elisæus. Qua figura,* inquit, *quid aliud significatũ est, quàm complures potestates idcirco in Ecclesia Dei excitatas erectasq; esse, vt quod per vnam earum non fit, per alteram fiat: quarum potestatum vltima & suprema sit penes prophetas, hoc est, penes Ecclesiæ Dei pastores & doctores? Nam vt Elisæi gladius vltimo loco enumeratur, velut quem nemo effugere possit, etiamsi gladium vel Asaelis, vel Iehu effugerit: sic spiritalis potestatis censura euitari nullo modo potest, etiamsi quis potestatis secularis gladium effugerit. Spiritalis enim potestas non vtitur corporali aut visibili gladio, qui certis modis impediri potest, sed vtitur gladio spiritus, qui pertransit omnia loca, & vsque ad animam illius pertingit quem petit.* 3. Argumentum. [b] 3. Reg. 19.

His deinde Historiam Eliæ, varijs notis & allegorijs à se excogitatis, prolixè interpolatam,

latam, argumenti loco attexit: vt ostendat materialem gladium parere spirituali: & non solùm summum Pontificem, sed reliquos etiam Ecclesiæ Pastores, habere potestatem tam in corpora & bona, quàm in animas omnium Christianorum; quod ante eum nemo sanus, vel per somnium vnquam cogitauit. Id autem quàm inscitè, & parum congruenter, ex propositis à se argumentis deducat capite proximo patefaciam.

Argumentum autem ex Eliæ persona, & rebus ab eo gestis, ad suum institutum in hunc modum accommodat. *Elias per gladium spiritus, hoc est, per preces suas præcepit igni, vt de cælo descenderet, atq; eos Quinquagenarios consumeret, qui despecta Popheta spiritali potestate, dicebant ad eum in terrena potestatis nomine: homo Dei, Rex præcepit vt descendas* [e] *&c. & præ terrena potestate contemnebant illam spiritalem potestatem, qua Elias præditus erat, & cum irrisione salutarunt eum, homo Dei.* atque ita deinceps progreditur. Nonne potuisset Elias, ad cuius vocem ignis de cœlo descendit, & Quinquagenarios deuorauit, dicere alicui Principi viro aut magistratui, si affuisset, *quia isti milites me, & in me Deum, cuius prophete sum,*

[e] 4. Reg. 1.

con-

contemnunt, irrue in eos, & occide eos? aut quod ministerium ignis de cælo præbuit, idipsum non poterat gladius terrenus præstitisse? Si ignis, inquit, *nobilius elementum est, quàm terra vel etiam ea metalla quæ ex terra effodiuntur: non video quin is qui ignem euocauit de cælo, qui imperio ipsius satisfaceret, multò magis potuerit Magistratui gladium portanti dixisse, vt eum gladium pro se contra quemcunque Regem exereret ac stringeret.* Cuius sententiæ firmamentum hoc tantùm ab eo positum est, *nihil apud prudentes viros referre, quid ex ijs fiat, quæ eiusdem ponderis & momenti sunt.* Non addam hîc quartum & quintum argumentum, quibus vtitur ex historijs sacris de Ozia [d], & Athalia [e]. quòd ea nimirum Bellarminus inter exempla retulerit, de quibus pòst, suo loco, agendũ est. Hæc sunt igitur illa Paraleipomena, ad quæ Bellarminus nos remittit, & quæ minimè mirum est eum (vtpote disputatorem subtilem & acutum, & oratorem non parùm vehementem) leuiter tantùm indicasse, nec in suum opus transtulisse. tot quippe manifestis & insignibus vitijs laborant, vt non ab homine Theologo & in diuinis exercitato: sed à sciolo aliquo profano, Theologia &

[d] 4. Reg. 15. 2. Paral. 26.
[e] 4. Reg. 11. 2. Paral. 23.

Scripturis intemperanter abutente, excogitata videantur. adeo ſcilicet nihil eſt eorum, quæ argumenti loco in illis aſſumit, quod cum quæſtione & re controuerſa cohæreat.

CAP. XXXVI.

Primi argumenti refutatio.

PRimùm itaq; in eo fallitur, & errat largiter Sanderus, quod aliquas Synagogę partes fuiſſe in abdicando Saule autumet. eſt enim pluſquam manifeſtum, id totum extraordinario Dei iudicio atq; imperio, à quo omne regnum & poteſtas eſt, abſq; vlla ſacerdotum, ſeu Synagogæ ordinaria iuriſdictione, mandatum, denunciatum, & exitu rerum completum fuiſſe ac peractum: ex quo liquet, comparationem Eccleſiæ Chriſti & Synagogæ, vel Samuelis & Papæ, perperam & inſcienter in hac re ab eo factam eſſe. Nam quanquam fateamur, quod res eſt, non minorem Eccleſiæ Chriſti, imo longè maiorem, quam Synagogæ, ſpiritualem poteſtatem eſſe: tamen non idcirco, non inquam ex comparatione poteſtatis & authoritatis vtriuſque Eccleſiæ, conſequitur, ſummum Pontificem poſſe Regem, Dei mandata aut negligentem aut contemnentem, iure

se regni priuare, & alium eius loco inaugurare: quoniam Synagoga nunquam ea potestate prædita fuit. Nusquam enim in vetere Testamento legitur, Synagogam Iudæorum, aut eius pro tempore Pontificem, Regi alicui legitimo Israelis vel Iudæ, quantumlibet impio, peruerso, & crudeli, regnum abrogasse, siue eum regni iure priuasse (vt ille ait) & alium eius loco substituisse, quo fit vt nullum inde argumentum, nullumq; exemplum in noua lege sumi possit.

Prætereo quòd Samuel, licet magnus propheta fuerit, Pontifex tamen non fuit, ac ne sacerdos quidem, sed tantum Leuita [a]: qui propterea nihil ordinariâ spiritualis iurisdictionis potestate aduersus Saulem facere potuit: multoq; minus secularis iudicij authoritate, quòd ea se antea, populo Regem petente, publicitus abdicasset. Nudum igitur ministerium Samuel in hoc negotio exequendo, propè inuitus, & precibus ac lachrymis reluctans, præbuit: & accepto speciali mandato, tanquam diuini iudicij nuncius à Domino missus, extraordinaria legatione functus est. Idq; ex eo patet, quòd vbi ad Regem venit, *Sine me*, inquit, *& indicabo tibi quæ locutus sit Dominus ad me nocte*. Ea-

[a] *Hieronym. lib. 1. aduers. Iouinian. vide Genebrar. in Psal. 98.*

cessat igitur hoc argumentum ab extraordinario Samuelis ministerio, & Saulis reiectione nequicquam petitum: vtpote cum quo ordinaria Ecclesiæ Christianæ, vel summi Pontificis potestas, nullam comparationem aut proportionem, nullam conuenientiam vel similitudinem, vllo modo habeat. Deus Saulem statim reiecit, & stirpi eius regnum ademit. At Reges alios, qui videbātur Saule nequiores, super populum suum regnare, & regnum ad filios transmittere, passus est. Ita placitum fuit in oculis eius. *Deus vltionum Dominus libere egit* [b]. *& omnia quæcunque voluit fecit* [c]. nec alia quærenda ratio; *cuius vult miseretur, & quem vult indurat.* nec ei quisquam dicere potest, *quid me fecisti sic* [d]? Nunquid idem de Ecclesia aut summo Pontifice credendum? sunt illis certi fines ac termini, quos præterire non possunt. *Ecclesia iuribus & legibus regitur, siue debet regi*, vt ait Ioan. de Turre cremata [e]. Et ideo neq; Ecclesiæ, neq; eius Rectori Pontifici, de regnis & rebus omnibus, absoluta libertate, & more diuino statuere, cunctaq; pro arbitrio disponere, permissum est. id illis tantùm licet, quod de ipsorum potestate sacris voluminibus, aut traditionibus Apostolicis

[b] Psal. 93.
[c] Psal. 113.
[d] Rom. 9.
[e] Ad Can. coniunctiones. 35. q. 2.

licis comprehensum est. Quæ cùm ita sint, nemo ratiocinandi peritus non statim videat, argumentum ex rebus à Samuele gestis deriuatum, non posse ad Pontificiam iurisdictionem stabiliendam vllo modo concludi: nisi vel ab ordinaria Synagogæ (in qua tamen Samuel primas non tenebat) ad ordinariam Ecclesiæ Christianæ potestatem, vel ab extraordinario Samuelis ministerio, ad extraordinarium similiter Papæ ministerium deducatur: quorum illud à Synagoga ad Ecclesiam, licèt in forma, vt aiunt, rectè concludi possit, inefficax tamen est quantum ad propositum, quia peccat in materia: quòd Synagoga nimirum nullam vnquam in Reges temporalem potestatem habuerit. Hoc verò, non nisi eo casu valet, quo idem nunc Papæ, quod olim Samueli, contingat: vt scilicet quemadmodum Dominus ad Samuelem de Saule locutus est, ita ad Pontificem aliquando nominatim de certo aliquo Rege abdicando, & alio in eius locum substituendo loquatur. tunc enim quin par Samuelis Papæ potestas sit, parque in exequendo Dei mandato ministerium, negari non potest. Sin minus, sin inquam nihil Pontifici in aurem expressim loquatur Dominus,

qui fieri potest, quæso, vt, cùm Regem aliquem de solio pellere propria authoritate cupiat, contendat se id facere exemplo Samuelis, quem Deus cum speciali mandato, & extraordinaria missione, ad suum de Saulis abdicatione decretum nunciandum delegauit? Samuel certò sciebat Dominum reiecisse Saulem & totam eius sobolem, ne regnaret, id enim Dominus indicauit. At Papa nescit an Deus reiecerit eum necne, quem ipse cupit deponere, nisi hoc ei Deus speciatim reuelauerit. Quandoquidem nihil certius ex Scripturis, quàm Deum Reges malos, & verbi sui contemptores, varijs de causis tolerare, atq; ad tempus regnare facere: quos vbi visum ei est, aut conuertit protinus aut euertit. & sæpè contingit vt quos Papa, qui secundùm faciem iudicat, regno indignos ex præsentis vitæ statu & moribus pronunciat; eos Dominus, cui omnia sunt præsentia, conuersis ad bonam frugem animis, regno dignissimos esse ostendat. cuius rei memorabile iam exemplum nostra ætate, nec ita pridem vidimus. Quis enim ignorat (ad laudem & gloriam tanti Regis hoc dicam) Henricum IV. qui regni Francici habenas fœliciſſimè nunc moderatur,

Iob. 34.

tur, atque vtinam diutissimè moderetur, à Gregorio & Sixto Pontificibus, non solùm excommunicatum & anathematizatum, sed ita reiectum & abdicatum fuisse, omniq; iure regni priuatum, vt eum etiam suis censuris, cuiuscunque regni vel principatus incapacem declararent: quorum iudicium re ipsa irrisit Dominus, & Regem illum ab ipsis reprobatum, regno amplissimo dignissimum esse ostendit. Hęc igitur cum ita se habeant, atq; ad nutũ diuinũ varietur, quis scire possit, aut cognoscere voluntatem Dei Põtifex, nisi instar Samuelis fuerit pręmonitus? (Quod igitur ait Sanderus, *eum Regem, qui Dominũ per summi Pontificis os loquẽtem, &c.* verum est in casu quo proponatur Pontifex ea exequi quę Dominus ei speciali reuelatione imperarit. Alioqui verò quid dicemus? Ergone Philippus Pulcher, quòd Bonifacium superbissima ambitione tumentem audire noluit, Dominum per summi Pontificis os loquentem audire contempsit? vt ob id regni iure priuari, & alius eius loco substitui à Bonifacio potuisse credatur? Ergóne Ludouicus XII. quia Iulium II. loricatum & militis magis quàm Pontificis partes obeuntem, audire noluit, Deum per os Pontificis lo-

quentem ita contempsisse videtur, vt & ipse & eius fautores damnari, & regnis exui, arbitrio hominis priuato odio æstuantis meruerint? talia credere, insciciam Deus bone, an insaniam appellem? Hæc de primo Sanderi argumento à nobis proposito satis.

Secundum eius argumentum (vt ingenij mei imbecillitatē ingenuè fatear) quorsum spectet vix satis intelligo. Nam vt ad id, de quo agitur, probandum aliqua eius vis & efficientia sit, atq; ei consequens quod concluditur, necesse est duas falsissimas suppositiones, tanquam veras & necessarias, prius admittere: quarum vna est, Eos qui vel aliquid euenturum, Deo reuelante, prædicebant; vel aliquid faciendum, eodem iubente, præcipiebant, potuisse id quicquid erat, suo iure, hoc est, propria authoritate, & ordinaria muneris sui potestate, sine vlla speciali reuelatione nusquam diuino, mandare faciendum, aut aliàs per seipsos exequi ac perficere: quasi Ahias Silonites, quem Deus singulari mandato ad Ieroboam miserat, vt ei nunciaret se decem illi tribus de regno Salomonis daturum, his verbis. *Hæc dicit Dominus Deus Israel: Ecce ego scindam regnum de manu Salamonis, & dabo tibi decem tribus.*

tribus. quasi inquam Ahias, sine eiusmodi expresso Dei mandato, & sine vllâ speciali reuelatione, potuisset vel Ieroboam, vel alium quemlibet, in regnum aut partem regni Salomonis vocare: quo nihil aut falsius aut absurdius dici potest. Altera verò suppositio est, Sacerdotes & Prophetas omnes, in vetere lege, dandi & auferendi regna, prout saluti populi expedire iudicassent, potestatem habuisse. quod & ipsum quoq; falsissimum est: & cuius nullum neq; exemplũ, neq; vestigium, aut indicium aliquod in Sacris literis reperitur. Cùm itaq; huius secundi argumenti tota vis in his duabus falsis suppositionibus ita fundata sit, vt nisi ijs concessis, rectè concludi nequeat: satisq; cõstet, à potestate delegati à Principe, ad potestatem ordinarij, non esse firmam consequentiam: quis non innato quodam iudicio cernat, hoc totum quod ab Ahiæ prædictione traxit, tàm ab eo quod probandum suscepit, quàm quod maximè esse remotum?

Delegatus à Principe, in causa sibi cõmissa, est maior ordinario & potest eum cõpellere.

Tertium quoq; argumẽtum est eiusdem generis: quid enim commune habet missio extraordinaria Eliæ, ad certa negotia specialiter exequenda, cum ordinario Pontificis officio? aut quæ cohærentia & connexio harum

rum propositionum esse potest; Elias, Domino nominatim iubente (id enim omisit Sanderus, quod sine vitio tamen præteriri non potuit) *Vnxit Asael Regem super Syriam, & Iehu Regem super Israel, & Elisæum Prophetam pro se*: Ergo summus Pontifex potest regna, & principatus, quibuslibet auferre vel conferre, prout expedire censuerit? Coniungi enim hæc inter se nequeunt, nisi hoc posito & concesso medio, *tantum posse Papam, ordinariæ suæ iurisdictionis authoritate, sine expresso Dei mandato, quantum Prophetæ, Domino specialiter & expressim iubente, potuerunt*. quod sine magna diuini Numinis iniuria dici non potest.

Quod autem ad gladium Elisæi attinet de quo loquitur: eum doctè primùm, ac piè per allegoriam explicat, vt scilicet intelligatur de gladio spirituali, qui est in Ecclesia, & in manu summi Pontificis, quem nemo qualisqualis est, siue Rex siue Imperator, potest effugere: quique postremo loco recensetur à Domino, tum quia ineuitabilis est, & propterea plus cæteris timendus: tum etiam quia illis solùm corpora, hoc animæ occiduntur. At postea dum progreditur suo more, & locum illum Scripturæ, atq; alium de vindicta

Eliæ

Eliæ in duos Quinquagenarios & eorum milites, ad potestatem temporalem summi Pontificis, per interpretationem transfert, in fœdum illum errorem prolabitur quem suprà notauimus. Prophetas nimirum, sine vlla speciali delegatione vel reuelatione diuina, potuisse iure arbitrióq; suo multare & punire, etiam capitali supplicio, eos omnes quos Deus, vel ad Maiestatis suæ gloriam manifestandam, vel ad seruorum suorum iniurias vindicandas, occulta dispensatione per miraculum, aut aliter vlcisci decreuerat: & quod Deus vno tantum modo faciendum præcepit, id ipsos alijs modis & medijs, vt libitum illis erat, exequi potuisse. Vt inde Papam, (cuius non minor, imo maior in noua lege, quam fuerit olim Prophetarum & Sacerdotum in vetere, potestas est) authoritate Apostolica tantundem posse facere, velut necessaria consequutione ostendat.

At quis nesciat Deum multa precibus seruorum suorum concessisse, multa & sine precibus, eorum gratia mirabiliter operatũ, quorum nihil illis, ipso non prius iubente, aggredi vel tentare, nedum exequi ac perficere, vllo modo aut medio licuisset? Cuius rei in personis Prophetarum perspicua atq;

in

in promptu ratio est. Siquidem inter omnes constat neminem prophetarum, cum imperio & iurisdictione ordinaria, populo Hebræo præfuisse, præter admodum paucos, qui Prophetę simul ac Principes populi & Iudices erant: vt Moyses, Iosue, Samuel, Dauid. Cæteri verò quantumlibet enthusiastici, in priuatis sine vlla temporali Dominatione agebant, ea solùm nunciantes & exequentes, de quibus Dei spiritu admonebantur: erátq; omnis eorum præscientia ita diuinitus temperata & coërcita, vt neq; omnia, neq; omni tempore, sed quatenus quidque Dei spiritu cum illis communicabatur, cognoscere ac prædicere possent. Cuius rei testis est Iadon Propheta, qui cùm à falso Propheta deciperetur, affirmante angelum sibi in sermone Domini esse locutum, nō intellexit eum mentiri; quia id ei Dominus non reuelauerat: ac propterea fraudulēter seductus, atq; ad interitum perductus est. [g] 3. Reg. 13. testis & Elisæus, qui, misera Sunamitide ad eius pedes iacente, dixit Giezi volenti eam amouere, *dimitte illam, anima enim eius in amaritudine est, & Dominus cælauit à me, & non indicauit mihi* [h]. 4. Reg. 4.

Quod igitur quærit Sanderus, An non potuerit

potuerit Elias dicere alicui Principi viro, aut magistratui si affuisset, *irrue in istos milites, & occide eos? & an peccasset ille Princeps, si ad verbum Eliæ, Regis subditos occidisset:* id non nisi cognito diuinæ iussionis tenore in singulis negotijs resolui potest. Itaq; quod ad Eliam hoc casu attinet: Si Deus illi concessit, vt vel specialiter gladio, vel generaliter quoquo modo, in tales sontes animaduerteret, nemini dubium est, quin gladij potestatem & executionem cuilibet mandare sine culpa, & mandatum suscipere quilibet sine peccato, potuerit. Sin verò Dominus, vt est verisimile, hoc ei tantùm reuelauerat, se impios illos derisores, igne cælitus demisso perditurum: id ei tantummodo expectandum erat, aliud autem nihil humano more in eos moliri, aut pœnas ciuiles suo arbitrio statuere, sine scelere licuit: quòd nullam neq; ordinariam, neq; mandatam & delegatam, ad id faciendum, iurisdictionem à quoquam, Deo hominéue, accepisset. Ob eámq; causam peccasset ille quidem grauiter, si Principi viro aut Magistratui tale quid iussisset, aut suasisset: peccassent & hi, si eius iussa capescendo, Regis subditos interemissent[i]. Nihil certius, & apertius potest

[i] *L. non solum. 11. §. si mandato. D. de iniur. lib. reprehendē da. C. de insolit. & subsolit.*

teſt hac diſtinctione proponi: vt mirum ſit tam abſurdam Sandero ſentẽtiam excidiſſe, qua putet Eliam potuiſſe ſimpliciter, & ſine expreſſo Dei iuſſu, Regis militibus necem, quoquo modo libuiſſet, inferre. Rationes autem, quos firmandæ ſuæ ſententiæ adhibet, friuolæ ſunt, & prorſus indignæ quæ ab acrioris iudicij homine, præſertim Theologo, ad eiuſmodi quæſtionis deciſionem afferantur. *Quod miniſterium ignis de cælo præbuit*, inquit, *id ipſum non poterat gladius terrenus præſtitiſſe?* Sanè quidem poterat, & non ſolum gladius, ſed telum aliud quodlibet, ſi Deo imperante fuiſſet adhibitum: nec vllus vnquam de eo dubitauit. At quoniam Dominus aduerſus Quinquagenarios igne tantùm vltionem parabat, déq; eo Prophetam in ſpiritu certum fecerat [k]; alio ſe vindicare inſtrumento vel modo, neq; debuit Elias neque potuit: niſi id ei pariter eodem ſpiritu fuiſſet indicatum. quia in non reuelatis, neque ordinarius neque extraordinarius iudex erat. Præterea ſi, quod leges humanæ ſtatuunt, *cum damnatur aliquis, vt gladio in eum animaduertatur; animaduerti gladio oportet, non ſecuri, vel telo, vel fuſti, vel laqueo, vel quo alio modo* [l]: quis

[k] *Lyran in illum locum.*

[l] *L. aut dãnum. 8. §. 1. de pœn.*

tam

tam auersus à vero est, atq; ab omni ratione, vt certum necis genus à Domino præscriptum, in aliam formam speciémq; ab homine mutari posse credat? Cùm enim in omnibus negotijs *fines mandati diligenter custodiendi sint* [m], tum maximè in diuinis iussionibus: Deus *mandauit mandata sua custodiri nimis* [n].

[m] *L. diligenter. D. mandat.*

[n] *Psal. 118.*

Ex his patet, leuissimũ esse quod fin mamẽti loco apponit, *nihil apud prudentes viros referre, quid ex ijs fiat, quæ eiusdem ponderis & momenti sunt*. inq; eo duplex eius error est; vnus, quòd proloquium illud nimis vniuersè & generaliter producat ad omnia, quę vel natura, vel arte, vel manu fiunt: cùm tamen quantum ad actiones humanas attinet, certum sit, sententiam illam in ijs tantùm locum habere, quæ homines vel sponte sua, vel accepto mandato cum libera agendi facultate, faciunt. veluti homicidam eum dici, qui mortis causam dolo malo homini, quouis modo vel instrumẽto, præbuit: quòd in eiusmodi maleficio nihil refert, quid ex ijs fiat, quæ eundem effectum producunt, siue, vt ille ait, *quæ eiusdem ponderis & momenti sunt*. Ast vbi quid fidei alicuius, certa formâ, certóq; modo peragendum, strictè & nominatim

natim commendatur, id leges mandatario aliter exequi, non concedunt: vt ex loco quem superius retuli, alijsq; Ciuilis & Pontificij iuris innumeris, satis patet. Alter eius error est, quòd nihil interesse putet, vtrum impij homines cœlesti fulmine à Deo, an ab humana potentia telorum impetu feriantur, quòd dicat ea esse eiusdem ponderis & momenti. Nam licet vnus extremorum supplicíorum effectus sit, mors nimirum interitusque damnati: tamen permagni refert, quo illa modo & medio fontibus inferatur. quia sicut criminum, ita & pœnarum gradus sunt, & inde fit vt ex genere vltionis, seu grauitate vel leuitate supplicij, de sceleris indignitate, quanta sit, per pœnæ ad peccatum proportionem iudicemus. °Pœnarum quippe & præmiorum distributio geometricam proportionem exigit. Scitè poeta. P.

———— *adsit*
Regula, peccatis quæ pœnas irroget æquas:
Ne scutica dignũ horribili sectere flagello.

Sed *quem maior sequitur culpa, maiore plectatur vindicta.* q Præclarè vt cætera Augustinus: r *quis dubitauerit hoc esse sceleratius commissum, quod est grauius vindicatum?* Imprudenter ergo ille pœnas omnes, ferro, flam-

° *L. perspiciendum. D. de pœn. lib. Pedius. D. de incend. ruin. naufr.*
P *Hora. lib. 1. Saty. 3.*
q *Greg. lib. 7. epist. 53. can. quia sanctitas. dist. 50.*
r *Lib 2. de baptismo cõtra Donatistas, ca. 6. in fi. Can. non afferamus. 24. q. 1.*

flamma, fame, alijsue modis sumptas, eiusdem ponderis & momenti esse statuit: vt officio suo functum prophetam fuisse concludat, si quos Deus cælesti fulmine percussurum se indicauit, eos ipse terreno gladio curasset trucidari. Quis nescit, in pœnis non humano more sumptis, sed cælitus & prodigiosè immissis, Dei Omnipotentis iram & vltionem multò clarius elucere? aut quis tam imperitus rerum æstimator, qui eiusdem ponderis & momenti supplicijs perijsse eos dicat qui terræ hiatu deglutiti, viui in infernum descenderunt, atq; eos qui sunt ordinarijs, vel extraordinarijs, humanarum legum pœnis absumpti? Ac de his quidem Sanderi rationibus, à Bellarmino non sine causa prætermissis, satis mihi hactenus dixisse videor. Nunc igitur ex hoc diuerticulo ad Bellarminum reuertamur.

CAP. XXXVII.

EXcussi huc vsque meam intelligentiam, vt in omnes, quæ apud Bellarminum vel Sanderum sunt, de temporali Pontificis potestate rationes diligentius inquirerem. Reliquum igitur nunc est, vt ad exempla à Bellarmino proposita, infirmum & debile probationis genus, mentem & manum pari studio conuertam. Ait enim suam sententiam dupliciter probari posse, rationibus & exemplis. Quàm vellem equidem rationes firmiores protulisset. Amor sedis Apostolicæ ita me afficit, vt potestatem omnem quam author iste ei tribuit, iure optimo tribui posse vehementer cupiam. Sed iam audiuimus rationes, audiamus & exempla.

Primum est, inquit, 2. *Paralip.* 26. *vbi legimus Oziam Regem, cum sacerdotum officium vsurparet, à Pontifice fuisse de templo eiectum, & cum propter idem peccatum leprâ à Deo percussus fuisset, coactum etiam fuisse ex vrbe discedere, & regnum filio renunciare. Quod enim non sponte sua, sed ex sententia sacerdotis vrbe & regni administratione priuatus fuerit, patet: Nam legimus Leuitici* 13. *Quicunque,*

cunque, inquit lex, maculatus fuerit lepra, & separatus est ad arbitrium sacerdotis, solus habitabit extra castra. Cùm ergo hæc fuerit lex in Israel, & simul legimus 2. Paralip. 26. Regem habitasse extra vrbem in domo solitaria, & filium eius in vrbe iudicasse populum terræ, cogimur dicere, fuisse eum ad arbitrium sacerdotis separatum, & consequenter regnandi authoritate priuatum. Si ergo propter lepram corporalem poterat sacerdos olim Regem iudicare, & regno priuare: quare id non poterit modò propter lepram spiritualem, id est, propter hæresim quæ per lepram figurabatur, vt Augustinus docet in quæstionibus Euangel. lib. 2. quæst. 40. præsertim cùm 1. Corinth. 10. Paulus dicat, contigisse Iudæis omnia in figuris? Hæc ille.

Miratus sum sæpenumero, nec adhuc mirari satis possum, homines doctrinæ opinione claros, tam supinè & oscitanter mentis suæ sensa literis aliquando mandare, vt videantur aut non legisse authores quos laudant; aut quos legerint, planè non intellexisse; aut de industria ipsorum sensum adulterare voluisse. Quod vitium nostra ætate frequens est; in qua plerique scriptorum alienam fidem sequuti, non ex ipsis fontibus,

sed ex riuulis & incilibus, aliorum incuria & culpa vitiosè deriuatis, assertionum suarum testimonia & authoritates hauriunt: ita vt quæ primi seu malitiosè, seu negligenter, ad alienum sensum detorserunt, ea alij, ipsorum scrutinio & iudicio confisi, pro certis & indubitatis, in suos libros transcribant. Quod quanquam in Bellarmino perrarum est, vtpote scriptore fideli & luculento, tamen negari non potest, quin Sanderum & alios temerè sequutus, in tribus capitibus de asserenda temporali Pontificis potestate, præsertim verò in superiore exemplo & sequenti proponendo, haud leuiter lapsus sit.

Ostendi iampridem, in libris aduersus Monarchomachos, [a] falsissimum esse *Oziam regnandi authoritate ad arbitrium sacerdotis fuisse priuatum*. Etenim profectò nihil in tota Regum historia expressius continetur, quàm Oziam à sextodecimo ætatis anno, quo regnum inijt, in annum vsque sexagesimum octauum, qui vitæ eius finis fuit, Regem perpetuò mansisse: nec vllo vnquam tempore, regni authoritate fuisse priuatum. *Habitabat quidem seorsum in domo libera*, ac proinde munia Regis, quæ facti sunt, per morbum obire non poterat. Sed id ei ius regni,

[a] *Lib. 5. cap. 11.*

regni, siue regnandi authoritatem non ademit. Alioqui & pueros inauguratos, vt olim Ioam [b] & Iosiam [c], & legitimæ ætatis viros, si in mentis aut corporis morbos grauiores inciderint, Reges esse negandum est: cùm illi moribus, hi morbo, à regni procuratione, quæ in facto consistit, arceantur. Manebat certè Rex Ozias quamdiu vixit. Ait enim Scriptura, [d] *Anno vigesimo septimo Ieroboam Regis Israel, regnauit Azarias* (qui & Ozias & Zacharias dictus est) *filius Amasiæ Regis Iuda. Sedecim annorum erat cùm regnare cœpisset, & quinquaginta duobus annis regnauit in Ierusalem.* & iterum eodem capite. *Anno quinquagesimo secundo Azariæ Regis Iuda, regnauit Phacee filius Romeliæ super Israel in Samaria.* Mortuum autem esse hunc Azariam siue Oziam, sexagesimo octauo ætatis anno, regni vero sui quinquagesimo secundo, testatur Iosephus [e]. Si ergo Ozias annũ agens decimum sextum regnare cœpit, & annos quinquaginta duos regnauit, Scriptura teste, obijtq; annum agens sexagesimum octauum, ecquod in eius vita momentum reperitur, quo iudicatus & regni iure priuatus est? Fuit ei interea Curator filius, sicut *his qui in ea causa sunt, vt supersesse*

[b] 4. *Reg.* 11.
[c] 4. *Reg.* 22.

[d] 4. *Reg.* 15. 2. *Paral.* 26.

[e] *Lib.* 9. *antiq.ca.* 11.

rebus suis non possint, adhiberi solet [f]. Additur enim in ea historia, *Ioatham filius Regis gubernabat palatium, & rexit domum Regis, & iudicabat populum terræ.* En vt Ioatham, filius Regis vocatur, viuente & ægrotante patre, & gubernator palatij, ac rector domus Regis. Iudicabat autem populum, quia iudicia ad Regem venire non poterāt, propter vim morbi, & separationem ex legis diuinæ præscripto, vt ibi docet Lyranus. Denique ait Scriptura, *Dormiuitque Ozias cum patribus suis, & sepelierunt eum in agro regalium sepulchrorum, eò quòd esset leprosus: regnauitque Ioatham filius eius pro eo.* En iterum vt Ioatham non nisi à morte patris regnare cœpit. Quamuis itaque verum sit, Oziam fuisse ad arbitrium sacerdotis separatum propter lepram, quia id lege diuina disertè cautum erat: non tamen verum est, eum regnandi authoritate fuisse priuatum, aut *coactum renunciare regnum filio*, vt isti falsò asserunt. Authoritas regnandi, & regni administratio plurimùm inter se differunt, & non minus quàm proprietas & possessio. Authoritas est semper in persona Regis, & cum iure regni coniuncta: administratio autem & procuratio, siue gubernatio apud alios esse

potest,

[f] *L. his qui. 12. D. de tutor. & cur. dat. l. 2. D. de curat. furios.*

potest, ita vt vnus Rex sit, alius regni administrator. Vnde qui in Regum infantia, aut morbis grauioribus, præcipuam regni curam gerunt, gubernatoris, rectoris, tutoris, protectoris, alióue simili nomine insigniuntur: & publicum nihil suo proprio nomine, sed Regis infantis, vel ægrotantis, nomine & authoritate proponunt, & pertractant.

Hoc igitur exemplum de Ozia', tantum abest vt pro temporali Pontificis in Reges potestate aliquid faciat, vt ad eam impugnandam & euertendam plurimùm valeat. Nam si, (vt ille ex Apostolo refert, & nos fatemur) Iudæis omnia in figuris contingebant: siq; lepra corporalis, ob quam separabatur aliquis à multitudine filiorum Israel, & extra castra solus habitabat, figura fuit, lepræ spiritualis, id est, hæreseos, teste Augustino: Si deniq; sacerdotium Aaronicum, figura fuit sacerdotij nouæ legis. Ex his figuris duo argumenta, ad hanc quæstionem appositè deducuntur, quorum alterum, spiritualem Papæ potestatem in Reges & Principes Christianos egregiè confirmat; alterum verò hanc, qua de agitur, temporalem eius potestatem, omnino fictitiam, vsurpatam, atq; à iure diuino alienam esse ostēdit.

Prius igitur argumentum hoc modo contexitur. Quemadmodum sacerdotes olim Regem Oziam, leprâ percussum, è templo expulerunt, vt extra ciuitatem habitaret: ita nunc summus Pontifex Regem hæresi infectum, quæ lepra est spiritualis, iudicare potest, & separare à communione fidelium per excommunicationem, atq; ita cogere eum habitare extra ciuitatem Dei, id est, Ecclesiam Catholicam, donec fuerit à lepra mundatus, hoc est, donec hæresim abiurauerit. quod si lepra talis ad mortem vsq; ei adhæreat, non est sepiliendus in sepulchris Regum, in Ecclesia nimirum, sed in agro, quia leprosus est, id est, hæreticus. Quod autem dixi Papam posse separare Regem hæreticum à communione fidelium per excommunicationem, de separatione spirituali animorum, non corporum intelligẽdum est. Subditi enim, Regi excommunicato obsequium denegare non debent.

Posterius verò argumentum hac forma rectè concludi potest. Sicut iudicium sacerdotis de lepra corporali, in vetere lege, nihil nisi separationem leprosi, & relegationem extra castra vel ciuitatem operabatur: & sicut iudicium sacerdotis de lepra Azarię, siue Oziæ,

Oziæ, non potuit ei auferre ius regni, siue regnandi authoritatem, sed tantum necessitatem ei imposuit habitandi seorsum extra ciuitatem (nam quòd actu, siue de facto, vt aiunt, regnum non administrabat, id non propter sententiam sacerdotalem quæ leprã indicabat, sed propter vim morbi perpetui corporalis accidit) Ita nunc quoq; censura & sententia summi Pontificis, qua Regem aliquem hæreticum iudicat & declarat, quamuis faciat Regem manere extra ciuitatem Dei, id est, Ecclesiam Catholicam, vt dictum est: tamen non potest ei ius & authoritatem regnandi auferre. atque ita figura cum figurato bellissimè conueniet. Est enim in his veteris testamenti figuris iuris & potestatis Papæ in Reges imago non delineata modò, sed expressa: vt si ab vmbra ad corpus, à figura ad figuratum, aliquod idoneum argumentum trahi possit; nullum his euidentius aut certius, ex antiquæ legis constitutione, ad nouæ legis obseruationem, à quoquam adaptetur. Quod si aduersarij ex omnibus veteris legis figuris, vnum aliquod tale, pro suæ sententiæ firmamento, concinnare poterunt, me iudice palmam ferent, certè me nunquam habebunt repugnantem

nantem. Secundum nunc igitur exemplum videamus.

Cap. XXXVIII.

Secundum est, inquit, 2. *Paralipomen.* 23. *vbi cùm Athalia tyrannicè occupasset regnum, & foueret cultum Baal, Ioiada Pontifex vocauit centuriones & milites, & iussit eis, vt Athaliam interficerent: & pro ea Ioas Regem creauit. quòd autem Pontifex non suaserit, sed iusserit, patet ex illis verbis* 4. *Reg.* 11. *Et fecerunt Centuriones iuxta omnia, quæ præceperat eis Ioiada sacerdos. Item ex illis,* 2. *Paralip.* 23. *Egressus autem Ioiada Pontifex ad centuriones & Principes exercitus, dixit eis: Educite eam (Athaliam Reginam) extra septa tẽpli, & interficiatur foris gladio. Quod autẽ causa huius depositionis & occisionis Athaliæ, non solum tyrannis eius fuerit, sed etiam quod foueret cultum Baal, patet ex illis verbis quæ ponuntur immediatè post eius occisionem. Itaque, inquit Scriptura, ingressus est omnis populus domum Baal, & destruxerunt eam, & altaria, & simulachra eius confregerunt. Mathan quoq; sacerdotem Baal interfecerunt ante aras.*

Nescio

Nescio equidem quid Bellarminum mouerit, vt hoc exemplum, tam remotum, & alienum, ab hac materia & controuersia, nobis obtruderet: nisi quia illud ante se ab aliis propositum animaduerterat, veritus fortè ne, si id ipse præterijsset, indiligentiæ vel præuaricationis apud Sixtum V. Pontificem ab æmulis accusaretur, qui supra modum imperiosus, ac Iesuitarum societati parum fauens, vt à pluribus eius societatis Patribus accepi, in animo habuit, totum illum ordinem ad arctiorem viuendi regulam, & habitum religiosum cogere à Presbyteris secularibus colore, forma, vel signo aliquo exteriore distinctum. Itaque mirari licet, quo modo Bullam ab eo impetrarunt, vt Academiæ Pontimussanæ Dictaturam perpetuam occupent, id est, vt perpetuo Rectores sint, contra formam & constitutiones fundationis illius Vniuersitatis à Gregorij XIII. factæ. Sunt qui putant Bullam illam esse supposititiam, vel obreptitiam: certè quamuis vera sit, & à Sixto concessa, valere tamen non debet, nec vim vllam habere, quia statim ab eius creatione fuit impetrata, quo tempore quicquid Pontifices concedunt, id non tam impetratum ab iliis, quàm extorrum

tum esse censetur [a]. Sed ad rem.

[a] Glos. in proœm. reg. Cancell. Neuisa. in syl. nuptial. Rebuff. in tract. vt beneficia aut. vacat. nu. 9. & 10.

Exemplum de Ioiada & Athalia nihil ad hanc disputationem pertinere, ex eo liquet, quod omnis nostra quæstio in eo versetur: An Pontifex, tanta in legitimos Reges & Principes seculares potestate præditus sit, vt eos certis de causis de solio deijcere, & iure regni priuare, atque alios eorum loco inungere, & inaugurare possit. Exemplum verò de Athalia, est de muliere quæ nullo iure regnum possidebat, sed immani tyrannide, per vim & scelus & cruentam regiæ sobolis necem: quæ propterea in ea causa fuit, vt iniussu Ioiadæ sacerdotis, cædi iustè à quolibet priuato potuerit. Sed quia tale quid tentatu periculosum, & factu difficile videbatur, aduersus eam, quæ defuncti Regis Ochosiæ mater erat; ideo Ioiadæ Pontificis consilio & auxilio erat opus: aut certè alterius cuiuspiam, qui similiter vel authoritatis suæ pondere, vel sanctitatis opinione, milites & multitudinem ad id facinus egregium conuocaret atq; adeo concitaret.

Quòd autem non tam imperio quam suasu Ioiadæ id factum sit, patet ex eo quod dicitur: *misit Ioiada Pontifex, & assumens centuriones & milites introduxit ad se in templum*

plum Domini, pepigitque cum eis fœdus. idque ibi notant interpretes. Verba autem *iubere* vel *præcipere*, de quolibet dici solent, qui primas in factione vel societate obtinet. Nihil itaque in hoc exemplo reperitur, quod vel minimam conuenientiam aut similitudinem habeat cum assertione, quæ ab aduersarijs probanda suscipitur. Assertio est, legitimos Principes, hoc est, eos qui electionis vel successionis iure, regna & principatus obtinent, posse, certis de causis, à summo Pontifice imperio deponi. quid ergo ad eam probandam attinet, exemplum de tyranno & tyrannoctonia proponere? Nunquid inter veros Dominos ac legitimos possessores, & prædatores atque alienarum possessionum inuasores, nihil interesse putant? An autem alia deponendi & interimendi Athaliam præter tyrannidem, causa fuerit, nihil curo. satis est eam fuisse tyrannum [b], & violentam occupatricem regni, ad hoc vt nullum ex parte illius obstaculum vel impedimentum iuris esset, quo minus & præcipitari de solio, & à quolibet de multitudine cædi posset. quod de Rege legitimo dici similiter nequit; cuius personam, quantumuis impiam, ius regni, atque imperij potestas,

[b] *Tyrannum hîc in fœminino genere posuit, vt Thucydides,* πόλιν τύραννον. *lib. 1.*

stas, ab omni iniuria, & pœna huma, protegere ac tueri semper debet. vt ex SS. Patrum scriptis alibi ostendimus. Sequitur nunc tertium.

Cap. XXXIX.

Tertium exemplum, inquit, *est B. Ambrosii, qui cùm Episcopus esset Mediolanensis, & proinde pastor & pater spiritualis Theodosii Imperatoris, qui Mediolani sedem suam ordinariè tenebat, primum excommunicauit eum propter cædem, quam Thessalonicæ à militibus fieri imperauerat. deinde præcepit ei, vt legem ferret, ne sententiæ latæ de cæde, vel bonorum publicatione, ratæ essent, nisi post triginta dies à sententiæ pronuntiatione, vt nimirum si quid per iracundiam præcipitanter dictasset, intra tot dierum spatium reuocare posset. Atqui non potuit Ambrosius excommunicare Theodosium propter cædem illam, nisi prius causam illam cognouisset & diiudicasset, licet criminalis esset, & ad forum externum pertineret: non potuit autem cognoscere & iudicare eiusmodi causam, nisi etiam in foro externo legitimus iudex Theodosii fuisset.*

Præ-

Præterea cogere Imperatorem ad legem politicam ferendam, & præscribere ei formam legis, nonne manifestè ostendit posse Episcopum interdum temporali potestate vti, etiam in eos qui potestatem super alios acceperunt? & si Episcopus quilibet id potest, quanto magis Princeps Episcoporum?

Est & hoc quoque exemplum prorsus à re qua de agitur alienum: vtpote in quo nec mentio, nec vestigium aliquod temporalis potestatis Episcopi in Imperatorem cernitur: nec aliud quicquam, vnde talem potestatem Episcopo conuenire, probabili aliquo argumento concludatur. sed totum ad illam spiritualem potestatem Episcopi pertinet, qua summum Pontificem in omnes Christianos, cuiuscunq; sint ordinis vel dignitatis, præditum esse, & corde agnoscimus & ore profitemur. Ambrosius Imperatorem, propter peccatum ex iniusta multorum occisione contractum, excommunicauit. Nonne hoc ad spiritnalem Ecclesiæ iurisdictionem pertinet, quam tunc Ambrosius episcopali authoritate exercebat? At non potuit excommunicare, inquit, nisi prius causam illam cognouisset & dijudicasset, litet esset criminalis, & ad forum externum perti-

pertineret. De facto quidem potuit (vt faciunt inconsiderati sacerdotes, quos ego vidi aliquando excommunicationem ferre, incognitâ causâ: sed de iure non debuit, alioqui certè iniquus iudex fuisset, si sine causæ cognitione pœnas à reo expetisset. Sed esto, causam cognouit, & animaduersione dignam iudicauit, eóq; Imperatorem excommunicauit. quid inde? *Non potuit autem cognoscere & iudicare eiusmodi causam*, inquit, *nisi etiam in foro externo legitimus iudex Theodosii fuisset.* Hui, capti sumus, ni sophisma caueamus: latet in hac assertione fallacia fallacissima, ex verbis, *in foro externo*. Forum duplex est, politicum seu ciuile: & ecclesiasticum seu spirituale. Politicum forum omne est externum: ecclesiasticum verò aliud externum, aliud internum. Externum forum ecclesiasticum est, in quo, de causis ad Ecclesiæ notionem spectantibus, palam tractatur & iudicatur: & si criminales sunt, vindicta de ijs per excommunicationem, interdictionem, suspensionem, depositionem, aut alijs modis, secundum Canones pœnales, sumitur. Ac de eodem crimine cognoscunt sæpe iudex temporalis & iudex spiritualis siue ecclesiasticus, etiam in foro exte-

exteriore: sed vterque in suo foro, & ad diuersas pœnas imponendas. veluti de adulterio cognoscit iudex politicus, *vt sacrilegi nuptiarum gladio feriantur*. [a] cognoscit & iudex ecclesiasticus qui animæ curam gerit, vt peccati moneat delinquentem, & perseuerantem peccare, spiritualibus pœnis coërceat. Forum autem internum Ecclesiæ, (quod forum animæ, & forum pœnitentiæ, & forum conscientiæ vocatur) illud est, in quo sacerdos de reuelatis sibi à confitente peccatis cognoscit & iudicat, & pœnitentiam pro modo delicti, arbitratu suo iniungit: vulgò enim hodie receptum est, constitutiones pœnitentiales esse arbitrarias, vt non solum Episcopus, sed quilibet confessarius discretus, possit regulariter eas moderari, & in foro animæ [b] mitigare. Si ergo Bellarminus per *forum externum*, intelligat forum ecclesiasticum, quod spiritualibus tantùm pœnis contentum est, concedimus totum quod dicit. Erat enim Ambrosius legitimus Theodosij iudex in illo foro, idq; ipso facto & effectu palam ostendit, cùm eum excommunicaret. sed hoc posito & concesso, nihil inde ad temporalem Episcopi vel Papæ authoritatem confirmandam elici potest. quia

[a] *L. quamuis. 30. C. ad l. Iul. de adul.*

[b] *Can. de his vbi gloss. vlt. dist. 50. gloss. in can. mensuram. ad verb. Sacerdotis de pœnit. dist. 1.*

tam iudicium quam supplicium erat spirituale. Sin vero Bellarminus per *forum externum*, intelligat forum politicum, falsissimum est quod proponit. Quemadmodum enim distinctæ sunt à Deo potestates, Ecclesiastica & Politica, ita etiam distincta fora, distincta iudicia. *Idem enim mediator Dei & hominum Christus Iesus actibus proprijs, & dignitatibus distinctis, officia potestatis vtriusq; discreuit.* [c]. Magnam certè Ambrosio iniuriam facit, si eum, post adeptum episcopatum, cognouisse & iudicasse de causis criminalibus in foro ciuili arbitretur. Non erat ergo Ambrosius iudex legitimus Theodosij in foro externo politico, quod satis est ad probandum eum non potuisse iudicare, vel punire Imperatorem pœna aliqua temporali. At dices, Ambrosius cognouit & iudicauit de cæde. Verum est; sed non vt iudex politicus & temporalis, non inquam eo fine cognouit de crimine, quo iudex secularis. Scitum est ex Aristotele [d], plures de vno & eodem subiecto variè, alio atq; alio modo & fine, atq; intentione cognoscere. Idem angulus rectus est, quem inuestigat geometra vt sciat, & quem faber vt operetur. sic idem crimen est, de quo cognoscit iudex

[c] *Can. cùm ad verum. 96. dist.*

[d] *Lib. 1. ca. 7. Ethic.*

iudex laicus, vt reum morte, exilio, pecunia, vel qua alia temporali pœna multet; & de quo iudex ecclesiasticus, vt pro modo delicti pœnam spiritualem & pœnitentiã iniungat.

At coegit Imperatorem ad legem politicam ferendam. ergo temporali in eum potestate vsus est. Nugæ. Si coegit, qua potestate, & cuius rei metu coegit? id nos historiæ summa docebit, quæ est eiusmodi. Iniecerat Ambrosius Theodosio vinculum excommunicationis, cuius nexu cum liberari cuperet Imperator, negat Antistes se prius id facturum, quàm aliquem in eo fructum pœnitentiæ videat. *quam, inquit, pœnitentiam ostendisti post tantum scelus, aut qua medicina curasti grauissima vulnera?* Respondit Imperator, Episcopi esse temperare & adhibere medelam vulneri, hoc est, pœnitentiam peccatori iniungere: pœnitentis verò ijs quæ adhibentur vti, id est, iniunctam sibi pœnitentiam peragere. Hoc audito, Ambrosius Imperatori ferendæ legis, de qua loquimur, necessitatem, pro pœnitentiæ & satisfactione imposuit: qua constituta (nam statim Imperator legem præscribi iussit) Ambrosius eum vinculis excommunicationis exoluit.

Nulla igitur Ambrosius temporali potestate, hoc casu in Theodosium vsus est; sed totum quicquid est vi ac virtute spiritualis iurisdictionis præcepit. Nec Imperator, metu pœnæ temporalis, morem Antistiti gessit. Nam si noluisset parere, sed, vt mali interdum Principes faciunt, excommunicationem pariter & absolutionem contempsisset, nihil vltrà quod ageret habuisset Ambrosius [e]. Sed quia pius Princeps animæ suæ timuit, ne spirituali vinculo diutius ligata, squalorem sordesq; ex longa carceratione contraheret, obsequutus est voluntati Pontificis, & vt absolutionis ab eo beneficium acciperet, temporale officium, quod è republica esse videbatur, Episcopo admonente impendit. Vnde author historiæ; *tali tantaq; virtute & Pontifex & Imperator erant illustres. Nam vtrumque ego admiror, illius quidem libertatem, huius verò obedientiam: itemq; feruoris flammas illius, & huius fidei puritatem.*

[e] *Cap. cùm non ab homine. de iud.*

Coëgit itaque Ambrosius Theodosium, quemadmodum nostri quotidie confessarij suos cogunt pœnitentes, quibus delicti veniam & absolutionem sæpe denegant, nisi munus vel onus, quod illis pœnitentiæ loco impo-

imponunt, seriò se executuros promittant: cùm tamen nullam in eos temporalem iurisdictionem habeant. Coëgit & eo modo, quo quisque nostrum solet vicinum vel conciuem suum cogere, cùm id, quod à nobis sibi dari fieriue postulat, denegamus, nisi ille prius aliquid quod optamus, aut nostra aut amicorum gratiâ fecerit. Deniq; tritum est & vulgare, dici aliquem ratione, amore, dolore, iracundia, alijsq; animi affectionibus & passionibus cogi, citra vllam seu temporalis seu spiritualis iurisdictionis potestatem.

Hæc cùm ita sint, est quidem in hoc exemplo animaduersione dignum, Ecclesiasticam potestatem, metu pœnæ spiritualis, cogere homines sæpe ad temporalia peragenda, vt Ambrosius hîc Imperatorem. & econtrariò Ciuilem Potestatem, metu pœnæ temporalis, ad spiritualia non rarò adigere, vt cùm Princeps hæreticos vel schismaticos, metu corporalis supplicij vel ademptionis bonorum, ad Ecclesiam redire compellit. & tamen neque illa temporalem, neque hæc spiritualem pœnam potest, nisi per accidens, irrogare. Sequitur quartum.

Quartum est Gregorij I. inquit, *in priuilegio quod tonsuit monasterio S. Medardi, &*

habetur in fine epistolarum. Si quis, inquit, Regum, Antistitum, Iudicum, vel quarumcunque personarum huius Apostolicæ authoritatis, & nostræ præceptionis decreta violauerit, cuiuscunque dignitatis vel sublimitatis sit, honore suo priuetur.

Si viueret hodie B. Gregorius, & superiora sua verba eo sensu accipi intelligeret, quasi ipse potestatem habuisset priuandi Reges suo honore & dignitate: exclamaret profectò calumniosam esse interpretationem, & se nunquam tale quid vel per somnium cogitasse; & verò quæ alibi scripta ab eo sunt, si dumplanè abrogant huic expositioni. Sunt igitur ista non imperantis, sed imprecantis verba, quibus admonet & adiurat omne genus hominum, ne priuilegium sibi datum violent, quòd si violauerint, Deum vindicem fore, qui eos suo honore priuet. quod genus admonitionis, & imprecationis, nunc semper addi solet extremis Bullarum & constitutionum Pontificiarum, hoc modo. *Nulli ergo omnium hominum liceat hanc paginam, &c. infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum*

eius incurrat, siue quod idem est, se nouerit incursurum.

Cap. XL.

EX his facilè cernet lector, verum esse quod sæpius antè prænonui; Nullũ vel in sacris literis, vel in sanctorum patrũ scriptis, vestigium aut exemplum temporalis potestatis Pontificię reperiri. ac proinde haud rectè eos facere, imò grauiter peccare, qui sententiam per se falsissimam, argumentis & exemplis tam alienis & remotis, nituntur confirmare. Indoctos hoc modo decipiunt; à doctis deridentur. Ostendi iam planè vim nullam inesse exemplis superioribus, ad probandum id quod aduersarij affirmant. De sequẽtibus verò exemplis minus cuto: Nam licet quædam eorum instituto aduersariorum congruant, & Pontifices temporali potestate, in postremis Ecclesiæ seculis, vsos aliquando esse indicent: tamen quia nihil nisi singularia quorundam Pontificum facta continent, quos homines fuisse, & humano more in rebus gerendis labi potuisse, nemo negat (ita vt, quod ante ex Soto retulimus, vulgari prouerbio nunc iactetur, *factũ Pon-*

tificum non facit fidei articulum.) ideo de factis illorum, quibus talem potestatem exercere nisi sunt, iuris quæstio & disputatio adhuc supereſt, rectene an secus peracta sint. Nec illud nos mouere debet, quod authores historiarum, qui facta illa Pontificum literis mandarunt, nullam reprehensionis notam adiecerint, sed potius probarint, laudarintq;. Nam eius rei causas complures fuisse video. Primùm quia omnes eius temporis scriptores aut monachi erant, aut saltem clerici, quibus præcipuè augere dignitatem Pontificiam curæ fuit: ideóq; summoperè cauebant, ne qua Pontificum facta sugillarent, atq; iniustitiæ arguerent. Deinde quia tanta sanctitatis Papæ tunc temporis opinio fuit, vt gesta ab eo, tanquam à Deo facta, vulgus amplecteretur. Vnde non sine causa Io. Gerson dixit, *Vulgum existimare Papam esse vnum Deum, qui habet omnem potestatem in cœlo & in terra.* Vidi ego ante quinquaginta annos in Scotia, cùm staret adhuc regnum fide & religione integrum, Papæ Romani nomen (ita enim Scoticè loquebantur, *the Pape of Rome*) tantam in veneratione apud multitudinem fuisse, vt quicquid ab eo dictum factumue esse narrabatur, oraculi instar,

ſtar, & facti diuini loco, ab omnibus haberetur. Deniq; quia præſens illis imminebat periculum, quod multorum adhuc manus ligat, linguamq; occludit, ne ſi quid Papæ ingratum exaraſſent, & eius facta reprehendiſſent, tam ſcriptor quam ſcriptum diris Pontificijs ſtatim percelleretur. quod minimè mirum ijs videri poteſt, qui Sixti V. iram & arrogantiam cò vſq; exarſiſſe norunt, vt, ſicut antè admonui, illuſtres Bellarmini diſputationes delere atq; extinguere in animo habuerit, quòd non ſatis ſuæ ambitioni ſeruitum eſſe ab illo Theologo iudicaret; cùm tamen plus ei certè quàm oportuit tribuiſſet. His accedit, quòd præcipuum hiſtorici officium in narrando, non in iudicando conſiſtit. Vnde multi, memoriâ magis quàm iudicio pollentes, animos ad hiſtoricam narrationem appulerunt, & nudâ tantum ac ſimplice rerum geſtarum relatione contenti, earum æquitatem omnibus æſtimandam in medio reliquerunt.

Licet ergo ſcientiam, & fidem rerum geſtarum, illis hominibus debeamus, qui eas ſcriptis ſuis poſteritati reſeruarunt: æquitatem tamen eorum quæ geſta ſunt, non ab elogio ſcriptorum, ſed vel ex authori-

tate

tate Scripturarum, vel ex traditionibus Apostolorum, vel ex antiquis Ecclesiæ decretis, vel denique ex rectâ naturalis rationis norma addiscimus. Atq; ita eò res semper redit, vt de cuiusq; facti æquitate sit inquirendum, nec quid author historiæ laudauit vel vituperauit, sed quid iure meritóq; laudari aut vituperari debuit, perscrutemur [a]. De exemplis itaq; non laboro, quæ neq; in Scripturis extant & commendantur, neq; aliquo saltem eorum quos diximus modo, laude digna demonstrantur. Etenim profectò periculi plena res est, aliquem exempla, non hac statera hisq; ponderibus examinata, ad imitandum proponere: quandoquidem ad antiquitatis monimenta accedentibus, mala quàm bona sæpius occurrent. Qua de causa Imperator iudices omnes sapienter admonet, *non exemplis sed legibus esse iudicandum*, atq; in omnibus negotijs non id eos sequi oportere, quod ante ipsos à maximis Magistratibus factum est, *sed veritatem, & legum & iustitiæ vestigia* [b]. Hæc suadent, ne reliquis exemplis à Bellarmino productis, prolixius & exquisitius discutiendis immorer, nisi fortè aliquid subesse animaduertero, quo lector incautus, veri specie & opinione, capi possit.

[a] *L. Sed licet 12. D. de off. Præsid.*

[b] *L. nemo iudex. 13. C. de sent. & interloc.*

possit. eorum igitur aliqua, quæ & qualia sint, videamus.

Quintum est Gregorij II. inquit, *qui Leoni Imperatori Iconomacho à se excommunicato prohibuit vectigalia solui ab Italis, & proinde multauit eum parte imperij.*

Equidem arbitror hoc exemplum rei gestæ veritatem non continere, quanquam id ita ab historicis quibusdam relatum esse scio. Vt ita credam facit tum singularis quædam illius Pontificis cum summa morum integritate coniuncta eruditio, tum Platinæ de hac re testimonium, qui inter alia eius Pontificis facta egregia, illud cõmemorat, quòd sua authoritate obstiterit Italis volentibus ab illo impio Principe deficere, & alium sibi Imperatorem deligere. ita enim Platina. *Tum verò Leo tertius Imperator, cum aperte inuehi in Pontificem non posset, edictum propanit, vt omnes qui sub imperio Romano essent, sanctorum omnium, Martyrum & Angelorum, statuas atq; imagines è templis abraderent & auferrent, tollendas (vtipse dicebat) idolatriæ causa. qui verò secus fecisset, eum se pro hoste publico habiturum. Gregorius autem audaciæ impietatiq; non modo non obtemperat, verùm etiam omnes Catholicos admonet, ne in*

tantum

tantum errorem timore vel edicto. Principis vllo modo dilabantur. Qua cohortatione adeo certè animati sunt Italiæ populi, vt paulùm abfuerit quin sibi alium Imperatorem deligerent. Quominus autem id fieret, authoritate sua obstare Gregorius annixus est. Addit autem, hunc Pontificem, *vt sanctissimum virum decuit, literis sæpius Imperatorem admonuisse, vt omissis quorundam improborum erroribus, veram tandem amplecteretur fidem: & abolere sanctorum imagines desineret, quorum memoriâ & exemplari ad virtutis imitationem excitarentur homines.*

Huic ego authori fidem in hac re potius quàm alijs historicis etiam antiquioribus, maximè verò peregrinis, adhibeo: quòd is iussu Sixti IV. Pontificis aliorum Pontificum vitas conscripserit, idq; Romæ, vbi multa ei ex antiquis monimentis adiumenta suppetebant, ad indagationem veritatis rerum in Vrbe atq; in Italia gestarum: quibus alij, vt apparet, destituti, non nisi incertam famam, & sparsos hominum rumores (qui sæpe quod factum volunt, factum narrant) pro certa & explorata veritate acceperunt. Si Platina superiorem historiæ particulam silentio præterijsset, istorum certè, qui de

Gregorio

Gregorio aliter scripserunt, sententiam velut tacito consensu confirmasset: at cùm ita eos scripsisse non ignoraret, (vtpote homo multum in illis historijs versatus) & nihilominus eorum sententiam manifesta contradictione impugnet, verisimile est eum multo melioribus & certioribus testimonijs in rerum ab hoc Pontifice gestarum relatione vsum esse. Quapropter humanius videtur, & veritati congruentius, Platinam in hac re sequi, atq; in Zonaræ scriptis mendacium arguere (cùm satis experimento compertum sit, hallucinari frequenter eos, qui ex aliorum relatione, dicta factáue populorum alibi degentium literis complectuntur) quàm innocentem optimi Pontificis vitam, fœda nota iniustitiæ & rebellionis maculare. Nam licèt verum sit eum, pro sua in omnes spirituali potestate, Imperatorem hunc meritò excõmunicare potuisse: tamen prohibere ne populus, Romano imperio subiectus, censum daret Cæsari, siúe vectigalia Imperatori pẽderet, quamdiu manebat Imperator, non sine manifesta legis diuinæ, & Euangelicæ doctrinæ præuaricatione potuit. Leonem autem hunc, quantumlibet impium, ad mortem vsq; Cæsarem mansisse,

se, & neq; à populo neq; à Pontifice ab imperio depositum & abdicatum fuisse satis inter omnes constat. Dico igitur falsum esse quod scribunt Centuriatores Magdeburgenses, hunc scilicet Pontificem, doctrinâ & moribus insignem, patriæ suæ proditorem extitisse. Dico etiam falsum esse, quod superiore exemplo proponit Bellarminus, eundem nempe Pontificem multasse Leonem Isaurum Iconomachum parte imperij. Nihil enim quicquam mali, vt & hac Platinæ historia liquet, neq; in patriam, neq; in Principem commolitus est. Sequitur nunc sextum.

Cap. XLI.

S*Extum est Zachariæ*, inquit, *qui rogatus à Primoribus Francorum Childericum deposuit, & in eius locum Pipinum Caroli Magni patrem Regem creari iussit.*

Priusquam aliquid de hoc exemplo dicam, operæpretium est, involutam de eo historiam euoluere, & totum illud Zachariæ factum cum sententia cui probandæ adhibetur, iunctis vtrinq; circumstantijs, breuiter componere: vt inde facilius lector appareat,

pareat, quàm parum efficacitatis ei insit vt propositam aduersariorum sententiam confirmet.

Primùm igitur in illa historia animaduersione dignum est, Childericum, & alios quosdam ante eum Reges Meroningios, omni prorsus regnandi authoritate destitutos, nihil nisi inane atque inutile Regis nomen habuisse. *Nam & opes & potentia regni penes palatij præfectos, qui Maiores domus dicebantur, & ad quos summa imperij pertinebat, tenebantur:* qui vsqueadeo Regibus superiores erant, ijsq; dominabantur, vt Rex *præter inutile Regis nomen, & precarium vitæ stipendium, quod ei præfectus*, siue Maior Domus, *prout videbatur, exhibebat, nihil aliud proprij possideret, quàm vnam & eam perparui reditus villam, in qua domum, ex qua famulos sibi necessaria ministrantes, atq; obsequia exhibentes, paucæ numerositatis habebat.* Vt scribit Eginhartus in vita Caroli Magni.

Si quis igitur rem propius intueatur, inueniet binos tunc quodammodo Reges fuisse in Francia: vnum qui instar regis Scachorum, *nomen tantum Regis, sed nullam potestatem regiam habebat.* vt loquitur Aimoinus. [a]. Alterum verò, cui Maior Domus siue

[a] *Lib. 4. cap. 61.*

siue præfectus aulæ nomen erat, *apud quem summa regni potestas consistebat*. Hic nomine tenus quasi sub Rege erat, authoritate verò & potestate supra Regem: ita vt nihil ei deesset præter nomen ad plenam perfectámque regnandi maiestatem; quod etiam aliquando ei à populo deferebatur, vt summum illud quod gerebat imperium, summæ dignitatis nomine significaretur. Itaque Aimoinus de Carolo Martello Pipini patre loquens, qui magnum Sarracenorum exercitum, ex Hispania in Gallias irruentem, fudit: *Deuicto*, inquit, *aduersariorum agmine, Christo in omnibus præsule & capite salutis & victoria, Rex Carolus salubriter remeauit ad propria, in terram Francorum solium principatus sui*. En vt Maiorem Domus Regem vocat, propter eam ipsam, qua præditus erat, regalem potestatem.

Deinde in ea historia notandum est, Francorum proceres longam Regum suorum ignauiam pertæsos, ad Maiorem Domus Pipinum Caroli filium, pacis bellique artibus instructum, mira consensione oculos animosque conuertisse: quæ res eum ita in spem regni erexit, *vt regium nomen non dissimulanter affectarit*: quod vt facilius sine odio

&

& scandalo multitudinis assequeretur, statuit in primis tentandum per legatos Pontificem Romanum, & eius consensum expetendum: ratus nimirum, quod res erat, Pontifice annuente, populum vniuersum, propter sedis Apostolicæ sanctitatem & reuerentiam, facilè in eius sententia acquieturum.

Tertio sciendum est, Zachariam Papam generaliter consultum fuisse *de causa Regum qui in illo tempore fuerunt in Francia, vter potius Rex vocari deberet, ísne qui nomen tantum Regis, sed nullam Potestatem regiam habebat, an verò qui industria virtuteq; sua, negotia publica moderaretur.* & generaliter respondisse, *melius esse illum vocari Regem, apud quem summa potestas consisteret: quo responso adducti Procures, Pipinum sibi deligunt Regem.* Non dubium tamen est, quin Pontifex de Hypothesi certior factus fuerit, Childericum nempe abdicandum, *qui falso Regis nomine fungebatur*, & Pipinum eius loco ad regni fastigium euehendum. Sed ita opinor eum generaliter respondisse, quia generalis sententia, nullius certæ personæ notam continebat, & integrum Franciæ Optimatibus iudicium, vt inde quod optabant colligerent,

rent, relinquebat. atque ita Papa non simpliciter deposuit Childericum, sed deponentibus consensit. Verùm quia eius consensus præcipuè spectabatur, dicitur præcisè ab historicis quibusdam Childericum deposuisse.

Postremò, in ea historia seriò & diligenter perpendendum est, quòd Zacharias Papa, auditis Pipini legatis de mutatione regni & Childerico deponendo, rem illam tam insolentem & arduam esse iudicabat, *vt initiò minimè auderet tam magni momenti cogitationem suscipere*, tametsi iam satis intellexerat Merouingiorum socordiam ingens religioni & reipublicæ Christianæ detrimentum afferre: donec compertum exploratumq; habuisset, Proceres omnes Francorum à Pipino stare, eumq; Regem cupere: & præterea Childericum esse postremum Merouingiorum, hominem sine liberis, adeo stupidum, *vt ingenuo dolori amissum regnum ipsi futurum non esset, nec vsquam esse qui eius vicem quererentur*. Hæc illa erant, quæ iuncta cum singulari studio & amore quo Pontifex Pipinum prosequebatur (eò quòd ipse, & pater eius Carolus, multis ecclesiam Romanam & sedem Apostolicam officijs essent demeriti) Zachariam mouebant, vt Francis, eam

Regum mutationem cupientibus assentiretur.

Hæc quanquam ab historicis de hoc negotio ad hunc modum conscripta sunt, tamen magna nobis adhuc causa dubitandi de illius facti æquitate relinquitur. Scio Bellarminum alibi, [b] nimia huius facti Zachariæ æquitatis fiduciâ, audacter affirmare, neminem sanæ mentis negaturum, factum illud fuisse iustum. At nihil proponit, cur non sapientissimus quisque iniustum id fuisse asseueret: nullam dico rationem probabilem & efficacem reddit, quâ sapiens sibi persuadeat, Papam Francis in deponendo Childerico iustè consensisse. quandoquidem nullo casu licet malum facere, vt bonum inde quantumuis magnum consequatur. Deponi autem Regem legitimum à propriis subditis, aut deponentibus consentire, cùm ille solum Deum supra se habeat, cui soli gestorum suorum rationem reddere teneatur, per se & simpliciter malum esse, iam satis ostendimus. Argumenta autem duo quibus ad depositionis illius iustitiam probandam vtitur, adeo incerta sunt ac friuola, vt illa ab eo proposita esse mirer. Nam primùm, quòd facti Zachariæ æquitatem, e-

[b] *Lib. 2. de Rom. Pontif. cap. 17.*

mentu rerum metitur, quasi ideo factum illud iustum censeri debeat, quòd illa regni mutatio prosperos & fœlices successus habuerit (*præsertim*, inquit, *cum euentus docuerit mutationem illam fœlicissimam fuisse*) id adeo plebeium est & puerile, vt ne cogitari quidem à tanto viro, nedum scribi debuerit.

Careat successibus opto,
Quisquis ab euentu facta notanda putat.

Quid enim? Nonne postea in eodem regno Franciæ, mutatio à Carolouingijs ad Capetingios, per summam iniustitiam facta est? *Nam Hugo ille Capetus, animi magnitudine & rebus potens, cum eius conatus nemo reprimeret, vi atque armis (vero hærede capto & incarcerato) regnisse diademate insigniri obtinuit.* Vnde Gaguinus eum regni vsurpatorem vocat. & tamen inter omnes constat, mutationem illam fœlicissimam fuisse, &, vt quidam putant, occulto Dei iudicio factam, vt Pipinus, qui Merouingijs regnum per iniuriam eripuit, tandem aliquando parem in sua sobole iniuriam pateretur. Itaque Carolouingij non ita diu regno potiti sunt si cum Capetingijs conferantur. Capetingij verò longe diuturnius stabilitum in sua gente imperium habent, &

spero

spero in perpetuum habituros.

Alterum quoque argumentum nihilo efficacius est, quod à Bonifacij episcopi sanctitate trahit, qui Pipinum, iussu Zachariæ, Regem vnxit & coronauit. *adde*, inquit, *quod qui iubente Pontifice Pipinum Regem inunxit & coronauit, vir sanctissimus fuit, B. videlicet Bonifacius Episcopus & Martyr; qui certe auctor iniustitiæ, & sceleris publici nunquam fuisset.* leue inquam hoc est & nullius momenti argumentum. Nam Bonifacius nudas executoris mandati Apostolici partes in illo negotio obibat, ideóque nihil eius sanctitati detraxit, quod iubente Pontifice peregit: quippe tenebatur Papæ sententiam exequi, licet sciuisset eam esse iniustam [c]: & ideo *licet reum fecisset Zachariam iniquitas imperandi, innocentem Bonifacium esse ostendisset ordo seruiendi, & parendi necessitas.* [d] illæsa igitur conscientia Bonifacius mandatum Zachariæ etiam iniustum explere potuit. At fuit Zacharias iste bonus Pontifex; fieri potest, nec id negamus, fuit quoque Dauid bonus Rex & Sanctus; & Theodosius bonus Imperator: fuere Marcellinus & Liberius boni Pontifices; attamen nemo eorum non aliquid reprehensione dignum admisit.

[c] *Cap. Pastoralis. §. quia verò. de off. iud. deleg.*

[d] *Can quid culpatur. 23. q. 1. can. miles. 23. q. 5.*

admisit. Quidni ergo Zacharias odio vel amori indulgere, & humano more iustitiam aliqua ex parte violare potuerit? Notum est Zachariam tunc Pipini auxilio, contra Aistulphi & Longobardorum iniurias, plurimum egusse: an non ingens illa erat ad expugnandam iustitiam machina? amor, *odium, & proprium commodum, faciunt iudicem sæpe verum* [c] *non cognoscere.*

[c] *Aristot. lib. 1. Rhet. ad Theodect. cap. 1.*

Sed ne quid vltra de huius facti Zachariæ æquitate contendamus, esto quod optant, demus factum illud fuisse iustissimum. Quid inde, quæso, roboris & firmamenti accedere potest ad probationem temporalis potestatis, quam Papæ in Principes tribuunt? Nunquid aliud, quàm vt eius facti exemplo, Papa nunc faciat quod tunc fecit Zacharias? nempe vt alicui populo Regem suum, paribus de causis, abdicare cupienti consensum præbeat? hoc est, si Rex is sit qui nomen tantum habet, sine vlla regnandi authoritate, aut potestate regia: quiq; & liberis orbus, & animo adeo ignauo ac stupido est, vt sine cæde & sanguine deponi? & nemine eius vicem dolente, aut partes tuante, ex Principe priuatus reddi possit. Nam argumentum ab exemplo nihili est, nisi pa-

res

res vtrobique & casus & causæ sint. Hoc ergo exemplum Zachariæ quid ad immensam illam potestatem stabiliendam confert, qua sequentibus seculis freti Pontifices, interdum Reges potentissimos, & omnibus copijs florentes, animíque & corporis viribus præstantes, non populorum rogatu vel consensu, sed proprio motu, per bella, per cædes, per schismata, per maximas reipublicæ Christianæ calamitates, regnis priuare & sceptris spoliare se posse gloriati sunt, & conati? Nunquid facti Zachariæ exemplo id illis licere, quisquam sapiens iudicabit? Sed de hac re satis.

Cap. XLII.

Hanc supremam partem libri nobis Authoris obitus inuidit.

MVSEVM
BRITAN
NICVM